

T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

73213

TÜRKİYE VE AVRUPA
BİRLİĞİ'NDEKİ KÜÇÜK VE ORTA
ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN
EKONOMİK ANALİZİ

73213

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Danışman

Yrd.Doç Dr. M.Sena EKİCİ

Hazırlayan

Hasan Memiş

ŞANLIURFA-1998

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ÖNSÖZ

1970'li yıllarda dünya ekonomisinde küçük işletmeler gündemin ilk sıralarında yer almaya başlamışlar ve çeşitli destekler ile ekonomik büyümeye katkıda bulunmuşlardır. Ülke ekonomimizde de önemli bir yere sahip olan KOBİ'ler bu önemleri nispetinde destekten yoksundurlar. Ekonomik gelişmenin sağlanması bu işletmelere gereken desteğin verilmesi ile mümkün olacaktır.

Türkiye 1964 yılında imzalanan Ankara antlaşması ile AB'ye üye olma yolunda ilk adımı atmış ve 01-01-1996 yılında da AB ile Gümrük birliğine gitmiştir. Türkiye'nin nihai hedefi ise AB'ye üye olmaktır.

Bu gerçeklerden yola çıkarak Türkiye ve AB'deki KOBİ'ler incelenip bir karşılaştırma yapılarak söz konusu işletmelerin problemlerine bazı çözüm önerileri bulunmaya çalışılmıştır.

Yapılan bu çalışmada bana yol gösteren ve desteklerini esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. M. Sena EKİCİ'ye teşekkürlerimi sunarım. Tezi hazırlarken her konuda kendisinden istifade ettiğim Yrd. Doç. Dr. Naim DENİZ hocama ve çalışmanın daha iyi olması için gece gündüz demeden bana yardımcı olan değerli arkadaşlarım Murat DEMİR ve Erşan SEVER'e de teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	II
TABLOLAR.....	VIII
KISALTMALAR.....	IX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVEDE
KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER

I. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETME KAVRAMI.....	4
A. Nitel Olarak Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler.....	5
B. Nicel Olarak Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler.....	5
C. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tanımları.....	6
II. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN GENEL ÖZELLİKLERİ.....	10
A. İşletme Sahibine Yönelik Özellikler.....	10
B. İşletmeye Yönelik Özellikler.....	12
1. Finansman.....	12
2. Yönetim.....	13
3. Pazarlama.....	13
4. Üretim.....	14
5. Personel.....	15
6. Tedarik.....	16
III. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN EKONOMİK VE SOSYAL BAĞLAMDA YORUMLANMASI.....	17
A. İstihdama Katkıları.....	17
B. Piyasa Ekonomisinde Rekabetin Korunmasına ve Sürdürülmesine Katkıları.....	19
C. Bölgesel Kalkınmaya Katkıları.....	20
D. Müteşebbis Sınıfın Oluşmasına Katkıları.....	21

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER

I. TÜRKİYE'DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETME

KAVRAMI VE BU İŞLETMELERİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	23
A. Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Tanımları.....	23
1.Yasalara Göre KOBİ Tanımları.....	23
2.Ticaret ve Sanayi Odalarının KOBİ Tanımları.....	24
3.Devlet Planlama Teşkilatının KOBİ Tanımı.....	25
4.Devlet İstatistik Enstitüsünün KOBİ Tanımı.....	25
5.Türkiye Halk Bankasının KOBİ Tanımı.....	26
6.Eximbank'ın KOBİ Tanımı.....	26
7.KOSGEB'in KOBİ Tanımı.....	27
8.TOSYÖV'ün KOBİ Tanımı.....	27
B. KOBİ'lerin Tarihsel Gelişimi.....	28

II. EKONOMİK PARAMETRELER İLE

KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER.....	31
A. KOBİ'lerin Toplam İşletmeler İçindeki Payı.....	32
1.Sektörlere Göre KOBİ'lerin Toplam İşletmeler İçindeki Payı.....	32
2.İmalat Sanayii İşletmelerinin Yıllara Göre Toplam İşletmeler Payındaki Gelişmeler.....	33
B. KOBİ'lerin Toplam İstihdam İçindeki payı.....	35
1.Sektörlere Göre KOBİ'lerin İstihdama Olan Katkıları.....	35
2.İmalat Sanayiinde Faaliyet Gösteren İşletmelerin Yıllara Göre İstihdam Payları.....	36
C. KOBİ'lerin Katma Değer Payları.....	39
1.Sektörlere Göre KOBİ'lerin Katma Değer Payları.....	39
2.İmalat Sanayii İşletmelerinin Yıllara Göre Katma Değer Paylarındaki Gelişmeler.....	40
D. KOBİ'lerin İhracat Payları.....	42
1.İhracatta KOBİ'lerin Durumu.....	42

2.İmalat Sanayiinde KOBİ'lerin İhracat Durumu.....	43
3.KOBİ'lerin İhracat Payını Arttırmak İçin Neler Yapılabilir?.....	45
III. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE	
SAĞLANAN BAŞLICA DESTEKLER.....	50
A. KOBİ'lere Yönelik Devlet Yardımları.....	51
1.Coğrafi Dağılım.....	51
2.KOBİ Yatırımlarında Devlet Desteği.....	54
B. KOBİ'lerin Finansman Kaynakları.....	56
1.Banka Kredileri.....	56
2.Leasing.....	57
3.Factoring.....	58
C. AR-GE Desteği.....	59
IV. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN	
BAŞLICA SORUNLARI.....	60
A. Finansman Sorunları.....	61
1.İşletme Sahibinden Kaynaklanan Sorunlar.....	61
2.Teminat Sorunu.....	62
3.Sermaye Piyasalarından Yararlanamama.....	62
4.Kredilerde Maliyet, Miktar ve Vade Sorunu.....	63
5.Kamu İhalelerinden Yararlanamama.....	64
6.KOBİ'lerin Finansal Sorunlarına Çözüm Arayışları.....	65
B. Eğitim Sorunları.....	70
C. Bürokratik Sorunlar.....	73
D. Pazarlama Sorunları.....	75
E. Girdi Teminindeki Sorunlar.....	78
F. İşyeri Sorunları.....	79

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

**AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE
ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN GENEL DURUMU
VE TÜRKİYE KARŞILAŞTIRILMASI**

I. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN TARİHİ GELİŞİMİ VE TANIMI.....	81
A. AB'de KOBİ'lerin Tarihi Gelişimi.....	81
B. AB'de KOBİ Tanımı.....	83
II. EKONOMİK PARAMETRELER İLE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER.....	85
A. Bazı AB Ülkelerinde Ekonomik Parametreler Açısından KOBİ'ler.....	86
B. Avrupa Birliği'nde KOBİ'lerin ve Bu İşletmeler Tarafından Sağlanan İstihdamın Sayısal ve Oransal Dağılımı.....	87
III. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE SAĞLANAN DESTEKLER.....	88
A. Avrupa Birliği'nde KOBİ Politikaları.....	88
1.Task Force'un Çalışmaları.....	88
2.KOBİ'ler İçin Sermaye Birikimi ve Esnek Yapı.....	90
B. Avrupa Birliği'nde KOBİ'lerin Mali Bakımdan Desteklenmesi.....	93
1.KOBİ'lere Yardım Yapan Kuruluşlar.....	93
2.KOBİ'lere Kredi Veren Kurumlar.....	94
C. Avrupa Birliği'ne Üye Ülkelerde KOBİ Politikaları.....	96
IV. TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN KARŞILAŞTIRILMASI.....	98
SONUÇ.....	103
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	106

EKLER.....	114
-------------------	------------

EK-1 Halk Bank'ın KOBİ'lere Sunduğu Krediler

EK-2 Eximbank'ın KOBİ'lere Sunduğu İhracat Kredileri

EK-3 Türkiye Kalkınma Bankası'nın KOBİ Kredileri

**EK-4 Avrupa Birliği'ndeki KOBİ'lere Yönelik Üçüncü Çok Yıllık
Programa İlişkin Konsey Kararı Önerisi**

**EK-5 Avrupa Birliği Üye Devletler Düzeyinde KOBİ'lerle
İlgili Olarak Alınan Önlemler**

TABLOLAR

Tablo:1 Ülkelere ve Temel Alınan Ölçütlere Göre KOBİ Tanımları.....	9
Tablo:2 Bazı Ülkelerde KOBİ'lerin Toplam İstihdam Payları.....	18
Tablo: 3 Çeşitli Odaların KOBİ Tanımları.....	24
Tablo: 4 Türkiye Halk Bankası'nın Ölçeğe Göre İşletme tanımları.....	26
Tablo:5 1985 Yılı Sanayi ve İşyeri Sayımına Göre Sanayi, Ticaret ve Hizmet Sektöründeki İşyerlerinin Sayısal ve Oransal Dağılımı.....	33
Tablo:6 İmalat Sanayiinde Yıllara ve Büyüklük Gruplarına Göre İşyerlerinin Sayısal ve Oransal Dağılımı.....	34
Tablo:7 1985 Yılı Sanayi ve İşyeri Sayımına Göre Sektörler İtibariyle İstihdamın Sayısal ve Oransal Dağılımı.....	36
Tablo:8 İmalat Sanayiinde Yıllara ve Büyüklük Gruplarına Göre İşletmelerin İstihdam Paylarının Sayısal ve Oransal Dağılımı.....	37
Tablo:9 1985 Yılı Sanayi ve İşyeri Sayımına Göre Sektörler İtibariyle Katma Değerin Sayısal ve Oransal Dağılımı.....	40
Tablo:10 İmalat Sanayiinde Yıllara ve Büyüklük Gruplarına Göre İşletmelerin Katma Değer Paylarının Sayısal ve Oransal Dağılımı.....	41
Tablo:11 İşletme Gruplarına Göre İhracatın Sayısal ve Oransal Dağılımı.....	43
Tablo:12 İmalat sanayi İşletmelerinin Alt_Sektörlere Göre İhracat Yapma Oranları.....	44
Tablo:13 1995 Yılı Yatırımlara Verilen Destek Unsurları.....	53
Tablo:14 AB'de KOBİ Tanımı.....	84
Tablo:15 Çeşitli Ülkelerde KOBİ'lerin Ekonomideki Yeri.....	86
Tablo:16 AB'de İşletmelerin ve İstihdamın Sayısal ve Oransal Dağılımı.....	87

KISALTMALAR

AB	:Avrupa Birliği
AET	:Avrupa Ekonomik Topluluğu
AGÜ	:Az Gelişmiş Ülke
AR-GE	:Araştırma Geliştirme
AT	:Avrupa Topluluğu
BİS	:Birleşik İhracatçılar Sanayiciler
ÇOŞ	:Çok Ortaklı Dış Ticaret Şirketleri
DİE	:Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	:Devlet Planlama Teşkilatı
DTSS	:Dış Ticaret Sermaye Şirketleri
ECU	:Avrupa Para Birimi
GAP-GİDEM	:GAP Girişim Destekleme ve Yönlendirme Merkezleri.
İKV	:İktisadi Kalkınma Vakfı
ILO	:Uluslararası Çalışma Örgütü
İTO	:İstanbul Ticaret Odası
KGF	:Kredi Garanti Fonu
KOBİ	:Küçük ve Orta Ölçekli İşletme
KOSİ	:Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri
KÜSGEM	:Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi
KÜSGET	:Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı
MEKSA	: Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı
SDTŞ	:Sektörel Dış Ticaret Şirketi
SPK	:Sermaye Piyasası Kurulu
TES-AR	:Türkiye Esnaf Sanatkar ve Küçük Sanayii Araştırma Enstitüsü
TESK	:Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu
TOBB	:Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOSYÖV	:Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticileri Vakfı
TTGV	:Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TÜBİTAK	:Türkiye Bilimsel Teknoloji Araştırma Kurumu
TÜGİAD	:Türkiye Genç İşadamları Derneği
TÜSİBAK	:Türkiye Sanayici ve İşadamları Dernekleri Başkanlar Konseyi

GİRİŞ

Son yıllarda dünyada hızlı bir değişim yaşanmaktadır. Bu değişimlerden biri de globalleşme veya küreselleşme kelimeleriyle ifade edilen olgudur. Bir anlamda uluslararasılaşmayı ve dünyadaki diğer ülkelerde meydana gelen ekonomik, siyasal ve sosyal gelişmelere karşı duyarsız kalinamayacağını vurgulayan globalleşme, tüm ülkelerin hedeflediği bir gelişme haline gelmiştir.

Günümüzde ulusal sınırlar ülke ekonomilerine dar gelmeye başlamış ve toplumlar refah seviyelerini yükseltebilmek için ekonomik faaliyetlerini coğrafi sınırların dışına taşımak zorunda kalmışlardır. Globalleşme işte bu zorunluluğun bir ifadesidir.

Türkiye, dünyada yaşanan globalleşme hareketlerinin bir yansıması olan ekonomik ve ticari çıkar bloklarına karşı duyarsız kalmamış, dış ticaretinde önemli bir paya sahip olan ülkelerle beraber olmak, o grupta yerini almak için Avrupa Birliği ile gümrük birliği anlaşması imzalamıştır.

Türkiye'nin gümrük birliği macerası Ankara Anlaşması'nın 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe girmesiyle başlayıp 01.01.1996'da sona ermiştir. Aradan geçen 31 yılı aşkın süre içinde AB ile rekabet edebilecek ekonomik bir yapıya kavuşmak için gerekli tedbirlerin yeterli manada alındığını söylemek oldukça zordur.

1960'lı yılların sonlarında özellikle 1970'li yıllardan itibaren dünyada KOBİ'ler lehine gelişmeler yaşanmaya başlamış, bu işletmelerin sadece sosyal ve politik boyutlarda değil, ekonomik boyutta da sahip olduğu üstünlükler vurgulanmıştır. Küçük güzeldir (Small is beautiful) sloganı, farklı politik sistemlerdeki ve farklı gelişmişlik düzeylerindeki ülkelerde hızla yayılmıştır.

Dünyadaki bu gelişmelere paralel olarak AB'de de KOBİ'lerin önemi söz konusu yıllarda kavranmış; bu işletmeleri desteklemek için çeşitli politikalar oluşturulmuştur. Bu işletmeler ülke ekonomilerinde büyüme, istihdam, sanayileşme ve kalkınma açısından anahtar rol oynamaktadırlar. Çeşitli nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan ekonomik krizlerden büyük işletmelere göre daha az etkilenmeleri söz

konusu işletmelerin özellikle gelişmekte olan ülke ekonomilerindeki önemini bir kat daha arttırmaktadır.

Türkiye her konuda olduğu gibi KOBİ'lerin önemini kavrama ve onlara gereken desteği sağlayıcı politikalar üretme hususunda da geç kalmıştır. Fakat geçte olsa son zamanlarda bu alanda yapılanalışmalar sevindiricidir.

Ekonomik dinamiklerin harekete geçirilmesinde önemli bir paya sahip olan KOBİ'leri ihmal ederek sanayileşmek oldukça zordur. Söz konusu şletmeler büyüme ve kalkınmanın lokomotifi, sermayenin tabana yayılması, kaynakların etkin kullanımı ve demokrasinin teminatıdırılar. O halde bu şletmelerin gelişmesi, ülkenin gelişmesi ile paralellik gösterecektir.

Türkiye ekonomisinin %98.6'sını, toplam istihdamın %47.6'sını, toplam yatırımların %26.5'ini, toplam üretim %37.7'sini oluşturan; fakat toplam ihracatın ancak %8'ini ve toplam kredi kullanımının da %4'n gerçekleştiren KOBİ'lerin ülke ekonomisi bakımından incelenmesi ve AB'deki KOBİ'ler ile karşılaştırılması son derece önemlidir.

KOBİ'lerle ilgili bir takımalışmalar yapılmış. Özellikle de Tamer Müftüoğlu ve Oktay Alpugan'ın konuya yönelik incelemeleri bu alanda geniş bir literatür ortayaıkarmıştır. Temelde söz konusu kaynaklardan yararlanarak hazırladığımızalışmada Küçük ve Orta Boy şletmeler Avrupa Birliği ile Türkiye karşılaştırması yapılarak incelenmeyealışılmıştır.

Çalışmamızın amacı, Türkiye ve AB'deki KOBİ'lerin ekonomik parametrelerle ülke ekonomilerindeki yerini belirlemek, söz konusu şletmelere sağlanan destekleri incelemek, böylece bir karşılaştırma yaparak aradaki farkı ortaya koymaktır. Ayrıca lkemizde bu şletmelerin başlıca sorunları üzerinde durmak ve bunlarazm nerileri getirmektir.

Çalışmamızın birinci bölümünde KOBİ'ler kuramsalerevede ele alınmıştır. Bu bağlamdaeşitli ülkelerdeki KOBİ tanımları verilmiş, bunların genel özellikleri üzerinde durulmuş, ekonomik ve sosyal bakımdan bu şletmelerin yorumu yapılmıştır.

Türkiye’de küçük ve orta ölçekli işletmelerin anlatıldığı ikinci bölümde, çeşitli kurumlara göre KOBİ tanımları verildikten sonra, bu işletmelerin toplam işletme, toplam istihdam, toplam katma değer ve toplam ihracat payları gözden geçirilmiştir. Daha sonraki alt başlıklarda ise bu firmalara sağlanan destekler ve bunların sorunları irdelenmiştir.

Avrupa Birliği’ndeki KOBİ’lerin genel durumu ve Türkiye karşılaştırması adlı son bölümde de, AB’de KOBİ’lerin tarihsel gelişimi ve tanımı incelendikten sonra ekonomik parametreler açısından bu işletmeler ele alınmış, daha sonra bunlara sağlanan destekler üzerinde durulmuştur. Bu bölümün son alt başlığında Türkiye ve AB’deki KOBİ’ler karşılaştırılmış; Türkiye açısından çözüm önerileri sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVEDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER

I. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER

İşletme konusu yıllardan beri tartışıla gelmiştir. 1970'li yıllara kadar "Ölçek Ekonomileri" genel kabul görürken, 1973 yılında meydana gelen petrol krizinden sonra Küçük ve Orta Boy İşletmeler (KOBİ) ön plana çıkmıştır. 1980'li yıllarda KOBİ'ler dünya ülkelerinin gündeminde ön sıralara yerleşmişlerdir. Artık dünyada *Optimal İşletme Büyüklüğü* konusunda hakim olan kanı KOBİ'lerdir. Fakat bugün KOBİ'lerle ilgili olarak üzerinde fikir birliğine varılan bir tanıma rastlamak mümkün değildir.

Kavramın kapsamı ülkenin kalkınmışlık düzeyine göre farklılık gösterirken kalkınma düzeyi bakımından aynı seviyede olan ülkeler arasında da değişmektedir. Hatta aynı ülkenin değişik sektörleri ve aynı sektördeki kurumları arasında da farklı tanımlar ortaya konabilmektedir.¹

KOBİ'lerle ilgili tanımın açık bir şekilde yapılma zorunluluğu, özellikle devlet tarafından belirli büyüklükteki firmalara verilecek mali ve teknik yardımlar konusunda ortaya çıkmaktadır. Ancak böyle bir tanımın yapılmasıyla devlet veya yardımı yapacak devlet kuruluşu, yardım dışı bırakılacak işletmeleri ayırabilmektedir.²

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri tanımlamanın güçlüğüne karşın, yine de belirli nitel ve nicel kriterlerden yararlanarak işletme büyüklükleri belirlenmekte ve söz konusu işletmeler tanımlanmaya çalışılmaktadır.³

¹ Halil Sarıaslan, *Orta ve Küçük Ölçekli İşletmelerin Finansman Sorunları- Çözüm İçin Bir Finansal Paket Önerisi*. Ankara :TOBB Yay., No:281-25, 1994, s.12.

² Süleyman Karataş, *Sanayileşme Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler*, İstanbul: Veli Yay., 1991, ss.14-15.

³ Oktay Alpugan, *Küçük İşletmeler Kavramı, Kuruluşu ve Yönetimi*, 2.Baskı, İstanbul: Der Yay., Ağustos 1994, s.4.

A. Nitel Olarak Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler.

Nitel (Kalitatif) olarak işletmeleri küçük ve orta boy olarak belirleyen kriterler şu şekilde sıralanabilir:⁴

- İşletme sahibinin aynı zamanda girişimci ve yönetici olması,
- İşletme sahibinin işletmede fiilen çalışması,
- İşletmenin yerel pazara hitab etmesi,
- Sermayenin büyük bir kısmının veya tamamının işletme sahibi tarafından karşılanmış olması,
- Sermayenin sınırlı olması ve finansman yetersizliği,
- İşbölümü ve uzmanlaşmaya gidilememesi,
- İşveren ve işçi arasındaki münasebetler,
- Para ve sermaye piyasalarından yararlanamama.

B. Nicel Olarak Küçük ve Orta Boy İşletmeler.

Nicel (Kantitatif) Olarak Küçük ve Orta Boy İşletmeleri tanımlamaya yardımcı olan kriterler şunlardır:⁵

- İstihdam edilen işçi sayısı,
- İşletmede kullanılan makina, tezgah sayısı ve bunların gücü,
- Özsermaye miktarı,
- Personele ödenen ücret ve maaşların miktarı,
- İşletmede kullanılan hammadde miktarı,
- Tüketilen enerji miktarı,
- İşletmenin üretim miktarı,
- Satışların tutarı ve kar miktarı,
- Oluşturulan katma değer.

Nitel ve nicel olarak sayılan bu kriterleri daha da çoğaltmak mümkündür. Ortak bir tanımlama için tek başına hiçbir kriter anlamlı olmamaktadır. Birden fazla kriter kullanarak yapılacak bir tanımlama ise, karmaşık teknik ve idari problemlere

⁴ Alpugan, **Küçük İşletmeler Kav.**, s.5; Canan Çetin, **Yeniden Yapılanma, Girişimcilik, Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi**, İstanbul: Der Yay., No:202, 1996,ss.35-36; Karataş, s.19.

⁵ Alpugan, **Küçük İşletmeler Kav.**, s.4;Çetin, s.36; İsmet Mucuk, **Modern işletmecilik**,3.b,İstanbul: Der Yay.,1, 1997,s.94;Karataş,s.18.

neden olacaktır. Genellikle yapılan tanımlarda kullanılan kriter, işçi sayısı ve sermaye temeline dayanmaktadır.⁶

Sayılan bu nitel ve nicel özelliklerin tamamını kapsayan genel geçerliliğe sahip olabilecek bir tanım, değil tüm ülkeler, bir ülkenin bütün sektörleri için bile geliştirmek mümkün olmamaktadır. Bu nedenle KOBİ tanımı ülkelere göre değiştiği gibi temel alınan ölçütlere göre de farklılıklar arz etmektedir.⁷

İşletmenin Küçük ve Orta Boy olarak tanımlanmasında nitel ve nicel olarak belirlenen kriterleri sıraladıktan sonra, şimdi de söz konusu işletmelerin dünyanın çeşitli ülkelerindeki tanımları üzerinde duracağız.

C. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Tanımları

Hükümetler, küçük sanayi işletmelerine yardım etmek için, onlara bazı ayrıcalıklar sunmaktadırlar. Bunu için yardım yapılacak firmaların belirlenmesinde çeşitli tanımlara ihtiyaç duyulur. Bu gereksinim, ödünç verilen fonlarla ilgili olarak, karşılıksız teknik avantajlar sağlamada, fabrika kurmak için gayri menkul edinmede, hammaddelerden pay alma veya kamu alımlarında küçük işletmelere pay ayırma gibi konularda ortaya çıkar. Tahmin edilebileceği gibi endüstriyel gelişmenin farklı aşamasındaki ülkelerde küçük sanayi işletmelerinin idari tanımları geniş bir alanı kapsamaktadır.⁸

Dünyanın çeşitli ülkelerine bakıldığında ortak bir Küçük ve Orta Ölçekli İşletme tanımının yapılamadığı görülmektedir. Ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre bu tanımlar değişebildiği gibi aynı ülkenin değişik kurumlarında da farklı tanımlar ortaya konabilmektedir. Gelişmekte olan bir ülkede, büyük işletme olarak tanımlanan bir firma, gelişmiş bir ülkede küçük veya orta boy bir işletme olarak ele alınmaktadır.

KOBİ'leri tarif etmede objektif ve tek şekilli bir tanım bulmak güçtür. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından 75 değişik ülkede yapılan araştırmalarda

⁶ Karataş, s.19.

⁷ Halil Sarıaslan, *Türkiye Ekonomisinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler*, Ankara:TOBB Yay., 1996,s.4.

⁸ Eugene Staley and Richard Morse, *Modern Small Industry for Developing Countries*, New York: Mc Graw-Hill Book Company, 1965, s.11.

50'den fazla tanımla karşılaşmıştır. Özellikle çalışan işçi ve kullanılan kapital açısından dikkat çekici kriter farklılıkları söz konusudur.⁹

Bazı ülkelere göre Küçük ve Orta Ölçekli İşletme tanımları şöyledir:

- Amerika Birleşik Devletleri: 1993 yılı verileri dikkate alındığında ABD'de 100'e kadar işçi çalıştıran işletmeler küçük işletme sayılmaktadır. Bazı durumlarda bu rakam 500'e kadar ulaşmaktadır. Orta ölçekli işletmeler için sınır 1000 işçi çalıştırılmasıdır. Bu da bazı durumlarda 1500'e kadar çıkabilmektedir.¹⁰
- Almanya: Almanya'da değişik sektörlerde farklı KOBİ tanımlamaları yapılmıştır. Biz imalat sanayii dikkate alınarak yapılan tanımla yetineceğiz.

Söz konusu sektöre göre 50 personele kadar işçi çalıştıran ve yıllık satış tutarı 2 milyon Mark'a kadar olan işletmeler küçük işletme olarak kabul edilirken , 50- 500 personel istihdam eden ve yıllık satış tutarı 2 milyon - 25 milyon Mark olan işletmeler de Orta Ölçekli İşletme olarak kabul edilmiştir.¹¹

- Fransa'da Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Konfederasyonu sanayi işletmeleri için 50'den az işçi çalıştıran firmaları küçük işletme; 50-500 işçi çalıştıranları da orta ölçekli işletme olarak kabul etmektedir.

Fransa Ekonomi ve Sosyal Komitesi yukarıdaki ayrıma ilaveten bir de satış tutarı sınırı getirmiştir. Buna göre yıllık satışı 50 milyon Fransız Frank'ını aşmayan işletmeler KOBİ olarak değerlendirilmektedir. Bazı devlet yardımları uygulamasında bu sınır 100 milyon Frank'a kadar genişletilebilmektedir.¹²

- İngiltere: İngiltere'de Küçük Sanayi İşletmeleri Araştırma Komitesi (Committee of Inquiry on Small Firms) tarafından sektörlere göre yapılmış küçük işletme tanımları mevcuttur. Biz sadece imalat sanayi için yapılan tanımla ilgileneceğiz. Bahsedilen sektöre göre 200 işçiden az işçi istihdam eden firmalar küçük işletme olarak kabul edilmektedir.¹³

⁹ Nusret Ekin, Küçük İşyerleri ve Sosyal Koruma, İstanbul: İTO Yay., No:1994-28, 1994, s.18.

¹⁰ Hüseyin Özgen ve Selen Doğan, Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Uluslararası Pazarlara Açılmada Karşılaştıkları Yönetim Sorunları ve Çözüm Önerileri, Ankara: KOSGEB Yay.,1997, s.17.

¹¹ Çetin, ss.38-39.

¹² Tamer Müftüoğlu, Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Sorunlar ve Öneriler, Ankara: EGS Bank Yay., Şubat 1997, s.110.

¹³ Müftüoğlu, Türkiye'de Küç., s.112.

- İtalya: Genel geçerliliğe sahip resmi tanımın olmadığı İtalya'da devletin çeşitli finansman uygulamalarından yararlanmak için KOBİ'lerin belirlenmesine ilişkin ölçütler geliştirilmiştir. Bu ölçütler içinde en çok başvuru alan ikisi personel sayısı ve sabit sermaye yatırım tutarıdır. Buna göre en çok 500 işçi çalıştıran ve sabit sermaye yatırımı 3 milyar İtalyan Lire'ni geçmeyen işletmeler KOBİ olarak kabul edilmektedir.¹⁴
- Japonya: Japonya'da "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Ana Kanunu" ile sektörlere göre farklı tanımlar yapılmıştır. Biz burada sadece sanayi sektörünü ele alacağız. Bu sektöre göre istihdam edilen işçi 300'ün altında ve oluşturulan sermaye miktarı 100 milyon Yen'e kadar olan işletmeler KOBİ olarak kabul edilmektedir.¹⁵
- Güney Kore: Kore'de 1974 yılına kadar 200'e kadar işçi çalıştıran işletmeler KOBİ olarak belirlenmekte iken , 1974 yılında bu sınır genişletilmiş ve istihdam edilen personel sayısı 300'e kadar olan işletmeler KOBİ olarak tanımlanmıştır.¹⁶
- Malezya: Malezya'da işletmeler istihdam ettikleri işçi sayısına göre değerlendirilmektedirler. Buna göre 5-49 işçi çalıştıran firmalar küçük işletme, 50-199 işçi çalıştıran firmalar da orta boy işletme olarak kabul edilmektedirler.¹⁷

Çeşitli ülkeler için kısaca verdiğimiz bu tanımları tablo yardımıyla bir bütün içinde izlemeye çalışalım.

¹⁴ Müftüoğlu, *Türkiye'de Küç.*, s.113.

¹⁵ Müftüoğlu, *Türkiye'de Küç.*, ss.113-114.

¹⁶ Müftüoğlu, *Türkiye'de Küç.*, s.115.

¹⁷ Çetin, s.44.

TABLO:1
Ülkelere ve Temel Alınan Ölçütlere Göre Küçük ve Orta
Ölçekli İşletme Tanımları

Ülkeler		Tanım İçin Temel Alınan Ölçüt		
		İşçi Sayısı	Oluşturulan Sermaye	Satış Miktarı
A.B.D.	Küçük İşletme Orta İşletme	$x < 100$ veya $x < 500$ $x < 1000$ veya $x < 1500$		
Almanya	Küçük İşletme Orta İşletme	$x < 50$ $50 < x < 500$		$x < 2$ milyon DM $2 \text{ milyon DM} < x < 25$ milyon DM
Fransa	Küçük İşletme Orta İşletme	$x < 50$ $50 < x < 500$		(KOBİ) $x < 50$ veya $x < 100$ milyon Frank
İngiltere	Küçük İşletme Orta İşletme	$x < 200$		
İtalya	Küçük İşletme Orta İşletme	(KOBİ) $x < 500$	3 milyar Liret	
Japonya	Küçük İşletme Orta İşletme	(KOBİ) $x < 300$	$x < 100$ milyon Yen	
G.Kore	Küçük İşletme Orta İşletme	(KOBİ) $x < 300$		
Malezya	Küçük İşletme Orta İşletme	$5 < x < 49$ $50 < x < 199$		

Tabloda da görüldüğü gibi ele alınan tüm ülkelerde işçi sayısı temel kriter olmasına rağmen bazı ülkelerde ayrıca meydana getirilen sermaye ve satış miktarı gibi ek ölçütler de kullanılmaktadır. Bazı durumlarda ABD örneğinde olduğu gibi tek bir kriter gere göre bile tanım belirsizleşmektedir. Bunun nedeni sektörel farklılaşma yanında, vergilendirmede sağlanan avantajlar bakımından da KOBİ'lerin farklı tanımlanmasıdır. Örneğin ABD' de küçük işletmelerden sorumlu bir devlet kuruluşu olan SBA (Small Business Administration- Küçük İşletmeler İdaresi) İmalat sektöründe faaliyet alanına göre 500 ya da 1000 den az sayıda işçi çalıştıran firmaları küçük işletme olarak kabul ederken, toptan ticarete en fazla 100 işçi istihdam eden firmaları küçük işletme olarak kabul etmektedir. Diğer taraftan, perakende ticarete faaliyet alanına göre yıllık satış miktarı 3,5 ya da 13,5 milyon doları, diğer hizmetlerde ise 3,5 ya da 14,5 milyon doları aşmayan işletmeleri küçük işletme olarak kabul etmektedir. Buna karşın Amerikan Vergi İdaresi de yıllık satış gelirleri 1 milyon Dolar ya da daha az olan işletmeleri küçük işletmeler olarak sınıflandırmaktadır. Kuşkusuz SBA sağlayacağı destekler açısından,

vergi dairesi de alacağı vergiler açısından küçük işletmeleri tayin etmektedir. Anlaşılacağı üzere amacın farklılaşmasıyla birlikte tanım da farklı boyutlar kazanmaktadır.¹⁸

KOBİ tanımlarında dikkati çeken bir başka önemli özellik de, genellikle resmi bir tanımın olmamasıdır. Bunun nedeni, küçük ve orta boy işletme tanımının bilimsel değil pragmatik bir içeriğe sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bu bakımdan genel geçerliliğe sahip, herkesin kabul edebileceği bir tanım mevcut değildir. Ayrıca böyle bir tanım aramak da anlamsızdır.¹⁹

II. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin ülkeye ve sektöre göre değişen özelliklerine rağmen, söz konusu işletmeleri bütün ülkelerde büyük işletmelerden ayıran belirgin özellikler vardır²⁰. Bu özellikleri işletme sahibine ilişkin özellikler ve işletmeye ilişkin özellikler olmak üzere iki gruba ayırabiliriz.²¹

A. İşletme Sahibine Yönelik Özellikler

KOBİ'lerde girişimci aynı zamanda yöneticidir. Kar ve zarara tüm varlığı ile katlanmaktadır²². Bu durum KOBİ'lerin en önemli özelliklerinden birisidir. Bağımsız olmak, kendinin patronu olmak birçok insan tarafından arzu edilen bir durumdur. KOBİ'ler girişimciye bu olanağı sağlar.²³

KOBİ'lerde işletme sahibi belirli bir risk üstlenmektedir. Bu özellik onu profesyonel yöneticiden ayırır. Profesyonel yönetici kendisini işletme ile özdeşleştirmeyi. İşletmenin başarısızlığı halinde kaybedeceği fazla birşey yoktur.

KOBİ sahibi için işletmesi sadece gelir kaynağı olmanın çok ötesinde bir anlam ifade eder. Dolayısıyla üstlendiği risk maddi sınırların ötesinde bir nitelik taşır.²⁴

¹⁸ Sarıaslan, *Türkiye Eko.*, s.4.

¹⁹ Müftüoğlu, *Türkiye'de Küç.*, s.123.

²⁰ Sarıaslan, *Orta ve Küçük İşlet.*, s.12.

²¹ Müftüoğlu, *Türkiye'de Küç.*, s.43.

²² Özgen ve Doğan, *KOBİ'lerin Ulus.*, s.9.

²³ Alpugan, *Küçük İşletmeler Kav.*, s.13.

²⁴ Müftüoğlu, *Türkiye'de Küç.*, ss.46-47.

KOBİ'lerde işletme sahibi, işletmesiyle adeta özdeşleşmiş durumdadır. İşletme sahibi için işletmesi sadece bir gelir kaynağı değil yaşamın bir parçasıdır. Dolayısıyla işletme sahibi ile işletme arasında bir kader birliği söz konusudur. İşletmenin başarısı veya başarısızlığı tüm aileyi maddi ve manevi bakımdan etkiler

KOBİ sahiplerinin bağımsız çalışma arzusunun temelinde kendi işini kendisinin yapması, kendi kararını kendisinin vermesi yatmaktadır. İnsanlar kendi arzuları ile kendi başlarına iş kurarken iyi iş yapmak, güçlüklerle direnmek, bütün yeteneklerini ortaya koymak, geçimlerini garantiye almak motifleri ile hareket ederler. Böyle olunca da bağımsız bir şekilde ayakta kalmak için işine karşı büyük bir öz veriyle bağlanırlar. Bu nedenle yeni fikirler, yeni çözümler düşünerek, planlar yaparlar ve başarılı bir şekilde uygulamaya koymak için sürekli olarak işlerinin başındadırlar.²⁵

KOBİ'lerde işletme sahibi işletmede fiilen çalışır. Diğer çalışanlardan farkı, işletme ile olan ilişkisinin zamanla sınırlandırılmamış olmasıdır.

KOBİ'lerde genellikle aile bireyleri de işletmede fiilen çalışırlar. Ayrıca gelecekte işletme yönetimini devralacakları düşüncesiyle bu amaca uygun olarak yetiştirilirler. Aksi halde işletme sahibinin ölümüyle işletme faaliyetine son verme durumunda kalınır veya işletme el değiştirir. İşletme sahibi tarafından büyük fedakarlıklarla kurulan ve büyük emekler verilerek geliştirilen bu işletmeler, işletme sahibinin ölümünden sonra aile bireylerinin ilgisizliği veya yetersizliği yüzünden zor duruma düşebilmektedir.²⁶

KOBİ'lerde işletme sahibi ile personel ve müşteriler arasındaki ilişki resmi olmayan bir ilişkidir. Müşteriler işletmeyi yalnızca ihtiyaçlarını karşıladıkları bir yer olarak düşünmezler. İşletmede çalışanlar da işletme sahibini yalnızca kendilerine iş sağlayan bir işveren olarak görmezler. KOBİ'lerde herkes ne için üretim yapıldığını, hangi ihtiyacın karşılandığını ve neticede işletme ve bireylerin yararının ne olacağını bilir. Bu işletmelerde insan kaynağı ortak bir dille konuşur. Bu durum taraflar arasındaki çıkar çatışmalarını asgari düzeye indirdiği gibi, verimi ve hizmetin kalitesini artırır. Aynı durum müşteri ilişkileri için de geçerlidir. Müşterilerini kişisel olarak tanıyan işletme sahibi, onların ihtiyaçlarını, sorunlarını ve arzularını daha iyi görebilir.

²⁵ Sarıarslan , *Türkiye. Eko.*, s,8

²⁶ Müftüoğlu, *Türkiye'de Küç.*, s-49

Buna karşın müşteri de işletme sahibinin iyi niyetli çabalarını ve sorunlarını daha iyi anlayabilir. Bu kişisel ilişkiler, küçük işletmelere büyük işletmelerin sahip olmadıkları ve isteseler de satın alamayacakları bir üstünlük sağlar.²⁷

KOBİ sahipleri çevresel değişmelere karşı duyarlıdır. Karar mercii kendileri oldukları için işletme içinde ve dışında meydana gelen değişmelere çok çabuk bir biçimde karşılık vererek uymaya çalışırlar. Dolayısıyla, bağımsız olarak ayakta kalma ve başarılı olma güdüsü ile yönetilen bu işletmelerin dinamik olması ve içinde bulundukları ekonomiye canlılık kazandırması mantıksal bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁸

B. İşletmeye Yönelik Özellikler

Bu özellikleri işletmenin temel fonksiyonlarını gözönünde bulundurarak kısaca açıklamak mümkündür.

1. Finansman

KOBİ'lerin finansman kaynağının büyük bir bölümünü işletme sahibinin özvarlığı oluşturur.²⁹ Bu işletmelerin sermaye piyasasından kaynak sağlayabilmeleri için, teminat göstermeleri gerekir. Kendi öz kaynakları çoğu zaman teminat vermeye yetmez. Dolayısıyla kaynak verenlere yeterli güvence sağlayamadıkları için dış kaynak bulmaları zorlaşır.³⁰

KOBİ'ler fon temin etmede yaşadıkları bu sıkıntıya ilave olarak fon kullanmada da bir takım problemler yaşamaktadırlar. Çünkü büyük işletmelerde olduğu gibi finansman konusunda uzman kişileri istihdam edemezler. Söz konusu kişiler çalıştırılsa bile bu konudaki kararları işletme sahibi almaktadır.

KOBİ sahibinin işletmesiyle özdeşleşmesi, işletmenin kredilendirilmesinde de etkisini gösterir. Kredi verilirken işletmenin performansı ve ödeme gücünden ziyade işletme sahibinin göstereceği teminata bakılır. İşletmenin iflası durumunda işletme sahibi tüm kişisel varlıklarını kaybetmek durumuyla karşı karşıyadır. Böyle bir risk

²⁷ Alpugan, *Küçük İşletmeler Kav.*, ss.13-14.

²⁸ Sarıalan *Türkiye.Eko.* s.9.

²⁹ Sarıalan *Orta ve Küçük İşlet.*, s.13.

³⁰ Karataş, s.40.

işletme sahibini kredi alma konusunda çekimser kılmaktadır.

2. Yönetim

KOBİ'lerde yönetim fonksiyonu, risk üstlenme şeklinde girişimciliği, varını yoğunlu ortaya koyma biçiminde sahipliği ve karar mekanizmasında en üst kademede bulunma açısından yöneticiliği kapsayan üç boyutlu bir işlevdir. Bu işletmeleri, çevresel değişimlere karşı duyarlı ve kısa sürede uyum sağlama dinamiğine sahip kılan en önemli faktör işte bu özelliktir.³¹

KOBİ sahiplerinin aynı zamanda işletmenin birinci yöneticisi durumunda bulunmaları, işleri çabuklaştırma ve değişikliklere hızla uyum sağlama yönünden olumlu olmasına karşın, sürekli değişen piyasa şartları ve teknolojiler karşısında gerekli olan teknik ve mesleki bilgi konusunda yetersizlik doğru kararlar vermeyi güçleştirir.

KOBİ'lerde yönetici ile çalışanlar arasındaki ilişki, yöneticinin örnek davranışlarını gerektirir. Kendisi sabah 6.00' dan gece 10.00'a kadar çalışan yönetici, personelinin de sabah 7.00'den akşam 9.00'a kadar çalışmasını isteyebilir. Fakat böyle bir talimat mavi yolculuk esnasında yattaki mobil telefonda verilirse gereğince yerine getirilmeyecektir.³²

KOBİ'lerdeki yönetim yapısı işletmenin esnekliğini arttırmaktadır. Ast üst ilişkileri doğrudan ve kişisel olarak gerçekleşir. Büyük işletmelerde ast- üst ilişkilerinin kağıda dökülmesi ve gerekli kademelerden geçmesi gerekir. Bu da büyük işletmelerin esnekliğini azaltır. Küçük işletmelerdeki gözün, kulağın ve dilin yerini, büyük işletmelerde kağıt yığınları, dosyalar, diskler ve bantlar almaktadır. Bu ise kimi zaman prodüktiviteyi azaltan bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

3. Pazarlama

Bu işletmelerde etkin bir pazarlamanın gereği olan promosyon (tutundurma) ve dağıtım faaliyetleri, işletmenin sınırlı imkanları nedeni ile uygun bir şekilde yapılamamaktadır. Genellikle mahalli pazarlara veya birkaç büyük işletmeye yarı

³¹ Sariaslan Orta ve Küçük İşlet., s.12.

³² Müftüoğlu, Türkiye'de Küç., s.52.

mamül ve parça üreten KOBİ'lerin piyasa araştırması yapmaları promosyon için tanıtım araçlarından yararlanmaları ve etkin dağıtım kanalları geliştirmeleri üretim önceliklerinin küçüklüğünden dolayı mümkün değildir. Benzer nedenlerle bu işletmelerin dış pazarlara açılmaları ve ihracat yapma imkanları da sınırlıdır. Fakat KOBİ'ler müşterileri ile yüzyüze kurduğu ilişkiler sonunda meydana gelen arkadaşlık ve dostluk neticesinde piyasanın nabzını tutma bakımından çok önemli bir avantajdır. Bu avantajları ile piyasanın değişen şartlarını ilk elden bilgilerle anlama ve bu şartlara göre üretimlerini biçimlendirme imkanına sahiptirler. Rekabetçi bir piyasada bu durum oldukça önemli bir özelliktir.³³

KOBİ yöneticileri teknik, mesleki bilgi ve beceriye sahip oldukları kadar pazarlama konusuna ağırlık vermemektedirler. Bu konuda yapılacak harcamalarda çoğu zaman cimri davranılmakta bu da işletmenin başarısını olumsuz yönde etkilemektedir.

KOBİ'lerin önemli üstünlüklerinden biri de, müşterinin özel isteklerine cevap verebilmeleridir. Bu nedenle bu işletmelerde sipariş tarzı üretim, büyük önem taşır. KOBİ'ler avantajlı oldukları bu konuları iyi değerlendirmeye, büyük işletmeler için cazip olmayan talep açıklarını yakalayıp, bu piyasaların özel isteklerine cevap vermeye özen göstermelidirler.

4- Üretim

KOBİ'lerde üretim genellikle emek yoğun tekniklerle gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle gelişmekte olan ülkelerdeki KOBİ'ler uluslararası piyasada gelişmiş ülkelerin KOBİ'lerine karşı bir rekabet üstünlüğü sağlarlar. Hatta bu nedenle ücret seviyesinin yüksek olduğu gelişmiş ülkelerde faaliyet gösteren KOBİ'ler yeni yatırımlarını gelişmekte olan ülkelere kaydırmayı veya bu ülkelerde fason üretim sistemleri geliştirmeyi tercih ederler.

Bahsedilen işletmelerde üretim daha çok özel isteklere cevap veren sipariş veya atölye tipi üretim şeklindedir. Bu nedenle üretimde kullanılan araç ve gereçler çok farklı işleri yerine getirebilen genel bir kullanıma sahiptir. İşletme sahibinin üretim konusundaki deneyimi ve teknik becerisi büyük işletme sahibinden daha fazladır. Çünkü bazen KOBİ sahibi aynı zamanda firmanın bir çalışanıdır.

³³ Sarıaslan, *Orta ve Küçük İşlet.*, ss.13-14.

KOBİ'ler ihtiyaç duydukları girdileri büyük firmalara kıyasla daha yüksek fiyattan temin etmektedirler. Fiyatların yüksek olması ve yeterli parasal gücün de bulunmaması neticesinde gerekli hammadde ve yardımcı madde stoku istenilen düzeyde gerçekleşmemektedir. Sonuçta ise, üretim, zamanında yapılamamakta ve malın geç teslim edilmesi gündeme gelmektedir. Bu da müşteri kaybına neden olmaktadır.

KOBİ'lerde kaliteli ve tecrübeli ustaların bulunması, bu işletmelerde önemli bir çıkarak eğitimi potansiyeli meydana getirmektedir. Bu potansiyel değerlendirildiği takdirde KOBİ'ler aynı zamanda bir eğitim merkezi durumuna gelecektir.

KOBİ'ler kişiye dayanan kısa vadede uygulanabilirlik karakterine sahip olan yenilikler konusunda da önemli bir potansiyele sahiptir. Buna karşın, sistemli bir araştırma- geliştirme (Ar-Ge) faaliyeti gerektiren yenilikler konusunda bu işletmelerin istenilen düzeyde olduğu söylenemez. Oysa KOBİ'ler esnek yapıları ve manevra kabiliyetlerinin yüksekliği nedeniyle değişimlere uyumda zorlanmayan kurumlardır. Ancak değişime uyum AR-GE konusundaki çalışmalar ile mümkün olabilmektedir.³⁴

5- Personel

KOBİ'lerde personel sayısının az olması büyük işletmelere göre bir avantaj meydana getirmektedir. Çünkü işletme sahibinin çalışanlarla her zaman yakın ve yüzyüze ilişki içinde olması olumlu bir çalışma ortamının doğmasına yardımcı olacaktır. Çalışanlar arasında kurulacak sıcak ilişkiler, işletmede bir kader birliğinin oluşmasına neden olabilecektir. KOBİ'leri dinamik kılan önemli bir faktör de bu ruh birliğidir. Bunun neticesinde ekonomideki dalgalanmalara bağlı olarak bazı durumlarda işletme sahibinin personeli için kimi durumlarda da işçilerin işletme sahibi için işletmeyi ayakta tutmak amacıyla, büyük fedakarlıklara katlandığı görülmektedir.

KOBİ'lerde çalışanlar genel olarak her işi yaparlar. Bu durum bazen yeni ürün ve teknolojiler için mevcut personelin bilgi seviyesinin yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Bilgi açığının giderilmesi bakımından mevcut personelin eğitilmesi çoğu kez KOBİ'lerin imkanlarını aşmaktadır.³⁵

KOBİ'lerde çalışanların ücretleri düşüktür. Sigorta, konut kooperatifi gibi kurumsal yardımlaşma avantajları da sınırlıdır. Buna rağmen KOBİ'lerde çalışan

³⁴ Özgen ve Doğan, KOBİ'lerin Ulus., s.25.

³⁵ Karataş, s.41.

personel genel olarak iş yerinden memnundur. Çünkü KOBİ'lerde personel kendini daha çok kanıtlatabilmekte, bundan da manevi bir tatmin duymaktadır.

6- Tedarik

Genellikle siparişe göre üretimde bulunan KOBİ'lerin, hammadde ve malzeme alımları ile siparişleri doğal olarak küçük hacimdedir. Bu nedenle hammadde ve malzeme alımlarında satış indiriminden yararlanma imkanları son derece sınırlıdır.³⁶ Bu işletmelerin büyük hacimli sipariş verip iskontolardan yararlanma yoluna gitmeleri halinde ise stok maliyetleri artmakta ve dolayısıyla bir maliyet kısılacı içinde kalmaktadırlar. Ayrıca finansal imkanları da genellikle büyük siparişlerin karşılanmasına imkan vermez.

KOBİ'ler sipariş tarzı üretim yaptıklarından sürekli olarak aynı malzemeyi kullanmamakta, bunun sonucu olarak da, uzun vadeli malzeme tedarikine gidememektedirler.

³⁶ Sarıaslan "Orta ve Küçük İşlet.", s.14.

III. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN EKONOMİK VE SOSYAL BAĞLAMDA YORUMLANMASI

KOBİ'ler ekonomik ve sosyal yönden her ülke için vazgeçilmez kurumlardır. Bu işletmelerin ekonomik ve sosyal sisteme olan katkıları tartışma götürmeyen bir gerçektir.

Araştırmacılar bu katkılar konusunda değişik görüşlere sahip olmalarına ve bunları değişik yaklaşımlarla açıklamalarına rağmen, KOBİ'lerin ekonomik ve sosyal sistemde çok önemli vazgeçilmez işlevleri yerine getirdikleri konusunda görüş birliği içindedirler.³⁷

KOBİ'ler ülke ekonomisinde oluşan şartlara daha rahat uyum sağlayabilmeleri ekonomik ve sosyal yaşamda istikrar unsuru olmaları bakımından son derece önemli kuruluşlardır.³⁸ Bu işletmeler siyasal yönden de ülke istikrarının garantisi ve demokrasinin güvencesidir. Kısaca günümüzde sağlam ve sağlıklı bir KOBİ sanayi yapısı ekonomik gelişmenin, siyasal istikrarın ve sosyal barışın vazgeçilmez şartı, güvencesi ve temel faktörü olarak kabul edilebilir.³⁹

Bu açıklamalardan sonra KOBİ'lerin ekonomik ve sosyal sisteme olan katkılarını değişik başlıklar altında incelemeye çalışalım.

A. İstihdama Katkıları

KOBİ'ler ekonomide meydana gelen dalgalanmalara çok çabuk uyum sağlama özelliğine sahiptirler. Ülke ekonomisinde ortaya çıkan olumsuzluklardan etkilenme derecesi çok düşük olduğundan bu olumsuz durumdan kolayca sayılabilirler. Bu özelliklerinden dolayı KOBİ'ler sürekli bir istihdam kaynağıdır.

³⁷ Alpugan, *Küçük İşletmeler Kav.*, s.14.

³⁸ Ali Tıral, *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Sağlanan Destekler*, DPT Yay., 26 Mart 1990, s.1.

³⁹ Karataş, s.45

Bir ülke için küçük sanayinin varlığı zorunludur. Ama bunların büyük sanayi olmadan bir anlamı da yoktur. Büyük sanayi için büyük yatırımlar gerekmektedir. Küçük işletmelerde bir kişi istihdam etmek için büyük işletmelere göre 1/3 oranında sabit sermaye yatırımı gerektiğinden bu işletmelerin teşviki aynı zamanda işsizliğin önlenmesi anlamına gelmektedir.⁴⁰

KOBİ'ler birçok insana doğup, büyüdükları yerlerden ve toplumdan kopmadan iş imkanı sağlamaktadırlar. Çünkü bu işletmeler ülkenin her yerinde kolayca kurulabilirler. Birçok ülkede küçük işletmeler istihdama çok önemli katkıda bulunurlar. Mesela dünyanın en kalabalık ülkesi olan Çin, köylerin yakınlıklarına kurulan küçük işletmeler sayesinde hem köyden kente göçü hem de işsizliği önlemeye çalışmaktadır.⁴¹

KOBİ'lerin istihdam oluşturma ve istihdamı sürekli kılma özelliği günümüzde inkar edilemeyen bir gerçektir. Bu durumu çeşitli ülkelerdeki istatistiksel araştırmalarla ortaya koymak mümkündür.

TABLO 2:
Bazı Ülkelerde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Toplam İstihdam İçindeki Payları (%)

	ABD	Almanya	Japonya	İngiltere	Fransa	İtalya
Top.İst.Payı(%)	58	64	81.4	36	67	83
	Hollanda	Hindistan	G. Kore	Tayland	Singapur	Türkiye
Top.İst.Payı(%)	57	63	59	64	44	53

Kaynak: Sarıaslan " Orta ve Küçük İşlet. s.24.

Örneğin ABD'de KOBİ'lerin toplam istihdam içindeki payı % 58 dir. SBA'nın (Small Business Administration - Küçük İşletmeler İdaresi) yaptığı bir araştırmaya göre ABD'de 1978-1988 yılları arasında oluşturulan yeni iş imkanlarının % 60'dan fazlasını küçük ve orta boy işletmeler sağlamıştır. Yine bu ülkede 1980-1989 döneminde 500 büyük firma üzerinde yapılan araştırmada büyük firmaların 3.5 milyon işçiyi işten çıkardıklarını aynı dönemde ekonomide toplam olarak net 17.5 milyon kişiye yeni

⁴⁰ Tenay Koparal, Türkiye'nin Kalkınmasında Küçük Sanayiın Önemi ve Katkısı, Ankara: Özyurt Matbaası, 1977, s.66.

⁴¹ Sarıaslan, Orta ve Küçük İşlet., s.33.

istihdam olanağı sağlandığını bunun da yaklaşık 2/3' ünün yalnızca küçük işletmeler tarafından oluşturulduğu ortaya koymuştur.

Batı Avrupa ülkelerinde de benzer durum söz konusudur. Tablo 2' de de görüldüğü gibi KOBİ'lerin toplam istihdamdaki payları bazı Batı Avrupa ülkelerinde, sırası ile İngiltere'de % 36, Almanya'da % 64, Fransa'da % 67, İtalya'da % 83' dür. 1988 verilerine göre AT ülkelerinde toplam istihdamın % 70'i KOBİ'ler tarafından sağlanmıştır. Diğer taraftan AT' da 1988- 1992 yılları arasında meydana gelen istihdam artışının büyük ölçüde küçük işletmelerdeki istihdam artışından kaynaklandığı araştırmalarla ortaya konmuştur.

KOBİ'lerin istihdam sağlama ve yeni iş oluşturma konusundaki önemi ülkemizde için de geçerlidir. İşsizliğin yüksek seviyelerde olduğu ülkemizde bu işletmelerin önemi çok geç farkedilmiştir.

B- Piyasa Ekonomisinde Rekabetin Korunmasına ve Sürdürülmesine Katkıları

Rekabetin olmadığı bir ekonomide serbest piyasa ekonomisinden söz edilemez. İşletmeler rekabetten kurtulup tekeli bir güç elde ederek piyasaya hakim olmak isterler. Bunun için bazı işletmeler birleşme yoluna giderek yeni firmaların piyasaya girmesini engellenmeye çalışır. Serbest pazar sistemini uygulamaya çalışan ülkeler, bu olumsuz gelişmeleri bertaraf etmek amacıyla anti-kartel veya anti-tröst yasaları uygulamaya koyar. Bununla birlikte, rekabeti korumanın en kolay yollarından biri yeni işletmelerin pazara girmesini sağlamak ve desteklemektir. Bu da KOBİ'lerin varlığı ile mümkün olacaktır.

Piyasa ekonomisinin temeli olan rekabetin yerleşmesi ve sürdürülmesi KOBİ'lerin varlığına bağlıdır. Ekonomik yaşamda ayakta kalmak ve başarmak güdüsüyle yönetilen bu işletmeler, bir ekonominin canlılığının barometresidirler. Ekonomiyi tek düzelikten ve çökmekten korurlar. Çünkü bir ekonominin sağlıklı olabilmesi çok sayıda işletmenin doğuşuna ve bazılarının mevcut endüstri liderlerine meydan okuyarak, rekabet ortamının oluşturulmasına bağlıdır. Bu nedenle KOBİ'ler bazı fidanları çürüten ve bazıları büyüyerek bir işletme ormanı oluşturan " fidanlık"

fonksiyonu görürler. Bu fonksiyon söz konusu işletmelerin ekonomiye yaptığı en önemli katkıdır.⁴²

İletişim ve ulaşım sistemlerinde, teknolojiye ve dünya pazarlarında çok hızlı gelişmelerin yaşandığı günümüzde rekabet, hızlı değişimlere ayak uydurmada bir araçtır. Bu anlamda rekabet "tüketicilerin korunması amacına yönelik bir yarışmadır." Eğer bir toplum rekabete dayalı bir ekonomik sisteme sahip olmak istiyorsa, o ekonomide KOBİ'lerin bulunması zorunludur.

C. Bölgesel Kalkınmaya Katkıları

Ülkeler arasında gelişme düzeyi bakımından farklılıklar olduğu gibi, bir ülkenin çeşitli bölgeleri arasında da farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıklar AGÜ'lerde daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

AGÜ'lerin önemli bir özelliği de sanayileşme, şehirleşme ve kişi başına gelir bakımından bölgelerarası dengesizliğin bulunmasıdır. Hemen hemen bütün az gelişmiş ülkelerde; hızla gelişen bir başkent veya dışa açık liman şehirleri yanında, geçmişin bütün özelliklerini koruyan geri kalmış bölgeler mevcuttur.⁴³

Kalkınma çabası içinde bulunan bir ülkede "kaynakların kıt" olması bütün bölgelerin aynı anda altyapı yatırımlarına kavuşturulmasını ve dolayısıyla bütün bölgelerin aynı anda sanayileştirilmesini engeller.

Yeryüzü şekilleri ve doğal kaynaklar bölgelere göre farklılıklar gösterir. Coğrafi şartların uygun olduğu bölgelerde altyapı yatırımları daha kolay tamamlanır. Coğrafi koşulların uygun olmadığı bölgelerde sanayi potansiyelinin değerlendirilmesine imkan sağlayacak altyapıların oluşturulması güçleşmektedir. Sonuçta yatırımlar altyapısı hazır olan bölgelere yönelmekte, bu da bölgelerarası dengesizliği arttırmaktadır.

"Bölgesel kalkınma; sanayileşmenin belli bölgelerde toplanması sonucunda oluşan dengesizliği ortadan kaldırmak amacıyla, geri kalmış bölgelerin sanayileştirilmesini, ülke içinde eşit gelir dağılımının sağlanmasını ifade eder." Bir ülke bütün bölgeleriyle sosyo-ekonomik manada bütünleştiği nisbette kalkınmış sayılabilir.⁴⁴

⁴² Yalım Erez, 2000'li Yıllara Girerken Türkiye'nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Politikası, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Konferansı, Ankara: TOBB Yay., 27 Aralık 1993 s.11.

⁴³ Vural Savaş, Kalkınma Ekonomisi, 4. Baskı, İstanbul: Beta Yay., 1986, s.23.

⁴⁴ Çetin s.58

Bunun için de bölgelerarası gelişmişlik farkının asgari düzeye indirilmesi ve dengeli kalkınmanın sağlanması için bölgesel kalkınmaya önem verilmesi gerekmektedir.⁴⁵

KOBİ'lerin en önemli fonksiyonlarından biri de bölgesel kalkınmaya olan büyük katkılarıdır.⁴⁶ Çünkü bu işletmeler bir ülkenin kapsadığı tüm coğrafi bölgelere dağılmışlardır. Bu nedenle, söz konusu işletmeler genellikle büyük şehirler etrafında yoğunlaşmış olan büyük işletmelere göre daha çok bir taşra özelliği gösterirler. Böylece bir ülkedeki ekonomik faaliyetlerin bölgeler arasında dengeli olarak dağılımına katkıda bulunurlar. Diğer yandan genellikle emek- yoğun olduklarından bölgesel istihdam imkanının artırılmasına önemli katkı sağlarlar. Bu şekilde büyük şehir merkezlerine göçün engellenmesine ve bölgenin kendi potansiyeli içinde kalmasına neden olurlar. Bu açıklamalardan sonra, bölgeler arasında kalkınma bakımından dengesizlik bulunan ekonomilerde bu dengesizlikleri gidermek için, KOBİ'lerin en önemli araçlardan biri olduğunu söyleyebiliriz.

Ülkemizde olduğu gibi bölgesel kalkınma açısından büyük dengesizliklerin bulunduğu ekonomilerde, bu dengesizlikleri aşmanın en etkili yöntemlerinden biri, geri kalmış bölgelerdeki KOBİ'lerin kurulmasını ve gelişmesini teşvik etmek, desteklemektir. Bu bağlamda tüm yerleşim birimlerine yayılmış bulunan KOBİ'lerin doğuşunu ve gelişimini sağlayıcı bir fırsat eşitliği gerçekleştirilmiş ve sonuç olarak da hem bölgesel kalkınmaya hem de ülkenin gelişmesine katkıda bulunulmuş olacaktır.⁴⁷

D. Müteşebbis Sınıfın Oluşmasına Katkıları

KOBİ'lerin bir başka özelliği de işletme sahibinin aynı zamanda girişimci konumunda olmasıdır. Girişimci yeni bir işletme kurarken büyük risklere girmektedir. Bu kişi veya kişiler bütün varlıklarını işletmeye bağlamakta , sadece kendisinin değil ailesinin de geleceğini risk altına sokmaktadır. İşletme KOBİ olunca bu riskin boyutları daha da büyümektedir. Bu insanlar sanayiciliği bir tutku, bir hastalık olarak tanımlamaktadırlar. Milyarlarca lirayı aşan sermayelerinin faiz veya rant gelirleri ile rahat bir şekilde yaşamak yerine, onlar bir yatırıma girşerek herşeylerini risk altına

⁴⁵ M. Sena Ekici, *Ekonomik Gelişmenin Aracı Olarak Yatırım Teşvikleri ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu Örneği*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi. Sosyal. Bilimler. Enstitüsü, 1993, s.44.

⁴⁶ Mustafa Şahin, *KOBİ'ler Gümrük Birliğinden Nasıl Etkilenecek?*, Tosyöv, Yay., Sayı:35, Kasım 1994, s.7.

⁴⁷ Sarıalan, *Orta ve Küçük İşlet.*, s.41.

sokmaktadırlar.⁴⁸ Bir toplumda girişimci sayısı ne kadar çok olursa, o toplumun ekonomik gelişmesi ve refah seviyesinin artması da o kadar kolay olacaktır.

KOBİ'ler büyük sanayi için hazırlık evresini oluştururken girişimciliğin de gelişmesine yardım ederler. Dolayısıyla KOBİ'ler ülkeye yalnız mal ve hizmet üretme yoluyla değil, aynı zamanda müteşebbislere girişimcilik ve yöneticilik becerisi kazandırmak yoluyla da hizmet ederler.⁴⁹ Çarpıcı bir ifadeyle KOBİ'ler, pehlivanların önce köy meydanında kendilerini yetiştirerek, vilayette, daha sonra da ülke çapında güreş meydanına çıkmalarına imkan sağlayacak ortamı oluşturan kurumlar olarak düşünülebilir.⁵⁰

KOBİ'lerin yurt çapına yayılmasını temin etmek suretiyle yeni girişimcilerin ekonomiye kazandırılması sağlanabilir. Sonuçta yeni girişimciler sayesinde ekonomik hedeflere ulaşmak kolaylaşacaktır.

⁴⁸ Müftüoğlu, *Türkiye'de Küç.*, ss.186-187.

⁴⁹ Koparal, s.88.

⁵⁰ Necati Özfiyat, *2000'li Yıllara. Gir.*, s.81.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER

I. TÜRKİYE'DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETME KAVRAMI VE BU İŞLETMELERİN TARİHSEL GELİŞİMİ.

Türkiye'de bütün kurumlar için genel geçerliliğe sahip bir KOBİ tanımı yoktur. Bu işletmeleri çeşitli birimler farklı şekillerde tanımlamışlardır. Aşağıda bu tanımları genel hatlarıyla açıkladıktan sonra KOBİ'lerin tarihsel gelişimine değinilecektir.

A. Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Tanımları

1. Yasalara Göre KOBİ Tanımları

Cumhuriyet Dönemi'nde ilk defa, 1927 yılında Teşvik-i Sanayi Kanunu ile sanayi sektöründe faaliyette bulunan işletmelerle ilgili bir ayrıma gidilmiştir. Buna göre 10 beygirlik gücün ve 5 işçinin altında çalışan işletmeler küçük sanayi işletmeleri olarak kabul edilmiştir.⁵¹

1956 yılında kabul edilen 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu; esnaf, küçük sanatkar, tacir ve sanayici kavramlarını günün şartlarına uygun açıklığa kavuşturmuştur. Bu kanunla fabrika olarak işletilen yerler ticari işletme olarak değerlendirilmiştir. Kanun esnafın tüccar sayılamayacağını hükme bağlamıştır. Esnaflık, sermaye ve emek unsurlarının çalışma oranları ile elde edilecek gelir faktörlerine göre tesbit edilerek, esnaf tanımının içine küçük sanayiciler de dahil edilmiştir. Ayrıca elde edilen gelirin sınırını tayin konusunda Bakanlar Kurulu'na yetki verilmiştir.

1983 yılında yayımlanan Kanun Hükmünde Kararname ile gelir vergisinden muaf olanlar ve daha çok emek gücüyle çalışanlar, götürü usulde vergilendirilenler ve

⁵¹ Çetin, s.48

satış tutarı 60 milyon TL'yi aşmayanlar esnaf ve sanatkar olarak sayılmakta, bilanço esasına ve işletme hesabına göre defter tutanlar ise tacir ve sanayici olarak kabul edilmektedirler.

2.Ticaret ve Sanayi Odalarının KOBİ Tanımları

TOBB'un Türkiye'deki çeşitli Ticaret ve Sanayi Odaları tarafından yapılan küçük ve orta ölçekli işletmelerin tanımına ilişkin elde ettiği bulgular oldukça ilginçtir. Bu tanımları bir tablo halinde izleyebiliriz.⁵²

TABLO :3

Çeşitli Odaların Küçük ve Orta Ölçekli İşletme Tanımları

	Tanıma Esas alınan ölçütler			
	Çalışan Sayısı (Adet)		Makina Parkı Değ.(Milyon TL)	
	Küçük işl.	Orta İşl.	Küçük işl.	Orta İşl.
İstanbul Tic. Od.	$x < 25$	—	—	—
Ege Böl. San Od.	$5 < x < 50$	$50 < x < 199$	—	—
Ankara San. Od.	$10 < x < 30$	$30 < x < 299$	—	—
Sivas Tic. ve San. Od.	$5 < x < 10$	$10 < x < 49$	$20 < x < 50$	$20 < x < 50$
Gaziantep Tic.ve San. Od.	$1 < x < 9$	$10 < x < 100$	$x < 50$	$50 < x < 750$
Kayseri Tic. Od.	$5 < x < 15$	$15 < x < 50$	—	—
Konya San. Od.	$1 < x < 50$	$50 < x < 200$	$x < 150$	$150 < x < 500$
Kırşehir Tic. ve San Od.	$x < 50$	$50 < x < 100$	$x < 300$	$300 < x < 750$
Karadeniz Ereğlisi Tic. ve San.Od.	$5 < x < 20$	$20 < x < 100$	$x < 50$	$50 < x < 200$
Kaman Tic.ve San. Od.	$x < 10$	$10 < x < 20$	$x < 50$	$50 < x < 150$

Kaynak: Müftüoğlu, Türkiye’de Küç., ss.128-129.

Tablodan da görüleceği gibi Türkiye'nin çeşitli bölgelerindeki Sanayi ve Ticaret Odaları KOBİ'leri çok farklı şekillerde tanımlamışlardır. KOBİ'lere yönelik devlet

⁵² Müftüoğlu, Türkiye’de Küç., s.127.

politikalarının belirlenmesinde Odaların önemli görevleri olduğunu kabul edersek, bu tanımların daha net bir hale getirilmesinde büyük yararlar olacağı kesindir.

3. Devlet Planlama Teşkilatının KOBİ Tanımı

DPT, Türkiye'nin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmasıyla ilgili planlar hazırlarken bünyesinde kurduğu özel ihtisas komisyonundan yararlanmaktadır. Küçük Sanayi Özel İhtisas Komisyonu VI. Beş yıllık kalkınma planı için hazırladığı raporunda sanayi işletmelerini şu şekilde bir ayrıma tabi tutmuştur:⁵³

a) Çok Küçük Sanayi İşletmeleri: 1-9 arasında personel istihdam eden işyerleri çok küçük sanayi işletmesi olarak tarif edilmiştir. Ayrıca, bölgelere ve sektörlerle göre aynı iş kolunda faaliyette bulunan ve aynı sayıda personel çalıştıran iki ayrı işletmeden birisi bir üst gruba dahil olabilir.

b) Küçük Sanayi İşletmeleri: Yıl içinde ortalama olarak toplam 10-49 arasında personel çalıştıran işletmeler küçük sanayi işletmesi olarak tanımlanmıştır.

c) Orta Boy Sanayi İşletmeleri: Yıl içinde ortalama olarak 50-99 arasında personel istihdam eden işletmelerdir

4. Devlet İstatistik Enstitüsünün KOBİ Tanımı

DİE 1927 yılında Cumhuriyet döneminin ilk sanayi sayımını gerçekleştirmiştir. Bu sayımdan itibaren 1983 yılına kadar gerçekleştirilen sayımlarda küçük ve orta boy işletmeler olarak ikili bir ayrıma gidildiği görülmüştür. 1983 yılında yapılan sayımda ise işletmeler Küçük ,Orta ve Büyük olarak üç gruba ayrılmıştır. DİE'nin "1991 yılı Küçük ve Orta Ölçekli İmalat Sanayi Araştırması"nda tanımlama çalışan kişi sayısına göre dördü bir sınıflandırma şeklinde ortaya konmuştur. Buna göre:

a) 1-9 personel çalıştıran işletmeler çok küçük işletme.

b) 10-49 personel çalıştıran küçük işletme.

c) 50-99 personel çalıştıran orta ölçekli işletme.

d) 100'den fazla personel çalıştıran firmalar ise büyük ölçekli işletme olarak tanımlanmıştır. Bu tanım DPT'nin tanımının aynısıdır.

⁵³ Çetin, ss.49-50.

5. Türkiye Halk Bankasının KOBİ Tanımı

Türkiye Halk Bankası (Halkbank) KOBİ'lere orta ve uzun vadeli proje kredileri vermek, bu işletmelerin gelişmesini ve büyük sanayiye geçmesini temin etmek için danışmanlık hizmeti vermek, proje ve teknik bilgi akışı ile destekleme işlevlerini yerine getirmek gibi görevler üstlenen bir devlet bankasıdır.⁵⁴

Halkbank KOBİ tanımını yaparken hem istihdam edilen kişi hemde toplam sabit yatırım tutarını gözönünde bulundurmuştur.⁵⁵

Türkiye Halk Bankası'nın Ağustos 1990'da belirlediği KOBİ tanımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.⁵⁶

TABLO: 4

Türkiye Halk Bankasının Ölçeğe Göre İşletme Tanımları

Ölçek	Çalışan Kişi Sayısı	Makina Parkının Bilanço Değeri
Küçük Boy İşletme	100 kişiye kadar	600 Milyon TL'ye kadar
Orta Boy İşletme	250 kişiye kadar	6 Milyar TL'ye kadar
Büyük Boy İşletme	250 kişiden fazla	6 Milyar TL'den fazla

1980'li yıllarda Halkbank küçük ve orta sanayi tanımında beş kez değişiklik yapma ihtiyacı duymuştur. Fakat tüm tanımlarda esas alınan nicel ölçütlerde bir değişikliğe gidilmemiştir. Burada esas alınan ikinci nicel ölçüt, içinde bulunduğumuz yüksek enflasyon ortamında bu tanımların zayıf kısmını oluşturmaktadır.

6-. Eximbank'ın KOBİ Tanımı

Türk Eximbank 1987 yılında Kanun Hükmünde Karaname ile feshedilen Devlet Yatırım Bankası'nın yerine firmalara ihracat konusunda finansman desteği sağlamak

⁵⁴ DİE, İmalat Sanayiinde Küçük ve Orta Ölçekli İşyerleri-Sorunlar, Çözümler, Öneriler, Ankara: DİE Yay., No: 2032, Ağustos 1997 s.8.

⁵⁵ Ayşe Ege, Şule Eğitim, Ufuk Acar, Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği Muhtemel Etkiler ve Küçük ve Orta Boy İşletmeler, Kosgeb Yay., Aralık 1995, s.73.

⁵⁶ Çetin, s.54

amacıyla kurulmuştur.

Eximbank küçük ve orta boy imalatçı-ihracatçı, firmalara yönelik kredi teşvik programında söz konusu işletmeleri, istihdam edilen işçi sayısı 200'e kadar olan firmalar şeklinde tanımlamıştır.

7.KOSGEB'in KOBİ Tanımı

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Bakanlığı (KOSGEB) 12 Nisan 1990'da TBMM'da kabul edilen 3624 no'lu yasa ile kurulmuştur. KOSGEB'in kuruluş yasasında KOBİ tanımı da verilmiştir. Buna göre imalat sanayi sektöründe:

- a) 1-50 arası işçi çalıştıran sanayi işletmeleri küçük işletme,
- b) 51-150 arası işçi çalıştıran sanayi işletmeleri orta işletme,
- c) 150 işçinin üzerinde istihdamda bulunan firmalar ise büyük ölçekli işletmeler olarak kabul edilmiştir.⁵⁷

8. TOSYÖV'ün KOBİ Tanımı

Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticileri Vakfı (TOSYÖV) ise KOBİ'leri aşağıdaki şekilde tanımlamıştır:

- a) 1-10 arası işçi istihdam eden işletmeler çok küçük,
- b) 10-100 arası işçi çalıştıran firmalar küçük ve orta,
- c) 100'den fazla işçi çalıştıran işletmeler de büyük işletme olarak tanımlanmıştır.

KOBİ'lerle ilgili çeşitli kuruluşlar tarafından geliştirilen tanımlar yukarıda kısaca özetlenmiştir. Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere KOBİ tanımı konusunda bir kargaşa yaşanmaktadır. Bu kargaşaya bir son vererek, KOBİ tanımında bir takım standartların yakalanması, bu işletmelere yapılacak devlet yardımlarının yanlış adreslere gitmemesi açısından son derece önemlidir.

⁵⁷ Ege, Eğitim ve Acar, s.73.

Türkiye'de KOBİ'lere ilişkin genel geçerliliğe sahip, objektif bir tanım yapılamamaktadır. Bunun amaç çokluğundan değil amacın belirsizliğinden kaynaklandığı düşünülebilir. Tanım konusunda karşımıza çıkan başlıca engel "çok küçük", "küçük", "orta" ve "büyük" gibi göreceli durumları yansıtan kavramların söz konusu olması ve bu kavramların ekonomik yaşamın dinamizmi içinde zamana ve mekana göre kolayca değişikliğe uğrayabilmeleridir.⁵⁸

Türkiye'de KOBİ konusunda günün şartlarına uygun olarak hazırlanacak bir tanıma ihtiyaç vardır.⁵⁹ Küçük ve orta sanayi işletmelerinin gelişmesini teşvik edici devlet politikalarının belirlenmesi ve uygulanması açısından önemli olan, KOBİ'lerin yeterli ve kapsamlı bir tanım yapılarak, çeşitli kuruluşlarca uygulanan, uygulamada da güçlükler doğuran tanım farklılıklarının giderilmesidir.⁶⁰

KOBİ'lerle ilgili nicel tanım belirli bir amaca göre yapılmalıdır. Bu amacı şu şekilde ifade edebiliriz: "Devletin küçük ve orta sanayi yapısının güçlendirilmesi amacına yönelik olarak uygulayacağı çeşitli politika ve stratejilerle, uygulama esaslarının belirlenmesi, ayrıca bu kesime yönelik devlet yardımlarının (sübvansiyonların) ekonomik etkinliğinin artırılması"⁶¹

B. KOBİ'lerin Tarihsel Gelişimi

Türkiye KOBİ'ler yönünden başka ülkelerde eşine az rastlanabilecek bir geçmişe sahiptir.⁶² KOBİ'lerin ülkemiz açısından tarihsel seyrine baktığımızda, oldukça derin ve esaslı bir mazimiz olduğunu görürüz. 13. yüzyılda Şeyh Mahmut Ahi Evran tarafından kurulan "Ahilik Sistemi", bugün küçük işletmeler olarak tanımlanan esnaf ve sanatkarlara mesleki eğitim, sosyal güvenlik ve diğer konularda önemli katkılar sağlamış ve onları toplumun vazgeçilmez birer parçası haline getirmiştir. Ahilik Sistemi daha sonra Osmanlı İmparatorluğu zamanında yerini " Loncalık Sistemine " bırakmıştır. 1913 yılında Loncalar kapanmış ve 1924'de " Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Odaları ve Ticaret Borsaları Yasası " daha geniş kapsamlı olarak yürürlüğe girmiştir.

⁵⁸ Özgen ve Doğan, **KOBİ'lerin Ulus.**, s14.

⁵⁹ **Küçük Sanayi Yönelendirme Raporu.** Tic. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı I.Sanayi Şurası, Ankara: 1987, s.67.

⁶⁰ DPT, **Japonya'da Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Yönelik Ekonomik ve Sosyal Politika ve Tedbirlerin Türkiye Bakımından Değerlendirilmesi** Yay No: 2085-402, Mart 1987, s.130.

⁶¹ Müftüoğlu, **Türkiye'de Küç.**, s.147.

⁶² KOSGEB, **1993 Yılı Çalışma Programı**, Ankara: 1993, s.21.

İstanbul'un fethinden 18. yüzyıl ortalarına kadar Osmanlı Devleti için parlak bir dönemdir. Bu dönemde sanat ve ticaret hayatı çok üstün bir düzeye ulaşmış, esnaf ve sanatkar altın çağını yaşamıştır. Ahilik gelenekleri ve daha sonra kurulan Lonca teşkilatının bunda etkisi çoktur.⁶³

Avrupa'da 19. yüzyıl Küçük Sanayi İşletmeleri için bir dönüm noktası olmuştur. Fransız ihtilalinin getirdiği yeni fikirler, teknolojinin gelişmesi, büyük işletmeciliğin gelişmesi ve rekabetin ön plana çıkmasıyla küçük işletmeler yıkılmaya başlamıştır. Buna rağmen ülkemizdeki birçok küçük sanayi işletmesi varlıklarını korumasını bilmiştir. Köy, kasaba ve şehirlerde faaliyetlerini sürdüren bu işletmelere, gümüş ve altın işleri, ayakkabı imalatı, el dokumacılığı, bakırcılık ve mutfak aletleri örnek verilebilir.⁶⁴

Cumhuriyet sonrası dönem, ulusal ekonominin kurulabilmesi için 1923'de İzmir İktisat Kongresi ile başlayan dönemdir. 1929 yılında ortaya çıkan ve tüm ülkeleri etkileyen ekonomik kriz ile birlikte devlet daha aktif rol üstlenmeye, ekonomik olarak daha çok fonksiyonlar yüklenmeye başlamıştır. Bu gelişmelere paralel olarak Türk ekonomisi de karma ekonomi modelini benimsemiştir. Bu dönemde bir yandan girişimciliği teşvik etmek için önlemler alınırken, diğer yandan ülkedeki yabancıların değişik alanlardaki faaliyetlerine son verilmeye çalışılmıştır.⁶⁵

1923 İzmir İktisat Kongresinde liberal bir ekonomi politikası izlenmesi ve kalkınmanın özel teşebbüsün teşviki yoluyla sağlanması tavsiye edilmesine rağmen, o günkü ekonomik şartlar altında bu ekonomi rejimi ile sanayileşme yeterli hızla sağlanamadığı için 1933 yılından itibaren devletçilik rejimi uygulanmaya başlanmış, özel teşebbüsün kanunla teşvikine devam edilmiştir. (1927 Teşvik-i Sanayi Kanunu)⁶⁶

Türkiye'de 1920'li yıllarda ve 1930'lu yılların başlarında hakim sanayi, fabrika sanayii değil atölye tipi sanayiidir. 1927 sanayi sayım sonuçlarına göre yalnız 155 işletmede 100'den fazla işçi çalışmaktaydı. Üretimin önemli bir bölümü atölye tipi küçük imalathanelerden sağlanıyordu.⁶⁷

⁶³ KOSGEB, 1993 Yılı Çal., s.21.

⁶⁴ Karataş, ss.12-13.

⁶⁵ Çetin, s.135.

⁶⁶ Süreyya Hiç, **Türkiye Ekonomisi**, Genişletilmiş 2.Baskı, İstanbul: Filiz Kitabevi , 1994, s.99.

⁶⁷ Fikret Başkaya, **Türkiye Ekonomisinde İki Bunalım Dönemi-Devletçilikten 24 Ocak Kararlarına**, 1.Baskı, Ankara: Birlik Yay.,1986.,s.33.

1939-1950 yılları arasında Halk Parti döneminde ise, Özel sanayinin teşviki ile ilgili kanun yürürlükten kaldırılmıştır. Bu dönemde daha yoğun ve daha az esnek bir devletçilik rejimi izlenmiştir.

1950- 1960 döneminde ise liberal ekonomi rejimine ve özel teşebbüsün teşvikine ağırlık verilmiştir.

1960'lardan sonra planlı döneme geçilmiş ve bu dönemde plan bir çok çevreler tarafından her derde deva, her sorunun çözümü için sihirli bir değnek olarak kabul edilmiştir. Bu düşünce ortamında planlama 1961 Anayasa'sına girmiştir.⁶⁸ Türkiye'de 1961'den 1987'ye kadar 25 yıl boyunca yapılan planlama çabaları çeşitli plansızlıkları beraberinde getirmiştir. Sonunda ne planı ve planlamayı tanıyabilmemiz, ne de ondan yararlanmamız mümkün olmuştur. Diğer yandan planın var olduğu düşüncesiyle, plan dışı ekonomik yöntemlere de başvurulmamıştır. Kısaca planlama bir anayasal kurum olarak yaşatılmış plan ise aracı ve kaynağı olmayan bir belge olarak kalmıştır.⁶⁹ 1961 Anayasa'sı ayrıca Türkiye'de ekonominin karma ekonomik sistem ilkelerine göre yürütüleceğini, bu sistemde kamu kesimi ile özel sektörün birbirini tamamlayacak şekilde yer aldığını hükme bağlamıştır. Birinci kalkınma planı (1963-1967) 1963 yılından itibaren yürürlüğe konmuştur.

Dünyanın birçok ülkesinde KOBİ'lerin ekonomideki önemi 1970'li yıllarda anlaşılmış ve bu işletmelerle ilgili devlet politikaları süratle uygulamaya konulmuştur.

Türkiye ekonomisinde çok önemli görevleri üstlenen KOBİ'ler ekonomik kalkınma sürecinde hep gözardı edilmişlerdir. Son yıllara kadar esnaf ve sanatkar kesimi içinde düşünüldüklerinden, bu işletmelere ilişkin bir sanayi politikası geliştirilmemiştir. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında küçük sanayici, esnaf ve sanatkarların sorunları ile ilgilenecek bir kuruluşun oluşturulması gerektiği vurgulandığı halde bu kuruluş ancak ikinci plan döneminde 1970 yılında KÜSGEM (Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi) adı altında Gaziantep'te kurulmuştur. KÜSGEM'in yetersiz kaldığı ve öngörülen hedeflere ulaşamadığı Üçüncü Beş Yıllık Planda kabul edilmiş ama izlenen politikalar genelde değiştirilmemiştir.⁷⁰

⁶⁸ Hüseyin Şahin, *Türkiye Ekonomisi*, Genişletilmiş 3.Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi, 1995, s.133.

⁶⁹ Kenan Mortan ve Cemil Çakmaklı, *Geçmişten Geleceğe Kalkınma Arayışları*, 1.Baskı, İstanbul: Altın Kitaplar Yay., Kasım 1987, s.333.

⁷⁰ Sarıaslan, *Orta ve Küçük İşlet.*,ss.41-42.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Plan'ında (1979- 1983) ilk kez küçük sanayi, esnaf ve sanatkar kesiminden ayrı olarak tanımlanmış ve küçük işletmelere teknolojik, finansal yönetim ve organizasyon alanlarında danışmanlık hizmeti sağlamak amacıyla 1983 yılında KÜSGET (Küçük Sanayi GeliştirmeTeşkilatı) kurulmuştur. Fakat izlenen politikalarda hep devletin koruyucu rolü vurgulanmış ve küçük sanayi yardıma ve desteğe muhtaç bir kesim olarak algılanmıştır. Yani küçük sanayi ekonomideki önemlerinden çok toplumsal ağırlıkları nedeniyle devletin yardım elini uzatması gereken kurumlar olarak değerlendirilmiştir. Ancak Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1983- 1989) KOBİ'lerin ekonomideki yeri ve önemi açıkça belirlenmiş ve bunların teşvik edilmesi gerektiği konusunun altı çizilmiştir. Bilindiği gibi 12 Nisan 1990 tarihinde kabul edilen 3624 sayılı yasa ile de Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) kurulmuştur. Bu kuruluş KOBİ'lere önemli hizmetler sunmaktadır.

Sanayileşme sürecinin her aşamasında KOBİ'ler var olmuştur. Fakat yıllardır büyük ölçekli işletmelerin ülkede ekonomi politikalarının belirlenmesinde önemli bir ağırlığı hissedilirken, orta ölçekli işletmelere belli sınırlar içinde bazı imkanlar sağlanmış küçük ölçekli işletmeler ise ihmal edilmiştir. Son birkaç yıl içinde küçük işletme kavramından daha çok bahsedilmeye ve ülke ekonomisi içindeki önemi vurgulanmaya başlanmıştır. Sanayileşmenin ve ekonomik kalkınmanın KOBİ'lerin gelişmesi ve desteklenmesi ile sağlanabileceği görüşü yaygınlaşmıştır.⁷¹

Küçük ve orta ölçekli sanayi, esnek yapısı sayesinde ekonomik ve toplumsal şartlara daha kolay uyum sağlaması, büyük işletmeler için yan sanayi olması, ekonominin dinamik faktörü olması gibi özellikleri nedeniyle ülke ekonomisinde büyük bir öneme sahiptir.⁷² Bu nedenle günümüzde bu konuya büyük önem verilmekte, KOBİ'lerin geliştirilmesine yönelik önemli adımlar atılmaktadır.

II. EKONOMİK PARAMETRELER İLE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER

İster gelişmiş olsun ister gelişmekte olsun ülkelerin ekonomik yapıları incelendiğinde KOBİ'lerin ekonomik göstergelerde çok önemli bir paya sahip olduğu

⁷¹ Küçük Ölçekli İmalat Sanayii İstatistikleri: Kapsam ve Yöntem, Ankara: DİE Yay. No:1847, Ocak 1996, s.III.

⁷² Küçük Ölçekli İmalat Sanayii İstatistikleri (1-9), Ankara: DİE Yay. No:2035, Ağustos 1997, s.III.

görülmektedir. KOBİ'ler ülke ekonomisinin belkemiğini oluşturan işletmelerdir. Bu işletmelerin önemini kavrayan ülkeler, onlara gereken desteği vermişler, ülkemizde ise KOBİ gerçeği çok geç fark edilmiş, konferanslarda çeşitli toplantılarda güzel şeyler söylenmesine rağmen icraata gelince bu söylemlerin eyleme dönüşemediği görülmüştür.

Ekonomik göstergeler ile KOBİ'lerin ülkemizdeki durumu incelendiğinde, onların ekonomimiz için ifade ettiği önem daha net bir şekilde ortaya konulabilmektedir. Bu amaçla bu bölümde ekonomik parametreler ile KOBİ'lerin ülkemizdeki durumunu irdelemeye çalışacağız.

A. KOBİ'lerin Toplam İşletmeler İçindeki Payı

Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından çeşitli yıllarda yapılan sanayi ve işyerleri sayım sonuçlarına göre, sayı yönünden küçük işletmelerin bütün sektörlerde önemli bir yere sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu sayım sonuçlarına göre, 1964 yılında sanayi sektöründeki işletmelerin %97.7'ni, 1970'de %97.3'ünü, 1980 yılında %95'ni küçük işletmeler meydana getirmiştir.⁷³

1. Sektörlere Göre KOBİ'lerin Toplam İşletmeler İçindeki Payı

1985 yılı sanayi ve işyeri sayım sonuçları sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerine göre aşağıdaki tabloda verilmiştir.

⁷³ Alpugan, *Küçük İşletmeler Kav.*, s.24.

Tablo:5

1985 Yılı Sanayi ve İşyeri Sayımına Göre Sanayi, Ticaret ve Hizmet Sektöründe İşyerlerinin Sayısal ve Oransal Dağılımı

Sektör	Çalışan Sayısı	İşyeri Sayısı	%
Sanayi	1-9	183.106	94.5
	10-24	5.777	3.0
	25 +	4.870	2.5
	Toplam	193.753	100.0
Ticaret	1-9	412.310	98.5
	10-19	4.370	1.0
	20-49	1.696	0.4
	50 +	185	0.1
	Toplam	418.561	100.0
Hizmet	1-9	249.366	98.1
	10-19	3.620	1.4
	20-49	1.001	0.4
	50 +	288	0.1
	Toplam	254.275	100.0

Kaynak: Alpugan, Küçük İşletmeler Kav., s.24.

Tabloda da görüldüğü gibi küçük işletmeler tüm sektörlerde önemli bir çoğunluğa sahiptir. Özellikle 1-9 kişi çalıştıran işletmeler ticaret sektöründe %98.5, hizmet sektöründe %98.1, Sanayi sektöründe ise %94.5'lik bir paya sahiptir.

İmalat Sanayiinde faaliyette bulunan işletmelerin 1980-1994 döneminde meydana getirdiği performansa bakarak konuyu daha net bir şekilde ortaya koymaya çalışalım.

2. Yıllara Göre Toplam İşletmeler İçerisinde İmalat Sanayi İşletmelerinin Gelişimi

Aşağıdaki tabloda 1980-1994 yıllar arasında imalat sanayiinde yıllara ve büyüklük gruplarına göre işyerleri ele alınmaktadır.

TABLO:6

**İmalat Sanayiinde Yıllara ve Büyüklük Gruplarına Göre İşyerlerinin
Sayısal ve Oransal Dağılımı**

	Toplam	1-9		10-49		50-99		100 +	
		İşyeri Sayısı	%	İşyeri Sayısı	%	İşyeri Sayısı	%	İşyeri Sayısı	%
1980	185.869	177.159	95.31	6.589	3.54	927	0.50	1.194	0.65
1985	193.753	183.106	94.50	8.036	4.15	1.128	0.59	1.483	0.76
1992	198.098	186.897	94.34	7.972	4.03	1.404	0.71	1.825	0.92
1993	199.835	189.268	94.71	7.283	3.65	1.408	0.70	1.876	0.94
1994	198.265	188.138	94.89	6.915	3.49	1.364	0.69	1.848	0.93

Kaynak: DİE, s.15.

1980-1994 döneminde 1-9 kişi çalıştıran işyerlerinin toplam işletmeler içindeki payının % 94.75 olduğunu görüyoruz. Buna göre Türkiye ekonomisi genellikle çok küçük işletme şeklinde tanımlanan firmalardan oluşan bir yapıya sahiptir diyebiliriz.

1-9 işçi çalıştıran işletmelerin sayısında 1980-85 arasında %3.36'lık bir artış olmuş 1985-1992 yılları arasında ise bu artış %2.07 olarak gerçekleşmiştir. Diğer gruplardaki firmalarda durum sırasıyla şöyledir: 10-49 işçi çalıştıranlarda ilk dönem(1980-85) %21.9 artış söz konusu iken ikinci dönem (1985-1992) 0.79 bir azalma olmuştur. 50-99 ve 100'den fazla işçi çalıştıran işletmelerdeki sayısal değişim ise sırasıyla 1980-85 dönemi için %21.68 ve %24.20, 1985-1992 dönemi için de 24.47 ve 23.06'lık bir artış şeklindedir.

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin (KOSİ) incelenen dönem içinde toplam işletmeler içindeki payı %99.16, büyük işletmelerin payı ise sadece 0.84'tür.

KOSİ'lerin toplam işletmeler içindeki payının % 99.16 olması bu işletmelerin ülke ekonomisinde çok önemli bir konuma sahip olduklarını açıkça ortaya koymaktadır. Eğer sanayileşmek ve kalkınmış ülkeler yanında yer almak istiyorsak bu sessiz çoğunluğu gözardı edemeyiz. Dolayısıyla sağlam bir KOBİ politikası uygulamak zorundayız. Bunun da yolu sanayi işletmelerimizin %99.16'sını oluşturan firmaların hak

ettiği şekilde desteklenmesi, buna yönelik plan ve programların yapılması ve süratle uygulanmasından geçmektedir.

B. KOBİ'lerin Toplam İstihdam İçindeki Payı

Tüm ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de KOBİ'ler istihdam açısından büyük bir öneme sahiptirler. Çünkü bu işletmeler daha az yatırım harcaması ile yeni iş imkanı sağlama ve ekonominin durgunluk dönemlerinde ortaya çıkan iktisadi şartlara kolayca uyum sağlayarak istihdam imkanını devam ettirme nedeniyle tüm ülkelerde istihdamın ana kaynağıdır.

Bu nedenle 1993 yılı programında şöyle denilmektedir: “küçük ve orta ölçekli işletmelerin piyasanın gelişme özelliklerine uygun nitelikteki istihdam oluşturma potansiyellerinden yararlanılmasını sağlamaya yönelik çalışmalar gerçekleştirilecektir.”⁷⁴

Ülkemiz açısından KOBİ'lerin istihdama olan katkılarını daha iyi görebilmek için önce sektörlere göre KOBİ'lerin istihdam paylarını, daha sonra da imalat sanayiinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin istihdam paylarını tablolar yardımıyla ortaya koymaya çalışacağız.

1. Sektörlere Göre KOBİ'lerin İstihdama Olan Katkıları

Aşağıdaki tabloya göre 1-9 işçi çalıştıran işletmeler sanayi sektöründe toplam istihdamın %36'nı meydana getirirken, ticaret ve hizmet sektöründe bu oran daha da yüksek bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Ticaret sektöründe bu işletmelerin toplam istihdam payı % 86.4, hizmet sektöründe ise % 84.9'dur. Bu da küçük işletmelerin ülkemizdeki işsizlik sorununun çözümünde oynayacakları rolün önemini ortaya koymaktadır.

⁷⁴ Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994), 1993 Yılı Çalışma Programı, s.113.

TABLO:7

1985 yılı Sanayi ve İşyeri Sayımına Göre Sektörler İtibariyle İstihdamın Sayısal ve Oransal Dağılımı

Sektör	Çalışan Sayısı	Çalışanlar Ortalaması	%
Sanayi	1-9	526.436	36.0
	10-24	90.566	6.2
	25 +	846.174	57.8
	Toplam	1.463.176	100.0
Ticaret	1-9	758.329	86.4
	10-19	56.669	6.5
	20-49	48.157	5.5
	50 +	14.879	1.6
	Toplam	878.034	100.0
Hizmet	1-9	582.589	84.9
	10-19	46.658	6.8
	20-49	27.316	4.0
	50 +	29.463	4.3
	Toplam	686.026	100.0

Kaynak: Alpugan, Küçük İşletmeler Kav. s.24.

İşletme büyüklüğüne göre firmaların yıllar itibariyle istihdama olan katkılarını, ülke kalkınmasında lokomotif sektör konumunda olan imalat sanayii açısından değerlendirerek KOBİ'lerin istihdam açısından ülke ekonomisindeki önemini daha net bir şekilde açıklamaya çalışalım.

2. İmalat Sanayiinde Faaliyet Gösteren İşletmelerin Yıllara Göre İstihdam Payları

Aşağıdaki tabloya göre 1980-1994 döneminde toplam istihdam toplam istihdamın %35'ini 1-9 işçi çalıştıran işletmeler sağlamaktadır. Bu da söz konusu işletmelerin ülke ekonomisindeki önemini ortaya koymaktadır. Fakat yıllar ilerledikçe bu işletmelerin (1994 yılı hariç) hem sayı hem de istihdam bakımından tüm işletmeler içerisindeki oranının azaldığı görülmektedir. Bunun nedeni söz konusu işletmelerin çeşitli sebeplerden dolayı piyasada varlıklarını sürdürememeleri ve kapanmak zorunda kalmalarıdır. Halbuki işsizliğin büyük boyutlara ulaştığı ülkemizde bu işletmeler bir

takım desteklerle ayakta kalabilir ve işsizlik probleminin çözümünde bir araç olarak kullanılabilirler.

TABLO:8

İmalat Sanayiinde Yıllara ve Büyüklük Gruplarına Göre İşletmelerin İstihdam Paylarının Sayısal ve Oransal Dağılımı

	Toplam İstihdam	1-9		10-49		50-99		100 +	
		İstihdam Mik.	%	İstihdam Mik.	%	İstihdam Mik.	%	İstih. Mik.	%
1980	1.289.316	493.666	38.29	134.814	10.46	63.852	4.95	596.984	46.30
1985	1.463.176	526.436	35.98	169.642	11.59	78.531	5.37	688.567	47.06
1992	1.508.039	523.103	34.69	175.660	11.65	97.208	6.45	712.068	47.21
1993	1.488.494	509.014	34.20	167.744	11.27	97.587	6.55	714.149	47.98
1994	1.445.680	508.759	35.19	160.384	11.10	95.174	6.58	681.363	47.13

Kaynak: DİE s.15.

1980-1985 döneminde 1-9 işçi çalıştıran işletmelerin istihdam payı %6.63 oranında artmıştır. Diğer işletme büyüklükleri için durumu sırasıyla %25.83, %22.99, ve %15.34'lük artış şeklindedir. Bu dönem de istihdam payındaki artış % 25.83 ile en fazla 10-49 işçi çalıştıran işletmelerde olmuştur.

1985-1992 döneminde ise 1-9 işçi çalıştıran işletmelerin istihdam payı % 0.63 azalmıştır. Diğer işletmelerin istihdam payı ise sırasıyla %3.5, % 23.78 ve % 3.4 artmıştır. Bu dönemde de 50-99 işçi çalıştıran orta ölçekli işletmelerin istihdam payında diğerlerine göre önemli bir artış olduğunu görüyoruz.

1980-1994 döneminde KOSİ'ler toplam istihdamın % 52.87'sini gerçekleştirmişler, Büyük Sanayi İşletmeleri ise toplam istihdamın % 47.13'ünü sağlamışlardır. Devlet tarafından sağlanan destekler konusunda KOBİ'ler hep ihmal edilmiş olmasına ve söz konusu yardımlar hep büyük işletmelere yönelmesine rağmen KOSİ'lerin istihdam payını ifade eden rakam gerçekten son derece önemlidir. İşsizlik

sorununun yoğun olarak yaşandığı ülkemizde bu rakamların yetkililere birşeyler hatırlatması gerekir.

Çünkü bu işletmelerde bir kişi çalıştırmak için büyük işletmelere göre $\frac{1}{3}$ oranında sabit sermaye yatırımı gerekmektedir. Dolayısıyla söz konusu işletmelerin teşviki aynı zamanda işsizliğin önlenmesi anlamına gelmektedir.⁷⁵

"Türkiye'de 1997 yılı sonunda işsizlik oranı %13'e ulaştı. Bu çok yüksek bir oran 3-4 yıl önce Avrupa'da işsizlik oranı %10'a çıktığında, bu ülkelerde panik havası yaşandı. Kaldı ki %13'lük oran Türkiye'deki işsizliğin gerçek boyutunu yansıtmıyor. Çünkü DİE'nin anketine göre sosyal güvenlik kapsamında olmayıp da , evinde çalışanlar " ücretsiz ev işçisi" kabul ediliyor. Tarım sektöründe 4 milyon kişi " ücretsiz ev işçisi" kabul edilmektedir. Aslında gizli işsiz olan bu gibilerin aktif nüfusa oranı %18'dir. Bunu işsizlik oranı olarak belirlenen %13'e ilave ettiğimizde (Bu rakamın %6.9'u işsizlerin aktif nüfusa oranı, %6.1'i de eksik istihdamın aktif nüfusa oranından oluşmaktadır) ekonomide işsizler, eksik istihdam ve gizli işsizlerin, aktif nüfusa oranı %31 olmaktadır. Bu rakam Türkiye'nin işsizlik oranı şeklinde ilan edilemez. Fakat gerçek durumun da yukardaki gibi olduğunun bilincine varmamız ve ona göre hareket etmemiz şarttır".⁷⁶

Prof.Dr. Esfender Korkmaz hocamızın makalesinden aldığımız yukarıdaki açıklamalar ülkemizde işsizliğin ulaşmış olduğu boyutları çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır. İşsizliğin bu kadar önemli olduğu ülkemizde bu problemin çözümünde KOBİ'lerden yararlanmak zorundayız.

Almanya'da istihdam yatırımlarına yapılan devlet destekleri bir sübvansiyon olarak kabul edilmemektedir. Çünkü devletin bu yeni açılan yerlerden elde ettiği vergi geliri, kısa sürede ödediği primi aşmaktadır. Dolayısıyla devletin ödediği istihdam primi bir sübvansiyon değil, işletmeye açılan bir kredi olarak kabul edilmektedir. Bizde tam

⁷⁵ Karataş, s. 113.

⁷⁶ Esfender Korkmaz, İstihdam Sorununu Unutuyoruz, **İstanbul Ticaret Gazetesi**, Yıl:41, Sayı:2003, 3 Nisan 1998, s.2.

tersine işgücü istihdamı adeta cezalandırılmaktadır.⁷⁷ İşçi ile işveren anlaşarak devlete verilecek vergileri bölüşmekte ve böylece istihdamdaki ağır vergi ve kesintiler nedeniyle kaçak işçi çalıştırma gündeme gelmektedir.

Ülkemiz açısından KOBİ'lerin istihdam konusundaki önemi, diğer ülkelere göre bir kat daha artmaktadır. Çünkü ekonominin çalışmak isteyenlere iş imkanı sağlaması toplumsal ve ekonomik kalkınmanın bir göstergesidir.

O halde Türkiye'de ekonomik karar mercilerinin kalkınma politikalarında KOBİ'lere özel bir önem verme zorunluluğu vardır.⁷⁸ Bu bağlamda Türkiye'nin acil olarak işsizlikle mücadele için iyi hazırlanmış ve geliştirilmiş KOBİ politikalarının süratle uygulamaya koyması gerekmektedir. Bunun için yapılacak iş de, girişimciliğin teşvik edilerek rekabetçi bir ortamın sağlanmasıdır.

C. KOBİ'lerin Katma Değer Payları

KOBİ'ler ülkemizde meydana getirilen katma değer açısından da önemli kurumlardır. Bu işletmelerin ekonomimizdeki katma değer paylarını önce sektörlere göre daha sonra da imalat sanayi bakımından yıllara göre inceleyerek konuyu daha detaylı bir şekilde ortaya koymaya çalışalım.

1. Sektörlere Göre KOBİ'lerin Katma Değer Payları

Tablo 9'a baktığımızda 1-9 işçi çalıştıran işletmelerin ticaret sektöründe katma değeri %74.24'ünü hizmet sektöründe %71.22'sini Sanayi sektöründe ise sadece %13.28'ini meydana getirdiğini görüyoruz. Sanayi sektöründe bu işletmeler toplam işletmelerin %94.5'ini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, sanayi sektöründe oluşturulan %13.28'lik payın oldukça düşük olduğunu söyleyebiliriz.

⁷⁷ Tamer Mütfüoğlu, **Küçük İşletmelere Yönelik Devlet Politikaları**, Ankara: TES-AR Tartışma Notları No:3, 1993, s.6.

⁷⁸ M.Uğur Gökçe, "KOBİ'lerin Ekonomimizin İçindeki Yeri Önemi; Klasik Finansman Kaynakları ile Avrupa Birliğinde KOBİ'lere Yönelik Politikaların Mali Potresi", **Maliye Postası**, Yıl:18, Sayı:409, (15 Eylül 1997), ss.48-49.

TABLO: 9

**1985 Yılı Sanayi ve İşyeri Sayımına Göre Sektörler İtibariyle Katma Değerin
Sayısal ve Oransal Dağılımı**

Sektör	Çalışan Sayısı	Katma Değer (TL)	%
Sanayi	1-9	842.230.520.438	13.28
	10-24	45.918.768.630	0.72
	25 +	5.454.237.437.205	86.00
	Toplam	6.342.386.726.273	100.0
Ticaret	1-9	6.898.372.214.122	74.24
	10+	2.393.214.275.007	25.76
	Toplam	9.291.586.489.129	100.0
Hizmet	1-9	1.040.626.709.189	71.22
	10-19	420.454.086.702	28.78
	Toplam	1.461.080.795.891	100.0

Kaynak: Alpugan, Küçük İşletmeler Kav. s.25.

Bu pay gelişmiş ülkelerdeki küçük sanayi işletmelerinde %25'in üzerindedir. Yukarıda bahsedilen durum sanayi sektöründe faaliyet gösteren küçük işletmelerin verimli çalışmadıklarının bir göstergesidir. Diğer yandan da bu işletmeleri tümüyle verimsiz kabul etmek doğru değildir. Çünkü yeni teknolojiler kullanan ve büyüklüğün sağladığı avantajlarla maliyetleri düşürerek üretim yapabilen büyük işletmelerin katma değer paylarının yüksek olması normaldir. Buna karşın, büyük bir çoğunluğu "emek yoğun" teknoloji ile basit üretim yöntemleri ve düşük nitelikli iş gücü kullanarak sınırlı miktarda üretim yapabilen bu işletmeler sayı olarak çok, fakat katma değer olarak düşük düzeyde kalmaktadırlar. Tabi ki bu durum rekabet açısından olumsuzdur.

2. İmalat Sanayi İşletmelerinin Yıllara Göre Katma Değer Paylarındaki Gelişmeler

Tablo 10'da da görüldüğü gibi 1980-1994 döneminde üretilen katma değer yaklaşık %9'unu 1-9 işçi çalıştıran işletmeler oluşturmaktadır. Üretilen katma değer, bu işletmelerin sayısı gözönüne alındığında yetersiz görülebilir. Fakat yukarı da bahsedildiği gibi söz konusu işletmelerin hangi şartlarda ve nasıl faaliyette bulundukları

dikkate alınırsa %9'luk katma değer payının yine de önemli bir rakam olduğu kabul edilecektir.

TABLO :10

İmalat Sanyesinde Yıllara ve Büyüklük Gruplarına Göre İşletmelerin Katma Değer Paylarının Sayısal ve Oransal Dağılımı

	Toplam Katma Değer (X 1.000TL.)	1-9		10-49		50-99		100 +	
		Katma Değer	%	Katma Değer	%	Katma Değer	%	Katma Değer	%
1980	931.109.000	107.135.000	11.51	77.020.000	8.27	56.378.000	6.05	690.576.000	74.17
1985	6.472.049.000	842.230.000	13.01	471.971.000	7.29	315.858.000	4.88	4.841.990.000	74.82
1992	267.654.747.000	19.722.612.000	7.37	17.191.934.000	6.42	14.604.858.000	5.46	216.135.370.000	80.75
1993	486.055.116.000	33.742.359.000	6.94	30.437.179.000	6.26	26.552.228.000	5.46	395.323.350.000	81.34
1994	966.410.030.000	55.188.862.000	5.71	63.133.099.000	6.53	59.710.523.000	6.18	788.377.546.000	81.58

Kaynak: DİE, s.15.

(Not: Katma Değeri ifade eden sayıların son üç rakamı sıfır olarak yuvarlanmıştır.)

1980-1985 döneminde çok küçük işletmelerin (1-9 işçi çalıştıran işletmeler) katma değer payları yaklaşık 7.86 kat artmış, 10-49 işçi çalıştıran işletmelerin katma değer payları ise yaklaşık 6.12 kat artmıştır. 50-99 işçi çalıştıran işletmelerin katma değer paylarında da yaklaşık 5.6 kat artış gözlenirken 100'den fazla işçi çalıştıran büyük işletmelerin paylarında da yaklaşık 7.01 kat artış ortaya çıkmıştır. Bu dönemde katma değer üretiminde sağlanan en fazla artış 7.86 kat yükseliş ile 1-9 işçi çalıştıran işletmelere aittir.

1985-1992 dönemini incelediğimizde ise şöyle bir durum ortaya çıkmaktadır: Çok küçük işletmelerin katma değer payları yaklaşık 23.41 kat artmış küçük işletmelerin payları 36.42 kat artmış, orta işletmelerin payları 46.23 kat artmış ve büyük işletmelerin payları da 44.63 kat artmıştır. Bu dönemde de 46.23 kat artış ile 50-100 işçi çalıştıran orta büyüklükteki işletmeler dikkat çekmektedir.

1980-1994 Döneminde KOSİ'ler toplam katma değer %21.5ini üretirken, bu oran büyük işletmelerde %78.5'dir.

GSMH rakamının yüksek olması ülkenin refah seviyesinin bir göstergesidir. Bilindiği gibi GSMH da sektörlerin katma değerlerinin toplamından oluşmaktadır. Ülkemizde büyümeyi gerçekleştirmek "Büyüme ekonominin, bir yıldan diğerine, milli gelirinde (veya GSMH'da) reel olarak artışların meydana gelmesidir."⁷⁹ dolayısıyla refah seviyesini arttırmak için KOBİ'lerin katma değer paylarını yükseltmemiz gerekmektedir. Bunu için de ilkel metodlarla, niteliksiz işgücü kullanarak v.b üretim faaliyetlerinde bulunan KOBİ'lerin problemlerine ciddi bir şekilde eğilmek ve bu problemleri asgari düzeye indirmek şarttır.

D. KOBİ'lerin İhracat Payları

Geçmişten günümüze, bütün ekonomilerde sanayinin gelişmesine önemli katkılarda bulunan KOBİ'ler bu görevlerini halen devam ettirmektedirler. Bu durum ülkemiz açısından da geçerlidir. Türkiye ekonomisinin belkemiğini oluşturan KOBİ'lerin, ihracatımızdaki paylarını incelediğimizde Avrupa Birliğindeki rakamların oldukça gerisinde kaldığını görmekteyiz.

İhracat ülke ekonomisinin gelişme ve kalkınmasında son derece önemlidir. Gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde ihracat, dünya ticaretindeki gelişmelere paralel olarak önem verilen ve çeşitli programlar ile desteklenen bir faaliyettir. Çünkü ihracatın artması ülke ekonomisinin gelişmesi ve ülkeyi oluşturan bireylerin refah seviyesinin yükselmesinin bir göstergesidir.

Aşağıdaki kısımda ülkemiz ihracatında KOBİ'lerin durumu değişik açılardan incelenmektedir.

1. İhracatta KOBİ'lerin Durumu

"Bugün ülkemizde 8000 civarında firma ihracat faaliyetinde bulunmaktadır. Bunlardan 30 milyon dolardan fazla ihracat yapan firmalar büyük, 1-30 milyon dolar arası ihracat yapan firmalar orta, 200.000 ile 1 milyon dolar arası ihracat yapan firmalar ise küçük firmalar olarak kabul edilmektedir."⁸⁰

⁷⁹ Erol Manisalı, **İktisada Giriş**, İstanbul: Menteş Kitabevi, 1987, s.166.

⁸⁰ Karataş s.110

TABLO: 11

İşletme Gruplarına Göre İhracatın Sayısal ve Oransal Dağılımı

Ölçek	İhracat Yapan İşletme Sayısı	İhracatçı İşletmeler İçin. Payı (%)	Toplam İhracat İçin. Payı (%)
Büyük	65	0.8	61.9
Orta	695	8.9	30.1
Küçük	7.099	90.3	8.0
Toplam	7.859	100.0	100.0

Kaynak: Karataş, Küçük İşletmeler Kav., s.110.

İhracat yapan işletmeler içindeki payı %0.8 olmasına rağmen toplam ihracat içinde en büyük paya %61.9 ile büyük işletmeler sahiptir. Orta ölçekli işletmeler ihracatçı işletmelerin %8.9'unu oluştururken toplam ihracatın da %30.1'ini meydana getirmektedirler. Küçük işletmeler ise ihracatçı işletmelerin %90.3'ünü oluşturmasına karşın, toplam ihracatın sadece %8'ini meydana getirmektedirler.

Küçük işletmeler sayıca çok olmasına rağmen ihracat payları çok düşüktür. Çünkü bu işletmeler birçok problemle karşı karşıya olmakla birlikte, ihracat teşviklerinden de yeterince yararlanamamaktadırlar.

Türkiye'de teşvik sistemi büyük ölçekli işletmeleri hedef almaktadır. Teşviklerde KOBİ'leri de dikkate alacak bir yapının geliştirilmesi şarttır.⁸¹ Küçük ve Orta ölçekli işletmelerin ihracat potansiyellerinin ülke ekonomisi yararına kullanılması için rekabet açısından bütün işletmelere aynı şans ve imkanlar tanınmalı ve teknik, mali ve idari teşvikler verilmelidir.⁸²

2. İmalat Sanayiinde KOBİ'lerin İhracat Durumu

Küçük ölçekli sanayi işletmelerinin %25'i , orta ölçekli sanayi işletmelerinden de %51'i ihracat yapmaktadır. KOS'larda en fazla ihracat yapan sektörler giyim eşyası ve deri sanayi ile diğer imalat sanayiidir.⁸³ Bunu diğer alt sektörler takip etmektedir. Durumu aşağıdaki tablo yardımıyla incelemeye çalışalım.

⁸¹ Eyüp İlyasoğlu " Türk Bilgi Teknolojisi ve Gümrük Birliği" Türkiye İş Bankası Kültür Yay.,1, Yayın No: 363 Temmuz 1997, s.82

⁸² Ayşe Ege ve Ufuk Acar " Avrupa Topluluğu ile Gümrük Birliği Kapsamında Küçük ve Orta Boy İşletmeler" KOSGEN yayını, Aralık 1993, s.60-61

⁸³ Karataş, s.111

TABLO:12

İmalat Sanayii İşletmelerinin Alt Sektörlere Göre İhracat Yapma Oranları

Sektör	Küçük İmalat San.(%)	Sektör	Orta İmalat San.(%)
Dokuma,Giyim Eşyası ve Deri	38.5	Dokuma,Giyim Eşyası ve Deri	69.5
Diğer İmalat	38	Diğer İmalat	60
Kimya	26	Metal Eşya	49
Metal Eşya	26	Gıda, İçki ve Tütün	44
Metal Ana	20	Kimya	38.5
Orman Ürünleri ve Mobilya	15	Metal Ana	35
Gıda, İçki ve Tütün	15	Orman Ürünleri ve Mobilya	35
Taş ve Toprağa Dayalı	14	Kağıt	42
Kağıt	13.5	Taş ve Toprağa Dayalı	19
(10-49 işçi çalış. İşlet.)	25	(50-99 işçi çalış. İşlet.)	51

Kaynak: Ege ve Acar, s.61.

Tabloda da görüldüğü gibi dokuma, giyim eşyası ve deri sanayiinde faaliyet gösteren firmaların küçük işletmelerde %38.5'i , orta işletmelerde %69.5'i ihracat faaliyetlerinde bulunmaktadır. Bunu %38 ve %60'lık oranlar ile "Diğer İmalat" takip etmektedir.

Yukarıdaki sektörler ihracat potansiyelleri bakımından ülke ekonomimizde büyük öneme sahiptirler. Bunlar ihracat politikaları belirlenirken titizlikle ele alınması gereken sektörlerdir.

KOS işletmelerinin dış ticaretinde en önemli payı Avrupa Birliği ülkeleri oluşturmaktadır. Bunu diğer Avrupa ülkeleri ve Asya ülkeleri izlemektedir.1991 yılında küçük ölçekli imalat sanayi işletmelerinin gerçekleştirdiği ihracat %50.29'luk oran ile dokuma, giyim eşyası ve deri sanayi bünyesinde olamk üzere Avrupa Topluluğu Ülkelerine yapılmıştır. Orta ölçekli imalat sanayi ihracatı ise %56'lık oran ile taş ve toprağa dayalı sanayi sektörü tarafından yine Avrupa Topluluğu'na yöneliktir.⁸⁴

⁸⁴ Ege ve Acar, ss.61-62.

"Küçük Sanayi kuruluşları için bugün en önemli hedeflerden birisi dışa açılmaktır. Dışa açılma, gerek milli gelire yapacağı katkılar, gerekse küçük sanayicinin istikrarlı bir şekilde varlığını sürdürmesi ve güçlenmesi açısından gerekli ve zorunludur." ⁸⁵Çünkü ihracatın ilk şartı uluslararası piyasada rekabet edebilecek nitelikte ve kalitede mal üretmektir.⁸⁶

KOBİ'lerin ihracat faaliyetinde bulunmama nedenleri incelendiğinde, dış pazarlamada bilgi eksikliği, rekabet gücü, iç piyasa şartlarının uygun olmayışı ve finansman gücü gibi nedenler sıralanmaktadır.⁸⁷ Dünya'da son yıllarda önem kazanan küreselleşme, dünyanın adeta tek bir pazara dönüşmesi, Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'ne gidilmesi gibi nedenlerle KOBİ'ler dış pazarlara açılma aşamasında devlet desteği zorunlu hale gelmiştir.⁸⁸ Bu destek ve teşviklerle KOBİ'lerin problemleri asgari düzeye indirilmeli ve ihracat yapmayan veya yapamayan KOBİ'lerde ihracat yapar duruma getirilmelidir.

3. KOBİ'lerin İhracat Payını Arttırmak İçin Neler Yapılabilir?

Ülkemiz açısından ekonomik parametrelerle incelediğimiz KOBİ'lerin toplam işletmeler ve toplam istihdam içinde önemli paylara sahip olmasına rağmen ihracat paylarının düşük seviyelerde olduğu görülmüştür. Ayrıca küreselleşme, globalleşme söylemlerinin revaçta olduğu ve AB ile Gümrük Birliğine girdiğimiz şu günlerde ekonomimizin belkemiğini oluşturan KOBİ'lerin uluslararası pazarlarda satabilecek standartlarda üretim yapacak bir seviyeye getirilmeleri, dolayısıyla bu işletmelerin ihracat oranlarının artırılması bir zorunluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine yukarıdaki açıklamalarda değinildiği gibi bu işletmelerin dış pazarlarda bilgi eksikliği, rekabet gücü, finansmanın yetersizliği v.b. nedenlerle ihracatta başarı sağlamaları mümkün değildir.

Fakat KOBİ'ler güçlerini ve deneyimlerini bir araya getirerek ihracatlarını tek elden yöneterek bu konuda başarılı olma şansına sahiptirler. Aynı üretim dalında

⁸⁵ Karataş, s.408.

⁸⁶ Işın Çelebi, *Dışa Açık Büyüme ve Türkiye*, 1.Baskı, İstanbul: e Yay., Aralık 1991, s.40.

⁸⁷ İstanbul Ticaret Odası, *Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler-Yapısal ve Finansal Sorunlar, Çözümler*, İTO Yay. No: 1991-25, s.99.

⁸⁸ Özgen ve Doğan, *KOBİ'lerin Ulus*, s.37.

faaliyet gösteren birbirleri ile rekabet etmeyen KOBİ'ler ihracatta örgütlenme yoluyla aynı çatı altında toplanarak başarılı olabilirler.⁸⁹

KOBİ'lerin ihracat paylarının artırılması ile ilgili Kayaalp Cinel'in görüşleri şöyledir:

"Türkiye ihracat kelimesinin gerçek anlamıyla 24 Ocak 1980 istikrar kararları ile tanıştı. 24 Ocak kararları ile ihracata dayalı büyüme modeli sadece benimsenmiştir. Bu modelin gereğini yapmamıştır. Çünkü bu ülke bir "ihracat master planı" olmamıştır; Bu ülkenin bir "Dış Ticaret Bakanlığı" olmamıştır. Bunlar bizim ülkemize mahsus şeylerdir. Bu iki önemli öğeyi unutan ülke hızla ihracata açılmıştır. 1980'den itibaren hızla artan ihracat 1990'lı yıllarda tıkanmıştır. İhracat patlaması ancak 1990'lı yıllara kadar devam edebilmiştir. Ülkemiz öncelikle bir ihracat master planı yapmalı ve küçük ve orta ölçekli işletmeler politikasına sahip olmalıdır".⁹⁰

II.Dünya Savaşından sonra ölçek ekonomileri şeklinde ifade edilen ekonomiler yıkılmış yerlerini KOBİ'lere bırakmıştır. "Smäll is beautiful" (küçük güzeldir) denilen ekonomik anlayış dünya ekonomik literatürüne hakim olmuştur. Dünya'da bu gelişmeler yaşanırken Türkiye'de de İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında bir madde olarak "küreselleşme , globalleşme" denmiş ve arkasından da "Ama bütün hızla koruma duvarlarını yükseltmeliyiz!..." ibaresine yer verilmiştir. Avrupa Birliği daha 1970'lerde KOBİ politikalarını mevcut sistemlerinin özüne yerleştirmiştir. İtalya özellikle 1970'lerden sonra ülke ihracatını KOBİ'lere dayandırmış, bununla ilgili mevzuat ve düzenlemeleri eksiksiz olarak yerine getirmiştir. Sonuçta KOBİ'leri örgütlemiş bir araya getirmiş ve böylece ihracat patlaması gerçekleştirmiştir. Örneğin ayakkabı sektöründe faaliyet gösteren 1003 adet KOBİ bir araya getirilmiş, organize edilmiş, örgütlendirilmiş ve böylece dünyada ayakkabı patlaması gerçekleştirilmiştir.

İhracat, büyümenin lokomotif gücü olarak kabul edilmektedir. Ülkemizde 18.000 maddelik sanayi ürünün büyük ölçüde imalatçısı ve ihracatçısı KOBİ'lerdir.

⁸⁹ İbrahim Yalçın, "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sektörel Dış Ticaret Şirketi Olarak Örgütlenmeleri", Dış Ticaret Dergisi, Sayı:8, Yıl:3, Ocak1998 s.75-76.

⁹⁰ Kayaalp Cinel, "Küreselleşme Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin İhracat Politikaları", 2000'li Yıllara Gir., ss.64-65.

Bunları bilgilendirecek koruyacak, bunların üretimini geliştirecek bir anlayış şimdiye kadar geliştirilmemiştir. Bunlar dış ticaret şirketleri olarak örgütlenmelidirler.

KOBİ'leri bir araya getirip örgütlemek gerçekten zordur. Çünkü bu işletmelerin sahip ve yöneticileri işletmeyi kendi yöntemleri ile idare etmekte ve belli noktalara tamamen kendi çaba ve gayretleri ile gelmiş kişilerdir. İşletmelerinin başarısını başkalarıyla paylaşmak istemezler . Bağımsız hareket etmeye başlamışlardır. Bu nedenle onları organize etmek son derece zordur ama bir o kadar da zorunludur.

İhracatta başarılı olmak için KOBİ'ler modern pazarlama yöntemlerini kullanmak zorundadırlar. Bunun için yeterli bir organizasyona ve bilgiye sahip olmaları deneyimli bir kadro istihdam etmeleri ayrıca yeterli sermayeye sahip olmaları şarttır. Bütün bunları KOBİ'lerin tek başlarına gerçekleştirmesi çok zordur. Ama bu işletmeler güçlerini ve deneyimlerini birleştirerek gruplar halinde organize olarak bu güçlüklerin üstesinden gelebilir ve başarı şanslarını artırabilirler.⁹¹

İhracatta KOBİ'leri organize ederek, ülkemizin ihracatını artırmaya yönelik çabalar şunlardır:

a) Dış Ticaret Sermaye Şirketleri (DTSS)

1981-1989 yılları arasında bu şirketler aracılığı ile yapılan ihracatın toplam ihracatımız içindeki payı %45 civarındadır. Bu şirketler ihracat konusunda nisbeten başarılı olmuşlar fakat bu örgütlenme modeli Türkiye'de daha çok büyük sermaye grupları tarafından gerçekleştirilmiş, KOBİ'lere pek yararı olmamıştır. 1990'lı yılların başında da SDTŞ'lerinin ihracat paylarının önemli ölçüde azalması ve bunlara verilen devlet desteğinin kaldırılması bu modelin önemini yitirmesine neden olmuştur.⁹²

b) Çok Ortaklı Dış Ticaret Şirketleri (ÇOŞ)

14 Şubat 1992 tarihli Resmi Gazete' de çok ortaklı şirketler ünvanıyla bir tebliğ yayımlanmış, bu tebliğ ile ÇOŞ'ler Türkiye için yeni bir ihracat modeli olarak karşımıza çıkmıştır.

⁹¹ " Sektörel Dış Ticaret Şirketleri", *Ekonomik Forum*, Yıl: 4, Sayı:2, (15 Şubat 1997), s.32.

⁹² Yalçın, s.80.

Bu modelde de beklentiler gerçekleşmemiş ve ülke ihracatının 1994'de bir kriz ile karşılaşması nedeniyle yeni düzenlemelere gidilmiştir BİS yönetim kurulu başkanı Kayaalp Cinel ÇOŞ'larla ilgili tebliğ hakkında şu değerlendirmeyi yapıyor:

"... 14 Şubat 1992 tarihli Resmi Gazete'de çok ortaklı şirketler resmi ünvanı veriyoruz diye, bir takım özellikler sayılmış tek sayfalık tebliğ çıktı. Tabii bize telefon falan edildi, "müjde ,Resmi Gazetede yayımlandınız" dediler . Heyecanla Resmi Gazeteyi aldık ilk sayfayı çevirdik arkasında mahkeme ilanları, ihale ilanları başlıyor.... Peki, bunun devamı?... Devamını ne yapacaksınız? Ticaret yapacağız, ticari mevzuat nerede? Bu şirketler nasıl kredi kullanır, nasıl ihracat çıkış yolları bulurlar, nasıl imalat yaparlar, nasıl ortak olurlar, pay dağılımları nasıl olur, sermaye kurumuna girebilirler mi; bunların hiçbirisinin mevzuatı yok...."⁹³

c) Sektörel Dış Ticaret Şirketleri (SDTŞ)

Sektörel Dış Ticaret Şirketleri, Gümrük Birliği çerçevesinde aynı üretim dalında faaliyet gösteren KOBİ'lerin İhracat sektörü içinde bir organizasyon altında toplanarak dünya pazarlarına açılmalarını, dış ticarete uzmanlaşmalarını, böylece Avrupa Birliği KOBİ'leri ile yurt içinde ve yurt dışında rekabet şanslarını arttırarak daha etkin faaliyet göstermelerinin sağlamak amacıyla kurulmuş şirketlerdir. Bu şirketler ilk olarak 18 Mayıs 1995 tarih ve 22287 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan " Sektörel Dış Ticaret Şirketleri Statüsüne ilişkin Tebliğ" ile düzenlenmişlerdir. Bunlarla ilgili ikinci düzenleme 06.01.1996 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Kurulacak şirket ve ortaklarda aranan başlıca şartlar :⁹⁴

- Şirketlerin 1-200 işçi çalıştırmaları
- Normal yörelerde ; aynı ürün dalında faaliyette bulunmaları, asgari 10 küçük ve orta büyüklükteki şirketin bir araya gelmesi, en az 10 milyar TL. ödenmiş sermayeli anonim şirket olması

⁹³ Cinel, s71.

⁹⁴ Sektörel Dış Tic. s.32.

- Küçük ve orta büyüklükteki şirketin bir araya gelmesi, en az 5 milyar TL. ödenmiş sermayeli anonim şirket olmaları
- Ayrıca SDTŞ'nin kurulması ve gelişmesinde yardımcı olmak amacıyla ortaklık payları toplam SDTŞ sermayesinin %10'nu aşmamak şartı ile 200'den fazla işçi istihdam eden büyük şirketler profesyonel olarak şirkette çalışmak şartı ile gerçek kişiler SDTŞ'ne mali ekipman ve hizmet sağlayan şirketler kooperatif, vakıf gibi kuruluşlar da ortak olabileceklerdir.

SDTŞ'nin Yararları :

- KOBİ'ler yeni pazarlara ve alıcılara ulaşabileceklerdir.
- Uzun dönem yatırım ve üretim planları yapabileceklerdir.
- Büyük miktarda siparişleri, birlikte hareket ederek kolayca karşılayabileceklerdir.
- Hammadde alımlarını toptan ve ucuz bir şekilde yapabileceklerdir.
- Pazarlık gücü elde ederek satışlarını daha karlı yapabileceklerdir.
- Her şirket kendi ihracat sistemini kurup, büyük harcamalar yapacağı yerde, bu masraflar en az %10 daha ucuz ve çalışmalar daha bilinçli yapılabilecektir.
- Eximbank dış ticaret kredisinden uygun şartlar ile yararlanma imkanı bulacaklardır.
- KDV geri ödemesinde ve bunu kullanmada kolaylık ve yeni imkanlara kavuşacaklardır.

Çeşitli çevreler tarafından yapılan açıklamalar, SDTŞ'lerin ihracatımıza olumlu katkılar sağladığı şeklindedir. SDTŞ kanununun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren, biraraya gelen 662 işletme; tekstil ve konfeksiyon sektöründe 7, gıda sektöründe 2, otomotiv yan sanayiinde 1, yazılım alanında 1, makina halısı ve dokumada 1, mobilyada 1, plastik işletme sanayiinde 1 olmak üzere, toplam 14 sektörel Dış Ticaret Şirketi kurulmuştur. Bu sayının yıl sonunda 20-25'i bulacağı tahmin edilmektedir.⁹⁵

KOBİ'lerin ihracata yönlendirilmesi bakımından gelişmeler umut vericidir. İhracatımızın hızla artması ve bu artışın kalıcı olabilmesi ancak KOBİ'lerin ihracata

⁹⁵ Yalçın, s.99.

yöneltirilmesi ile mümkündür. Bu bağlamda SDTŞ 'ne sağlanan desteklerin daha cazip hale getirilmesi, daha fazla KOBİ'nin bu organizasyonlara katılması sağlanmalıdır.

III. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE SAĞLANAN BAŞLICA DESTEKLER

KOBİ'lere bir takım yasal düzenlemelerle destek olmak, onlara ayrıcalıklı davranmak her zaman gündemde olan bir ekonomi politikasıdır.⁹⁶

KOBİ'ler ekonomimizin temel taşı ve rejimimizin hakiki ögesidir. Çünkü ülke iktisadi bakımdan güçlü ise dışa karşı saygın bir ülkedir. Ülke içinde ise yoklukların, kuyrukların olmaması, idarenin, emniyetin, eğitimin sağlıklı oluşu ve ülkede huzurun var olmasını mümkün kılmaktadır. Eğer ülke iktisaden zayıf ise, idare de , emniyet de, eğitim de zayıf olacaktır. Sonuçta ülke huzursuz bir ortama girecektir. Bu kadar önemli olan KOBİ'lerin desteklenmesi ve iyileştirilmesi ülke rejimimiz için son derece önemlidir.⁹⁷ Fakat ülkemizde KOBİ'lerin bugüne kadar sisteme olan katkıları nisbetinde desteklendiğini söylemek mümkün değildir.

Devletin ekonomideki ağırlığını azaltmaya başladığı 1950'li yılların başından günümüze kadar özel sektöre sağlanan desteklerin çoğu büyük işletmelere giderken KOBİ'ler hep gözardı edilmişlerdir. Ancak büyük firmalara sağlanan bu desteğe rağmen, büyük işletmelerin tek başlarına ekonomik ve sosyal kalkınmada etkili bir araç olamayacakları gerçeği geçte olsa anlaşılmıştır. Sonuçta KOBİ'lerin sistemdeki rolü ve önemi daha gerçekçi bir yaklaşımla tartışılmaya başlanmıştır. Artık KOBİ'ler de ekonomideki yeri ve önemi ölçüsünde olmasa da, bir takım kaynaklardan pay almaktadırlar. Bu da bir gelişme olarak kabul edilebilir.

Bu desteklerin neler olduğunu KOSGEB'in " Yatırımcı Rehberi" isimli yayınını baz alarak açıklamaya çalışacağız.⁹⁸

KOBİ'lere yönelik kamu desteklerinin önemli bir bölümü modernizasyon ve teknoloji yenileme mekanizmalarını içermektedir. Bu yöndeki işletme taleplerine öncelik verilmektedir. Şimdi bu destekleri açıklamaya çalışalım.

⁹⁶ Richard A. Musgrave and Peggy B Musgrave, **Public Finance in Theory and Practice**, Fifth Edition, New York: Mc Graw- Hill Book Company, 1989, s.390.

⁹⁷ Mustafa Şahin, "Türkiye'de Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ'lerin) Önemi", **Bülden Dergisi**, Yıl:5, Sayı:20, (Nisan-Mayıs 1997) s.35.

⁹⁸ Rifat Dağ ve Ekin Soydaner, **Yatırımcı Rehberi**, Ankara: KOSGEB Yay., 1997, ss.9-44.

A. KOBİ'lere Yönelik Devlet Yardımları

Bakanlar Kurulunun 08.03.1995 tarih ve 95/6559 sayılı kararına ilişkin olarak, Yatırımlarda Devlet Yardımları ile ilgili uygulama esasları 04.04.1995 gün ve 22248 sayılı resmi gazetenin, 95/2 nolu tebliği ile yayınlanmıştır. Bu teşvik programında, getirilen temel yenilik, yatırım teşviklerinin sektör bazına göre değil, alan bazına göre sınıflandırılmasıdır.

1. Coğrafi Dağılım

KOBİ'lere uygulanacak destekler üç esas alana göre belirlenmiştir.

a) Gelişmiş Yöreler

İstanbul , Kocaeli illeri ile Ankara, İzmir, Bursa ve Adana Büyük Şehir Belediye sınırları içi, gelişmiş yöre olarak kabul edilmiştir.

Ancak, bu yörelerdeki Organize Sanayi Bölgeleri (OSB), Sanayi kuşakları kapsamında, normal yöre sayılır. İstanbul ve Kocaeli illeri, diğer dört ilden ayrı değerlendirilmiştir ve bu iki merkez il sınırları ile gelişmiş yöre olarak kabul edilmiştir.

b) Kalkınmada Öncelikli Yöreler

Türkiye'nin 35 ili Kalkınmada öncelikli iller kapsamına alınmış ve bunlar iki gruba ayrılmıştır.

(1) Kalkınmada 1.Derecede Öncelikli İller: Adıyaman , Ağrı, Ardahan, Artvin, Bartın, Batman, Bayburt,Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Erzincan ,Gümüşhane, Hakkari, Iğdır,Kars, Mardin, Muş, Siirt, Ş.Urfa,Şırnak, Tunceli , Van , Zonguldak (Ereğli ilçesi hariç) kalkınmada 1.derecede öncelikli iller olarak kabul edilmiştir.

(2) Kalkınmada 2.Derecede Öncelikli İller : Amasya, Çankırı, Çorum, Elazığ, Erzurum, K.Maraş, Kastamonu,Malatya, Sinop, Sivas, Tokat,Yozgat, Zonguldak (Ereğli ilçesi) kalkınmada 2.derece öncelikli iller kapsamına alınmıştır.

(3) Normal Yöreler : İlk iki sınıflamanın dışında kalan yöreler, Normal Yörelerdir. Bu Yöreler de Sanayi Kuşakları kapsamındaki ve dışındaki yöreler olarak iki gruba ayrılmıştır.

NORMAL YÖRELER

Sanayi Kuşakları Kapsamındaki Normal Yöreler		Sanayi Kuşakları Dışındaki Normal Yör. (Bu illerdeki OSB'ler hariç
Faaliyette bulunan ve 5 yıllık süre için sanayi kuşağı kabul edilen Organize Sanayi Bölgeleri (Bu illerdeki OSB'leri Sanayi kuşağıdır)	Faaliyette bulunmayan ve 3 yıl süre için sanayi kuşağı kabul edilen OSB'ne sahip iller (Bu bölümdeki yerleşmelerin belirtilen alanları sanayi kuşağıdır.)	Afyon , Ankara (B.Şehir Bel. Hud. Dışı) Antalya, Aydın, Burdur, Konya, Trabzon.
Ankara (Sincan), Adana (1), Afyon, Antalya, Aydın, Bilecik(1), Bolu, Burdur, Bursa, Bursa(İnegöl 1), Denizli, Eskişehir (1,2), G.Antep (1,2), Hatay (İskenderun),İstanbul(Tuzla /Deri), İzmir (Atatürk, Menemen/Deri)Kayseri (1), Kocaeli (Gebze), Konya (1,2), Manisa (1,2), Niğde, Ordu, Samsun, Tekirdağ (Çerkezköy 1,2), Trabzon, Uşak.	Adana (B.Şehir Belediye hudut dışı) Aksaray, Balıkesir, Bilecik, Bolu, Bursa (B.Şehir Bel. hud. dışı), Çanakkale, Denizli, Edirne, Eskişehir, G.Antep, Giresun, Hatay, Isparta, İzmir (B.Şehir.bel.hud.dışı) Karaman,Kayseri,Kırıkkale ,Kırklareli,Kırşehir,Kütahya Manisa, Mersin, Muğla, Nevşehir, Niğde, Ordu, Rize, Sakarya, Samsun, Tekirdağ,Uşak	

Bölgeleri bu şekilde belirttikten sonra, 1995 yılında bu bölgelere verilen yatırım teşviklerini inceleyelim.

TABLO:13

1995 Yılı Yatırımlara Verilen Destek Unsurları

Sıra No	DESTEK UNSURLARI	Kalkınmada Öncelikli Yörelere		Normal Yörelere		Gelişmiş Yörelere
		I.Derece	II.Derece	Sanayi Kuşağında	Sanayi Kuşakları Dışında	(1)
1	Krediler (Sabit yatırım tutarı üzerinden) a) AR-GE, çevre, havayolu, kargo, hava limanlarında soğuk hava deposu ve seyahat acentelerinde tanıtım pazarlama gid. b) Yöresel el sanatları c) Diğer yatırımlar		%50 %25 %25	%50 %25 %15	%50 %25 —	%50 %25 —
2	Gümrük muafiyeti ve/veya ithalat rejim kararına istinaden	%100		%100		%100
3	Yatırım indirimi	%100		%100	(1) %100 (2) %20	%100
4	Vergi ,resim ve harç istisnası	Var		Var		Var
5	Bina inşaat harcı istisnası	Var		Var		Var
6	Katma Değer Vergisi erteleme	Var		Var		Var
7	Yerli makina- teçhizat alımında katma değer vergisi desteği	10 Puan fazlası ile		10 Puan fazlası ile		10 Puan fazlası ile
8	Yatırım finansman fonundan yararlanma	Var		Var		Var
9	Kalite ve standart sağlama (TSE ve ISO normlarını uygun kalite ve standart belgesi için)	TSE 'ye yapılan bütün ödemeler		TSE 'ye bütün	Yapılan ödemeler	TSE 'ye yapılan bütün ödemeler
10	Dış Kredi teminat mektubu masraflarına katkı	%50		%50		%50
11	Enerji Desteği (Belirli sektörlerde komple yeni yatırımlarda)	İlk beş yıl		—		—
12	Taşıma desteği (gelişmiş yörelerden diğerlerine)	Azami %50		Azami%50	—	—
13	Arsa sağlamada	Var		Var	—	—

(1) Özel önem taşıyan sektör yatırımı olmak şartı ile

(2) Özel önem taşıyan sektör yatırımları dışında kalan yatırımlarda

Özel Önem Taşıyan Sektör Yatırımları: Eğitim, sağlık, uluslararası taşımacılık, havaalanlarında oluşturulacak turizm amaçlı terminal hizmetleri tesisleri, gelişmiş yöreler dışında yapılacak diğer turizm yatırımları, gemi ve yat inşai yatırımları, normal yörelerde ancak özelliği nedeniyle OSB'de yapılamayan müsteşarlıkça uygun görülen yatırımlar, Sanayi kuşaklarında yapılacak yatırımlar, gelişmiş ve normal yörelerdeki tevsi, modernizasyon, yenileme, kalite düzeltme ve darboğaz giderme yatırımları.

2. KOBİ Yatırımlarında Devlet Desteği

KOBİ'lere devlet desteği kapsamında Yatırımları Teşvik Fonu'ndan 15-30 milyar kredi açılmasıyla ilgili karar 07.03.1998 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.⁹⁹ Bu kararın detayları aşağıda açıklanmıştır.

a) Teşvikten Kimler Yararlanacak?

07.03.1998 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan KOBİ Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında, Bakanlar Kurulu Kararına göre bu teşvikten "imalat sanayi sektöründe faaliyet gösterip de, en fazla 150 işçi çalıştıran ve kayıtlarındaki arsa ve bina hariç, makina ve teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleriyle demirbaşları toplamı 150 milyar TL'yi aşmayan işletmeler " yararlanabilecektir.

b) Başvuru

Başvurular Halk Bankası şubelerine yapılacak. Banka başvuruları değerlendirilip yatırımcı adına düzenlenecek yatırım teşvik belgesi için Hazine Müsteşarlığına müracat edecektir. Yatırımın gerçekleşmesiyle ilgili takip, kontrol ve sorumluluk da Halk Bankası'na ait olacaktır.

c) Yatırımların Tamamlanma Süresi ve Sağlanacak Destekler

Yatırım, teşvik belgesinde kayıtlı destek unsurlarından birinin uygulanmasından sonra, en geç 6 ay içinde tamamlanacak ve süre 3 ayı geçmemek şartıyla uzatılabilecektir.

KOBİ yatırımlarına Yatırım Teşvik Fonu'ndan kredi, gümrük vergisi ve fon istisnası, yatırım indirimi, makina ve teçhizat alımında KDV yardımı ile vergi, resim ve

⁹⁹ "KOBİ'lere Devlet Kredisi Yardımı", *İstanbul Ticaret Gazetesi*, Yıl:41, Sayı:2000, 13 Mart 1998, s.7.

harç istisnası şeklinde destek sağlanacaktır.

d) Kredinin Miktarı

Sadece makina teçhizat ve hammadde alımlarına yönelik olarak kullanılacak "Yatırım Kredisi" miktarında üst sınır, acil destek kapsamındaki illerde 30 milyar, kalkınmada öncelikli yörelerde 20 milyar, diğer yörelerde ise 15 milyar TL. olarak gerçekleştirilecek ve. yurt içinden kullanılmış olarak temin edilen makina ve teçhizat için kredi tahsis edilmeyecektir.

KOBİ'lere fondan ayrıca 10 milyar TL. kadar "İşletme kredisi" de açılabilir.

Acil Destek Kapsamındaki İller Bakanlar Kurulu Kararına göre, acil destek kapsamındaki iller; Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Batman, Bayburt, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Giresun, Gümüşhane, Hakkari, Iğdır, Kahramanmaraş, Kars, Kilis, Malatya, Mardin, Muş, Rize, Siirt, Sinop, Sivas, Şanlıurfa, Şırnak, Tunceli ve Van olarak tespit edilmiştir.

e) Özkaynak Miktarı

Fon kaynaklı kredi kullanımında, yatırımcının krediye konu olan toplam yatırımını, acil destek kapsamındaki illerde en az %10'nu, kalkınmada öncelikli yörelerde %20'si diğer yörelerde de %30'u özkaynaklardan oluşması zorunluluğu vardır.

f) Kredi Faiz Oranı

Kredinin faizi acil destek kapsamındaki iller ve kalkınmada öncelikli yörelerde %20, Diğer yörelerde % 30 olarak belirlenmiştir.

g) Kredilerin Vadesi

Yatırım kredilerinde azami vade 1 yılı ödemesiz 4 yıl, işletme kredilerinde ise 2 yıl olarak uygulanacaktır.

B. KOBİ'lerin Finansman Kaynakları

1. Banka Kredileri

KOBİ'lerin geliştirilmesi, Türk ekonomisine üretken bir karakter kazandırılması ve Türk ekonomisinin dünya ekonomisine entegrasyonu amacıyla bankalar bu amaçlar doğrultusunda hareket eden yatırımcılara çeşitli finansal destekler sağlamaktadırlar. Kamu ve özel bankaların bu konuda üretim ve hizmet alanlarına yönelik destekleri vardır. Biz burada kamu bankalarının küçük ve orta ölçekli sanayi kredilerini inceleyeceğiz.

a) Halkbank

Türkiye Halk Bankası, küçük ve orta sanayi işletmelerine tesis ve işletme kredisi kullanımı sağlamaktadır.

Tesis Kredisi : Arsa, bina ve bina inşaatı hariç, taşınabilir nitelikte olan makina ve ekipman alımı için kullandırılan kredilerdir.

İşletme Kredisi : Hammadde yardımcı madde, enerji, işçilik ücretleri gibi doğrudan veya dolaylı olarak işletme üretimiyle ilgili giderlerin karşılanması amacıyla kullandırılan kredidir.

Halkbankın KOBİ'lerle ilgili kullanıma sunduğu bu kredilerin detayı Ek:1'de verilmiştir.

b) Eximbank

Gümrük Birliği'ne giriş aşamasında KOBİ'lerin rekabet düzeylerinin artırılması amacıyla ihracat kredileri önemli yer tutmaktadır. Bu kredilerin büyük bir kısmı Eximbank tarafından sağlanmaktadır.¹⁰⁰

Eximbank 1987'de ihracat ve yurtdışında müteahhitlik hizmetlerine finansman desteği sağlamak üzere kurulmuştur. Bu banka ihracatçıların dış pazardaki rekabet gücünü arttırmak yeni pazarlar elde edilmelerine katkıda bulunmak ve geleneksel pazardaki paylarının yükseltilmesi amacıyla yönelik hizmet vermektedir. Eximbank kredi ve garanti / sigorta programlarıyla ihracatçıları desteklemektedir.

¹⁰⁰ Ege, Eğitim ve Acar, s.87.

Eximbank'ın ihracata yönelik bu destekleri Ek:2'de verilmiştir.

c)Türkiye Kalkınma Bankası

Türkiye Kalkınma Bankasının bir yatırım ve hizmete finansman desteği sağlaması için onun "Teşvik Edilen Yatırım Konularına " dahil olması gerekmektedir. Ayrıca banka Anonim Şirket statüsündeki kuruluşları desteklemektedir. Dolayısıyla KOBİ'lerin bu destekten yararlanabilmeleri için ya A.Ş. olarak kurulmaları veya çeşitli işletmelerin biraraya gelerek A.Ş. statüsünde teşkilatlanmaları gerekmektedir.

Söz konusu banka Kredi Talebinin İncelenmesinde öncelikle aşağıdaki şartları aramaktadır:

- Yatırımcı firmanın Anonim Şirket olması,
- Yatırımcı firmanın teşvik belgesine sahip olması,
- Firma hakkında yapılacak istihbarat sonuçları ve proje ile ilgili ekonomik mali ve teknik değerlendirme sonuçlarının olumlu çıkması.

Türkiye Kalkınma Bankasının Finansman destekleri ile ilgili geniş bilgi Ek:3'de verilmiştir.

2. Leasing

Globalleşme, entegrasyon, gibi söylemlerin ortaya çıkmasıyla kalite ve standartlar dünya çapında ortak düzeye gelmiştir. Bu durum KOBİ'lerin üretim yöntemlerini yenilemelerini ve üretim sistemlerinde yeni teknolojilerden yararlanma zorunluluğunu gündeme getirmiştir. KOBİ'lerin sınırlı finansal imkanlarla bu teknolojilerden yararlanmaları son derece güçtür.

Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmesi ve Avrupa Birliği hayalleri gözönüne alındığında, KOBİ'lerin geleceği üretimde yüksek teknolojiyi yakalayabilmesi ile paralellik arz etmektedir. Bu bağlamda, söz konusu işletmelerin kullandıkları makina veteçhizatlarını yenilemeleri ya da sabit sermaye yatırımı yapan girişimcilerin makine-ekipman donanımları için finansal destek zorunlu görülmektedir. Teknoloji yenileme zorunluluğu olan işletme sayısının fazla olması, bunun için finansal destek miktarının çokluğu, kredi kullanımı yerine Leasing sistemini gündeme gitirmiştir.

"Leasing sözleşmesi, uzun süreli kira aracılığı ile yatırım finansmanı sözleşmesi olarak tanımlanabilir."¹⁰¹

1985 yılında çıkarılan ve uygulamaya konulan Finansal Kiralama Kanunu ile Leasing uygulanmasına yasal bir düzenleme yapılmış ve özellikle bankalar kendi bünyelerinde bu konuda faaliyet gösteren şirketlerini kurmuşlardır.

Sistemin İşleyişi : Leasing şirketleri peşin para ile malı alır. Bu malı elinde bulundurma hakkını kira veya taksitler karşılığında ihtiyaç sahiplerine " satıma dönüşebilir kira sözleşmesi" vasıtasıyla devreder. Sözleşme kararlaştırılan sürecin dolmasıyla sona erer

3. Faktoring

İç ve dış ticaret işlemlerinde uygulanan, özellikle kısa vadeli mal satışlarında kullanılan bir finansman yöntemidir.

" Factoring, müşterinin alacaklarını satın ve devralan kişi yada kurumun, alacakların tahsil edilememesinin riskini ve müşteri için üçüncü kişi borçlunun muhasebesinin tutulması, ihtar işlemlerinin yapılması gibi "işgörme" edimlerini üstlenerek müşterinin üçüncü kişi borçlu karşısındaki mal tesliminden veya bir hizmet ediminden ileri gelen alacaklarının satın ve devralınmasıdır." ¹⁰²

Kısaca ticaret işlemlerinde, alacakların tahsilatına ilişkin verilen hizmetlerin bütünü olarak da tanımlayabileceğimiz factoring hizmeti talep eden "müşteri", hizmeti veren "factor" ve müşterinin alacaklısı durumundaki "borçlu" arasında işlemektedir.

Factoring işleminin üç temel fonksiyonunu şu şekilde sıralamak mümkündür: Alacakların karşılığı vadeden önce müşteriye avans olarak ödenmekte, alacağın tahsil edilememesinin riski üstlenilmekte, müşteri için borçlunun muhasebesinin üstlenilmesi, ihtar işlemleri gibi işgörme / hizmet edimleri yerine getirilmektedir.

Factoring işlemi yurt içi ve yurt dışı olmak üzere iki şekilde uygulanabilmektedir. Örneğin yurt dışında uygulanacak factoring işleminde, iş yapılacak firma adı ve ihracat miktarı factoring şirketine bildirilir. Factoring şirketi (factor) yurtdışındaki muhabir factörü aracılığı ile alıcı firma (borçlu) hakkında inceleme yapar. Muhabir factör alıcı hakkında yapmış olduğu araştırma sonuçlarını

¹⁰¹ DİE, s.28.

¹⁰² DİE, s.29.

factöre bildirir. Eğer factor ihracatı risksiz bulunuyorsa müşteriye işin kabulünü bildirir ve alacaklar garanti edilir.

Büyük firmaların sıkça başvurduğu bu modelin, henüz KOBİ'ler için yaygın olarak kullanıldığını söyleyemeyiz.

C. AR-GE Desteği

" Yeni bir ürün üretilmesi, ürün kalite ve standardının yükseltilmesi, maliyeti düşürücü ve standart yükseltici mahiyette yeni tekniklerin kullanılması, yeni üretim teknolojilerinin geliştirilmesi, yeni bir teknolojinin yurt içi koşullarına uyumunun sağlanması amacıyla yapılan AR-GE çalışmalarına ve bu çalışmaların araç, gereç, ürün yöntem yada sisteme dönüşmesini sağlayan, bilimsel esaslara uygun araştırmalara Ar-Ge projeleri, denilmektedir."

Ar-Ge kapsamında değerlendirilecek faaliyetleri şu şekilde sıralayabiliriz: Kavram geliştirme, teknik ve ekonomik yapılabilirlik etüdü, geliştirilen kavramdan tasarıma geçiş sürecinde yer alan laboratuvar çalışmaları tasarım ve çizim çalışmaları deneme üretimi, patent ve lisans çalışmaları v. b. faaliyetler .

Günümüzde firmalar arasındaki rekabet o kadar artmıştır ki, bu rekabet hızla kendini yenileyebilen firmalara yaşama hakkı tanırken, yavaş davrananlara, gerekli atılımları yapamayan firmaları yok etmektedir. Bu durumda KOBİ'lerin başarı şansının yüksek olması için Ar-Ge çalışmalarına önem vermeleri gerekmektedir.¹⁰³

Ar-Ge (Araştırma- Geliştirme) projeleri Devlet tarafından desteklenmekte ve bu konuda Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) ile Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfına (TTGV) görev verilmiş bulunmaktadır. TÜBİTAK, Ar-Ge proje oluşumuna ilişkin değerlendirmeleri yerine getirirken TTGV'de Ar-Ge sermaye desteğine ilişkin değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Ar-Ge desteğinden yararlanmak isteyen kuruluşlar bu isteklerini TÜBİTAK'a bildirirler. TÜBİTAK projeyi 2 ay içerisinde değerlendirir. Sonuç " desteklenir" , "projede değişiklik gerekmektedir." veya "desteklenmez" şeklinde ilgili kuruma bildirir. Önerilen değişikliğe göre proje yeniden düzenlenerek TÜBİTAK'a iletilildiğinde, bu proje önerisi 1 ay içerisinde değerlendirilir.

¹⁰³ V.Arif Şimşek "Gümrük Birliği Sürecinde Küçük ve Orta Boy İşletmeler", **KOBİ Dergisi**, Sayı.1, 1994, s.3.

Desteklenmeye değer bulunan projeyi TÜBİTAK destekleme oranını ve tutarını tespit ederek Dış Ticaret Müsteşarlığına bildirir. Toplam destek oranı Ar-Ge harcamalarının %50'si kadardır. Destek süresi ise en fazla 3 yıldır. Destek için ödemeler Dış Ticaret Müsteşarlığının onayına dayanarak T.C. Merkez Bankasıncı "destekleme ve fiyat istikrar fonun"dan yapılmaktadır.

Merkez Bankasıncı yapılacak ödemelerde belgelendirilen giderlerin TL cinsinden olanları TL., döviz cinsinden olanları ise fatura tarihindeki T.C. Merkez Bankası döviz kurları esas alınarak ödenir.

KOBİ'lere verilen bu destelerin ne ölçüde onların problemlerini çözdüğünü ilerki bölümlerde gözden geçirdikten sonra daha objektif bir şekilde değerlendirebileceğiz.

IV. KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN BAŞLICA SORUNLARI

Uluslararası rekabetin gittikçe yoğunlaştığı dünyada, ülkemizin bu rekabetten kazançlı çıkabilmesi için dünya ekonomisi ile entegre olması gerekmektedir. Bu nedenle bir yandan rekabetçi piyasa ekonomisini gerçek manada uygulamak, diğer yandan da KOBİ'lere ilişkin ekonomi politikalarını gözden geçirmek zorundayız. Çünkü, piyasa ekonomisinin temeli olan rekabetin yerleşmesi ve sürdürülmesi KOBİ'lerin varlığı ile mümkündür. Ne yazık ki toplumsal düzenin teminatı ve ekonomik yapının belkemiğı durumundaki KOBİ'lerin kuruluşunu ve gelişimini destekleyici ve teşvik edici ekonomik politikalar şimdiye kadar etkin bir şekilde uygulamaya konamamıştır.¹⁰⁴ Bu Teşvik tedbirleri KOBİ'lerin büyüklüğü karşısında yetersiz kalmıştır.¹⁰⁵

Yıllardan beri ihmal edilen KOBİ'lerin son dönemlerde hatırlanmaya başlaması da bir gelişmedir. Fakat bu durum KOBİ'lerin problemlerini çözmeye yetmemektedir. KOBİ'ler yılların biriktirdiğı bir problemler yumağı ile mücadele ederek varlıklarını sürdürmek zorunda kalmışlardır. Şimdi bu problemlerin başlıcalarını incelemeye çalışalım.

¹⁰⁴ Fuat Miras, " TOBB ve 3 KOBİ projesi ", *Ekonomik Forum*, Yıl:3, Sayı:12, (15 Aralık 1996), s.4.

¹⁰⁵ M.Uğur Gökçe, " Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Finansal Sorunları ve Çözüm İçin Bir Öneri ", *Maliye Postası*, Yıl:18, Sayı:406, (Ağustos 1997), s.66.

A. Finansman Sorunları

Türkiye'de KOBİ'lerin sorunlarına ilişkin yapılan uygulamalı çalışmalarda, Finansman sorunu başta gelmektedir. Çünkü ülkemizde dağıtılan kredilerden KOBİ'lerin aldığı pay ile diğer bazı ülkelerdeki durum karşılaştırıldığında yukarıda varılan yargının doğruluğu hiçbir tartışmaya gerek duyulmaksızın kabul edilecektir. Türkiye'de toplam kredilerden KOBİ'ler %3 pay alırken bu oran ABD'de %42.7, Almanya'da %35, Japonya'da %50, İngiltere'de %27.2, Güney Kore'de ise %46.8 'dir.¹⁰⁶ Görüldüğü gibi finansal sistemin sağladığı kredi imkanlarından ilgili ülkeler içerisinde en az yararlanan işletmeler Türkiye'deki KOBİ'lerdir. Buna göre ülkemizdeki finansal sistem mevcut yapısı ile KOBİ'lerin aleyhine işlemektedir şeklinde bir sonuca varılabilir.

Kredi kullanma oranı, 1-9 işçi çalıştıran işletmelerde %1-2 seviyesine inmektedir. Ülkemizde yatırım yapmak, yeterli miktarda sermayeye sahip olmak gerekmektedir. Halbuki girişimci cebinde parası olan insandan ziyade kafasında fizibil projeleri olan insan demektir. Dolayısıyla girişimcilerimize sermaye kaynaklarımızı açmak ve KOBİ'lere kullandırılan kredi oranını temsil eden %3-5 rakamlarını, %100'lere çıkarmak zorundayız.¹⁰⁷

KOBİ'lerin finansal sorunlarını aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür.

1. İşletme Sahip / Yöneticilerinden Kaynaklanan Sorunlar.

Küçük işletme sahipleri teknik bilgi bakımından çok iyi yetişmelerine rağmen finans konusunda yeterli bilgiye sahip değildirler. Mesela kredili satış politikası uygulayan bir işletmede duygusal davranılması ve satışların bu doğrultuda yapılması durumunda alacakların tahsilatında sorunlarla karşılaşmaktadır. İşletme yöneticilerinin finans konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları onların sağlıklı bir bütçe oluşturmalarını engellemekte ve harcamaların rasyonel olmayan bir şekilde yapılmasına neden olmaktadır.¹⁰⁸

KOBİ'ler mali konularda uzman personele sahip olmadıkları için mali disiplinden uzaktırlar. Bu nedenle birçok küçük işletme, büyüme sürecine girmekten

¹⁰⁶ Müftüoğlu, *Türkiye'de Küç.*, s.268.

¹⁰⁷ Tamer Müftüoğlu, *2000'li Yıllara Gir.*, s.16.

¹⁰⁸ Caner Ertuna, *2000'li Yıllara Gir.*, s.59.

korkmakta faaliyetlerini hep başladığı gibi küçük ölçekte sürdürmekte, karşısına çıkan imkanları değerlendirememektedir. Bir başka grup ise büyüme sürecine girmekte, fakat karşısına çıkan darboğazları aşamıyarak faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmaktadır.

2.Teminat sorunu

KOBİ'ler bankalardan kredi talep ettiklerinde teminat sorunu ile karşılaşmaktadırlar. Teminat gösterilemediğinden söz konusu işletmelere kredi açılmamaktadır. Bankalar teminat olarak gayri menkul ipoteği kabul etmekte , işletmelerdeki makineler, tezgah,araç ve gereçler ise ipotek olarak kabul edilmemektedir. KOBİ'ler kendilerini gayri menkuller ile garanti altına almak zorunda kalmakta ve böylece, üretken yatırımlar ve teknolojik yenilikleri takip edecek varlıklar yerine gayri menkule yatırım yapmaya yönlendirilmiş olmaktadır. Ayrıca talep edilen gayri menkul ipoteğin değeri de çoğu zaman verilecek krediden kat kat fazla olmaktadır.¹⁰⁹

Bu uygulama son derece yanlıştır. Küçük girişimciler gayri menkullerle kendilerini garantiye almak zorunda bırakılmakta, sonuçta da banka kendini güvence altına alırken girişimciye değil ,tapuya kredi vermektedir.

Bu durum potansiyel girişimcilerimizin piyasaya çıkmasını engellemekte "girişimciliğin fidanlığını susuz ve besinsiz bırakmaktadır."¹¹⁰

Kısacası devlet tarafından KOBİ'lere sağlanması gereken en önemli desteklerden biri teminat sorununa bir çözüm getirilmesidir.Krediler teminata değil, projeye yönelik olmalıdır. Projeye dönük bir kredilendirmeye geçmek için mevcut bankacılık sistemimizde önemli değişikliklere gidilmesi şarttır.

3.Sermaye Piyasalarından Yararlanamama

KOBİ'lerin büyük ihtiyaç duyduğu öz sermaye ve işletme sermayesi açısından sermaye piyasalarından yararlanma imkanları son derece sınırlıdır.

Gerek sermaye piyasası araçları ,gerek fon arz eden menkul kıymet alıcıları KOBİ'lerin menkul kıymetlerine yatırım yapmayı çok riskli bulmaktadırlar.Ülkemizde son yıllarda gelişmesine rağmen ,İstanbul Menkul Kıymetler Borsası istenilen düzeye

¹⁰⁹ Gökçe, *Küçük ve Ort.*, s.70.

¹¹⁰ Müftüoğlu, *Türkiye'de Küç.*, ss. 273-274.

henüz gelememiştir.¹¹¹ Sermaye piyasalarına baktığımızda ,bu piyasalardaki kaynakların önemli bir kısmını az sayıda ve genellikle büyük işletmelerin kullanmakta olduğu anlaşılmaktadır. “Diyebiliriz ki, sermaye piyasalarında devlet kağıtlarının ortalığı kaplamış olmasının yanı sıra, geriye kalan dar bir alanda kaynakların belli gruplarda ve bizzat yine kamu kuruluşlarında yoğunlaşması önemli ve aşmamız gereken bir sorundur.”¹¹²

Sermaye piyasası araçlarından yararlanarak fon sağlamak ve halka açılmak için işletmelerin bir takım niteliklere sahip olmaları ve bazı şartları yerine getirmeleri gerekmektedir. Mesela bir işletmenin menkul kıymet ihraç edebilmesi için Anonim şirket şeklinde kurulması gerekir. Oysa 1986 İTO araştırmasına göre A.Ş. statüsündeki KOBİ'lerin toplam KOBİ'ler içindeki payı %18.26'dır. Ayrıca şirketlerin %50'ye yakını şahıs şirkettir.¹¹³

Mevcut SPK mevzuatına göre KOBİ'lerin sermaye piyasasından fon sağlamaları hemen hemen hiç mümkün olmamaktadır. Gerekli hukuki, mali ve idari düzenlemeler en kısa sürede yapılarak KOBİ'lerin sermaye piyasalarından yeterince istifade edebilmeleri sağlanmalıdır.

4. Kredilerde Maliyet, Miktar ve Vade Sorunu

Türkiye'de banka kredi faizleri, gelişmiş ülkelere göre yüksektir. Ayrıca enflasyonun etkisiyle faiz oranları sürekli yükselmektedir. Bu durum sanayicileri, özellikle de büyüme ve modernleşme çabasında olan KOBİ'leri kredi sorunuyla karşı karşıya bırakmaktadır. Çünkü öz sermayeleri yeterli olmayan bu işletmelerden, ticari bankalar tarafından kredilendirme için büyük oranlarda ipotek ve kefalet biçiminde teminat istenmektedir. Bu şartlar altında kredi temin edilse bile, bu kredinin maliyeti oldukça yüksek düzeyde olacaktır.

KOBİ'lerin kredi talep hacimleri küçük olduğu için, kredi işlem maliyetleri yüksek olmaktadır. Ayrıca işletme riskleri fazla olduğundan, bu işletmelere verilecek kredilerin faizi de yüksek olmaktadır. Bu nedenle ticari bankalar KOBİ'lere kredi verme konusunda isteksiz davranmakta, bu işletmeler de bankalara başvurmadan çekinmektedirler. Bu konuda yapılan bir araştırma KOBİ'lerin kredi bulmada

¹¹¹ Gökçe, Küçük ve Ort., s.71.

¹¹² Ertuna, s.60.

¹¹³ Sarıaslan, Orta ve Küçük İşlet., s.46.

karşılaştıkları en önemli sorunun %33 oranında ipotek, %22 oranında da kefalet sağlama olduğunu ortaya koymuştur. Yatırım alanında en önemli sorun ise %51.3 oranında finansal kaynakların maliyetinin yüksekliği ve %32.1 oranında da bu kaynakların yetersizliğidir.¹¹⁴

Kredi maliyetlerinin büyük işletmelerde olduğu gibi fiyatlara yansıtılıp, satış hasılatının artırılması KOBİ'ler için mümkün değildir. Bir bankadan %87 kredi faiziyle alınan paranın işletmeye maliyeti yaklaşık olarak %139'a ulaşmaktadır.¹¹⁵

Bankalar az miktarda kredi isteyen çok sayıda müşteri yerine, büyük miktarda kredi kullanan az sayıda müşteri ile meşgul olmayı tercih etmektedirler. Kredilerin vadesi bir yıl veya daha az olduğu için, zor şartlara rağmen alınan kredi ile KOBİ'lerin mevcut kapasitelerini genişletmeleri ve yeni teknolojilere ayak uydurmaları mümkün olmamaktadır.

KOBİ'lerin piyasa şartlarında finansal kaynaklara ulaşmasına engelleyen ipotek, kefalet gibi faktörlerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. KOBİ'lere düşük faizli kredi yardımı yerine uygun piyasa şartlarında finansal kaynaklara ulaşma imkanı sağlamak daha gerçekçi bir çözüm olacaktır.

5. Kamu İhalelerinden Yararlanamama

Ekonomide en büyük alıcı olan kamu sektörünün, devlete mal ve hizmet satmak isteyenler arasında fırsat eşitliği sağlaması, ayırım yapmaması gerekmektedir. Bu, hem rekabet ve verimliliği arttıracak, hem de devlet ihalelerinin haksız kazanç kapısı olduğu yolundaki düşünceleri ortadan kaldıracaktır. Devlet bu konuda bir an önce şeffaf ve objektif ölçülere dayalı bir ihale sistemi oluşturmak ve uygulamak zorundadır. Ülkemizde, toplam işletmelerin %98'ini oluşturan KOBİ'ler bugüne kadar kamu ihalelerinden hakettikleri payı alamamışlardır.¹¹⁶

Devlet ihaleleri her işletmenin girmeyi arzuladığı büyük bir pazardır. Fakat ülkemizdeki mevcut devlet ihaleleri mevzuatına göre KOBİ'lerin bu ihalelere

¹¹⁴ Sarıaslan, *Orta ve Küçük İşlet.*, s.46.

¹¹⁵ Gökçe, *Küçük ve Ort.*, s.69.

¹¹⁶ Kemal Erol, *Kamu İhaleleri ve Küçük ve Orta Boy İşletmeler*, Ankara: TES-AR Yay. No:19, 1996, s.v.

katılmaları, çeşitli nedenlerle mümkün değildir. Bu nedenlerin en önemlilerini üç başlık altında ele alarak inceleyebiliriz.¹¹⁷

a) Devlet bürokrasisi ile yakın ilişki kurma güçlüğü ve personel yetersizliği nedeniyle KOBİ'ler devlet ihalelerini izleyememekte, ihaleden haberdar olsa bile, nasıl ve nereye başvuracakları konusunda yeterli bilgiye sahip değildirler. Ayrıca devlet ihalelerinde kendilerine nasıl olsa şans verilmeyeceği şeklinde bir ön yargı taşımaktadırlar. Bu nedenlerden dolayı KOBİ'ler söz konusu ihalelere karşı duyarsız kalmaktadırlar.

b) Yukarıda bahsedilen engelleri aşabilen işletmeler, kimi zaman ya bilgi yetersizliğinden dolayı ihale şartlarını uygun biçimde yerine getirememekte ya da pazardaki rekabet şartlarını yeteri kadar analiz edemediklerinden ihalede yüksek fiyat vermekte, böylece girdikleri ihaleleri kazanmamaktadır.

c) Devlet ihaleleri ya da kamu alımları büyük boyutlarda olduğundan dolayı KOBİ'ler ihale için gerekli teminatı sağlama imkanına sahip değildirler. Dolayısıyla, teminatın gerektirdiği ölçüde maddi gücü olamayan KOBİ'ler ihalelere çoğu zaman katılamamaktadırlar.

Devlet ihalelerinin niteliğinden kaynaklanan KOBİ'leri engelleyici bu faktörler gelişmiş ülkeler için de geçerlidir. Fakat bu ülkelerde KOBİ'lerin ekonomideki önemli rollerinden dolayı, bu işletmelere devlet ihalelerinde fırsat eşitliğini sağlayan ortamlar oluşturulmuştur. Örneğin Avrupa Birliği ülkelerinde son 5 yılda ihale kanunlarında KOBİ'ler lehine 6 değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklikler sonucunda, inşaat, enerji, su kanalizasyon , trafik , telekomünikasyon ve hizmetler sektöründe ihalelerin 1/3'ü KOBİ'lere ayrılmıştır.

Devlet ihale kanunumuzda söz konusu düzenlemelere benzer gerekli değişiklikler yapılarak KOBİ'lerin de bu ihalelerden istifade etmesi sağlanmalı ve bu şekilde KOBİ'lerin finansman sorunlarına katkıda bulunulmalıdır.

6. KOBİ'lerin Finansal Sorunlarına Çözüm Arayışları

KOBİ'lerin finansman sorunlarını çözmek için çeşitli yöntemler uygulamaya konmuştur. Fakat bu yöntemlerden yararlanma konusunda KOBİ yöneticileri yeterli bilgiye sahip değildirler KOBİ'lerin finansman sorunlarını çözmek için leasing,

¹¹⁷ Sarıaslan, Orta ve Küçük . İşlet., ss.78-79.

factoring, risk sermayesi, kredi garanti fonu, KOBİ yatırım ortaklık A.Ş. gibi değişik yöntemler oluşturulmuştur.

Bilindiği gibi Leasing ve factoring KOBİ'ler için büyük avantajlar içermesine rağmen ülkemizde bu araçlar söz konusu işletmeler tarafından yeterince kullanılamamaktadır. Bunun en önemli nedeni bu finansman araçlarının KOBİ'ler tarafından yeterince bilinmemesi ve kullanımına ilişkin mevzuat ve uygulamalardan kaynaklanan problemlerin çözülmemiş olmasıdır. Ayrıca leasing ve factoring ile ilgili yasal çerçevenin henüz oluşturulamaması, kullanım için belirlenen limitlerin KOBİ'lerin güçlerini aşması önemli bir sorundur.¹¹⁸ Daha önceki bölümde leasing ve factoring açıklandığından burada yalnızca risk sermayesi, kredi garanti fonu ve KOBİ yatırım ortaklığı üzerinde durulacaktır.

a) Risk Sermayesi (Venture Capital)

1980'li yıllardan bu yana gelişmiş batı ülkelerinde başarı ile uygulanan risk sermayesi finansman modeli, dinamik ve mucit fakat finansal gücü yetersiz olan girişimcilerin yatırım fikirlerinin pratiğe dönüşmesine katkıda bulunan bir yatırım finansman aracıdır. Bu model sayesinde, toplumda bir yandan yeni fikirlerin ortaya çıkarılması ve gerçekleştirilmesi sağlanırken, öte yandan toplum teknolojik gelişme düzeyine ulaşabilecek, belki de bu konuda öncü ve yönlendirici bir rol oynayacaktır.

Risk sermayesi şirketleri'nin en belirgin finansman yöntemi, desteklenecek girişimcinin kuracağı şirketin hisse senetlerinin bu şirket tarafından satın alınmasıdır. Daha sonra müteşebbisin başarı durumuna göre bu hisse senetleri borsada satılıp değerlendirilmektedir. Böylece girişimci şirket banka kredilerinin aksine faizsiz bir şekilde yatırımını finansa etmiş olacaktır.¹¹⁹

Türkiye'de KOBİ'lerin finansal sorunlarının çözümüne yönelik olarak risk sermayesi yatırım ortaklıklarına ilişkin tebliğ 6 Temmuz 1993 tarihli Resmi Gazetenin 21629 nolu mükerrer sayısında yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu bir gelişme olarak kabul edilebilir. Fakat bu model ülkemizde başarılı bir şekilde uygulanamamıştır. Bu modelin başarıyla uygulanabilmesi için bazı yasal değişikliklere gidilmesi şarttır.¹²⁰

¹¹⁸ Fehmi Gültekin " Vakıfbank ve Kobi'lerin Finansmanı", **Ekonomik Forum**, Yıl:3, Sayı: 11, (15 Kasım 1996), s.27.

¹¹⁹ DİE, s.28.

¹²⁰ Sarıaslan, **Orta ve Küçük İşlet.**, ss.70-72.

b) Kredi Garanti Fonu (KGF)

Kredi Garanti Fonu A.Ş., yapılabilir bir proje olup da, teminat yetersizliğinden dolayı banka kredisi alamayan KOBİ'lere, bu teminat sıkıntısı aşmalarında yardımcı olmak amacıyla¹²¹ 14.07.1993 tarih ve 21637 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

KGF İşletme ve Araştırma Ticaret A.Ş., KGF sisteminin Türkiye'de uygulamasını yapmak üzere kurulmuştur. Ortakları, TOSYÖV, MEKSA, TOBB ve TESK'dir. Bu şirketin kurulmasına Türkiye ile Almanya arasındaki teknik işbirliği anlaşmasıyla karar verilmiştir. Anlaşmaya göre Almanya tarafından GTZ (Teknik İşbirliği Kurumu), Türk tarafından da KGF İşletme ve Araştırma Ticaret A.Ş. görevlendirilmiştir. Ayrıca, Almanya fonun ilk sermayesini oluşturmak üzere 3.5 milyon DM finansman katkısında bulunmuş, bu katkı ilerde 8 milyon DM'ye çıkarılması öngörülmüştür.¹²²

KGF iyi bir gelişme potansiyeli ve uygun bir yatırım projesi olmasına rağmen, bankaların istediği gayri menkul ipoteği gibi teminat gösterme imkanı olmayan ve bu yüzden bankalardan kredi alamayan KOBİ'lere kredi imkanı sağlamak, bankaların da geri ödenmeyen kredi kayıplarının belli bir bölümünü karşılamak için oluşturulan bir fon sistemidir. Bu sistem aracılığı ile etkin çalışan ve gelişme potansiyeli olan KOBİ'lere gerektiğinde gayrimenkul ipoteği yerine iş yeri, makina ve araç gereci teminat olarak gösterme imkanı sağlanmaktadır. Bazı durumlarda işletmenin gelişme potansiyeli ve yatırım önerisinin karlılığı yeterli görülmektedir.

Başlangıç olarak çok önemli bir adım olan KGF işletme ve Araştırma Ticaret A.Ş.'nin kurulması, binasına yerleşmesi ve personelinin atanmış olmasına rağmen, geçen zaman zarfında Türkiye'nin Almanya ile olan taahhütlerini henüz yerine getirmemiş olması nedeniyle KGF faal duruma geçememiştir. Bu olumlu adımın devlet desteğine ihtiyacı vardır. Bu uygulamanın başarılı olması, ilerde bu konuda kar amaçlı finansal kuruluşların oluşmasına zemin hazırlayacaktır. Bu finansal kuruluşların gelişmesi için uygun ortamın hazırlanması neticesinde ülkemizde kefalet bankacılığına geçilebilecektir. Bu nedenle gerekli yasal düzenlemeler şimdiden hazırlanmalıdır.

¹²¹ " Kredi Garanti Fonu", *Ekonomik Forum Dergisi*, Yıl:4, Sayı:2, (15 Şubat 1997), s.30.

¹²² DİE, s.31.

c) KOBİ Yatırımlarına Ortaklık A.Ş.

Dünya ekonomisindeki son gelişmeler, KOBİ'lerin kalkınma sürecinin temel dinamiği oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Ekonomiye canlılık kazandırmak ve rekabetçi bir piyasa ekonomisi oluşturmak ancak KOBİ'lere gelişme ve büyüme imkanlarının sağlanması ile mümkün olabilecektir. Bu bağlamda TOBB, KOBİ'lere özel önem vermekte ve çalışmalarını bu işletmeler üzerinde yoğunlaştırmaktadır. Bu projelerden biri KOBİ Yatırımlarına Ortaklık A.Ş., diğeri de GAP-GİDEM projesidir.¹²³ Bu projeler TOBB Yönetim Kurulu Başkanı Fuat Miras'ın TOBB ve 3 KOBİ Projesi adlı makalesinden kısaca açıklayalım.¹²⁴

TOBB ile Halk Bankası'nın ortak girişimleri ile kurulmakta olan bu şirketin temel amacı KOBİ'lerin finansman sorunlarının çözümüne ve yatırımlarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmaktır. Bu oluşum ile KOBİ'lerin ekonomik gelişmelerine ve işletme faaliyetlerine yardımcı olmak, mevcut işletmelere veya yeni yapılacak yatırımlara sermaye katkısında bulunmak KOBİ'lerin teknoloji geliştirme ve yenileme, üretimde kalite ve standart geliştirme, amacıyla KOBİ ortaklıklarına iştirak etmek, kurulacak risk sermayesi şirketlerine ortak olmak ve KOBİ'lere yatırım ve proje geliştirme konusunda eğitim ve danışmanlık hizmeti vermek amaçlanmaktadır. Bu proje ile KOBİ'lerin finansman sorunlarının çözümü için piyasa ekonomisi mantığı içinde yeni bir model uygulaması hedeflenmektedir. Bu nedenle bahsedilen projenin başarılı olması örnek bir uygulama olarak büyük önem taşımaktadır.

Bu modelin başarılı olması ve yaygınlaşması sonucu KOBİ'lere sermaye piyasasına açılma imkanı da sağlanmış olacaktır.

d) GAP-GİDEM Merkezlerinin Kurulması

GAP İdaresi ve Türkiye Kalkınma Bankası ile birlikte TOBB'un uygulamayı planladığı proje ile GAP kapsamındaki 9 ilde Girişim Destekleme ve Yönlendirme (GAP-GİDEM) merkezleri açılacaktır. GAP-GİDEM merkezleri özellikle KOBİ'lere kuruluş ve yatırım aşamasında danışmanlık ve yatırım bankacılığı hizmeti verecektir. Böylece Güneydoğu Anadolu Bölgesinin ekonomik sorunlarının çözümüne ve yeni

¹²³ , "TOBB'dan KOBİ'lere Finans, Eğitim, Tanıtım", *Ekonomik Forum Dergisi*, Yıl:3, Sayı:11, (15 Kasım 1996), ss.24-25.

¹²⁴ Miras, s.5.

KOBİ'lerin kurulmasına katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. Bu merkezler genel olarak aşağıdaki faaliyetleri yerine getirmeye çalışacaklardır:

- (1) GAP bölgesine uygun yatırım alanları araştırmak,
- (2) Pazar, finansman ve teknik konularda araştırmalar yapmak ve danışmanlık hizmeti vermek,
- (3) İşgücü eğitimi konusunda hizmet vermek,
- (4) Şirket kurulması, şirketin halka açılması, finansal kararların alınması, özel finansman kaynaklarının sağlanması gibi konularda Yatırım Bankacılığı danışmanlığı hizmeti vermek,
- (5) Yerli ve yabancı yatırımcılara ortak arayışlarında danışmanlık yapmak,
- (6) GAP-GİDEM bürolarında yatırımcılara eğitim programları düzenlemek,

KOBİ'lerin finansman sorunlarının çözümü için uygulanan veya uygulanması için tasarlanan modelleri kısaca incelemiş olduk. Bu açıklamalarda da görüldüğü gibi gelişmiş ülkelerde başarı ile yürütülen modeller ülkemizde de uygulanmaya çalışılmaktadır. Ancak gerekli alt yapı hazırlanmadan uygulama konan model sağlıklı bir biçimde çalıştırılmadığı için belirlenen hedeflere ulaşamamakta ve mevcut problemlere kalıcı çözümler getirmek mümkün olmamaktadır.

Öte yandan bugün birçok küçük girişimci tek sorunun finansman yetersizliği olduğunu, yeterli fonlara sahip olduğu takdirde başarılı olacağını iddia etmektedir. Fakat finansal gücün sağlayacağı emek, makina ve meteryalin nasıl biraraya getirilip rasyonel şekilde yönetileceği konusunda bilgi ve deneyimi olmayan bu girişimcilerin, kısa bir süre sonra yeniden finansal güçlüklerle karşılaşacakları bir gerçektir. Bu nedenle işletme sahiplerinin yönetim bilgisi ve becerilerinin geliştirilmesine yönelik eğitim çalışmalarına da önem vermek gerekmektedir. Bu eğitimin verilmesi KOBİ'lerin uzun dönemde başarılı olmalarına büyük katkılar sağlayacaktır.¹²⁵

¹²⁵ Oktay Alpugan, *Türkiye'de Esnaf, Sanatkar ve Küçük Sanayicinin Gelişimi için Sosyo-Ekonomik ve Yasal Şartların Değerlendirilmesi, 1990'lı Yıllar'da Türkiye'de Esnaf, Sanatkar ve Küçük Sanayi*, TES-AR Yay. No:1, Aralık 1991, s.17.

B. Eğitim Sorunları

Dünya da hızlı bir değişimin yaşandığı günümüzde bilgi ön plana çıkmış durumdadır. Artık bilgi toplumundan bahsedilmekte bu da insanın en önemli üretim faktörü durumuna gelmesine neden olmaktadır. Bilgi toplumunda fizik gücünden çok beyin gücüne ihtiyaç duyulmakta bu da eğitim konusunu ön plana çıkarmaktadır.

Hükümetlerin asli görevlerinden biri de eğitim harcamalarında bulunmaktır. Bu harcamalar toplumun gelişmesi yönündeki etkisini daha sonraki zamanlarda gösterir. Bu nedenle eğitim harcamaları üretime yönelik tüketim harcaması olarak düşünülebilir. Eğitim gelecekte daha sağlıklı, daha başarılı ve daha yüksek gelirli insanların yetişmesine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle eğitim harcamaları beşeri sermayeye yapılan bir yatırım şeklinde değerlendirilmektedir.¹²⁶

Günümüzde insanın üretim sürecindeki yeri değişmiştir. Bilindiği gibi sanayi devrimi öncesi fiziki kuvvet yeterliydi. Yakın bir tarihe kadar da bilgi ve beceri insanın başarılı olması için yeterli oluyordu. Günümüzde bilgi ve beceri artık başarı için yeterli olmamakta, yapıcılık ve yeni fikirler ortaya koymak gerekmektedir. İşletmeler açısından da benzer değişiklikler olmuştur. Eskiden bir mamülü ucuza üretmek firmanın başarısı için yeterliyken şimdi marka, desen, imaj, moda gibi şeyler önemli hale gelmiştir. Bu değişim ve gelişimlere ayak uydurabilmek için çağın gerektirdiği insan tipini yetiştirmek bir zorunluluktur. Bu insanlar sanayi ve hizmet sektöründe gelişmeleri yakından izleyerek yeni iş sahalarına girecek; bunu yaparken kalite ve imaj geliştirebileceklerdir. Karlı, rekabet edebilen işletmelerin kurulabilmesi ise buna bağlıdır. Kısacası politikalarımızı insan üzerine kurmamız gerekmekte, temel stratejimiz eğitim olmak zorundadır.¹²⁷

Ülkemizde KOBİ'lerde hem idari hem de üretimde çalışan personelin büyük bir çoğunluğu çıraklıktan yetişmedir. Bu insanlar günün şartlarına uygun bilgiden yoksundurlar. Gerek finansal engeller gerekse eğitime gereken önemin verilmemesi, yöneticiler ve personelin gelişmeleri geriden takip etmelerine, bu da verimliliğin azalmasına neden olmuştur.

KOBİ'lerin gerekli atılımları yapamamalarının en önemli nedenlerinden birisi alınan kararların enformasyona dayandırılmamasıdır. Ülkemizde birçok işletme bilgi

¹²⁶ M. Sena Ekici, **Kamu Maliyesi**, İstanbul: Kavram Yay., 1996, s.24.

¹²⁷ Özer Ertuna, **2000'li Yıllara Gir.**, ss.77-79.

temini, bilgiyi kullanma ve değerlendirme için harcamada bulunmayı gereksiz bir gider olarak kabul etmektedir. Halbuki günümüzde bilgi, maliyeti oldukça yüksek bir girdi olarak kabul edilmesine rağmen bir çok firmanın üretimini şekillendiren etkin bir araç haline gelmiştir.¹²⁸

Yapılan bir araştırmaya göre, küçük işletme sahiplerinin ve yöneticilerinin eğitim düzeylerinin düşük olduğu saptanmıştır. Yaptığı iş ile, aldığı eğitim arasında paralellik bulunan işletme sahibi ve yönetici oranı %15 civarındadır. Öte yandan, girişimcilerin ancak %20'sinin yüksek öğrenim gördüğü, orta öğrenim görenlerin oranının %30 olduğu ve geriye kalanların da, ilkokul mezunu olduğu anlaşılmıştır. Orta öğrenimi bitirenlerin içinde meslek lisesi mezunlarının oranı da %24 olarak tespit edilmiştir.¹²⁹

Bu konuda ülkemizde olumlu bir adım atılarak, çıraklık eğitimi sisteminin cazibesi arttırılmış ve sistem, çırak ile işverenin benimseyecekleri bir yapıya kavuşturulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla 2089 sayılı kanun yenilenerek 19 Haziran 1986 tarihinde 3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna göre çıraklar bütün öğrencilik haklarından yararlanmakta, sigorta primleri devlet tarafından ödenmekte ve çıraklara işveren tarafından en az asgari ücretin %30'u kadar bir ücret ödenmektedir. Yine bu kanuna göre çıraklık okullarında ikili bir eğitim sistemi uygulanmaktadır. Çıraklar haftanın bir gününde okulda teorik bilgi görürken, diğer dört günde de işyerinde beceri eğitimi görmektedirler. Bu konuda devletin yürüttüğü faaliyetler yanında MEKSA tarafından yürütülen çalışmalar da takdirle karşılanmaktadır. MEKSA Türkiye'nin çeşitli yerlerinde 19 çıraklık okulu açmıştır. Bu örnekler, çıraklık eğitimi yanında teknik, işletmecilik, muhasebe, yöneticilik, yabancı dil gibi günümüz girişimcileri için son derece önemli konuları da kapsayacak şekilde genişletilmelidir. Yine eğitim konusunda TOSYÖV'ün yurdumuzun çeşitli merkezlerindeki Ticaret ve Sanayi Odaları ile birlikte düzenlediği, KOBİ'lere yönelik "Yöneticilik Eğitimi Programları" başarılı bir şekilde yürütülmektedir.¹³⁰

Yapılan bu olumlu faaliyetlerin yeterli olduğunu söyleyemeyiz. Nitekim bu konuda TESK Başkan Yardımcısı Suat Yalkın şunları söylüyor:

¹²⁸ Karataş, s.75.

¹²⁹ Özgen ve Doğan, *KOBİ'lerin Ulus.*, ss.50-51.

¹³⁰ Müftüoğlu, *Türkiye'de Küç.*, ss.335-336.

"...Almanya'da bizim beş seneden beri uğraşa uğraşa birini yaptığımız ,ikincisini de Konya'da açtığımız eğitim merkezleri gibi 350 tane eğitim merkezi var...bu eğitim merkezlerini esnaf teşkilatları yapıyor,onlar idare ediyor;ama Alman Devleti ,Alman Belediyeleri bu binaların yapımına ve teçhizatının tamamlanmasına yüzde 75-90 yardım ediyor;sübvansiyonsa haksız rekabet olur.Eğer onlar çıraklarını yetiştirmek için yüzde 90 devlet destekli işletmelere sahip olabiliyorsa biz sahip olamazsak ,bize vermeyecekse devletimiz , o zaman biz haksız rekabete tabi oluyoruz,bizim mücadele gücümüz kalmıyor."¹³¹

Devletin KOBİ'lere yönelik etkin bir enformasyon politikası, KOBİ'lerin yapısının güçlendirilmesine katkı açısından büyük önem taşımaktadır.KOBİ'lerin bilgilendirilmesi yanında eğitim ve danışmanlık hizmetleriyle desteklenmesi gerekmektedir. Devlet eğitim,bilgilendirme ve danışmanlık konularında, her alanda, her aşamada yapabildiğinin azamisini yapmalıdır.

Bugün birçok ülkeye göre avantaj sayılabilecek bir niteliğimiz olan genç nüfus yapımız dikkate alındığında eğitim konusu daha da büyük bir önem kazanmaktadır.Bu nüfus iyi eğitildiği gerekli becerilerle donatıldığı takdirde ülkemiz için büyük bir güç olacaktır.¹³² Buna uygun yeni eğitim sistemleri hızla geliştirilmelidir. Bu yeni eğitim yaklaşımı ile üretime katkıda bulunacak, ekonomik kalkınmayı arttıracak, kendi işini yaparken başkalarını da istihdam imkanı sağlayacak bir girişimci tipinin oluşturulması gerekmektedir.¹³³

Bir araştırmaya göre ABD'de bir öğretmen bir fabrika işçisinden yılda 1500 dolar fazla gelir sağlarken ,Japonya'da bir öğretmen nüfusun en yüksek gelir elde eden ilk %10'u içinde yer almaktadır. Türkiye'de ise öğretmenlerin ekonomik durumu söz konusu standartların oldukça altında kalırken eğitim sisteminden beklenen elde edilememektedir..¹³⁴

İyi eğitim görmüş, dünyadaki gelişmeleri yakından takip eden ,yeniliklere anında uyum sağlayabilen girişimci tipini meydana getirmek suretiyle dünya ekonomisinde söz sahibi bir konuma gelinebilecektir. Bu da ancak nitelikli bir eğitimle mümkündür.

¹³¹ Suat Yalkın, 2000'li Yıllara Gir s.85.

¹³² Müftüoğlu, 2000'li Yıllara Gir., s.16.

¹³³ Küçük Sanayi Yön., s.76.

¹³⁴ Müftüoğlu, "Türkiye'de Küçük ve Orta Ölç. İşl..." ss.338-339

Bu düşünce ile KOBİ'lerin eğitim sorunlarına ciddi bir şekilde eğilmek ve onları çözmek zorundayız.

C.Bürokratik Sorunlar

Türkiye'de serbest piyasa ekonomisinin yerleşmesi ve sanayileşmenin sağlanabilmesi için büyük önem arzeden KOBİ'lerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bugün KOBİ'ler muhatap oldukları bürokratik yükün altında adeta ezilmektedirler. Bürokratik yükün ağırlığı ve karmaşıklığı nedeniyle müteşşebisler zor durumda kalmaktadırlar. KOBİ yöneticileri bu tür faaliyetleri bizzat kendileri takip etmektedirler. Çünkü bu faaliyetleri takip edecek uzman personele sahip değildirler. Bu durumda kendileri için çok değerli olan zamanlarının büyük bir kısmını, bürokratik işleri takip etmekle harcamak zorunda kalmaktadırlar. Bu da müteşşebbislerin teşebbüs arzularını olumsuz yönde etkilemektedir. Yapılması gereken, KOBİ' ler üzerindeki söz konusu bürokratik yükün mümkün olduğunca azaltılması ve basitleştirilmesidir.

KOBİ'ler gerek kuruluş, gerek faaliyet esnasında bürokratik engellerle karşılaşmaktadırlar. Söz konusu işletmelerle ilgilenen kamu kuruluşları arasında işbirliği ve koordinasyonun sağlanamaması kavram kargaşasına, işlerin uzamasına, sonuç olarak da zaman ve para kaybına neden olmaktadır.¹³⁵ Bir müteşşebbis iş kurmaya karar verdiğinde 73 ayrı konu ile ilgili 33 izin belgesi almak için 152 adet evrak, plan, proje hazırlaması gerekmektedir. Müteşşebbis bu belgeleri nasıl temin edeceği, nasıl dolduracağı ve bu konuda hangi kuruluşlara danışacağı hususunda yeterli bilgiye sahip değildir. Sonuçta girişimci en değerli şeyi olan zamanını işini geliştirmede kullanacağı yerde, saymaya çalıştığınız formaliteleri yerine getirmek için kullanacaktır.¹³⁶ Bu da müteşşebbisin faaliyetleriyle ilgili ileriye dönük yeni atılımlarını engellemektedir.

Bir fabrika veya üretim tesisi kurmak için, yer seçimi, inşaat ve diğer aşamalarda yapılacak işlemler senelerce sürebilecek bürokratik uğraşları gerektirmektedir. Her işlem değişik bir devlet kuruluşu ile ilgilidir. Örneğin valilik, devlet su işleri, toprak iskan, orman bakanlığı, karayolları, belediye, tapu, vergi dairesi gibi mercilerle, çeşitli sayılarda yapılacak muameleler girişimciyi zor durumda bırakmaktadır. İşyeri kurulma aşamasına geldiğinde, enerji bağlantısı, su bağlantısı için bazı faaliyetlerin yapılması zorunludur. İşçi almak ve çalıştırmak için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bölge

¹³⁵ Özgen ve Doğan, **KOBİ'lerin Ulus.**, s.43.

¹³⁶ Karataş, s.202.

Müdürlüklerinden alınan iş kurma izni, işletme belgesi ve benzeri formaliteleri yerine getirmek gerekir. Tutulacak defterlerle ilgili vergi dairelerine başvurulması, Sosyal Sigortalar Kurumuna müracat edilmesi ve çırak çalıştırılıyorsa onlarla ilgili şekil şartlarının yerine getirilmesi, müteşebbis kredi kullanmak istiyorsa, bankalardan bu kredinin temini için birtakım bürokratik işlemlerin yapılması şarttır. Bunlara ilaveten üretilen ürünlerle ilgili olarak Sanayi Sicil Belgesi, kalite belgesi gibi bir takım belgelerin alınması için herbiri 10' larla ölçülen formalitelerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Eğer firma ihracat ve ithalatla ilgilenecekse yine benzer bürokratik faaliyetlerin yapılması zorunluluğu vardır. Bu bürokratik işler girişimcinin büyük zamanını almakta, onun işletmesiyle ilgili büyüme, rekabet, ihracat gibi olumlu düşüncelerini yerine getirmesine engel olmakta ve caydırıcı bir nitelik taşımaktadır.

Ankara Ticaret Odası Başkanı Ahmet Çavuşoğlu bu konuda şunları söylüyor:

“Küçük ve büyük işletme ayrımı tam olarak yapılmadığı takdirde, gelişmeler küçük işletmelerin aleyhine sonuçlanacaktır. Örneğin geçenlerde yayınlanan bir tebliğe göre işletmeler gelir ve kurumlar vergisi beyannamelerini muhasebecilere imzalatması gerekmektedir. Küçük işletmeler gereksiz yere muhasebe ücreti ödemek zorunda kalacaklar, zaten kazançları sınırlı olan küçük işletmeleri böyle baskılardan kurtarmak gerekir. 1996 yılının KOBİ yılı ilan edilmesine rağmen Halk Bankasının verdiği cüzi kredilerin dışında bir gelişme sağlanamamıştır. Çünkü kayıtlı ekonomi içinde yer alan KOBİ'ler, Bu yükleri kaldıramadıkları gibi bir de kayıtdışı ekonominin haksız rekabeti altında ezilmektedirler. KOBİ'ler adeta kendi kaderlerine terk edilmiş durumdadırlar.¹³⁷ TÜSİBAK Yönetim Kurulu Başkanı Cengiz Bozbeyoğlu'nun konuyla ilgili görüşleri ise şöyledir: “İki buçuk yıl önce yasası çıkarılmış olmasına rağmen Rekabet Kurulu henüz üç ay önce oluşturulabildi. Diğer uyum yasalarını henüz meclisten çıkaramadık. Girişimciliği ve yatırımları teşvik edici bir vergi politikası oluşturamadık....”¹³⁸

Türkiye'de bürokrasinin ne kadar hantal, ve işleri nedenli zorlaştırdı konusunda TESK Başkan Yardımcısı Suat Yalkın şöyle demektedir: "Geçenlerde Bitlis'in Tatvan ilçesinden bir sanayi sitesinin temsilcileri geldiler, % 95 devlet destekli yapmışlar siteyi, yalnız elektriği kalmış, 3 milyara ihtiyaçları var. Sanayi Bakanlığı müracat etti

¹³⁷ Ahmet Çavuşoğlu, “Kayıtlı Ekonominin Yükleri KOBİ'leri Eziyor”, *Dünya Gazetesi-KOBİ Özel Eki*, (6 Ağustos 1997), s.11.

¹³⁸ Cengiz Bozbeyoğlu, “TÜSİBAK ve KOBİ'lerimiz”, *Dünya Gazetesi KOBİ Özel Eki*, (6 Ağustos 1997), s.4.

planlamaya, 3 milyarı programa alın diye. Planlama Teşkilatı "bu sene programa koymuyoruz" diye cevap verdi. % 95 devlet desteğiyle yapılmış, bitmiş, milyarlar harcanmış, sadece 3 milyar kalmış, elektriği devreye girecek, " bu sene programa koymuyoruz" diyor, Bakanlık da bu yazıyı kooperatife tebliğ ediyor..."¹³⁹

KOBİ'lerde büyük sıkıntılara neden olan bürokratik muameleler azaltılmalı ve basitleştirilmelidir. Ayrıca KOBİ'lere yönelik mevzuatın büyük işletmelere ait mevzuattan ayrılması gerekmektedir. Bürokratik işlemlerin tek bir kuruluş çatısı altında, tek bir birim tarafından yerine getirilmesini sağlayan bir sistem geliştirilmelidir. Bu tür hizmetlerin merkezde değil, yerinde bitirilmesi düşüncesinden hareketle, zaman ve kaynak israfı önlenmeli ve gereksiz yazışmalar ortadan kaldırılmalı, böylece bürokratik yük altında ezilen, iş kurduğuna neredeyse pişman olan müteşebbislerimizin rahat bir nefes almaları temin edilmelidir.

D. Pazarlama Sorunları

"KOBİ'ler ülkemizin bel kemiğidir. Ülkemizin kalkınması KOBİ'lerin çalışmasına bağlıdır. Kalkınmanın yolu sanayileşmekten geçiyor. Bu da ihracat, üretim ve istihdam üçlüsüyle gerçekleşiyor."¹⁴⁰ Ankara Sanayi Odası Başkanının bu sözleri ülkemizin kalkınmasında ne denli önemli fonksiyonlar üstlendiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca KOBİ'ler bu fonksiyonlarını yerine getirebilmek için ürettikleri ürünleri rahat bir şekilde ülke içinde ve yurt dışında satabilmelidirler. Bu da KOBİ'ler açısından pazarlamanın önemini gözler önüne sermektedir.

İşletmeler tüm yönleriyle ne kadar başarılı olurlarsa olsunlar, ürünlerini satamadığı sürece başarısız sayılırlar. İşletmenin başarısı tüketicinin talebi ile belirlenmektedir. Dolayısıyla pazarlama konusu işletmeler için son derece önemlidir. O halde pazarlama nedir?

"Pazarlama İşletme amaçlarına ulaşmayı sağlayacak mübadeleleri gerçekleştirmek üzere ihtiyaç karşılayacak malların, hizmetlerin ve fikirlerin

¹³⁹ Yalkın, s.84.

¹⁴⁰ Zafer Çağlayan, "Sanayi Bakanlığına Bağlı KOBİ Koordinasyon Kurulu Kurulmalı", **Dünya Gazetesi KOBİ Özel Eki**, (6 Ağustos 1997), s.11.

"geliştirilmesi", "fiyatlandırılması", "tutundurulması" ve "dağıtılmasına" ilişkin planlama ve uygulama sürecidir."¹⁴¹

Bir başka tanıma göre; "Pazarlama, işletmelerin tüketiciye yönelik kaynaklar ve çalışmalarının, işletmeye kar sağlayacak biçimde belli bir müşteri grubunun gereksinimlerini belirleyip, karşılamaya yönelik olarak yönetimidir. Ya da daha kısa ve içeriği daha yakın olarak *malların ve hizmetlerin üreticiden en son tüketiciye ulaşmaya kadar yapılan tüm faaliyetler* olarak tanımlanabilir".¹⁴²

Bu tanımlardan da anlaşılacağı gibi işletmenin başarısı onun pazarlama konusundaki başarısıyla paralellik arz etmektedir. KOBİ'ler pazarlama konusunda uzman personel çalıştırmamakta, yöneticileride genellikle teknik kökenli olduğu için bu konuya gereken önem verilmemektedir. Dolayısıyla sadece üretimle ilgilenildiği için üretim sonrası satış daima sorun olmaktadır.

Ekonomimizde son günlerde yaşanan gelişmeler, Gümrük Birliği ile gelen uluslararası pazarlara açılma zorunluluğu, bu pazarlarda yaşanabilecek risk ve belirsizlikler, çeşitli fırsatlar, KOBİ'leri bazen olumluy bazen de olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu durumda, KOBİ'ler için yeni fırsatlar doğabileceği gibi, bazı işletmeler de kapanmak zorunda kalabilecektir. Gümrük Birliği sayesinde KOBİ'ler gündemde hakettikleri yeri almışlardır. Fakat uluslararası pazarlara açılmak zorunda kalan KOBİ'ler kaderleriyle başbaşa bırakılmıştır.¹⁴³

KOBİ'ler gerek iç pazarda gerekse dış pazarda varlıklarını sürdürmek için modern pazarlama tekniklerinden yararlanmalıdırlar. Pazar gerektiği şekilde araştırılmalı, talep ve pazar şartlarındaki değişimler hemen değerlendirilmelidir. Satış tahminleri geçmiş yıllardaki tahminlere göre değil pazar deneyimlerine dayandırılmalıdır. Fakat yapılan incelemeler göstermiştir ki, KOBİ'ler hangi pazara ürün sunarlarsa sunsunlar çoğunlukla pazar araştırması yapmamaktadırlar. Bu nedenle KOBİ'ler pazarlarda meydana gelen değişimlerden zamanında haberdar olamamakta ve hata yapma ihtimalleri artmaktadır.¹⁴⁴ Gümrük Birliğinden sonra pazarlama konusu

¹⁴¹ İsmet Mucuk, **Pazarlama İlkeleri**, 5. Baskı, İstanbul: Der Yay., Ocak 1991, s.5.

¹⁴² DİE, s.32.

¹⁴³ Hüseyin Özgen ve Selen Doğan, "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Uluslararası Pazarlara Açılmada Karşılaştıkları Temel Yönetim Sorunları", **Dış Ticaret Dergisi**, Yıl:3, Sayı:9, (Nisan 1998), ss.87-88.

¹⁴⁴ TÜGİAD, **2000'li Yıllara Doğru Türkiye'nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar** İstanbul: Tügiad Yay., Eylül 1995 s.66.

daha da önemli bir hale gelmiştir. Bu konuda KOBİ'lerin probemlerine ciddi bir şekilde eğilme gereği ortaya çıkmıştır.

Gümrük Birliğinde geçen bir yılımızın (1996 yılının) başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir. 1996 yılında % 50 seviyesine kadar düşen ihracatın ithalatı karşılama oranı bu durumun en açık göstergesidir. Bu olumsuz tablonun ortadan kaldırılması için küçük ve büyük işletmeler arasındaki işbirliği imkanların en iyi şekilde değerlendirilmesi gerekir. Başarılı olan KOBİ'lerin önü açılmalı ve bu politikalar "küçük güzeldir fakat kader olmamalıdır" sözü ile ortaya konmalıdır. Avrupa Birliğine giden yolun ilk aşaması olarak karşımıza çıkan Gümrük Birliği üyeliğimizi, başarılı KOBİ'lerimizin önünü açacak, onların büyümesi için çok önemli bir fırsat olarak değerlendirmeliyiz.¹⁴⁵

KOBİ'lerimizin uluslararası pazarlara açılmada karşılaştığı sorunlardan en önemlisi dil sorunudur. Gümrük birliği süreciyle birlikte lisan bilen insanlara ciddi manada ihtiyaç duyulmaktadır. KOBİ'lerin uluslararası pazarlara açılması ülkelerarası ithalat ve ihracatın artması teknoloji transferinin hızlanması gibi nedenlerle dil konusu KOBİ'ler için önemli bir pazarlama sorunu haline gelmiştir. Değişik dillerdeki çeşitli belge ve katalogların anlaşılması için değişik araştırmacılara ihtiyaç duyulmaktadır. KOBİ yöneticilerinin bunları öğrenmesini sağlayacak imkanlar mevcut değildir. Bu bağlamda KOBİ yöneticilerine danışmanlık yapacak, onları yönlendirecek onlara yol gösterecek devlet desteğine ihtiyaç vardır. Oluşturulacak çeşitli birimler ile KOBİ'lerin uluslararası pazarlarda nasıl başarı sağlayacağı, KOBİ yöneticilerinin lisan sorunlarının nasıl ortadan kaldırılacağı gibi problemler çözülmelidir.

Türkiye dışa açık ekonomik büyüme politikalarını sürdürmek ve dünyadaki globalleşme hareketlerinin içinde yer almak zorunda olan bir ülkedir. Bu bakımdan KOBİ'lerin sağladığı avantajlardan yararlanmak durumundadır.¹⁴⁶ Bunun için bir an önce KOBİ'lerin problemlerine ciddi şekilde çözümler getirecek politikaların

¹⁴⁵ Bozbeyoğlu, s.4.

¹⁴⁶ Üzeyme Doğan, "Türkiye'nin Dışa Açık Ekonomik Büyüme Modelinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Rolü", Prof.Dr. Nezihe Sönmez'e Armağan, İzmir: Anadolu Matbaacılık, 1997, s.240.

uygulanması zorunluluğu vardır. Uygulanacak tutarlı ve etkkili politikalarla KOBİ' lerimizin uluslararası pazarlarda rekabet edebilecek mal ve hizmetleri üretebilmeleri sağlanmalı, böylece ekonomik hedeflere daha kolay ulaşılması yoluna gidilmelidir.

E. Girdi Teminindeki Sorunlar

KOBİ'lerin önemli problemlerinden biri de girdi temininde karşılaştıkları sorunlardır. Bu işletmelerin üretim miktarlarının az olması nedeniyle verilen siparişlerin hacmi de düşük olmakta dolayısıyla söz konusu işletmeler iskonto avantajından yararlanamamaktadırlar. Bu da birim maliyetlerin yükselmesine sebep olmaktadır.

KOBİ' ler uygun koşullarda kredi temin edememekte ve ürün talep siparişleri de büyük değişiklikler gösterdiği için hammadde ve malzeme stokları bulundurmada güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Bu durumda pazar şartlarının gerektirdiği stokları bulundurmak mümkün olmamaktadır. Ayrıca KOBİ' ler ürünlerin istenen yere taşınması, depolanması gibi büyük işlemlerin yaralandığı araçlardan da faydalanamamaktadırlar.

Türkiye' de hammadde veya yarı mamül üretimi genellikle kamu sektörü tarafından gerçekleştirilmektedir. Son yıllarda artan talebe karşın, hammadde ve yarı mamül üretiminde yeni yatırımlara gidilememesi mamül üretiminde dar boğazlara yol açmaktadır. Artan talebe cevap vermek için hammadde üreten firmaların kapasiteleri zorlanmakta bu da kalite üzerinde olumsuz etkiler yapmaktadır. Bu darboğazı aşmak için ithalata başvurulmakta fakat ithal edilen malzemede sipariş aşamasında standartın iyi belirlenememesi veya ithal sonrası ortaya çıkan kalite sorunları büyük ekonomik kayıplara neden olmaktadır. KOBİ' lerin girdi temininde sipariş miktarları düşük olduğundan kamu sektöründen direkt alım ve direkt ithalat yollarına gidememektedirler. Sonuçta piyasada hakim olan firmalardan kalitesiz malzeme yüksek fiyat ödenerek temin edilmekte bu da üretilen ürünlerin düşük kalitede olmamasına sebep olmaktadır.

Ürettiği ürünleri pazarlamada sıkıntılar yaşayan, kar oranları düşük olan ve girdi temininde zorluklarla karşılaşan KOBİ' lerin üretimleri sürekli düşecektir. Bu durum böyle deva ederse söz konusu işletmelerde sorunlar gittikçe ağırlaşacak ve kronik hale gelecektir. Bundan da ülke ekonomisi zarar görecektir.

KOBİ' lerin üretimde kullandıkları hammadde, yarı mamul ve malzemelerin kalite kontrollerinin yapılmasını sağlayacak araç-gereç ölçme laboratuvarları ve uzman

personelerle sahip, büyük merkezi denetleme kuruluşları kurulmalıdır.¹⁴⁷ Ayrıca KOBİ'lerin birleşmesini teşvik edici politikalar geliştirilmelidir. Çünkü bu problemleri KOBİ'lerin tek başına halletmeleri oldukça zordur. Bunlara ilave olarak kamu sektöründen yapılacak hammadde ve yarı mamul alımlarında KOBİ'lere bir takım kolaylıklar getirilmelidir. Böylece bu işletmelerin kaliteli ürün üretebilmeleri, rakipleriyle rekabet edebilmeleri sağlanmalı ve ülke ekonomisinin daha güçlü olması temin edilmelidir.

F. İşyeri Sorunları

Türkiye'de birçok şehirde sanayi, yerleşim merkezlerine dağılmış bir durumdadır. Şehirlerin pek çok semtinde değişik sanayi sektörlerine rastlamak mümkündür. Bu da beraberinde çeşitli problemler getirmektedir. Ülkemizde bir çok küçük işletmenin her türlü sağlık ve pazar şartlarından yoksun olarak yerleşim bölgeleri arasında sıkışıp kaldığı gerçeği, konunun önemini ortaya koymaktadır. Çağdaş üretim ancak çağdaş şartlarda organize edilmiş üretim merkezlerinde yapılabilir.

KOBİ' sahipleri işletmenin kuruluş aşamasında yer seçimi konusunda detaylı bir araştırma yapmamaktadırlar. Çünkü KOBİ'ler küçük bir piyasa talebini karşılamak üzere kurulmakta, kuruluş aşamasında da kısıtlı imkanlarla karşılaşmakta bu da kuruluş yeri konusunda uzun boylu düşünmeye engel olmaktadır. Böylece çoğu zaman az miktarda bir stoku bile depo edebilecek yeri olmayan işletmeler ortaya çıkmaktadır.

KOBİ'lerin işyeri sorunlarını çözmek amacıyla küçük sanayi siteciliği sistemi geliştirilmiştir. Küçük sanayi siteleri KOBİ'lerin gelişmesinde önemli bir rol oynar. Özellikle ülkemizin geri kalmış bölgelerinde bu siteler ile organize sanayi siteleri arasında bir bağ oluşturulması önemlidir. Çünkü küçük sanayi siteciliğinin önemli amaçlarından biri küçük sanayinin tamircilikten imalatçılığa, imalatçılıktan yan sanayiye geçişini hızlandırmaktadır. Ayrıca bu uygulama sayesinde ülke genelinde sanayileşme dengeli bir şekilde dağılmakta ve çarpık kentleşme sorunu belli bir ölçüde giderilmektedir.

Türkiye'de sanayi siteleri uygulaması 1960'lardan itibaren teşvik edilen yatırımlar arasındadır. 1965-1992 yılları arasında Türkiye'de 242 adet küçük sanayi sitesi kurulmuş bu siteler ile 60.977 işyerinde 365.860 kişiye daha sağlıklı şartlarda çalışma

¹⁴⁷ TÜGIAD s.61.

imkanı sağlanmıştır. Bu siteler için sağlanan kredi desteği 1993 yılı fiyatları ile 8 trilyon 900 milyar civarındadır.¹⁴⁸

KOBİ'lerin işyeri problemlerini çözmeye yönelik sanayi siteleri uygulamasında aradan geçen uzun süreye rağmen istenilen düzeye ulaşamamıştır. Bu konuda yeni projeler hazırlanmalı, organize sanayi bölgeleri içersinde KOBİ' lere belirli bölümler tahsis edilmelidir. Böylece zaman tasarrufu, maliyetlerin düşürülmesi, teknolojik gelişmelerin takibi gibi konularda kolaylık ve yeni imkanlar sağlanmış olacaktır. Aksi taktirde KOBİ'lerimizin bugünkü işyeri yapısıyla gelişmeleri takip etmesi, piyasada rekabet etmesi mümkün olmayacaktır. Özellikle Gümrük Birliğine üye olmamız ile önemi bir kat daha artan uluslararası rekabet konusunda KOBİ' lerin bu birliktelikte olumsuz yönde etkilenmesi kaçınılmaz olacaktır. KOBİ' lerin çağdaş üretim yapabilmeleri için, çağın gerektirdiği şekilde organize olmuş üretim merkezlerine ihtiyaç vardır. Bu merkezleri en kısa zamanda yapmak ve işletmelerimizi ilkel ve sağlıklı yerlerde üretimde bulunmaktan kurtarmak zorundayız.

¹⁴⁸ DİE, ss.40-41.

III. BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN GENEL DURUMU VE TÜRKİYE KARŞILAŞTIRMASI

I. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE TANIMI.

Son yıllarda dünyada herşeyin süratle değiştiği bilinen bir gerçektir. Bu değişim günümüzde daha da hızlanmış, her alanda kendini hissettirmiş, adeta günlük hayatımızın bir parçası haline gelmiştir.

Söz konusu değişimler işletmeleri de yakından etkilemiştir. Sanayi inkılabından bu yana ölçek ekonomileri diye tanımlanan büyük işletmeler ön planda iken, 1960' lı yılların sonlarından itibaren küçük ve orta ölçekli işletmeler lehine bir gelişmenin başladığını söyleyebiliriz.

Bu bölümde Avrupa Birliği'nde KOBİ'lerin tarihi gelişimini kısaca açıkladıktan sonra, bu işletmelerin Avrupa Birliği'nde nasıl tanımlandığını, hangi işletmelerin KOBİ sınıfına girdiğini açıklamaya çalışacağız.

A. AB' de KOBİ' lerin Tarihsel Gelişimi

Sanayinin gelişim sürecinin her döneminde KOBİ' ler hep varolmuştur. İşletmelerde ölçek sorunu da her dönem kendini göstermiştir. Özellikle II. Dünya Savaşından sonra işletmeler kitlesel üretime geçmeye başlamışlardır. Böylelikle sanayi üretiminde KOBİ'lerin önemi giderek zayıflamıştır. Büyüklüğün sağladığı maliyet tasarrufları şeklinde ifade edilen ölçek ekonomileri kavramına göre, "daha düşük maliyetle üretimi mümkün kılan teknolojiler daha büyük ölçeklerde çalışmayı gerekli

kıldığından büyük işletmelerin rekabet üstünlüğü sonucu küçük ve orta ölçekli işletmelerin piyasada tutunamayacakları" görüşü hakim olmuştur.¹⁴⁹

Avrupa ülkelerinde de bu gelişmelere paralel uygulamalar gözlenmiştir. II.Dünya Savaşından sonra Avrupa' da yıkılan sanayi ve ekonomiyi canlandırmak için büyük işletmelerin kurulmasına önem verilmiştir. 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, 1957 yılında ise Avrupa Topluluğu'nun kurulması büyük boy işletmelerin gelişmesine destek sağlamıştır. 1960'larda Avrupa Topluluğu'nda hızlı bir ekonomik büyümenin yaşanmasıyla birlikte ileri teknolojilere dayalı ölçek ekonomilerinin önemi daha da artmıştır. Bu yıllarda hakim olan görüş; KOBİ' lerin verimli bir şekilde çalışamayacağı ve büyük sanayi işletmeleri karşısında başarılı olamayacağı şeklinde olduğundan KOBİ'ler ihmal edilmiştir. Bu nedenle üye ülkelerde yapılan düzenlemeler bu işletmelerin gelişiminden çok birleşmelerini teşvik edici yönde olmuştur.

1960' lı yılların sonlarında tüketicilerin taleplerinde meydana gelen hızlı değişim neticesinde üretimde esnekliğin önemi, buna paralel olarak da KOBİ' lerin lehine bir gelişmenin başladığı gözlenmiştir. 1970'lerin başında gelen hammadde ve petrol fiyatlarındaki yüksek artışlar, büyük işletmelerin eski karlılıklarını kaybetmesine neden olmuştur. Maliyetlerde meydana gelen bu artışlar ciddi üretim krizlerini de beraberinde getirmiş, uluslararası pazarda talep gerilemesi yaşanmıştır. Büyük işletmeler dünya konjonktüründe ve talepte meydana gelen değişikliklere uymakta zorluk çekerken, KOBİ' lerin esnek yapıları ile krizi daha kolay atlattıkları dikkati çekmiştir. Böylece o güne kadar dünyada ön planda olan büyük işletmeler, bu önemlerini yavaş yavaş yitirmeye başlamışlar, buna karşın 1970' li yıllara kadar gerekli destekleri alamayan ve çoğu zaman geri plana itilen KOBİ'ler ön plana çıkmaya başlamışlardır.

1970'lerin başında tüm dünyayı etkileyen petrol krizi topluluğa üye ülkeleri de önemli ölçüde etkilemiştir, büyük işletmeler gerek üretim gerek finansman açısından dar boğaza girerken, KOBİ'ler piyasa şartlarına daha çabuk uyum gösterebilmişlerdir.¹⁵⁰ Böylece KOBİ' ler ekonomik kalkınmaya yönelik öncelikler listesinde ön sıralara çıkmaya başlamışlardır. Bu politika değişimi ilk ürününü 1973 yılında vermiştir. Avrupa Topluluğu Komisyonu bünyesinde, işletmelere özellikle de KOBİ' lere işbirliği

¹⁴⁹ KOSGEB, 1993 Yılı Çal., s.11.

¹⁵⁰ İsmail Bulmuş, Ertan Oktay ve Mete Törüner, *Küçük Sanayi İşletmelerimizin Konumu, Önemi ve AT'a Girerken Karşılaşılabilecek Sorunlar ile Çözüm Yolları*, Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi Yay. No: 426, 1990, ss.37-38.

anlaşmaları yapma ve uluslararası birleşmelere gitme hususunda yardımcı olmak için İşletmeler Arası İşbirliği Merkezi (Business Cooperation Center-BCC) kurulmuştur.¹⁵¹

1980' li yıllarda Avrupa'da yaşanan yüksek düzeyde işsizlik, Topluluk ile üye ülkelerde KOBİ' ler üzerine üretilen politikaları yoğunlaştırmıştır. Büyük işletmelerle kıyaslanınca KOBİ' lerin daha fazla istihdam imkanı sağlaması ve oluşturulan istihdamın 2/3 'nün bu işletmelere ait olması bunların desteklenmesine yönelik ortak politikalar üretilmesi gereğini ortaya koymuştur. Bütün bu gelişmelerin sonunda, Avrupa Parlamentosu ile Avrupa Komisyonu 1983 yılını KOBİ' ler yılı olarak benimsemiş ve bu çerçevede seminerler, konferanslar, toplantılar düzenlenmiştir. Bu tarihten sonra KOBİ' lere yönelik politikaların üretilmesi ve bunların uygulanması giderek artmıştır. Artık Avrupa Birliği'nin öncelikler listesinde KOBİ' ler vardır.

B. AB' de KOBİ Tanımı

1966 yılında Brüksel' de yapılan ortak pazar araştırması sonucu hazırlanan raporda küçük ve orta ölçekli sanayi işletmeleri şöyle tarif edilmiştir: "Hukuki şekli ne olursa olsun, işletmenin bütün teknik, finansal, ekonomik ve sosyal sorumluluğu üstlenmesi bakımından işletme sahibiyle yöneticisinin aynı kimse sayılabileceği ve yıllık cirosu dikkate alınmaksızın 6-500 çalışanı bulunan işletmeler Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi işletmeleri sayılırlar." denmiştir.

Yukarıdaki tanımda verilen ölçüler sosyolojik ölçülerdir. Ayrıca teknik ölçüler olarak aşağıdaki büyüklüklerin karşılaştırmalarda esas alınacak kriterler olarak benimsenmesi teklif edilmiştir:

- Brüt gelir,
- Katma değer fazlalığı,
- Birim başına net kazanç,
- Sermaye,
- Safi mal varlığı,
- Üretim kapasitesi,
- Çalışan sayısı.

¹⁵¹ Gökçe, **KOBİ'lerin Ekonomimiz İçin.**, s.57.

Bu kriterlerden katma değer, safi mal varlığı ve üretim kapasitesinin tesbitinin zor olduğu, brüt gelir, birim başına net kazanç ve sermaye kriterlerinin de önemsiz olduğu tenkidi ileri sürülmüştür. Ara çözüm olarak Komisyona sürülen Hollanda Raporunda " İşçi sayısı ile belirli bir dönemdeki ciro miktarının kombine edilmesi" ileri sürülmüştür.¹⁵² KOBİ'ler için istihdamı bir ölçüt olarak alan tanımın yapılması daha yaygındır. Bu tanıma göre 0-9 işçi çalıştıran işletmeler çok küçük işletme 10-99 kişi çalıştıranlar küçük işletme, 100-499 personel çalıştıranlar da orta işletme olarak kabul edilmiştir.¹⁵³ Zamanla bu tanımlarda bazı değişikliklere gidildiği ve günün ihtiyaçlarına uygun yeni tanımların ortaya konduğu görülmektedir.

Avrupa Birliği KOBİ tanımları konusunda üye ülkeler ve Birlik bazında karışıklığa neden olmamak için yeni bir KOBİ tanımı ortaya koymuştur. 07.02.1996 tarihli Konsey Kararı ile gündeme gelen bu tanım, işçi sayısı, bilanço büyüklüğü ve bağımsızlık derecesinden oluşan ölçüleri kapsamaktadır.¹⁵⁴

TABLO :14

Avrupa Birliği'nde KOBİ Tanımı

KOBİ	Eleman Sayısı	Yıllık Ciro (veya yıllık bilanço tutarı)	Bağımsızlık
Orta	250' den az	40 milyon ECU'yu geçmemeli (veya 27 milyon ECU)	Bir veya birkaç şirkete ait olmamalı
Küçük	50'den az	7 milyon ECU'yu geçmemeli (veya 5 milyon ECU)	
Çok Küçük	10' dan az		

Kaynak: Kosgeb, Avrupa Bir., s.4.

¹⁵² Karataş, ss.232-233.

¹⁵³ " Esnaf - Sanatkar, Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Gümrük Birliği Sürecindeki Durumu", *Küçük İşletme Dergisi*, Yıl:2, Sayı:5, (Ocak 1996), s.55.

¹⁵⁴ KOSGEB, *Avrupa Birliği'nde KOBİ Destekleme Programları ve Diğer Teşvik Araçları*, Ankara: KOSGEB Yay., Ocak 1997, s.3.

Tabloda da görüldüğü gibi AB' nin benimsemiş olduğu yeni tanıma göre 250' ye kadar işçi çalıştıran firmalar KOBİ olarak kabul edilmiştir. 10' dan az işçi çalıştıran firmalar, 7 milyon ECU' yü aşmayan yıllık ciro veya 5 milyon ECU' nün altında yıllık bilanço değerine sahip olan işletmeler küçük işletme olarak belirlenmiştir. Orta ölçekli işletme, 50 - 250 arasında işçi çalıştıran yıllık cirosu 40 milyon ECU' nün altında olan yıllık bilançosu 27 milyon ECU' yü aşmayan işletmeler olarak tanımlanmıştır.

KOBİ'lerin tanımında dikkate alınan bir başka ölçüt de işletmenin baağımsızlık düzeyi ile ilgilidir. Bununla ilgili olarak, büyük ölçekli işletmenin veya ortaklaşa hareket eden birkaç büyük işletmenin bir KOBİ'de sahip olduğu hissenin %25'in altında olması şartı aranmaktadır.

Komisyon tarafından tavsiye edilen tanımda, hangi firmaların gerek ulusal gerek AB bazında KOBİ'lerin lehine alınan önlemlerden yararlanma hakkına sahip oldukları açıkça belirtilmemiştir. Bu nedenle KOBİ Destekleme Programları ve Teşvik Eylemlerinin en fazla desteğe ihtiyacı olan firmaların lehine olacak şekilde yürürlüğe konularak bunların daha etkin bir hale gelmesi yönünde uygulama yapılması düşünülmektedir. Dolayısıyla günün şartlarına göre belirli sektörlerdeki ve belirli büyüklükteki firmalar desteklenebilecektir.

II. EKONOMİK PARAMETRELER İLE AVRUPA BİRLİĞİ'NDEKÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELER

Dünya'da yaşanan başdöndürücü değişim ve gelişmeler neticesinde para, sermaye ve mal hareketleri uluslararası platforma taşınmış; işletmeler ulusal pazardan çok uluslararası pazarlara yönelik üretimde bulunur hale gelmişlerdir. Bunun sonucu olarak, söz konusu pazarlardaki değişikliklere anında uyum sağlayabilecek esnekliğe sahip üretim sistemleri, ölçek ekonomilerine dayalı yığın üretim sistemlerinin yerini almaya başlamıştır. Esnek üretim sistemleri içinde KOBİ'ler çağımızın gereği olan, vazgeçilmez temel ekonomik üretim birimleri olarak ortaya çıkmış ve ekonominin genelindeki ağırlıkları tüm dünyada yüksek oranlara ulaşmıştır.

Bu bölümde ilk olarak AB'de KOBİ'lerin ekonomideki yerleri gözden geçirilecektir. Daha sonra ise AB'deki KOBİ'lerle Türkiye'deki KOBİ'lerin kısmi bir karşılaştırması yapılacaktır.

A. Bazı AB Ülkelerinde Ekonomik Parametreler Açısından KOBİ'ler

Avrupa Birliği'nde 1970'li yıllarda KOBİ'lerin önemi anlaşılmış ve özellikle 1980'li yıllarda gerek Topluluk bazında gerek ülke bazında bu işletmelere yönelik politikalara ağırlık verilmiştir. Aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi KOBİ'lerin ekonomideki yeri oldukça önemlidir.

TABLO :15

Çeşitli Ülkelerde KOBİ'lerin Ekonomideki Yeri

Ülkeler	Top. İşletmeler için. Payı (%)	Top. İstihdam için. Payı (%)	Top. Yatırım için. Payı (%)	Top. Üretim için. Payı (%)	Top. İhracat için. Payı (%)	Top. Kredi için. Payı (%)
Almanya	99.8	64	44	49	31.1	35
İngiltere	98.8	36	29.5	25.1	22.2	27.2
Fransa	97	49.4	45	54	23	48
İtalya	98.8	56	36.9	53	-	-
Türkiye	98.6	47.6	26.5	37.7	8	3-4

Kaynak: Deniz Şenyurt, "Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Gümrük Birliği Sonrası Teşviki", *Gümrük Birliği Dergisi*, (03.08,1995), s.137.

Tablo 1980-1986 yılları arasındaki veriler ile her ülkenin KOBİ tanımı dikkate alınarak hazırlanmıştır. Tabloda da görüldüğü gibi AB'nin dört önemli ülkesi olan Almanya, İngiltere, Fransa ve İtalya'da KOBİ'ler ortalama olarak toplam işletmelerin %98.6'sını toplam istihdamın %51.35'ini toplam yatırımların %38.85'ini, toplam üretimin %45.27'sini, toplam ihracatın %25.43'ünü, toplam kredi kullanımının da %36.73'ünü oluşturmaktadır.

Türkiye toplam işletmeler içinde KOBİ'lerin payı bakımından bu dört ülkenin ortalamasıyla aynı, istihdam açısından ise bu ülkelerin ortalamasına yaklaşmaktadır. Yatırım ve üretim konusunda da söz konusu ülke ortalamalarının gerisine düşmekte, özellikle ihracat ve kredi kullanımı bakımından ise aradaki fark daha da büyümektedir.

B. Avrupa Birliği'nde KOBİ'lerin ve Bu İşletmeler Tarafından Sağlanan İstihdamın Sayısal ve Oransal Dağılımı

Avrupa Komisyonunun 1992 yılında başlattığı KOBİ'ler için Avrupa Gözlemevi isimli proje kapsamında her yıl Avrupa'lı KOBİ'lere ilişkin bir rapor hazırlanmaktadır. 1996 yılında hazırlanan 4.yıllık rapor, Avrupa'nın 19 ülkesini kapsamaktadır. Bunlardan 15 tanesi AB üyesi, (Almanya, İtalya, Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg, İngiltere, İrlanda, Danimarka, Yunanistan, İspanya, Portekiz, Avusturya, Finlandiya ve İsveç) diğer 4 tanesi de İzlanda, Liechtenstein, Norveç ve İsviçre'dir.¹⁵⁵

TABLO:16

AB'de İşletmelerin ve İstihdamın Sayısal ve Oransal Olarak Dağılımı

		KO Bİ				Büyük İşletme	Toplam
		Mikro İşletme	Küçük İşletme	Orta İşletme	Toplam KOBİ		
İşletme	Sayı	15.205.000	1.050.000	160.000	16.415.000	35.000	16.450.000
	Oran	92.43	6.38	0.97	99.78	0.22	100
İstihdam	Sayı	33.230.000	19.640.000	15.785.000	68.655.000	34.565.000	103.220.000
	Oran	32.19	19.03	15.29	66.51	33.49	100

Kaynak: KOSGEB, Avrupa Bir., s.1.

Tabloya göre ekonominin %92.43'ünü mikro işletme olarak tanımlanan 1-10 arası işçi çalıştıran firmalar oluşturmaktadır. Bu firmaların istihdam payı ise %32.19'dur. 10-50 arası personel çalıştıran küçük işletmeler ise toplam işletmelerin %6.38'ni oluştururken bunların istihdam payı da %19.03'dür. 5-250 işçi çalıştıran orta ölçekli işletmelerin, toplam işletmeler içindeki payı %0.97 istihdam payı ise %15.29'dur.

KOBİ'leri bir bütün olarak ele aldığımızda, bunların toplam işletmelerin %99.78'ni toplam istihdamında %66.51'ni oluşturduğunu görüyoruz. 250'den fazla işçi

¹⁵⁵ KOSGEB, Avrupa Bir., s.1.

çalıştıran büyük işletmelerin toplam işletmeler içindeki payı %0.22, toplam istihdam içindeki payları ise %33.49'dur.

III. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE SAĞLANAN DESTEKLER

1970'li yıllarda yaşanan petrol şokuyla ortaya çıkan ekonomik kriz döneminde KOBİ'lerin önemi tüm dünyada artmaya başlamıştır. Bu gelişmeye paralel olarak AB ülkelerinde de KOBİ'lerin ön plana çıktıkları görülmektedir. Özellikle 1980'li yıllarda KOBİ'lerle ilgili politikaların oluşturulması ve bunların uygulanmasına büyük önem verilmiştir.

A. Avrupa Birliği'nde KOBİ Politikaları

Meydana getirdikleri istihdam olanakları ve büyümeye katkıları bakımından AB içinde anahtar sektör olarak kabul edilen KOBİ'ler için Topluluk ve üye ülkeler, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde çeşitli politika ve programlar geliştirmektedirler. Bu politikaların temelinde Avrupalı müteşebbisin ekonomik yaşamını kolaylaştırmak gereksiz bürokrasiden kaynaklanan yükleri azaltarak, Birlik içinde girişimçiliği teşvik etmek vardır.¹⁵⁶

AB'de 1983 yılı "Avrupa Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve El Sanatları" yılı olarak kabul edilmiştir. KOBİ'lere yönelik politika çalışmalarına hız verilmiş bu bağlamda bir eylem planı (Action Program) hazırlanmıştır.

22 Mayıs 1984 tarihinde KOBİ'lerin idari ve ekonomik şartlarını düzenleyen tedbirler bir komisyon tarafından ele alınmış ve 24 Mayıs 1984'de Eylem Programı, Avrupa Parlamentosu Kararı olarak yürürlüğe konmuştur. Bu çalışmalar kapsamında Ekim 1986'da doğrudan komisyona bağlı Çalışma Grubu (Task Force) kurulmuştur.

1. Task Force'un Çalışmaları

20 Ekim 1986 tarihinde kurulan Task Force'un çalışmaları aşağıda maddeler halinde kısaca açıklanacaktır.

¹⁵⁶ Feray Salman, "AB, KOBİ'ler ve KOBİ'lere Yönelik Finansman Kaynakları", *Küçük İşletme Dergisi*, Yıl:2, Sayı:6, (Nisan 1996), s.27.

a) Müteşebbisliğin Desteklenmesi

Girişimcilik eğitim programları ile desteklenmekte, orta öğretim ve yüksek okullarda KOBİ'lerde faaliyet gösterecek girişimcilerin, bağımsız karar alabilmeleri ve içinde bulundukları ortama kolayca uyum sağlayabilmeleri konusunda eğitim programlarına büyük önem verilmektedir.

b) Yönetimsel Ortamın Geliştirilmesi

KOBİ'lerin faaliyette bulunduğu iş ortamının daha iyi tanınabilmesi ve faaliyetlerin sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amaçlanmaktadır. Bu programla işletmelere yapılacak olan yardımda, bunların esnek yapılarını koruyarak, ilgili sendikalar, sanayi sektörleri ve Birlik içindeki, KOBİ temsilcilerinin ortak görüşlerinin alınması esastır.

c) İç Pazar ve KOBİ'ler

Mal, hizmet, sermaye ve bireylerin üye ülkeler arasında serbestçe dolaşımının sağlanmasına yönelik olarak 1992 yılında gerçekleştirilen Avrupa İç Pazarının KOBİ'lerde maliyet düşüşüne neden olacağı ve bu işletmelerin yeni pazarlara kolayca girmesini sağlayacağı ön görülmüştür. Bu bağlamda ; fiziksel engeller kaldırılacak, teknik standartlar uyumlaştırılacak ve kamu alım sözleşmeleri yapılabilecektir.

d) Sosyal Ortamın Geliştirilmesi

Birlik Komisyonu KOBİ'lerin maliyetlerinde bir artış olmaması için Birlik genelinde KOBİ temsilcilerinin bir dialoğa girmesini benimsemektedir. Kooperatifler KOBİ'lerin mevcut sorunlarının çözümünde önemli bir faktör olmaktadır. Ayrıca hammadde alımı ürünlerin pazarlanması, reklam, piyasa araştırması gibi üretim sürecinin çeşitli aşamalarında kooperatif yoluyla işbirliği yapılmaktadır.

e) Vergi Mevzuatındaki Düzenlemeler

KOBİ'lerin rekabet gücünü arttırabilmek için sermaye birikimini kolaylaştırarak, yeni yatırımların yapılmasını sağlayacak vergi sisteminin düzenlenmesi amaçlanmıştır.

f) Şirketler Hukukunun Benimsenmesi

Topluluğa yönelik olarak Avrupa Şirketler Hukuku çalışmalarında, KOBİ' lere de yer verilmiştir. Avrupa Ortak Ekonomik Menfaatler Grubu söz konusu hukuk sistemine bu kesimi de dahil etme çalışmalarını sürdürmektedir.

g) Rekabet Politikaları

Rekabet Politikasına ilişkin kurallar Roma Antlaşmasının 85. ve 94. maddelerinde belirlenmiştir. Anlaşmanın 85. maddesinin KOBİ' ler için getirdiği ayrıcalıklar şunlardır:

- Bu firmalara, maliyetlerin düşürülmesi veya üretim kapasitelerinin artırılması gibi somut destekler sağlanması,
- Sağlanacak olan bu yararların tüketiciye fiyat düşüklüğü ve kalite yüksekliği şeklinde yansması,
- Rekabetin kısıtlanması dışında başka hiçbir yöntemle yararlı sonucun alınamaması,
- İlgili, mal veya hizmetin sunulmasında rekabetin tamamıyla ortadan kaldırılması durumunda girişimciler arasında ; uzmanlık , özel dağıtım , özel satınalma, patent,. lisans, araştırma ve geliştirme anlaşmaları yapılabilecektir.

2. KOBİ'ler İçin Sermaye Birikimi ve Esnek Yapı

KOBİ' lerle ilgili oluşturulan politikalardan biri de, bu firmalarda sermaye birikiminin sağlanması ve onların pazardaki değişime uyum sağlayacak esnek bir yapıya kavuşturulmasıdır.¹⁵⁷ Bu bağlamda aşağıda kısaca açıklayacağımız projeler gerçekleştirilmiştir.

a) Eğitim Faaliyetleri

KOBİ' lerde eğitim faaliyetleri şu kriterler gözönünde bulundurularak uygulanmaktadır:

¹⁵⁷ Ege ve Acar, s.40.

- Üretim metodları,
- Özkaynaklar ve ücretler,
- Pazarlar ve pazar payları,
- Ürünlere yenilik getirebilme esneklikleri,
- Hukuki durum ve bağımsızlıkları.

Eğitim faaliyetleri, Mesleki Eğitimi Geliştirme Avrupa Merkezinin (European Center for the Development of Vocational Training) çeşitli şehirlerde verdiği programlarla yürütülebilmektedir. Ayrıca bu faaliyetlere Avrupa Sosyal Fonu tarafından çeşitli katkılar da sağlanmaktadır.

b) Enformasyon Faaliyetleri

Avrupa Birliği'nde KOBİ' ler için bilgi iletişim ağıının kurulmasındaki amaç;

- İşletmeler için bir Topluluk Enformasyon Merkezinin oluşturulması,
- İstatistiklerin geliştirilmesi,
- KOBİ' lerle ilgili bilgilerin derlenmesi ve analizi şeklinde belirtilebilir.

c) İhracat

Avrupa Komisyonu, KOBİ'lerin Topluluk üyesi olmayan ülke pazarlarına girebilmeleri için, bu işletmelerin ihracat faaliyetlerini geliştirmek amacıyla bazı tedbirler almıştır. Bu konuda aşağıdaki projeler geliştirilmektedir:

- Pilot ihracat pazarlarının belirlenmesi,
- Müteşebbislerin ihracata yöneltilmesi için yetiştirme kursları ile, pazar araştırmaları konularında yardımcı olunması,
- ABD ve Japonya' da çeşitli reklam faaliyetlerinde bulunulması,
- Topluluk dışı ülkelerden bilgi temininin kolaylaştırılması,
- Sektörel ya da bölgesel toplantılar yapılması,
- AB dışındaki işletmelerle işbirliğinin geliştirilmesi,

- Gelişmekte olan ülkelerde yatırımlar konusunda işbirliğine gidilmesi, fason imalat sözleşmeleri yapılması, yönetsel faaliyetlerde işbirliğinde bulunulması, eğitim çalışmaları yapılması,
- Ticari amaçla kurulan fuarlara katılımın sağlanması.

d) Yeni İşletmelerin Kurulması ve Yeniliklerin Getirilmesi

Bu konudaki çalışmalar dört ayrı grupta toplanmaktadır;

- Yeni firmaların kurulmasının desteklenmesi,
- Avrupa İş ve Yenilik merkezlerinin entegrasyonu ve yaygınlaştırılması,
- Üniversite- sanayi işbirliğinin geliştirilmesi,
- KOBİ' ler arasında yenileştirme projelerinde işbirliğinin kuvvetlendirilmesi.

e) İşletmeler ve Bölgelerarası İşbirliği

Hem bölgesel hem de yöresel olarak bir yandan KOBİ'lerin kurulmasına katkıda bulunmak, diğer yandan da bu işletmelerin büyük firmalarla olan ilişkilerini geliştirmek amacıyla dört ayrı program benimsenmiştir;

- BC-Net'in (İşletmelerarasın İşbirliği Ağı'nın) kurulması,
- Fason üretim yapma ağı,
- Büyük Ölçekli İşletmelerin ile KOBİ'ler arasında ortaklık ilişkileri,
- KOBİ'ler ve bölgesel kalkınma

f) Sermaye Temini

KOBİ'lerin finansman sıkıntıları nedeniyle, bu alanda alınan tedbirler şunlardır:

- Kredilerin daha verimli kullanılması,
- Ortak sermaye katılımlarının desteklenmesi,
- KOBİ'ler için ikincil pazarların geliştirilmesi.

Avrupa Birliği'nde KOBİ'lerle ilgili politikalar, yukarıda belirtilenlerle sınırlı değildir. Burada söz konusu politikalardan sadece bir kısmı ele alınarak incelenmeye çalışılmıştır.

KOBİ'lerin öneminin her geçen gün biraz daha artması neticesinde 1986 yılında KOBİ faaliyet programı kabul edilmiştir ve 1989'da bu işletmelerin geliştirilmesi ve teşviki için 4 yıllık program onaylanmıştır.¹⁵⁸ Bu programın üçüncüsü 1997- 2000 yılları arasında Konsey Kararı Önerisi olarak bugün gündemdedir. Avrupa Birliği'ndeki KOBİ'lere yönelik üçüncü çok yıllık programa ilişkin Konsey Kararı Önerisi ek-4'de verilmiştir.

B. Avrupa Birliği'nde KOBİ'lerin Mali Bakımdan Desteklenmesi

KOBİ'lerin mali bakımdan yaşadığı güçlüklerin ortadan kaldırılması ve onların büyük işletmelerle rekabet edebilmeleri için bu işletmelerin desteklenmesi şarttır. Bu bağlamda Topluluğun bazı organları bu işletmeleri destekleme görevini üstlenmişlerdir. Mali destek, yardım ve kredi şeklinde olmaktadır.

1. KOBİ'lere Yardım Yapan Kuruluşlar

Avrupa Topluluğu bünyesinde KOBİ'lere mali yardım yapan kuruluşlar aşağıda kısaca açıklanmıştır.¹⁵⁹

a) Avrupa Sosyal Fonu (European Social Fund)

Avrupa Sosyal Fonu 1960 yılında kurulmuştur. Başlıca görevleri istihdamı kolaylaştırmak, nüfus ve meslek hareketliliğini hızlandırmak, işçilerin mesleki eğitimlerine ya da yeniden yerleştirmelerine destek sağlamaktır. Fondan yardım alanlar arasında, kalifiye olmayan 25 yaşın altındaki kişiler, 12 ay'dan daha uzun süre işsiz kalanlar, kadınlar, göçmen işçiler ve aileleri KOBİ'lerde çalışan işçiler bulunmaktadır.

Yukarıda belirtilen amaçlara uygun olan projelerin maliyeti %10 işletmeler tarafından geri kalan %90'nın yarısı yani %45'i Avrupa Sosyal Fonunca, %45'lik diğer kısımda ulusal hükümetler tarafından karşılanır.

KOBİ'lerin Avrupa Sosyal Fonundan yardım alabilecekleri programlar şunlardır;

¹⁵⁸ Necla Haliloğlu, "Avrupa Topluluğunda Küçük- Orta Ölçekli İşletmelerin Durumu ve Geleceği", *Sanayicinin Sesi Dergisi*, Sayı 1 (Nisan- Mayıs- Haziran 1991), s.20.

¹⁵⁹ Gökçe, *KOBİ'lerin Ekonomimiz İçin.*, ss.62-64.

- Personelin mesleki ve yeni teknolojilere uyumunu sağlamaya yönelik programlar,
- KOBİ'lerde çalışmayan fakat ilerde çalışacak olanlara verilen mesleki eğitim programları,
- Yeni teknoloji geliştirme programları.

b) Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (European Regional Development Fund)

Birlik Bölgesel politikasının en önemli araçlarından olan bu fon, 1975 yılında oluşturulmuştur. Amaç, Birliğin geri kalmış bölgelerine yapılan ulusal yardımlara katkıda bulunmak ve genel bir bölgesel stratejinin oluşturulmasına destek olmaktır. KOBİ'ler 1975 yılından beri fonun öncelik verdiği konular arasında yer almaktadır. Bu işletmelere yapılan yardımların %50'si Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonundan gelmektedir.

Söz konusu fonun yardımları, pazar araştırmalarına, teknoloji geliştirme, risk sermayesi girişimini kolaylaştırmaya yönelik programlara verilmektedir.

c) Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund)

Fon garanti ve yönlendirme bölümleri olarak iki kısımdan oluşmaktadır. Garanti bölümü tarımsal piyasaları destekleyen ve bu piyasaların kararlılığını sağlayan bölümdür. Yönlendirme bölümü ise, tarımsal üretim ve ticaretin daha iyi şartlara kavuşturulmasını sağlayan bölümdür. KOBİ' lere yapılan yardımlar fonun bu bölümünden temin edilmektedir.

Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu'nun hibeleri yaklaşık olarak 1 milyar ECU' dur. Bunun % 25' i KOBİ' lere yöneliktir.

2. KOBİ' lere Kredi Veren Kurumlar

Avrupa Birliğinde gerçekleşmesi amaçlanan politikaları yürütebilmek için bazı kredi kurumları oluşturulmuştur. Bu kuruluşlar şunlardır:

a) Avrupa Yatırım Bankası (European Investment Bank)

1958 yılında, Topluluğun kuruluşunu takiben oluşturulan Avrupa Yatırım Bankası, Topluluğun dengeli bir şekilde kalkınmasına katkıda bulunmak amacıyla kurulmuştur.¹⁶⁰ Banka, Birliğin öncelikli olarak belirlediği sektörlerdeki yatırım projelerini destekleyen mali kurumlara, işletmelere kar amacı gütmeyen kredi veren bir finans kurumudur.¹⁶¹

Bankanın kredileri sermaye piyasasına göre daha ucuzdur. Krediler proje maliyetlerinin en fazla % 50 'sine kadar verilebilmektedir.

Bir KOBİ' nin Avrupa Yatırım Bankasından kredi alabilmesi için aşağıdaki özellikleri taşıması gerekir:¹⁶²

- Bağlı değerleri 75 milyon ECU'yü aşmamalıdır.
- 500'den az işçi çalıştırmamalıdır.
- Yatırım projelerinin maliyeti 20 milyon ECU'yu geçmemelidir.
- Avrupa Yatırım Bankası'nın teşvik amacıyla verdiği kredilerin faizleri yıllık ortalama %6.15'dir. Bu krediler 5 yıl ödemesiz, 15-20 yıl vadeli olabilmektedir.

b) Yeni Topluluk Aracı (The New Community Instrument)

Yeni Topluluk Aracı, 4 Ekim 1978 tarihli Konsey Kararı ile, Topluluk Komisyonu'nu kredi vermeye ve bu şekilde sağlanan gelirleri yatırım projelerini finanse etmek için tekrar borç vermeye yetkili kılan bir mekanizma olarak kurulmuştur. Bu kuruluş özellikle 1982 yılından itibaren KOBİ'ler üzerinde yoğunlaşmaya başlamıştır. 1983 yılında verilen 3 milyon ECU'luk kredinin %70'i KOBİ'lere tahsis edilmiştir.

1984 itibariyle ayrılan 1.5 milyar ECU'luk kredinin tamamı yeni teknolojileri uygulayacak, rasyonel enerji kullanımını gerçekleştirecek olan KOBİ'lerin projeleri için kullanılacaktır. Verilen bu kredilerde coğrafi açıdan hiçbir sınırlama yoktur.

¹⁶⁰ Ege ve Acar, s.45.

¹⁶¹ Çetin, s.99.

¹⁶² Gökçe, KOBİ'lerin Ekonomimiz İçin., s.64.

c) Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (European Coal and Steel Community)

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu 1951 yılında Paris Antlaşması ile kurulmuştur. Amacı üye ülkelerde ortak bir pazarın oluşturulması, üye ülkelerde ekonomik büyüme, istihdam ve yaşam şartlarının iyileştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Bu topluluk son yıllarda kömür ve çelik sektörlerinin gerilemesinden dolayı zarar gören bölgelerde yeni iş imkanı sağlayacak işletmelere kredi vermekte ve projeler için gerekli olan sermaye yatırım maliyetlerinin en fazla %50'si kadar bir kredi temin etmektedir. Diğer taraftan, sermayeleri en fazla 75 milyon ECU olan ve proje maliyetleri 15 milyon ECU'yu geçmeyen işletmelerin öncelikli olarak yararlanacağı belirtilmiştir. Böylece söz konusu kredilerden KOBİ'lerin yararlanmaları sağlanmıştır.

C. Avrupa Birliği'ne Üye Ülkelerde KOBİ Politikaları

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin KOBİ politikalarında iki farklı eğilim görülmektedir. Bunlardan biri, KOBİ'ler için uygun ekonomik ortamın oluşturulmasıdır. Bu amaca yönelik olarak ;bürokrasinin azaltılması, liberalizasyon, özelleştirme ve vergi sistemi ile rekabette reform yapılabilmesi için ilgili yasaların yeniden şekillendirilmesi yönünde çalışmalar yapılmaktadır.

İkinci eğilim ise KOBİ'lerin finansal sorunlarının çözümüne yönelik yapılan çalışmalardır. Bu kapsamda, direkt olarak verilen sübvansiyonlar, sübvansiyon edilmiş krediler ve vergi indirimleri , KOBİ'lerde büyüme, istihdam ve rekabetin teşviki için araç olarak kullanılmaktadır.

Üye ülkeler Birlik politikaları ile çelişmemek şartıyla KOBİ'ler için uygun ortamı sağlayıcı ve gelişmelerini destekleyici mekanizmalar üretebilmekte ve bunları uygulayabilmektedir. Üye ülkelerin en fazla başvurdukları mekanizmalardan bazıları şunlardır; AR-GE destekleri, mesleki eğitim, hizmet içi eğitim, proje bazında değerlendirmelerle gençlere girişimcilik imkanlarının sağlanması, KOBİ'lerin kurulması için düşük faizli ya da devlet garantili kredilerin tahsisinde büyük işletmelerde aranan şartların KOBİ'lerde aranmaması, sanayi- üniversite işbirliğinin sağlanması ve böylece bu işletmeler için AR-GE çalışmalarının üniversiteler bünyesinde gerçekleştirilmesinin temini, KOBİ'lerin işletme ve üretim pazarlama

teknikleri konusunda dışardan alınan eğitim giderlerinin karşılanması, doğrudan sübvansiyon ve düşük faizli krediler ile KOBİ'lerin yeniden yapılanma ve modernizasyon çalışmalarına destek verilmesi, v.b. uygulamalardır.¹⁶³

Avrupa Birliğine üye ülkelerin bir çoğunda adem-i merkezîyetçi bir yönetim hakimdir. Bu yönetim anlayışının (yerel yönetim) KOBİ'lerin desteklenmesindeki önemleri büyüktür.

KOBİ'lere verilen destekler konusunda üye ülkelerden bazı somut örnekler verecek olursak: Belçika'da KOBİ'ler için özel amortisman şartları tanınmıştır. İngiltere ve Fransa'da kurulan sanayi bölgelerinde bu işletmelere yerel yönetimler kanalıyla uygun bina temin edilmektedir. Fransa, Hollanda ve Almanya'da genç girişimcilere çeşitli bankalarca küçük işletme kredileri ve bu kredilerle birlikte işletmecilik, yönetim, üretim planlaması ve pazar araştırmaları konusunda teknik bilgiler sunulmakta; böylece deneyimsizlikten doğacak riskler asgari düzeye indirilmekte, ayrıca kredinin geri ödenme ihtimali artmakta, en önemlisi de KOBİ'lerin pazara sağlıklı bir şekilde girmesi ve hızla büyüme şansı elde etmesi sağlanmaktadır.

İngiltere ve Galler'de 82 Eğitim ve Girişim Konseyinden oluşan ağ 1991 yılında tamamlanmıştır. Bağımsız organlardan oluşan bu ağ, 1990 'lı yıllarda eğitim ve girişime yönelik hükümet politikalarının geliştirilmesi görevini üstlenmiştir. Yerel iş liderlerinin yönetimi altında, Konseyler yerel işletmelere yardım edilmesinde önemli rol oynamaktadır.¹⁶⁴

İngiltere'deki birçok kasaba ve kent Ticaret Odalarına sahiptir. Odalar üyelerine çeşitli iş destek hizmetleri sunmaktadırlar. Daha büyük odalar, İngiltere ve deniz aşırı ülkelerdeki acenteler ve piyasalar hakkında üyelerine bilgi sağlayan veri tabanı ve kütüphaneye sahiptir. Bu odalar, denizyolu taşımacılığı, finansman, mevzuat gibi konularda bilgi sağlayarak, ticari heyetler ve sergiler düzenlerler ve dünyanın çeşitli yerlerindeki ticari şartlar hakkında seminerler tertip ederler.

İtalya'da ise işçi eğitimi devletin sorumluluğu altındadır. Özel kurum ve kuruluşlar genellikle yöneticilerin eğitimine yönelik faaliyetlerde bulunurlar. Ancak programların resmi otorite tarafından onaylanması gerekmektedir. KOBİ'lerin sorunlarına yönelik, maliyetleri düşürücü, kaliteyi arttırıcı, yeni teknolojilerin verileceği

¹⁶³ Şebnem Oğuz Karauçak, *Avrupa Birliği'nde KOBİ'lere Sağlanan Destekler*, İKV yay., Sayı:128, ss.19-20.

¹⁶⁴ "İngiltere'de Küçük İşletmelere Yönelik Enformasyon, Danışmanlık ve Eğitim" *Küçük İşletme Dergisi*, Yıl:2, Sayı:6, (Nisan 1996), s.52.

eğitim programları desteklenmektedir.¹⁶⁵ Bu ve benzeri desteklerle İtalyan sanayii 1980'li yıllarda hızla büyüme göstermiştir.

Doğu İtalya'da Val Vibra Vadisinde 1650 küçük şirket vardır. Bu şirketlerin ortalama işçi sayısı 15'dir. Bunlar konfeksiyon , deri, giyim ve mobilya işinde faaliyet göstermekte ve yılda 1 milyar dolarlık ciro yapmaktadırlar. Bu bölge günümüzde üçüncü İtalya diye tanımlanan bölgenin bir parçasıdır. Val Vibrata gibi bölgelerde yüksek teknoloji kullanan aile şirketleri "İtalyan mucizesi" diye bilinen şeye katkıda bulunmaktadır.¹⁶⁶

Almanya'da KOBİ'lere teknoloji yoğun mal üretimi için gerekli teknik, mali ve hukuki çerçeve oluşturulmakta, KOBİ'lerde istihdam edilen araştırmacı personelin giderlerine destek sağlanmaktadır. Almanya'da devlet KOBİ'lere doğrudan kaynak aktarımı yerine dolaylı yollardan ileri teknoloji kullanımına ilişkin, teknik eleman, bilgi alış veriş, üniversite - teknik okul ve araştırma merkezleri ile işbirliği v.b. konularda onların giderlerine ortak olarak destek vermektedir.¹⁶⁷ Ayrıca devlet bilgi danışma merkezleri kurarak, KOBİ'lere danışmanlık hizmetleri vermekte ve kambiyo risk sigortası uygulayarak, onların üretim ve ihracat paylarını arttırmalarına yardımcı olmaktadır.¹⁶⁸

Bu açıklamaları daha da arttırmak mümkündür. Fakat ekler bölümünde "Avrupa Birliği Üye Devletler Düzeyinde KOBİ'lerle ilgili olarak alınan önlemler" başlığı altında yeterli bilgi bulunabileceği için bu kadar açıklama ile yetiniyoruz.

IV. TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN KARŞILAŞTIRILMASI

Avrupa Birliği'ni kuran ve "Altılar" diye ifade edilen Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda, ve Lüksemburg, Türkiye'nin ekonomik ve siyasi açıdan sıkı ilişkiler içerisinde bulunduğu ülkelerdir. Roma Anlaşmasının yürürlüğe girdiği 1958 yılında Türkiye ihracatı'nın % 40.5'ini bu altı Batı Avrupa ülkesi yapıyor, ithalatının %30'unu da söz konusu ülkelerden sağlıyordu .Diğer yandan dış ilişkilerde Batı'ya yönelme

¹⁶⁵ Uğur Yavuz ve Süha Ünsal, " İtalya'nın Ekonomik Yapısı ve Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerine Uygulanan Teşvikler", *Sanayicinin Sesi Dergisi*, Sayı:3, (Ekim, Kasım, Aralık 1991), s.39.

¹⁶⁶ Alvin Toffler, *Yeni Güçler, Yeni Şoklar*, (Çev.: Belkıs Çorakçı) 1. Baskı, İstanbul: Altın Kitapevi, Kasım 1992, ss.192-193.

¹⁶⁷ Karauçak, s.20.

¹⁶⁸ Türkel Minibaş, " Gümrük Birliği'ne Girerken Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler", *Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi*, Yıl:32, Sayı:7, (Temmuz 1995) s.37.

politikaları sonucunda Türkiye II. Dünya Savaşından sonra kurulan Batılı ekonomik birliklerin hemen hemen tümü içinde yer almıştır.¹⁶⁹

Türkiye 31 Temmuz 1959'da ortaklık anlaşması imzalamak için AET'ye resmen başvuruda bulunmuştur. Dört yıl süren görüşmelerde sonra 12 Eylül 1963'de Türkiye ile AET arasında ortaklığı öngören Ankara Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma Türkiye ile AT arasında bir gümrük birliği kurulması hedefine yöneliktir. Ancak AT'nin nihai hedefinin bir ekonomik birleşme olduğu dikkate alınrsa, ortaklık anlaşmasında da esas amaç gelecekte oluşturulacak "Avrupa Birleşik Devletleri" içinde yer almaktır.¹⁷⁰

1963 yılında Ankara Anlaşması ile başlayan AB macerası, uzun ve yorucu bir süreçten sonra nihayet 01.01.1996 tarihinde Türkiye'nin gümrük birliğine girmesiyle neticelenmiştir. Türkiye'nin asıl hedefi AB içinde yer almaktadır. Bundan sonra söz konusu hedefe ulaşmak için gayret edilecektir.

AB ile bu kadar yakın ilişki içinde olan Türkiye'nin üye ülkelerle rekabet edebilecek ekonomik yapıya sahip olması veya bu ülkelerle rekabet edebilecek seviye ye gelmek için ciddi politikalar üretmesi ve bu politikaları süratle uygulayarak aradaki mesafeyi hızla kapatması gerekir. Aksi takdirde gümrük birliğinden umulan yararlar elde edilemeyecektir.

Bu bölümde konuyla ilgili olarak AB'deki KOBİ'ler ile Türkiye'deki KOBİ'ler çeşitli açılardan karşılaştırarak gözden geçirilecektir.

Öncéki bölümde verilen tabloda, AB'nin en önemli ülkelerinden Almanya, İngiltere, Fransa, ve İtalya'daki KOBİ'ler ile Türkiye'deki KOBİ'ler çeşitli ekonomik parametreler bakımından incelenmiştir. Tablodaki değerlere göre söz konusu ülkelerin ortalaması ile Türkiye'yi karşılaştırdığımızda ortaya çıkan durum şudur: KOBİ'lerin toplam işletmeler içindeki payı AB ülkelerinde % 98.6 Türkiye'de % 98.6, toplam istihdam payı %51.35-% 47.6, toplam yatırım payı %38.85-%26.50 toplam üretim payı % 45.27- % 37.7, toplam ihracat payı % 25.43-%8 ve toplam kredilerden KOBİ'lerin aldığı pay sırasıyla % 36.73- % 4' tür.

Bu rakamlardan da anlaşılacağı gibi, KOBİ'ler sayı olarak bahsedilen ülkelerle

¹⁶⁹ Halil Seyidoğlu, *Uluslararası İktisat-Teori, Politika ve Uygulama*, Geliştirilmiş 7. Baskı, İstanbul: Güzem Yay. No:3, 1990, s.407.

¹⁷⁰ Cihan Dura, *Uluslararası İktisat*, Kayseri: 1991, s.126.

aynı, istihdam sağlama açısından bu ülkelere yakın, yatırım ve üretim bakımından AB ülkelerine yaklaştırmaya çalışmakta fakat ihracat ve kredi payları açısından çok gerilerde kalmaktadır. Toplam ihracat paylarını ele aldığımızda, Türkiye' deki KOBİ' lerin ihracat payı, Birlik üyesi ülkelerin ihracat payının 1/3 ' ü kadardır. Buradan bazı sonuçlar çıkarabiliriz: Türkiye' deki KOBİ' lerin birçoğu uluslararası piyasalara hitap edecek düzeyde ürün üretememekte, uluslararası piyasada rekabet edememektedir. Ayrıca KOBİ' ler ihracat için gerekli formaliteleri yerine getirebilecek bilgiden ve bu işyeri yapabilecek personelden mahkumdur. Bu durumda KOBİ'lerin ihracat payları son derece düşük düzeylerde kalmaktadır.

Toplam kredilerden alınan pay ise son derece dikkat çekicidir. Türkiye' deki KOBİ' ler rekabet etmek durumunda oldukları AB'deki firmaların ancak 1/9'u kadar kredi kullanabilmektedirler. Öz kaynakları son derece kısıtlı olan, kredilerden yararlanma imkanları da yok denecek kadar az olan KOBİ' lerimiz yeni teknolojileri takip ederek uluslararası alanda rekabet edebilecek üretimi gerçekleştirememektedirler.

“Almanya'da esnaf ve sanatkar teşkilatının kurduğu 2900 banka var. Bizde bir tane bile yok. Avrupa Birliği ülkelerinde KOBİ' ler daha modern makinalarla çalışıyorlar. Türkiye'de müteşebbis gücü var, gayret var fakat modern makinalar yok. Onlara sahip olmak için KOBİ' lerin desteklenmesi şart”.¹⁷¹

AB'de özellikle 1980' li yıllardan sonra KOBİ' lere büyük önem verilmiş, bunları desteklemek amacıyla çeşitli politikalar uygulanmıştır. Örneğin Ekim 1986' da Task Force (Çalışma Grubu) oluşturulmuştur. Bu kuruluş KOBİ' lerin problemlerinin çözümü ve onların sağlıklı bir şekilde gelişmesi için çeşitli konularda faaliyetlerde bulunmuştur. Bunlardan biri girişimciliğin desteklenmesidir. Girişimcilik orta öğretim ve yüksek okullarda çeşitli programlar ile desteklenmektedir. Türkiye'de ise yeterli mali güce sahip olan aldığı eğitime ve bilgi düzeyine bakılmaksızın kendini müteşebbis olarak görmektedir.

Task Force'un çalışmalarından bazıları da şunlardır: Sosyal Ortamın Geliştirilmesi amacıyla, Birlik genelinde KOBİ temsilcilerinin bir diyaloga girmesi benimsenmiştir. Ayrıca hammadde alımı, ürünlerin pazarlanması, reklam, piyasa araştırması gibi üretim sürecinin çeşitli aşamalarında kooperatif yoluyla işbirliği yapılmaktadır.

¹⁷¹ Yalkın, s.84.

KOBİ'lerin rekabet gücünü arttırabilmek için sermaye birikimine yol açacak, yeni yatırımların yapılmasını sağlayacak, vergi sisteminin düzenlenmesi amaçlanmıştır. Bu maddeleri çoğaltmak mümkündür. AB'de KOBİ'lerle ilgili bu tedbirler 1986 yılında alınmıştır. Türkiye'de ise aradan geçen 12 yıla rağmen gerçek manada tedbirler alınmamaktadır.

Türkiye'de küçük işletmeler ile büyük işletmelerin tabi olacağı mevzuat birbirinden ayrılmalıdır. Böyle bir ayırım yapılmadığından küçük ve büyük işletmeler aynı katagoride değerlendirilmekte, bu ise küçük işletmelerin aleyhine bir sonuç doğurmaktadır. Bunun en basit örneğini geçenlerde yayınlanan bir tebliğde görmek mümkündür. Tebliğe göre işletmeler gelir ve kurumlar vergisi beyannamelerini muhasebecilere imzalatmak zorundadırlar. Bu ise gereksiz yere muhasebe ücreti ödemelerine yol açmaktadır. Kazançları kısıtlı olan küçük işletmelerin bu tür baskılardan kurtarılması gerekmektedir.¹⁷²

AB' de KOBİ' lere mali bakımdan destek olmak için bazı kuruluşlar oluşturulmuştur. Bunlardan en önemlileri, Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu ve Avrupa tarımsal yönlendirme ve Garanti Fonudur. Bu kuruluşlar KOBİ' lere mali bakımdan önemli destekler sağlamaktadırlar. Ayrıca KOBİ' ler uygun şartlarda kredi sağlayan Avrupa Yatırım Bankası, Yeni Topluluk Aracı, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu gibi kredi kurumları vardır.

AB' de geri kalmış bölgeler için gerekli şartları taşımak kaydıyla teşvik sistemi öngörülmüştür. Türkiye' nin birçok yöresindeki işletmeler iyi hazırlanmış fizibilite raporları ile başvurdukları takdirde Avrupa Yatırım bankasından teşvik alabilme hakkına sahiptirler. Fakat gerekli projeleri üretilip bu imkanlardan yararlanan KOBİ sayısı yok denecek kadar azdır. KOBİ'lerin büyük çoğunluğu bu imkanlardan haberdar değildir. Türkiye'de benzer fonlar oluşturulamamış, gümrük birliği sonrası ortaya çıkan haklardan da KOBİ' lerimizin büyük bir bölümü istifade edememiştir. Söz konusu imkanlardan haberdar olanlar ise bunlardan nasıl yararlanacağını bilmediği için konuya ilgisizdir.

01.01.1996 tarihinde yürürlüğe giren Gümrük Birliğinin Türkiye açısından iyi işlediğini ifade etmek oldukça zordur. Özellikle dış ticaret alanında ortaya çıkan gelişmeler, vadedilen yardımların hala başlatılamamış olması, siyasal diyalog ve

¹⁷² Çavuşoğlu, s.11.

kurumsal işbirliği mekanizmalarının işletilmemesi gibi olumsuzluklar, Türkiye'nin Gümrük Birliği'nden beklediği yararların sorgulanmasına neden olmaktadır.¹⁷³

Türkiye'de KOBİ'leri destekleyen çeşitli kurumlar vardır. Bunun yanında KOBİ'lere kredi sağlamaya çalışan bankalar da vardır. (Bunlar II. Bölümde incelenmişti) Bu kurumların kısıtlı imkanlar ile sağladığı destekler, AB'deki kurumlar ile karşılaştırıldığında ne kadar yetersiz olduğu açık bir şekilde görülmektedir.

KOBİ'lere sağlanan destekler artırılmalıdır. Çünkü AB Rekabet Hukuku ile bu işletmelere bazı muafiyetler tanımıştır. Bu bağlamda KOBİ'ler rekabet engellerinden yani antidamping, antikartel gibi çeşitli olumsuzluk ve kısıtlamalardan da muaftırlar. Türkiye'de de benzer uygulamalar ile KOBİ'ler desteklenmelidir. Ekonomiyi KOBİ'siz düşürmek mümkün değildir. Bir ülkede bu işletmelerin olması ve desteklenmesi gerek ekonomik alanda gerek sosyal istikrar alanında demokratik bir zorunluluk haline gelmiştir. Çünkü, sermayeden emeğe kadar her türlü üretim faktörü KOBİ'ler vasıtasıyla bütün ülkeye yayılır. Karar alma sürecinin aktörleri bu tabana yayılmış tablo içinde en demokratik biçimde karar verme imkanını bulurlar. Bu bağlamda KOBİ'lerin ekonomik, sosyal, ve siyasal istikrarın teminatı olduklarını ve bunların gerekli şekilde desteklenmesi gerektiğini söyleyebiliriz.¹⁷⁴

Yukarıdaki kısımda Türkiye ile AB ülkelerindeki KOBİ'lerin durumu kısaca incelenmeye çalışılmıştır. Aradaki farkın Türkiye açısından hiç de iç açıcı olmadığı kolayca anlaşılmaktadır. Bu işletmelerin üretim, istihdam, ihracat gibi konularda başarılı olarak AB standartlarını yakalaması Türkiye'nin ilerleme, çağdaşlık, ekonomik kalkınma ve büyüme, adil bir gelir dağılımı, kalkınmada bölgesel farklılıkların giderilmesi v.b. makro ekonomik hedefleri gerçekleştirme ve Avrupa Birliği'ne girme başarısında anahtar rol oynayacaktır.

¹⁷³ TOBB, Ekonomik Rapor 96, 52.Genel Kurul, TOBB, Yay. No: 318-157, Mayıs 1997, s.103.

¹⁷⁴ Nilgün Taş, Gümrük Birliğinin Etkileri: Türkiye AB Gümrük Birliği Bilgilendirme Toplantısı, Ankara: TOBB Yay. No: 313-34, 17 -19 Ocak 1996, ss.302-303.

SONUÇ

Teknolojik gelişmelerin hızla yaşandığı dünyamızda değişim, her alanda kendini hissettirmiş ve günlük hayatımızın bir parçası haline gelmiştir. Bu değişimden işletmeler de üzerlerine düşen payı almışlar, teknolojik gelişmelere ayak uydurabilen, zevk ve tercihlerde meydana gelen talep değişimlerine cevap verebilen firmalar ayakta kalmayı başarırken, diğerleri de yavaş yavaş piyasadan çekilmek zorunda kalmışlardır.

Çünkü, özellikle 1980'li yıllarda dünya gündemine yerleşen globalleşme, küreselleşme hareketleri ile, ürünler sınır tanımaksızın en uç noktadaki ülkelere ulaşmakta ve oradaki tüketicinin beğenisine sunulmaktadır. Böylece tüketici kendine en fazla tatmini sağlayan ürünü seçebilme hakkına sahip olmaktadır.

II. Dünya savaşından sonra kurulan hemen hemen tüm batılı örgütler içinde yer alan Türkiye, bir ekonomik birleşme hareketi olan AB içinde de yer almak istemiştir. Türkiye'nin ihracat ve ithalatının % 50' den fazlasını AB ülkeleri ile gerçekleştirdiği dikkate alındığında, ülkemizin bu birliğe katılma arzusunun yerinde bir karar olduğu kabul edilebilecektir.

AET 1958 yılında Roma Anlaşmasının yürürlüğe girmesi ile kurulmuştur. Bir yıl sonra Türkiye Topluluğun kapısını çalmış, dört yıl süren görüşmelerden sonra 1963 yılında Türkiye ile AET arasında Ankara Anlaşması imzalanmıştır.

Dünyanın çeşitli ekonomilerinde KOBİ'ler önemli bir yere sahiptir. 1970'li yıllara kadar büyük işletmeler ön planda iken söz konusu yıllarda ortaya çıkan petrol krizinden sonra KOBİ'ler dünya gündeminde ilk sıralarda yer almaya başlamışlardır. Çünkü, KOBİ'ler büyük işletmelere göre esnek ve dinamik bir yapıya sahiptirler. Bu bakımdan ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenirler ve teknolojik değişmelere hemen uyum sağlama özelliğine sahiptirler.

KOBİ'ler söz konusu yapılarından dolayı çeşitli ülkelerde devlet tarafından desteklenmektedirler. Türkiye'de de bunlara yönelik bazı destekler bulunmaktadır. Fakat AB ile karşılaştırılınca bu desteklerin yetersiz olduğu görülmektedir. Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmesi neticesinde Avrupa'lı rakipleriyle rekabet etmek durumunda kalan KOBİ'lerin uluslar arası pazarlarda rekabet edecek bir seviyeye getirilmesi ekonomik kalkınmanın hızlandırılması açısından son derece önemlidir.

Ekonomik parametreler açısından Türkiye ve Avrupa Birliği'nin önemli ülkelerinden Almanya, İngiltere Fransa ve İtalya ile yapılan karşılaştırmada KOBİ'lerin toplam işletmeler ve toplam istihdam payı bakımından söz konusu ülkelerle paralellik arzettiği görülmektedir. toplam yatırım ve toplam üretim payları konusunda bu ülkelerin gerisinde kalmış, toplam ihracat ve toplam kredi kullanım payları bakımından ise aradaki fark daha da büyümüştür. Bu da Türkiye'deki KOBİ'lerin gerekli şekilde desteklenmediği ve bu işletmelerin uluslar arası piyasada rekabet edecek düzeyde üretim yapamadıklarının bir kanıtıdır.

AB'de KOBİ'lere yönelik çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından gerekli destekler sağlanmaktadır. Türkiye'de de KOSGEB ve benzer kuruluşlar tarafından bu işletmelere bazı destekler verilmektedir. Fakat AB ile karşılaştırılınca söz konusu desteklerin son derece yetersiz olduğu görülmektedir.

Bu işletmelerin başlıca sorunları finansman, eğitim, bürokrasi, iş yeri ve pazarlamadır. AB'ye girmeyi hedefleyen ülkemizin biran önce bu işletmelere hak ettikleri desteği vermesi ve onları uluslararası alanda rekabet edecek seviyeye getirmesi ülkemizin açısından bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'de KOBİ'lerin sorunlarının çözümü için:

-Her önüne gelenin bir KOBİ tanımı yaptığı gözönünde bulundurulduğunda, kaynak dağılımının adil bir şekilde yapılabilmesi için bu tanımları belli bir çerçevede ele almak gerekmektedir. En genel tanımlarda birleşmek, amaçları tartışmak ve AB'de olduğu gibi program bazında teşvik ve destekleri uygulamak en isabetli yöntem olacaktır.

-KOBİ sahip/ yöneticilerinin büyük bir çoğunluğu kendilerini destekleyen kuruluşlardan habersizdir. Bu kuruluşlarla ilgili çeşitli programlar hazırlanarak KOBİ'lere tanıtılmalı ve yöneticilerin sözkonusu hizmetlerden istifade edebilmesi için medya araç olarak kullanılmalıdır.

-KOBİ'lerin finansman sorunlarının çözümü için bu işletmelere kamu ihalelerinden pay ayrılmalı, bunların semaye piyasalarına girmeleri sağlanmalı, banka mevzuatında değişiklik yapılarak gayri menkule göre değil, AB'de olduğu gibi projeye göre kredi verme sistemi getirilmeli, ayrıca leasing ve factoring gibi işlemlerin KOBİ'ler tarafından kullanımı yaygın hale getirilmelidir.

-Müşerislikle ilgili orta öğretim ve üniversitede çeşitli projeler ile gençlerin yönlendirilmesi gerekir. Ayrıca sanayici-üniversite işbirliği mutlaka sağlanmalıdır. Eğitimin aktörleri içine düştükleri mali krizden biran önce kurtarılmalıdır.

-Ülkemizde iş kurmaya karar veren bir müteşebbis 73 ayrı konuda 33 izin belgesi alabilmek için 152 adet evrak doldurmak zorundadır. Bu durum girişimcinin daha işe başlamadan teşebbüs arzularını zedelemektedir. Bürokratik işlemlerin azaltılabilmesi için bazı kuruluşlar bir çatı altında toplanmalı ve bu işlemlerin basitleştirilmesi konusunda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

-KOBİ'lerin ürünlerini ülke içinde ve yurt dışında pazarlayabilmeleri için gerekli imkanlar hazırlanmalıdır. Bunun için sözkonusu işletmelerin ilkel makineler ve ilkel metodlarla üretim yapmaları yerine modern makinalardan yararlanmaları ve yeni teknolojiler kullanmaları yemin edilmelidir.

-Çağdaş üretim, günün şartlarına göre oluşturulan modern işyerlerinde gerçekleştirilebilir. Bu nedenle KOBİ'ler mahalle aralarına sıkışmış ilkel yerlerden mutlaka kurtarılmalı, küçük sanayi siteleri yapımına hız verilmeli, ayrıca organize sanayi bölgelerinde bu işletmelere de yer verilmelidir.

-KOBİ'ler az miktarda hammadde ve yarı mamül alımında bulunduklarından iskonto imkanlarından yararlanamamaktadırlar. Bu durum girdi maliyetlerinin yükselmesine yol açmaktadır. Bunun için KİT'lerden yapılacak girdi alımlarında bu işletmelere ayrıcalık tanınmalıdır.

Yukarıda ortaya konulan çözüm önerilerinin uygulanabilmesi için ülkemizdeki KOBİ'lerin özelliklerini dikkate alarak hazırlanmış, tavizsiz bir şekilde uygulanacak plan ve programlara ihtiyaç vardır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- ALPUGAN, Oktay. *Küçük İşletmeler Kavramı, Kuruluşu ve Yönetimi*. 2. Baskı. İstanbul: Der Yayınları, 1994.
- ALPUGAN, Oktay. “Türkiye’de Esnaf, Sanatkar ve Küçük Sanayicinin Gelişimi İçin Sosyo-Ekonomik ve Yasal Şartların Değerlendirilmesi”. *1990’lı Yıllarda Türkiye’de Esnaf-Sanatkar ve Küçük Sanayi*. Ankara: TES-AR Yay. No:1, 1991.
- Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)*. 1993 Yılı Çalışma Programı
- BAŞKAYA, Fikret. *Türkiye Ekonomisinde İki Bunalım Dönemi, Devletçilikten 24 Ocak Kararlarına*. Birinci Baskı. Ankara: Birlik Yay., 1986.
- BULMUŞ, İsmail, OKTAY Ertan, TÖRÜNER, Mete. *Küçük Sanayi İşletmelerimizin Konumu, Önemi ve AT’a Girerken Karşılaşılabilecek Sorunlar İle Çözüm Yolları*. Ankara: Milli Prodiktivite Merz. Yay. No:426, 1990.
- BOZBEYOĞLU, Cengiz. “TÜSİBAK ve KOBİ’lerimiz”, *Dünya Gazetesi KOBİ Özel Eki*. 6 Ağustos 1997.
- CİNEL, Kayaalp. “Küreselleşme Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin İhracat Politikaları”, *2000’li Yıllara Girerken Türkiye’nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Politikası*, Konferansına Sunulan Tebliğ. Ankara: TOBB Yay. No: 278-24, 27 Aralık 1993.
- ÇAĞLAYAN, Zafer. “Sanayi Bakanlığına Bağlı KOBİ Koordinasyon Kurulu Kurulmalı”. *Dünya Gazetesi KOBİ Özel Eki*. 6 Ağustos 1997.

CAVUŞOĞLU, Ahmet. “ Kayıtlı Ekonominin Yükleri KOBİ'leri Eziyor”. *Dünya Gazetesi- KOBİ Özel Eki*. 6 Ağustos1997.

ÇELEBİ, Işın. *Dışa Açık Büyüme ve Türkiye*. 1. Baskı. İstanbul: E Yay., 1991.

ÇETİN, Canan. *Yeniden Yapılanma, Girişimcilik, Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi*. İstanbul: Der Yayınları No: 202, 1996.

DAĞ, Rıfat. SOYDANER, Ekin. *Yatırımcı Rehberi*. Ankara: KOSGEB Yay., 1997.

DİE. *İmalat Sanayiinde Küçük ve Orta Ölçekli İş Yerleri, Sorunlar, Çözümler, Öneriler*. Ankara: DİE Yay. No:2032, 1997.

DOĞAN, Üzeyme. “Türkiye’nin Dışa Açık Ekonomik Büyüme Modelinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Rolü”. *Prof. Dr. Nezihe Sönmez’e Armağan*. İzmir: Anadolu Mabaacılık, 1997.

DPT. *Japonya’da Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Yönelik Ekonomik ve Sosyal Politika ve Tedbirlerin Türkiye Bakımından Değerlendirilmesi*. Yay. No: 2085-402, Mart 1987.

DURA, Cihan. *Uluslararası İktisat*. Kayseri: 1991.

EGE, Ayşe. EĞİTİM, Şule. ACAR, Ufuk. *Avrupa Birliği İle Gümrük Birliği Muhtemel Etkiler ve Küçük ve Orta Boy İşletmeler*. Ankara: KOSGEB Yay., 1995.

EGE, Ayşe ve ACAR, Ufuk. *Avrupa Topluluğu İle Gümrük Birliği Kapsamında Küçük ve Orta Boy İşletmeler*. KOSGEB Yay., 1993.

EKİCİ, M. Sena. *Kamu Maliyesi*. İstanbul: Kavram Yayınları, 1996.

EKİCİ, M.Sena. *Ekonomik Gelişmenin Aracı Olarak Yatırım Teşvikleri ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu Örneği*. Basılmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993.

EKİN, Nusret. *Küçük İşyerleri ve Sosyal Koruma*. İstanbul: İTO Yay. No: 1994-28, 1994.

EREZ, Yalım. *2000'li Yıllara Girerken Türkiye'nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Politikası*, Konferansı. Ankara: TOBB Yay. No: 278-24. 27, Aralık 1993.

EROL, Kemal. *Kamu İhaleleri ve Küçük ve Orta Boy İşletmeler*. Ankara: TES-AR Yay. No: 19, 1996.

ERTUNA, Caner. *2000'li Yıllara Girerken Türkiye'nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Politikası*, Konferansı. Ankara: TOBB Yay. No: 278-24. 27, Aralık 1993.

“Esnaf Sanatkar, Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Gümrük Birliği Sürecindeki Durumu”. *Küçük İşletme Dergisi*. Sayı: 5. (Ocak 1996). ss. 55-63.

“Gümrük Birliği ve KOBİ'ler” .*Türkiye İhracat Dergisi*. Cilt:6. Sayı: 34.8 (Temmuz-Ağustos 1996). ss. 22-25.

GÖKÇE , M. Uğur. “KOBİ'lerin Ekonomimiz içindeki yeri, Önemi; Klasik Finansman Kaynakları İle Avrupa Birliği'nde KOBİ'lere Yönelik Politikaların Mali Portresi”. *Maliye Postası*. Sayı: 409. (Eylül 1997). ss. 47-65.

GÖKÇE , M. Uğur. “Küçük ve Orta Boylu İşletmelerin Finansal Sorunları ve Çözüm İçin Bir Öneri”. *Maliye Postası*. Sayı: 406. (Ağustos 1997). ss. 65-74.

GÜLTEKİN, Fehmi. “Vakıfbank ve KOBİ'lerin Finansmanı”. *Ekonomik Forum Dergisi*. Sayı: 11. (Kasım 1996). ss. 26-27.

HALİLOĞLU, Necla. “Avrupa Topluluğunda Küçük- Orta Ölçekli İşletmelerin Durumu ve Geleceği” *Sanayicinin Sesi Dergisi*. Sayı:1. (Nisan- Mayıs- Haziran 1991). ss. 20-22.

HİÇ, Süreyya. *Türkiye Ekonomisi*. Genişletilmiş 2. Baskı. İstanbul: Filiz Kitabevi, 1994.

İLYASOĞLU, Eyüp. *Türk Bilgi Teknolojisi ve Gümrük Birliği*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları No: 363, 1997.

“İngiltere’de Küçük İşletmelere Yönelik Enformasyon, Danışmanlık ve Eğitim”. *Küçük İşletme Dergisi*. Sayı:6. (Nisan 1996), ss. 52-63.

İTO. *Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler- Yapısal ve Finansal Sorunlar, Çözümler*. İTO Yay. No: 1991-25, 1991.

KARATAŞ, Süleyman. *Sanayileşme Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler*. İstanbul: Veli Yay., 1991.

KARAUÇAK, OĞUZ, Şebnem. *Avrupa Birliğinde KOBİ’lere Sağlanan Destekler*. İKV Yay. No: 128, 1992.

“KOBİ’lere Devlet Kredisi Yardımı”. *İstanbul Ticaret Gazetesi*. 13 Mart 1998.

KOPARAL, Tenay. *Türkiye’nin Kalkınmasında Küçük Sanayiın Önemi ve Katkısı*. Ankara: Özyurt Mabaası, 1977.

KORKMAZ, Esfender. “İstihdam Sorununu Unutuyoruz”. *İstanbul Ticaret Gazetesi*. 3. Nisan 1998.

KOSGEB. *1993 Yılı Çalışma Programı*. Ankara: 1993.

KOSGEB. *Avrupa Birliğinde KOBİ Destekleme Programları*. Ankara: 1995.

Kredi Garanti Fonu. *Ekonomik Forum Dergisi*. Sayı: 2. (Şubat 1997). ss. 30-31.

Küçük Ölçekli İmalat Sanayii İstatistikleri: Kapsam ve Yöntem. Ankara: DİE Yay. No:1847, Ocak 1996.

Küçük Ölçekli İmalat Sanayii İstatistikleri(1-9).Ankara: DİE Yay. No: 2035, Ağustos1997.

Küçük Sanayii Yönlendirme Raporu.TC. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı 1. Sanayi Şurası. Ankara: 1987.

MANİSALI, Erol. ***İktisada Giriş.*** İstanbul: Menteş Kitabevi, 1987.

MİNİBAŞ, Türkel. “Gümrük Birliğine Girerken Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler”. ***Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi.*** Sayı: 7. (Temmuz 1995), ss. 35-40.

MİRAS, Fuat. “TOBB ve 3 KOBİ Projesi”. ***Ekonomik Forum Dergisi,*** Sayı:12. (Aralık 1996), ss.4-5.

MORTAN, Kenan.ve ÇAKMAKLI, Cemil. ***(Geçmişten Geleceğe) Kalkınma Arayışları.*** 1. Baskı. İstanbul: Altın Kitaplar Yay., 1987.

MUCUK, İsmet. ***Modern İşletmecilik.*** 3. Baskı. İstanbul: Der Yay., 1987.

MUCUK, İsmet. ***Pazarlama İlkeleri.*** 5. Baskı. İstanbul: Der Yay., 1991.

MUSGRAVE, Richard A. And MUSGRAVE, Peggy B. ***Public Finance in Theory and Practice.*** Fifty Edition. New-York: Mc Graw-Hill Book Company, 1989.

MÜFTÜOĞLU, Tamer. ***Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Sorunlar-Öneriler.*** Ankara: EGS Bank Yay., 1997.

MÜFTÜOĞLU, Tamer. ***Küçük İşletmelere Yönelik Devlet Politikaları.*** Ankara: TES-AR Tartışma Notları. No: 3, 1993.

MÜFTÜOĞLU, Tamer. ***2000’li Yıllara Girerken Türkiye’nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Politikası,*** Konferansı. Ankara: TOBB Yay. No: 278-24, 27 Aralık 1993.

ÖZFIRAT, Necati. *2000’li Yıllara Girerken Türkiye’nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Politikası*, Konferansı. Ankara: TOBB Yay. No: 278-24. 27, Aralık 1993.

ÖZGEN, Hüseyin.ve DOĞAN, Selen. *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Uluslararası Pazarlara Açılmada Karşılaştıkları Yönetim Sorunları ve Çözüm Önerileri*. Ankara: KOSGEB Yay., 1997.

ÖZGEN, Hüseyin.ve DOĞAN, Selen. “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Uluslararası Pazarlara Açılmada Karşılaştıkları Temel Yönetim Sorunları”. *Dış Ticaret Dergisi*. Sayı: 9 (Nisan 1998), ss. 87-127.

SALMAN, Feray. “AB, KOBİ’ler ve KOBİ’lere Yönelik Finansman Kaynakları”. *Küçük İşletme Dergisi*. Sayı:6. (Nisan 1996), ss. 27-31.

SARIASLAN, Halil. *Orta ve Küçük Ölçekli İşletmelerin Finansal Sorunları- Çözüm İçin Bir Finansal Paket Önerisi*. Ankara: TOBB Yay. No: 281-25,1994.

SARIASLAN, Halil. *Türkiye Ekonomisinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler*. Ankara: TOBB Yay., 1996.

SAVAŞ, Vural. *Kalkınma Ekonomisi*. 4. Baskı. İstanbul: Beta Yay., 1989.

“Sektörel Dış Ticaret Şirketleri”. *Ekonomik Forum Dergisi*. Sayı: 2. (Şubat 1997), s.32.

SEYİDOĞLU, Halil. *Uluslararası İktisat – Teori Politika ve Uygulama*. Genişletilmiş 7. Baskı. İstanbul: Güzem Yay. No: 3, 1990.

STALEY, Eugene and MORSE, Richard. Modern Small Industry For Developing Countries. New-York: Mc Graw-Hill Book Company, 1965.

ŞAHİN, Hüseyin. *Türkiye Ekonomisi*. Genişletilmiş 3. Baskı. Bursa: Ezgi Kitabevi Yay., 1995.

ŞAHİN, Mustafa. “Türkiye’de Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Önemi”. *Bülten Dergisi*. Sayı:20. (Nisan – Mayıs 1997), s. 35.

ŞAHİN, Mustafa. *KOBİ’ler Gümrük Birliğinden Nasıl Etkilenecek?*. TOSYÖV Yay. No: 35, 1994.

ŞENYURT, Deniz. “Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Gümrük Birliği Sonrası Teşviki” *Gümrük Birliği Dergisi*. (3.8.1995), ss. 135-139.

ŞİMŞEK, V. Arif. “Gümrük Birliği Sürecinde Küçük ve Orta Boy İşletmeler”, *KOBİ Dergisi*. Sayı:1.1994, ss.2-4.

TAŞ, Nilgün. *Gümrük Birliğinin Etkileri. Türkiye-AB Gümrük Birliği Bilgilendirme Toplantısı*. TOBB, Yay. No: 313-34, 17-19 Ocak 1996, ss. 293-325.

TİGRAL, Ali. *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Sağlanan Destekler*. DPT Yay., 1990.

TOBB. *Ekonomik Rapor 96, (52. Genel Kurul)*. TOBB Yay. No:318-157, 1997.

TOBB’dan KOBİ’lere Finans Eğitim Tanıtım. *Ekonomik Forum Dergisi*. Sayı: 11. (Kasım 1996). ss. 24-25.

TOFFLER, Alvin. *Yeni Güçler, Yeni Şoklar*. Çev: Belkıs Çorakçı. 1. Baskı. İstanbul: Altın Kitaplar Yay., 1992.

TÜĞİAD. *2000’li Yıllara Doğru Türkiye’nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar*. İstanbul: TÜĞİAD Yay., 1995.

YALÇIN, İbrahim. “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Sektörel Dış Ticaret Şirketi Olarak Örgütlenmeleri”. *Dış Ticaret Dergisi*. Sayı: 8. (Ocak 1998), ss.74-108.

YALKIN, Suat. *2000’li Yıllara Girerken Türkiye’nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Politikası*, Konferansı. Ankara: TOBB Yay. No: 278-24. 27, Aralık 1993.

YAVUZ, Uğur ve ÜNSAL, Süha. “ İtalyanın Ekonomik Yapısı ve Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerine Uygulanan Teşvikler.” *Sanayicinin Sesi Dergisi*, Sayı:3. (Ekim- Kasım- Aralık-1991), ss.38-40.

E K L E R

EK-1

Halk Bank'ın KOBİ'lere Sunduğu Krediler

- **Küçük Ölçekli Sanayi Kredisi**

Hedef kitle işyerinde 1-100 işçi çalıştıran, net sabit yatırım tutarı arsa ve bina hariç 35 Milyar TL'ya kadar olan küçük ölçekli işletmelerdir.

Kredi Koşulları:

Kredi Limiti: 25 Milyar TL.

Vade: Tesis kredisinde 3-6 yıl, İşletme kredisinde 2-6 yıl. Tesis kredilerinde 2 yıla kadar ödemesiz dönem uygulanabilmektedir.

Faiz:

Yıllık		%75
Aylık eşit taksitli	3-6 ay	%66
	7-12 ay	%69
	13-24 ay	%72

Kullanım Alanı: Küçük ölçekli sanayi işletmelerine, makina-tesis, demirbaş alımı için, işletme kredisi kullanılmaktadır.

Teminat: Maddi teminat 'ipotek, ticari işletme rehni, mevduat rehni, hazine bonosu rehni v.s.' kefalet. Teminat oluşturulamaması durumunda Kredi Garanti Fonu'nun kefaleti kabul edilebilmektedir.

- **Orta Ölçekli Sanayi Kredisi:**

Hedef kitle işyerinde 1-250 işçi çalıştıran, arsa ve bina hariç net sabit yatırım tutarı 70 Milyar TL'ya kadar olan orta ölçekli işletmelerdir.

Kredi Koşulları:

Kredi Limiti: 50 Milyar TL.

Vade: Tesis kredisinde 3-8 yıl, İşletme kredisinde 3-6 yıl. Tesis kredilerinde 2 yıla kadar ödemesiz dönem uygulanabilmektedir.

Faiz:

Yıllık		%85
Aylık eşit taksitli	3-6 ay	%75
	7-12 ay	%78
	13-24 ay	%84

Kullanım Alanı: İşletmelerin modernizasyonunun temini amacıyla makina-tesis demirbaş alımı için tesis, işletme giderlerini karşılamak için işletme kredisi kullanılmaktadır.

Teminat: Maddi teminat 'ipotek, ticari işletme rehni, mevduat rehni, hazine bonosu rehni v.s.' kefalet. Teminat oluşturulamaması durumunda Kredi Garanti Fonu'nun kefaleti kabul edilebilmektedir.

• **İş Makinaları Kredisi:**

Hedef kitle küçük-orta ve büyük ölçekli sanayicilerdir.

Kredi Koşulları:

Kredi Limiti: Küçük Ölçekli: 25 Milyar TL.

Orta Ölçekli: 50 Milyar TL.

Vade: 2-4 yıl

Faiz: Küçük, orta ölçekli sanayici tanımlarından hangisine giriyorsa, o tanıma uygulanan normal-aylık eşit taksitli faiz oranlarıdır.

Kullanım Alanı: Fabrika veya acentadan kullanılmamış (yeni model) iş makinaları alımı için kullanılmaktadır.

Teminat: Maddi teminat 'ipotek, ticari işletme rehni, mevduat rehni, hazine bonosu rehni v.s.' kefalet.

• **Yüksek Teknoloji Kredisi:**

Hedef kitle işyerinde 1-100 işçi çalıştıran, net sabit yatırım tutarı arsa ve bina hariç 15 Milyar TL'na kadar olan küçük ölçekli sanayi işletmeleri, işyerinde 1-250 işçi çalıştıran, net sabit yatırım tutarı arsa ve bina hariç 30 Milyar TL'na kadar olan orta ölçekli sanayi işletmeleridir.

Kredi Koşulları:

Kredi Limiti: Küçük Ölçekli (tesis): 25 Milyar TL.

Orta Ölçekli(tesis): 50 Milyar TL.

Vade: 4 yıl. 1 yıl faiz ve anapara ödemesiz.

Faiz: Küçük Ölçekli: Yıllık %70

Orta Ölçekli: Yıllık %75

Kullanım Alanı: Yüksek teknoloji içeren makina ve ekipman alımında ve AR-GE amaçlı yatırımlarda tesis kredisi kullanılmaktadır.

Teminat: Kredi ile uyumlu olacak şekilde İpotek, Kefalet, Ticari İşletme Rehni, Mevduat Rehni, Döviz Tevdiat Rehni gibi teminatlardan bir veya birkaçı olabilecektir. Teminat oluşturulamaması durumunda Kredi Garanti Fonu'nun kefaleti kabul edilebilmektedir.

• **Onarım Kredisi:**

Hedef kitle Ağrı- Adıyaman- Bitlis- Ardahan- Batman- Bingöl- Diyarbakır- Kars- Kahramanmaraş- Şanlıurfa- Mardin- Iğdır- Van- Hakkari- Erzincan- Elazığ- Erzurum- Muş- Siirt- Tunceli- Şırnak- Malatya il ve ilçeleri dahilinde yer alan küçük ve orta ölçekli sanayi firmalarıdır.

Kredi Koşulları:

Kredi Limiti: 5 Milyar TL.

Vade: 3 yıl, 1 yıl anapara ödemesiz.

Faiz: Küçük Ölçekli: Yıllık %70

Orta Ölçekli: Yıllık %80

Kullanım Alanı: Makina ekipman temini ile işletme sermayesi ihtiyaçlarının karşılanması amacı ile kullanılmaktadır.

Teminat: Maddi teminat 'ipotek, ticari işletme rehni, mevduat rehni, hazine bonosu rehni v.s.' kefalet. Teminat oluşturulamaması durumunda Kredi Garanti Fonu'nun kefaleti kabul edilebilmektedir.

• **Eximbank KOBİ İhracat Kredisi:**

Hedef kitle işyerinde 1-200 işçi çalıştıran üretime dönük sanayi işletmeleridir.

Kredi Koşulları:

Kredi Limiti: 120 Milyar TL.

Vade: 6 ay. 1-6 ay arasında da kullanılmaktadır.

Faiz:

1-30 gün (Vade için)	%53
31-60 gün (Vade için)	%58
61-90 gün (Vade için)	%63
91-120 gün (Vade için)	%70
121-180 gün (Vade için)	%70

Kullanım Alanı: İmal ettiği malı kendisi ihraç eden imalatçı/ihracatçı firmaların üretim ve ihracat faaliyetleri, imal ettiği malı bir başka ihracatçı üzerinden satan imalatçı ünvanına haiz firmaların üretim faaliyetleri kredi konusudur.

Teminat: Maddi teminat 'ipotek, ticari işletme rehni, mevdut rehni, hazine bonosu rehni v.s.' kefalet. Teminat oluşturulamaması durumunda Kredi Garanti Fonu'nun kefaleti kabul edilebilmektedir.

EK-2

Eximbank'ın KOBİ'lere Sunduğu İhracat Kredileri

5.4.3. Türk Eximbank

1987 yılında ihracat ve yurtdışı müteahhütlik hizmetlerine finansman desteği vermek üzere kurulan Türk Eximbank ihracatçıların dış pazarlardaki rekabet güçlerinin artırılması, yeni pazarlara giriş olanakları yaratılması ve geleneksel pazarlardaki paylarının yükseltilmesi yönünde hizmet vermektedir. Eximbank kredi ve garanti/sigorta programlarıyla ihracatı desteklemektedir.

• Sevk Öncesi İhracat Kredisi:

Sevk Öncesi İhracat Kredisi ihracatçı ve imalatçıların ihracata hazırlık aşamasında finansman ihtiyacını karşılamak üzere; imalatçı, imalatçı-ihracatçı ve ihracatçı firmalara kullanılmaktadır. Kredi;

- malların serbest dövizle kesin olarak ihracı taahhüdü karşılığında,

- ihracat kredi sigortası yaptırılması koşulu ile

aracı bankalar vasıtası ile kullanılır. Aracı bankalar, uygun buldukları firmaların kredi başvuru formlarını Türk Eximbank'a gönderirler. Türk Eximbank kredi taleplerini değerlendirir ve uygun görülmesi halinde kredi, firma hesabına aktarılmak üzere aracı bankaya ödenir.

Kredi Koşulları:

Firma Limiti: 120 Milyar TL.

Kredi Tutarı: FOB ihracat taahhüdünün %50'sinin TCMB döviz alış kuru üzerinden hesaplanan TL karşılığı.

Vade: Azami 120 gün.

Faiz: Krediyeye uygulanacak faiz oranları, para piyasaları takip edilerek, Türk Eximbank tarafından belirlenir. Aracı bankalar, bu oranların üzerine azami 3 (üç) puan ilave ederek firmalara yansıtabilirler.

• Sevk Öncesi KOBİ İhracat Kredisi:

Sevk Öncesi KOBİ İhracat Kredisi 1-200 işçi çalıştıran küçük ve orta ölçekli imalatçı ve imalatçı-ihracatçı firmalara kullanılmaktadır.

Kredi Koşulları:

Firma Limiti:	120 Milyar TL.
Vade:	Azami 180 gün.
Faiz:	Krediye uygulanacak faiz oranları, para piyasaları takip edilerek, Türk Eximbank tarafından belirlenir. Aracı bankalar, bu oranların üzerine azami 3 (üç) puan ilave ederek firmalara yansıtabilirler.

• **Sevk Öncesi K.Ö.Y. İhracat Kredisi:**

Sevk Öncesi K.Ö.Y. İhracat Kredisi kanuni veya işmerkezlerinin yanı sıra, ekonomik ve ticari faaliyetlerini de K.Ö.Y.'lerde (G.ANtep ili dahil) icra eden imalatçı, imalatçı-ihracatçı ve ihracatçı firmalara kullanılmaktadır.

Kredi Koşulları:

Firma Limiti:	120 Milyar TL.
Vade:	Azami 120 gün, KOBİ'ler için 180 gün.
Faiz:	Krediye uygulanacak faiz oranları, para piyasaları takip edilerek, Türk Eximbank tarafından belirlenir. Aracı bankalar, bu oranların üzerine azami 3 (üç) puan ilave ederek firmalara yansıtabilirler.

Sevk Öncesi KOBİ İhracat Kredisi ve Sevk Öncesi K.Ö.Y. İhracat Kredisi, Sevk Öncesi İhracat Kredisi alt uygulamaları olup, belirtilen farklılıklar dışındaki koşullar, Sevk Öncesi İhracat kredisi ile aynıdır.

• **İhracat Döviz Kredisi:**

İhracat Döviz Kredisi malların serbest dövizle kesin olarak ihracı taahhüdü karşılığında kullanılmaktadır.

Kredi Koşulları:

Firma Limiti:	10.000.000.- ABD Doları. Bu tutar bir defada 5.000.000.- ABD Dolarını geçemez.
Kredi Tutarı:	FOB ihracat taahhüdünün %70'idir.
Vade:	Azami 180 gün.

Faiz: Krediye uygulanacak faiz oranları, para piyasaları takip edilerek, Türk Eximbank tarafından belirlenir. Aracı bankalar, bu oranların üzerine azami 0.75 puan ilave ederek firmalara yansıtabilirler.

• **DTS Kısa Vadeli İhracat Kredisı:**

DTS Kısa Vadeli İhracat Kredisı DTSS (Dış Ticaret Sermaye Şirketleri) ve SDTS (Sektörel Dış Ticaret Şirketleri)'nin ihracat faaliyetleri ile ilgili finansman ihtiyaçlarını karşılamak üzere kullanılmaktadır.

Kredi Koşulları:

Firma Limiti: Firmaların bir önceki takvim yılı performanslarına bağlı olarak, Türk Eximbank tarafından belirlenir.

Kredi Tutarı: FOB ihracat taahhüdünün %10'unun TCMB döviz alış kuru üzerinden hesaplanan TL karşılığı.

Vade: Azami 90 gün.

Faiz: Krediye uygulanacak faiz oranları, para piyasaları takip edilerek, Türk Eximbank tarafından belirlenir. Aracı bankalar, bu oranların üzerine azami 3 (üç) puan ilave ederek firmalara yansıtabilirler.

• **DTS Kısa Vadeli Döviz Kredisı:**

DTS Kısa Vadeli İhracat Kredisı DTSS (Dış Ticaret Sermaye Şirketleri) ve SDTS (Sektörel Dış Ticaret Şirketleri)'nin ihracat faaliyetleri ile ilgili finansman ihtiyaçlarını karşılamak üzere kullanılmaktadır.

Kredi Koşulları:

Firma Limiti: Firmaların bir önceki takvim yılı performanslarına bağlı olarak, Türk Eximbank tarafından belirlenir.

Kredi Tutarı: FOB ihracat taahhüdünün %70'inin kullanım gününde Türk Eximbank tarafından tespit edilen döviz alış kuru üzerinden hesaplanan TL karşılığıdır.

Vade: Azami 180 gün.

Faiz: Krediye uygulanacak faiz oranları, para piyasaları takip edilerek, Türk Eximbank tarafından belirlenir. Aracı bankalar, bu oranların üzerine azami 3 (üç) puan ilave ederek firmalara yansıtabilirler.

• **Performans D v z Kredis :**

Performans D v z Kredis  DTSS ve SDTS hariç, imalat /ihracat , ihracat  veya ihracata yönelik mal üreten, imalat  vasf n  haiz firmalara kullandırılmaktadır. Kredi;

- Firmanın geçmiş takvim yılı veya başvuru tarihinden geriye doğru birbirini takip eden herhangi bir 12 aylık dönem itibarıyla FOB/DAB bazında yapılan ihracat tutarının (ihracat performansı), en az 250.000.- ABD Doları olması,
- İhracat taahhüdü karşılığında ve malların serbest dövizle ihraç edilmesi koşulu ile kullandırılır.

Kredi Koşulları:

Firma Limiti: Firmanın tek bir kredi talebi, 5 Milyon ABD Doları'n  ve firmanın herhangi bir anda kullanmakta olduğu Performans Döviz Kredis  anapara bakiyeleri toplam  10 Milyon ABD Doları'n  a amaz.

Kredi Tutarı: FOB ihracat taahhüdünün %70'inin kullanım gününde Türk Eximbank tarafından tespit edilen döviz al  kuru üzerinden hesaplanan TL kar ılı ıdır.

Vade: Azami 180 gün.

Faiz: Krediy  uygulanacak faiz oranları, para piyasaları takip edilerek, Türk Eximbank tarafından belirlenir. Aracı bankalar, bu oranlara üzerine azami 3 (  ) puan ilave ederek firmalara yansıtabilirler.

Türk Eximbank'ın kısa vadeli ihracat kredilerine uyguladığı faiz oranları Türk Lirası Kredilerde 1 Nisan 1996 tarihi itibarıyla, Döviz Kredilerinde 1 Temmuz 1996 itibarıyla aşağıdaki tablolarda verilmektedir.

TÜRK LİRASI KREDİLER

Geri Ödeme Süresi (Gün)	Faiz Oranı (%)	Aracı Banka Komisyonu (%)	Firma Maliyeti
1-30	50	3	53
31-60	55	3	58
61-90	60	3	63
91-120	67	3	70

Not: Krediler, DTŞŞ ve SDTŞ ünvanı almış olan firmalara Türk Eximbank tarafından doğrudan kullanılmaktadır.

DÖVİZ KREDİLERİ

Geri Ödeme Süresi (Gün)	Faiz Oranı (*)
1-30	LIBOR-0.75
31-60	LIBOR-0.75
61-90	LIBOR-0.50
91-120	LIBOR-0.50
121-180	LIBOR-0.25
180-270	LIBOR-0.25

EK-3

Türkiye Kakinma Bankası'nın KOBİ Kredileri

• **Kur Garantili Döviz Kredileri:**

Kur Garantili Döviz Kredileri yatırımların dış para gereksiniminde kullanılmak üzere 'Dış Krediler Kur Farkı Fonu' kapsamında kur garantili olarak kullanılmaktadır. Dış kredi, kredi sözleşmesine bağlanan tarihte geçerli olan T.C. Merkez Bankası Döviz Satış Kurları üzerinden Türk Lirasına çevrilir ve faizi bu tarihten itibaren kredinin tamamı üzerinden işlemeye başlar. Teşvik belgeli yatırımlarda, dış kredi, toplam yatırım tutarının en fazla %40'ının finansmanında kullanılır ve 3 Milyon ABD doları veya eşiti dövizin üzerindeki dış kredilerde ihracat şartı aranır.

Kaynağına göre Kur Garantili Döviz Kredileri:

1. Generale Bank Kaynaklı Kredi:

Yatırımcıların Belçika'daki bir ihracatçıdan yapacakları Belçika orijinli makina-teçhizat alımlarının finansmanında kullanılmaktadır. Belçikalı ihracatçı ile yapılacak sözleşme tutarının en az 12.000.000 BF olması gerekmektedir. Sözleşme bedelinin %85'i finanse edilebilmektedir.

2. İslam Kalkınma Bankası Kiralama/Taksitli Satış Kredisi:

Yatırımcıların yurtdışından herhangi bir ülkeden yapacakları makina-teçhizat alımlarının finansmanında taksitli satış kredisi olarak kullanılmaktadır. En az 250.000 İD, en fazla 2.000.000 İD tutarında kredi sağlanmaktadır.

3. Swiss Bank Corporation Kaynaklı Kredi:

Yatırımcıların İsviçre'deki bir ihracatçıdan yapacakları İsviçre orijinli makina-teçhizat alımlarının ve ilgili montaj hizmetlerinin finansmanında kullanılmaktadır. İsviçreli ihracatçı ile yapılacak sözleşme tutarının en az 500.000 sfr olması gerekmektedir. Sözleşme bedelinin %85'i finanse edilebilmektedir.

• **Kur Garantisiz Döviz Kredileri:**

Kur garantisiz döviz kredileri kaynağın temin edildiği finansman kuruluşu ile Banka arasında imzalanan Genel Anlaşma doğrultusunda kullanılmaktadır. Krediler, ilgili ülkelerde geçerli olan faiz oranlarına göre uygulanmaktadır.

1. KFW Kaynaklı Kredi:

Yatırımcıların Almanya'daki bir ihracatçıdan yapacakları Alman orijinli makina-teçhizat alımlarının ve ilgili montaj hizmetlerinin tamamının finansmanında

kullanılmaktadır. Krediye konu yatırım malının sipariş tutarının en az 1.000.000 DM olması gerekmektedir.

2. Swiss Bank Corporation Kaynaklı Kredi:

Yatırımcıların İsviçre'deki bir ihracatçıdan yapacakları İsviçre orijinli makina-teçhizat alımlarının ve ilgili montaj hizmetlerinin finansmanında kullanılmaktadır. Sözleşme bedelinin %85'i finanse edilebilmektedir.

• İç Kredileri:

1. Kredi Özel Fonu II:

Türk İşçi Şirketleri Envanter Listesi'nde yer alan ve daha önce söz konusu fondan kredi kullandırılan şirketlere kullandırılmaktadır. İşçi şirketi sermayesinin en az %25'i yurtdışında çalışan veya çalışmış olan Türk işçilerine ait, bir gerçek kişi ortağın payının %20'den, bir tüzel kişinin payının ise %49'dan fazla olmadığı A.Ş. statüsündeki şirketler olarak tanımlanmaktadır.

a) Teşvik Programı Çerçevesinde Kullandırılan KÖF-II Kredileri

Programın amacı doğrultusunda teşvik için seçilmiş İşçi Şirketlerine normal KÖF-II Yatırım ve İşletme kredisi olarak kullandırılmaktadır. Kullandırılan kredi limiti 4 Milyon DM karşılığı TL'dir.

b) Rehabilitasyon Programı Çerçevesinde Kullandırılan KÖF-II Kredileri

Rehabilitasyon için seçilmiş İşçi Şirketlerine KÖF-II Rehabilitasyon Yatırım ve İşletme kredileri kullandırılmaktadır. Kullandırılan kredi limiti 6 Milyon DM karşılığı TL'dir. K.Ö.Y.'lerde yapılacak yatırımlarda Teşvik Belgesi aranmayabilir.

2. Kamu Ortaklığı Fonu Kaynaklı Krediler:

Kamu Ortaklığı Kaynaklı Yatırım ve İşletme kredileri A.Ş. statüsündeki şirketlere kullandırılmaktadır. K.Ö.Y.'lerde yapılacak yatırımlarda Teşvik Belgesi şartı aranmayabilir.

3. Teşvik Fonu Kaynaklı Kredi:

Teşvik kaynaklı krediler, kredi teşviğinin belgede yer alması ve bankanın yapacağı değerlendirmenin olumlu sonuçlanması durumunda kullandırılmaktadır.

Türkiye Kalkınma Bankasının kullandığı krediler, vade ve faiz oranları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

KREDİNİN KAYNAĞI	TÜRÜ	FAİZ ORANI	VADE
- KUR GARANTİLİ DÖVİZ KREDİLERİ 1. GENERALE BANK 2. SWISS BANK 3. İSLAM KALKINMA BANKASI	Yatırım Yatırım Yatırım	Değişken+%3 Sabit+%3 ve Değişken+%3 Sabit+%3	5 yıl (min.) 5 yıl (min.) 5-8 yıl
- KUR GARANTİSİZ DÖVİZ KREDİLERİ 1. KFW 2. SWISS BANK	Yatırım Yatırım	Kaynak faizi+%3 (Sabit/Değişken) Kaynak faizi+%3 (Sabit)	5 yıl (min.) 2-5 yıl
KÖF II (Kredi Özel Fonu)	<u>Yatırım ve İşletme</u> Normal Rehabilitasyon	%26 %18	4/10 yıl(max.)* 4/10 yıl(max.)
KOFON (Kamu Ortaklığı Fonu Kaynaklı Kredi)	<u>Yatırım</u> İ.KÖY (%25 hibe) İİ.KÖY (%20 hibe) Diğer Yörelere <u>İşletme</u> İ.KÖY (%25 hibe) İİ.KÖY (%20 hibe) Diğer Yörelere	%35 %35 %40 %35 %35 %50	3/6 yıl(max.) 3/6 yıl(max.) 2/6 yıl(max.) 1/3 yıl(max.) 1/3 yıl(max.) 1/3 yıl(max.)
TEŞVİK FONU	<u>Yatırım</u> İ.KÖY (%25 hibe) İİ.KÖY (%20 hibe) Diğer Yörelere Org.San.Bölg. ve Serbest Bölgeler <u>İşletme</u> Bütün Yörelere	%10 %15 %30 (Bulunduğu yörenin bir üst yöresinin oranında) %30	2/5 yıl 2/5 yıl 2/5 yıl 2/5 yıl 1 yıl

* 4/10 yıl : 10 yıl toplam vade süresini, 4 yıl geri ödemesiz dönemi tanımlamaktadır.

EK-4

**Avrupa Birliği'ndeki KOBİ'lere Yönelik Üçüncü Çok Yıllık
Programa İlişkin Konsey Kararı Önerisi**

I. KAPSAM

Bu Üçüncü Çok Yıllık Program, Topluluğun KOBİ politikasının köşe taşıdır. Önemli sayıda KOBİ'nin rekabetçi konumlarını uluslar-ötesi ve uluslararası ticaretteki paylarının artırılması doğrultusunda güçlendiren bir iş stratejisinin gerektirdiği zorlu görevler hakkındaki bilgi düzeylerini yükseltmeyi amaçlayan bir dizi eylem için temel oluşturur. Bunun olumlu bir etkisi istihdam olanaklarının yaratılması olacaktır.

Komisyon'un Madrid'de toplanan Avrupa Doruğu'na sunduğu KOBİ Politika Belgesi'ndeki¹ analiz doğrultusunda, Topluluk düzeyinde gerçekleştirilmesi gereken bir dizi eylem özetlenmiş ve bunun yanı sıra aşağıdaki beş öncelikli hedef saptanmıştır.

1. İşletmelerin içinde bulunduğu idari ve düzenleyici ortamın basitleştirilmesi ve geliştirilmesi;
2. İşletmelerin içinde bulunduğu finans ortamının geliştirilmesi;
3. Özellikle daha iyi bilgi hizmetleri yoluyla KOBİ'lerin Avrupalılaşmasına ve uluslararasılaşmasına katkıda bulunulması;
4. KOBİ'lerin rekabet gücünün artırılması ve araştırma, yenilikçi uygulamalar ve eğitimden daha fazla yararlanmalarının sağlanması;
5. Girişimciliğin teşviki ve özel hedef grupların desteklenmesi.

Üçüncü Program, bulundukları sektörlerle, hukuki biçimlerine ve Avrupa Ekonomik Alanı içindeki yerlerine bakılmaksızın KOBİ'ler üzerinde odaklaşmıştır². Önerilen önlemlerin özellikle zanaat işletmeleri ve küçük işletmelerle ilgili olması durumunda gerek bu tür işletmelere gerek ticaret ve dağıtım faaliyetlerine atıfta bulunulacaktır.

Çok Yıllık Program'da KOBİ'ler yararına öngörülen eylemler Topluluğun kaynaşma (kohezyon) politikasını³ desteklemekle birlikte, Topluluğun Bölgesel Politikası kapsamında desteklenebilecek bölgelerde yerleşik işletmelerle sınırlı değildir. Bu bağlamda, Çok Yıllık Program ile KOBİ'lere Yönelik Topluluk İnisiyatifi arasındaki tamamlayıcılığın, yerel düzeyde iş yaratılması da dahil Birliğin ekonomik gelişmesini teşvik eden bir etmen olduğu vurgulanmalıdır.

Yürürlükteki Çok Yıllık Program'ın süresi 31 Aralık 1996'da sona ermektedir.⁴ Dolayısıyla, yeni Program 1 Ocak 1997'de yürürlüğe girecek ve 31 Aralık 2000 tarihine kadar olan süreyi kapsayacaktır.

¹ "KOBİ'ler: Avrupa Birliği'nde dinamik bir istihdam, büyüme ve rekabet gücü kaynağı", Madrid'de toplanan Avrupa Doruğu'na Komisyon tarafından sunulan Rapor, CSE(95) 2087.

² KOBİ'lerin tanımına ilişkin Komisyon Tavsiyesi (belge C 96/261).

³ Avrupa Birliği Antlaşması'nın 13. maddesine göre tesis edilen Ekonomik ve Sosyal Kaynaşma Konusundaki İlk Rapor

⁴ 14.6.1993 tarih ve 93/379/EEC sayılı Konsey Kararı, OJ No L 161, 2.7.1993, s.68.

II. ÖNCELİKLİ HEDEFLER VE ÖNERİLEN EYLEMLER

A. İŞLETMELERİN TABİ OLDUĞU İDARİ VE DÜZENLEYİCİ ORTAMIN BASİTLEŞTİRİLMESİ VE GELİŞTİRİLMESİ

A.1. ÇEŞİTLİ TOPLULUK İNİSİYATİFLERİNDE VE POLİTİKALARINDA KOBİ'LERİN ÇIKARLARININ DİKKATE ALINMASININ SAĞLANMASI

Topluluğun KOBİ politikasının temel hedeflerinden biri Topluluk eylemlerinin ve politikalarının tasarlanmasına ve uygulanmasına KOBİ boyutunun dahil edilmesinin sağlanmasıdır. Komisyon bu alandaki çabalarını artıracaktır. Topluluk mevzuatını basitleştirme ve geliştirme çabaları bu hedefe erişilmesine katkıda bulunurken, KOBİ'lerin Topluluğun bütün eylemleri ve politikalarına tam olarak katılmasını sağlamak için KOBİ'ler yararına Topluluk eylemleri ve politikaları arasında daha fazla koordinasyon sağlanmalıdır.

Örneğin, Yapısal Fonlar kapsamındaki programlardan KOBİ'ler hala ekonomik faaliyetlerdeki payları ve istihdam yaratma potansiyelleri ile yeterince orantılı olarak yarar sağlayamamaktadırlar⁵. Bu yaklaşımın ATG, yenilikçi uygulamalar, istihdam ve mesleki eğitim, enerji verimliliği programları, çevre, uluslararası işbirliği ve AYB ve AYF araçlarına da uygulanması gerekir. Bu koordinasyon çabasının ilk sonuçları, KOBİ'ler ve Zanaat Sektörü Yararına Entegre Program'da⁶ ve yeni yayımlanan bir koordinasyon raporunda⁷ açıklanmıştır. Çok Yıllık KOBİ Programı çerçevesindeki somut eylem, KOBİ'lerin Topluluk politikaları ve programlarındaki payını artırma yolları konusunda Üye Devletler'e yönelik bir Tavsiye'yi de içerecektir.

A.2. TOPLULUK MEVZUATININ BASİTLEŞTİRİLMESİ VE GELİŞTİRİLMESİ

KOBİ'ler gittikçe karmaşıklaşan bir hukuki, mali ve idari ortamla karşı karşıyadır. Düzenlemelerin mevcut olmamasının maliyeti hiç ölçülmemişse de idari yüklerin Avrupa'daki bütün işletmelere getirdiği maliyetinin yaklaşık olarak 150 ile 250 milyar ECU arasında olduğu tahmin edilmektedir⁸. Özellikle, yeni bir işletmenin kuruluşuyla ilgili işlemlerin maliyeti bir endişe kaynağıdır⁹. Bu maliyetler esas olarak Üye Devletler'in yerine getirilmesini istedikleri şartlardan kaynaklanmaktadır.

Madrid'de toplanan Avrupa Doruğu'na "Yasama Sürecinin Geliştirilmesi" konusunda sunduğu rapor¹⁰ doğrultusunda, Komisyon bürokrasinin azaltılmasına ve başta KOBİ'ler olmak üzere işletmeleri etkileyebilecek Topluluk mevzuatının geliştirilmesine kendisi de katkıda bulunacaktır. Bu hedef, mevcut ve yeni mevzuatta işletmelerin kurulmasını ve gelişimini engelleyen gereksiz idari yüklerden ve bunlara uyulmasının doğurduğu maliyetlerden kaçınılarak bunların azaltılmasını sağlayacak eylemleri gerektirmektedir.

Komisyon, bu hedefe ulaşmak üzere bir süre önce düzenleyici politikaya ilişkin bazı esaslar kabul etmiştir.¹¹ Bu esaslarda, dışarıdan mümkün olan en geniş ölçüde görüş

⁵ Sayıştay'ın Yıllık Raporu (1994), OJ No: C 303, 14.11.1995, s.140.

⁶ COM(94) 207, nihai metin.

⁷ COM(95) 362, 8.9.1995 tarihli nihai metin.

⁸ Bkz. dipnot 1, s.4.

⁹ Yenilikçi uygulamalara ilişkin Yeşil Kitap'ın (COM(95) 688, 20.12.1995 tarihli nihai metin) 36. sayfasındaki karşılaştırmalı tabloya bakınız.

¹⁰ "Yasama Sürecinin Geliştirilmesi", COM(95), 580.

¹¹ Düzenleyici politikaya ilişkin esaslar, SEC(95) 2255, 16.1.1996.

alınması gereği vurgulanmakta ve KOBİ'ler açısından özel önem taşıyan İşletme Etkisi Değerlendirme Sistemi de dahil olmak üzere etki analizlerinin rasyonelleştirilmesi ve modernleştirilmesine yönelik yeni bir yaklaşım öngörülmektedir.

KOBİ'leri önemli ölçüde etkileyebilecek Komisyon önerileri konusunda bu işletmelerin görüşünün alınması gereğini dikkate alan Komisyon, Topluluk mevzuatının ve programlarının hazırlanma aşamasına KOBİ'lerin daha fazla katılmasını sağlayarak ve uygun görülen durumlarda maliyet/yarar analizlerine başvurulması da dahil mevzuat önerilerinin etkisinin değerlendirilmesinde pragmatik bir metodoloji uygulayarak işletme etki değerlendirmelerinin kalitesini artıracaktır¹². Önerilerin niteliğine ve karmaşıklığına bağlı olarak, değerlendirme aşağıdakiler esas alınarak yapılacaktır:

- Mevzuata riayet giderlerini ve idari giderlerini saptamak için masa başı araştırmanın yeterli olabileceği durumlarda, bu tür araştırma;
- KOBİ örgütleriyle işbirliği içinde, isteyen işletmeler arasından örneklem amacıyla seçilecek firmalardan yasama önerilerinin doğurabileceği sonuçlar konusunda ayrıntılı bilgi alınması;
- Birçok işletme sektörünü etkileyen en karmaşık önerilere ilişkin kapsamlı maliyet/yarar analizlerinin başka kuruluşlara yaptırılması.

Masa başı araştırmaların veya maliyet/yarar analizlerinin yapılması görevi, ilgili önerilerden sorumlu Komisyon servislerine verilecektir. İsteyen işletmeler arasından örneklem amacıyla seçilecek firmalarla sınırlandırılacak araştırmalar için, DG XXIII, Komisyon'un diğer servisleri ve KOBİ örgütleri ile işbirliği içinde KOBİ araştırma enstitüleriyle bir anlaşma yaparak gerekli homojenlik düzeyini ve sonuçların tarafsızlığını sağlayacaktır.

A.3. SAYDAMLĞIN ARTIRILMASI VE İDARİ VE DÜZENLEYİCİ ORTAMIN BASİTLEŞTİRİLMESİ VE GELİŞTİRİLMESİNE İLİŞKİN EN İYİ UYGULAMALARIN YAYGINLAŞTIRILMASI

a. İdari işlemlerin basitleştirilmesinin izlenmesi

Gerek AB gerek Üye Devletler düzeyinde İdari işlemlerin basitleştirilmesi çalışmalarının kalitesinin yükseltilmesi ve kapsamının genişletilmesi için, daha fazla saydamlığa ve bu alandaki yeni inisiyatiflere ilişkin bilgilerin yaygınlaştırılmasına ihtiyaç vardır. Çeşitli Üye Devletler, Topluluk kurumlarının da yararlanabileceği bu tür bilgilerle ilgilendiklerini belirtmişlerdir. Dolayısıyla, Komisyon yeni idari basitleştirme stratejisi¹³ çerçevesinde kaydedilen ilerlemeyi ve Üye Devletler arasında en iyi uygulamalar konusunda görüş alışverişinin¹⁴ en kısa zamanda bir Tavsiye Kararı ile sonuçlanmasını izleyecektir. Bu, Avrupa Bilgi Merkezleri (EIC'ler) tarafından yapılan önemli araştırmaların sonuçlarını da içerecektir.

¹² Özellikle dış değerlendirme raporunda bu yöntemin yenilikçi nitelik taşıdığı belirtilmiştir (bkz. s.7). Danimarka Sanayi Bakanlığı'nın işletmelerin kuruluşu konusunda oluşturduğu bir komitenin 1996'da hazırladığı bir raporda da benzer bir yaklaşım önerilmiştir.

¹³ Bkz. dipnot 1, bölüm V.1.

¹⁴ Bkz. KOBİ'ler ve Zanaat Sektörü Yararına Entegre Program.

b. İşletmelerin devri

AB'de işletme devirlerindeki başarısızlıklar nedeniyle, her yıl en az 300.000 iş kaybedilmektedir¹⁵. Komisyon, işletmelerin devri konusunda işletme örgütlerinin ve ilgilenen diğer tarafların bilgi düzeyini artırmaya yönelik inisiyatifleri teşvik edecek ve destekleyecektir. İşletmelerin devrine ilişkin Tavsiye Kararı'nın¹⁶ uygulanması konusunda yapılacak bir değerlendirme temelinde, Komisyon yeni inisiyatifleri teşvik edecek ve bu alanda koordine eylem de dahil olmak üzere uygun eylemleri destekleyecektir.

c. Mülkiyetin muhafazası

Malların devrini satın alma bedelinin tamamı ödenene kadar erteleyen hukuki bir mekanizma olan mülkiyetin muhafazası, ticari işlemleri kolaylaştıran en uygun önlemlerden biridir. Böyle bir hukuki araçtan bütün ekonomik aktörlerin yararlanabilmesi gerekir. Ancak, bu tür bir aracın kullanılmasını engelleyen bazı farklılıklar vardır. Komisyon, bir danışma belgesi¹⁷ temelinde, bu konuda bir Tavsiye Kararı'nın yararlı olup olmayacağını değerlendirecektir.

A.4. KOBİ'LERİN ULUSLAR-ÖTESİ İŞLEMLER ÇERÇEVESİNİN GELİŞTİRİLMESİ

a. İşletmeler arasındaki uluslar-ötesi anlaşmazlıkların çözümüne ilişkin usuller

Özellikle usullerin karmaşıklığı ve uzun süre alması nedeniyle, uluslar-ötesi işlemlerden kaynaklanan anlaşmazlıkların çözülmesi çoğu zaman güçtür. Diğer Üye Devletler'deki işlemlerle ilgili olarak hukuk yollarına başvurmanın güçlüğü, işletmeleri, özellikle de KOBİ'leri uluslararasılaşmaktan alıkoymaktadır. Sorunların çoğu, yargı örgütlenmesi ile ilgili olduğu ölçüde Üye Devletler'den kayanmaktadır.¹⁸ Komisyon, başta KOBİ'ler olmak üzere işletmelerin uluslar-ötesi işlemlerinde ortaya çıkan anlaşmazlıkların çözülmesinde alternatif çözüm yollarının geliştirilmesini teşvik edecektir. Bunlar, aracılık, basitleştirilmiş hakemlik ve uzlaştırma usullerini içerecektir.

b. Uygun hukuki yapıların teşviki

Uluslar-ötesi işbirliğiyle ilgili mevcut uluslararası yapılar hala tamamlanmamış durumdadır ve KOBİ'ler tarafından yeterince bilinmemektedir. Dolayısıyla, işletmeler politikasının mevcut hukuki yapıları tanıtmaları ve KOBİ'lerin ihtiyaçlarına daha iyi uyarlanmış yeni araçların oluşturulmasını desteklemesi gerekmektedir.

Avrupa Ekonomik Çıkar Grubu (AEÇG), Topluluk hukukunun uluslar-ötesi işbirliğine ilişkin ilk yasal aracıdır. Ne var ki bu araç KOBİ'ler tarafından yeterince kullanılmamaktadır ve bu araçla ilgili deneyim konusundaki pratik bilgiler eksiktir. Uluslar-ötesi işbirliğinde AEÇG'lerden yararlanılmasının teşviki için REGIE İnisiyatifi'nin (Avrupa Birliği'nde AEÇG'nin Teşviki İnisiyatifi) tam olarak uygulanması gerekmektedir. Bu, REGIE veri tabanının geliştirilmesini ve pratik bilgiler sağlanması ve uygun durumlarda mevcut mevzuatta yapılabilecek iyileştirmelerin belirlenebilmesi için KOBİ'lerin bu konudaki bilgilendirme düzeyinin artırılmasını gerektirir.

¹⁵ Bkz. dipnot 1, Bölüm III.A.

¹⁶ Komisyon'un KOBİ'lerin devrine ilişkin Tavsiye Kararı, OJ No: L 385/14 ve C 400/1, 31.12.94.

¹⁷ İşletmelerin devrine ilişkin benzer bir danışma belgesi hazırlanmıştır (OJ No: C 204, 23.7.1994, s.1).

¹⁸ Tek Pazar engellerinin bulunduğu Üye Devletler'de dava açılmasındaki uzun gecikmeler bazı KOBİ'ler için ölüm kalım meselesi haline gelebildiğinden Komisyon kendi Tek Pazar ihtilafları usulünü hızlandıracak ve daha etkili hale getirecektir.

Molitor Raporu'nda¹⁹ ve İkinci Ciampi Raporu'nda²⁰ vurgulandığı gibi, farklı Üye Devletler'de iş yapan KOBİ'lere uygun diğer hukuki araçların oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Avrupa Şirketi Statüsü'nün Konsey tarafından kabul edilmesi, uluslararası işlemlerde KOBİ'lere uygun bir hukuki araç sağlanmasına yardımcı olacaktır. Bu arada, Komisyon hisse devirlerinin kesin kısıtlamalara tabi olduğu limited şirketler için basitleştirilmiş hukuki statülerin geliştirilmesini teşvik edecektir.²¹

B. İŞLETMELERİN FİNANSMAN ORTAMININ İYİLEŞTİRİLMESİ

Komisyon, Ekonomik ve Parasal Birlik doğrultusundaki ilerlemenin, özellikle parasal istikrarın güçlenmesi alanında işletmeler üzerinde olumlu etkiler doğurduğuna kuvvetle inanmaktadır. Antlaşma'nın kamu maliyesiyle ilgili hedeflerine erişilmesi, hem nicel etkiler (talep fazlası nedeniyle "açıkta kalanlar"ın azaltılması) hem de fiyat etkileri (faiz oranları) doğuracaktır.²² Ancak, Avrupa'daki KOBİ'ler, başka hususların yanı sıra risk sermayesinin farklı vergi işlemlerine tabi tutulması nedeniyle sermaye yetersizliğiyle karşı karşıyadır, makul faiz oranlarıyla kredi bulmakta sorunlarla karşılaşmaktadır ve hızla büyüyen şirketler, KOBİ'ler için bir Avrupa sermaye piyasasının bulunmaması nedeniyle engellenmektedir.²³ KOBİ'ler yararına Entegre Program, Üye Devletler arasında en iyi uygulamaların mübadelesi ve Topluluğun bu alandaki eylemlerinin güçlendirilmesi dahil işletmelerin içinde bulunduğu finansman ortamının iyileştirilmesine yönelik bir dizi önlem için gerekli çerçeveyi oluşturmaktadır. Üçüncü Çok Yıllık Program, KOBİ'lere doğrudan doğruya finans desteği sağlanmasını içermeyen, bunun yerine KOBİ'lerin finansman araçlarından daha kolay yararlanmasını engelleyen kısıtların ortadan kaldırılması yoluyla finansman ortamının iyileştirilmesi üzerinde yoğunlaşan tamamlayıcı önlemler öngörmektedir. İşletmelere herhangi bir biçimde devlet yardımı yapılmasını içeren bütün önlemlerin Antlaşma'nın 92 ila 94 maddelerine ve ilgili ikincil mevzuatın tamamına uygun olması zorunludur. Daha özel olarak, Çok Yıllık Program aşağıdaki alanlardaki önlemleri öngörmektedir.

B.1. KREDİ FİNANSMANINA ERİŞİMİN GELİŞTİRİLMESİ

Büyük işletmelere kıyasla KOBİ'lerin işlerini genişletme ve yatırım yapma amacıyla makul maliyetlerle kredi almakta ciddi güçlüklerle karşılaştıklarının yaygın olarak biliniyor olmasına karşın banka kredileri bu firmaların dış finansmanında en önemli yeri tutmaktadır. Bankaların bu kategorideki şirketlerin kredi riskinin büyük şirketlere göre daha yüksek olduğunu düşünmesi ve küçük firmaların normal olarak yeterli teminat gösterememesi küçük firmalar açısından önem taşıyan bir sorundur. KOBİ'lerin ödediği faiz büyük işletmelerin ödediği faizden ortalama % 2 ile 5 puan daha yüksektir.²⁴

¹⁹ Bağımsız Uzmanlar Grubu'nun Hukuki ve İdari Basitleştirme Konusundaki Raporu, COM(95) 21.06.1995 tarih ve 288 sayılı nihai metin, s.83.

²⁰ "Avrupa'nın Rekabet Gücünün Artırılması", Rekabet Gücü Danışma Grubu'nun İkinci Raporu, Aralık 1995, s.8.

²¹ Bağımsız Uzmanlar Grubu'nun Hukuki ve İdari Basitleştirme Konusundaki Raporu Hakkında Komisyon'un Görüşleri, COM(95), 596. Ayrıca bkz. Avrupa Kooperatif Şirketi Statüsü Konusunda Konsey Yönetmeliği için Değiştirilmiş Öneri (SYN 388, 6.07.1993, halen Konsey tarafından incelenmektedir).

²² Örneğin, Avrupa Birliği'nde kamu açıklarının %1 oranında azalmasının özel sektörün finansmanı için yılda 65 milyar ECU'yü serbest bırakacağı tahmin edilmektedir.

²³ Bkz. dipnot 1, Bölüm III.D.

²⁴ Bkz. dipnot 1, s.7.

Kredi garantileri, kredi risklerini azalttığından ve teminat eksikliğini telafi ettiğinden bu engellerin aşılmasında son derece yararlıdır. KOBİ'ler ve Trans-Avrupa Ağları lehine garanti düzenleyen Avrupa Yatırım Fonu (AYF), bu engellerin aşılmasında girişimcilere önemli bir yardım potansiyeli sunmaktadır. Ayrıca, bütçesel destek araçları ile AYF arasında işbirliği olanağı da mevcuttur. "Büyüme ve Çevre" projesi belirgin ve gelecek vaat eden bir örnek oluşturur: Topluluk kredi garantisi (çevresel yararları olan yatırımlar söz konusu olduğunda) kredi alan kuruluşa hiçbir gider yüklenmeksizin sağlanır ve garanti primlerinin giderleri Topluluk bütçesinden karşılanır. Komisyon büyüme ve istihdam üzerinde güçlü bir kaldıraç etkisi olan bir KOBİ kredi aracı için de öneriler sunacaktır.

Komisyon, özellikle Avrupa Karşılıklı Garanti Programları ile işbirliği yoluyla, karşılıklı garanti programlarının geliştirilmesi için sağladığı desteği de devam ettirecektir.

Komisyon, KOBİ'lere sağlanan finansman olanaklarının iyileştirilmesi için bankacılık çevreleri arasında geniş bir tartışmayı da teşvik edecektir. KOBİ'lerin finansman olanaklarından daha iyi yararlanmasını sağlamaya yönelik yenilikçi uygulamaları inceleyen Bankacılar ve KOBİ'ler Yuvarlak Masası'nın desteklenmesine somut eylemler arasında yer verilecektir. Kadın girişimcilerin finansman olanaklarından daha iyi yararlanmasına ve ticaret ve dağıtım sektörlerindeki KOBİ'lerin içinde bulundukları finansman ortamının geliştirilmesine özel bir önem verilecektir. Komisyon bankaları ve KOBİ'leri Yuvarlak Masa tavsiyelerini mümkün olan en yaygın biçimde uygulamaya teşvik edecektir.

B.2 GEÇ ÖDEME SORUNLARINI AZALTMA ÇALIŞMALARININ YOĞUNLAŞTIRILMASI

Komisyon, geç ödemelerin azaltılmasının KOBİ'ler açısından taşıdığı önemin farkındadır. Bu, Komisyon'un kendisi de dahil kamu mercilerinin çaba harcamasını gerektirir. Komisyon, mevcut ekonomik ortamın, geç ödemelere ilişkin olarak 1995'te yayımladığı Tavsiye Kararı'nda öngörülen değerlendirme sürecinin hızlandırılmasını gerektirdiği kanısındadır.²⁵ Komisyon, 1997'de yeni öneriler sunacak ve mali yönetim kapasitelerini bilgilendirme eğitim ve diğer önlemler (örneğin KOBİ'ler için nakit akış yönetimi yazılımı) yoluyla güçlendirmek amacıyla işletme örgütleri tarafından organize edilen eylemleri destekleyecektir.

B.3 ÖZGÜL MALİ ARAÇLARIN GELİŞTİRİLMESİNİN KOLAYLAŞTIRILMASI

Bankacılar ve KOBİ'ler Yuvarlak Masası, KOBİ'lerin işletme sermayesi ihtiyaçlarının karşılanmasında ve geç ödemeye ilişkin sorunlarının çözümünde factoring ve kredi sigortasının önemini vurgulamıştır. Bu araçların kullanım yaygınlığı Üye Devletler arasında farklılıklar göstermektedir. Dolayısıyla, Komisyon bu araçların bazı Üye Devlet'lerde gelişimini engelleyen nedenleri inceleyecek ve bu mali araçların Tek Pazar'da daha iyi işlenmesini sağlayacak ve muhtemelen tavsiyeler biçiminde belirlenecek önerileri içeren bir danışma belgesi hazırlayacaktır.

B.4. HIZLI BÜYÜME KAYDEDEN KOBİ'LER İÇİN SERMAYE PİYASALARININ GELİŞİMİNİN TEŞVİKİ

Avrupa'daki mevcut mali sistemin başlıca zaaflarından biri, hızlı büyüme kaydeden KOBİ'ler için Avrupa sermaye piyasalarının bulunmaması ve likidite eksikliğidir.²⁶ Bu durum yüksek teknoloji şirketi kösteklemekte, sonuç olarak da risk alınması

²⁵ OJ No L 127, s. 19 ve OJ No C 144, 10.06.1995, s.3.

²⁶ Bkz. dipnot 1, s.8.

önünde engel teşkil etmektedir. ABD'de ikincil piyasalardan her yıl 400 kadar şirketin finansman sağlamasına karşın Avrupa'da sayıları bunun ancak %10 ila %20'sine varan şirket ikincil piyasalardan yararlanmakta, birçok şirket ise ABD'deki NASDAQ'da kota olmayı tercih etmektedir. Avrupa'da bu tür piyasaların oluşumunu ve aksamadan işlemlerini teşvik etmek amacıyla Komisyon Üye Devletler'e, 1996 yılı sonuna kadar geri kalan hukuki, düzenleyici, mali ve diğer engelleri 1996 sonuna kadar ortadan kaldırmaları çağrısında bulunmuştur.²⁷, Konsey'e sunulacak bir rapor temelinde, Komisyon, EASDAQ da dahil olmak üzere bu önemli finansman kolaylıklarının gelişimini teşvik etmeye yönelik uygun önlemler önerecektir.²⁸

C. ÖZELLİKLE DAHA İYİ BİLGİ HİZMETLERİ YOLUYLA KOBİ'LERİN STRATEJİLERİNİ ULUSLARARASILAŞTIRMALARINA VE AVRUPALILAŞTIRMALARINA YARDIMCI OLUNMASI

KOBİ'lerin Tek Pazar'a hızla entegre olmasını sağlamadan bu işletmelerin istihdam ve büyüme potansiyelinden tam olarak yararlanılması mümkün değildir. Uluslar-ötesi faaliyetlerle uğraşan işletmelerin sayısı sadece 460.000 civarındadır. ABD'deki işletmelerin eyaletler-arası ticaretle²⁹ görel olarak kolayca uğraşabildikleri göz önünde tutularak, çok daha fazla sayıda Avrupa işletmesinin, özellikle de KOBİ'lerin uluslar-ötesi ticarete katılımı teşvik edilmelidir. Daha iddialı bir hedefin gerçekleşmesi, büyük ölçüde araçların ve Üye Devletler'in tam işbirliğine dayanmakla birlikte, Program'da öngörülen özgül ve tamamlayıcı eylemlerin çok daha fazla sayıda işletmenin, özellikle de KOBİ'lerin Tek Pazar'dan yararlanmasını kolaylaştıracağı ve onların uluslararası rekabetin yeni koşullarına ayak uydurmasına yardımcı olacağı beklenmektedir.

İlk görev, Tek Pazar'la hızlı bütünleşme anlamında KOBİ'lerin stratejilerinin etkilenmesidir. Bu amacı gerçekleştirmek için, KOBİ'lere bu stratejilerinin uygulanmasına elverişli araçların sağlanması gereklidir. Bilgilendirme ve iş ortaklıkları KOBİ'lerin Tek Pazar içinde ve daha ötesinde daha geniş pazarlara ulaşmaları için başlıca araçları oluşturur. KOBİ'lerin karşı karşıya kaldığı durumların çeşitliliği göz önünde tutularak, özellikle spesifik hedef gruplar için ek önlemlere gerek vardır.

Komisyon, bilgi ve işbirliği ağlarının gelecekteki işleyişine ilişkin raporunda belirlenen çizgiyi izleyecektir.³⁰ Bu raporda, söz konusu ağların yönetiminde yapılabilecek bazı iyileştirmeler belirtilmekte, ancak Komisyon tarafından seçilen yöntemlerde temelden bir değişiklik önerilmesi yoluna gidilmemektedir. Özellikle, farklı ağların tek bir ağ şeklinde birleştirilmesi ya da Komisyon'un çok sayıda desantralize evsahibi (host) birimi ile çalışmaktan vazgeçip bir aracılık hizmeti sağlamakla yetinmesi Komisyon tarafından tavsiye edilmemektedir.³¹

²⁷ Bkz. dipnot 1, Bölüm V, s.18.

²⁸ Girişimciler tarafından yönetilen küçük işletmeler için bir Avrupa Sermaye Piyasası'nın oluşturulmasının gerçekleştirilmesine ilişkin Komisyon Tebliği'ne bakınız (25.10.1995 tarih ve COM(95) sayılı nihai metin).

²⁹ Eyaletler-arası ticaretle uğraşan ABD şirketleri hakkında hiçbir rakam mevcut değildir. Ancak, ABD'deki 16 milyon işletmeden yaklaşık 400.000'inin uluslararası ticaretle uğraşıyor olması, ABD şirketlerinin iç ticaretle görel olarak daha fazla yoğunlaştığı göz önünde tutulduğunda, eyaletler-arası ticaretle uğraşan şirketlerin sayısının çok daha fazla olması gerektiği anlamına gelir.

³⁰ Bu Komisyon raporuna ilişkin onay 14 Haziran 1993 tarih ve 93/379/EEC sayılı Konsey kararının 5. maddesi ile verilmiştir.

³¹ Raporun 20. savfasına bakınız

İkinci Çok Yıllık Program'a³² ilişkin dış değerlendirme raporunda işletme politikası kapsamındaki bütün ağların bu şekilde birleştirilmesinin önerilmesinin temelinde yatan gerekçeler, Komisyon tarafından, son kullanıcıyla tek bir bağlantının, sadece tanıtım faaliyetlerinin saydamlığı ve basitliği açısından belirgin üstünlükler taşımasıyla sınırlı olmak üzere kabul edilmektedir. Sağlanan çeşitli hizmetlerin tümünün - değerlendirme raporunda da belirtildiği gibi - uzmanlaşmış farklı araçların katılımıyla sürdürülmesi ve hizmetin kalitesinin yükseltilebilmesi için çeşitli rollerin daha da belirgin bir biçimde tanımlanması gerekeceğinden, böyle bir birleşme verimlilik, maliyet etkinliği ve kalite kontrolü açısından bir ilerleme sağlamayacaktır. Dış değerlendirme raporunda öngörüldüğü gibi Avrupa Bilgi Merkezleri ağının işletiminin tümüyle Komisyon'un elinde olması fikri, tek bir ağ biçiminde birleşmeyi daha da güç hale getirecektir. Komisyon'a göre bu birleşme önemli bir yatırım gerektireceği gibi merkezi birimin maliyetlerinde bir değişiklik olmayacağından işletim maliyetlerini artıracak ve Avrupa Bilgi Merkezleri'nin sayısı azaltıldığında her merkezin bilgi ve eşdeğer tam gün çalışma cinsinden insan kaynaklarının ve boyutunun daha fazla olmasını gerektirecektir.

Dolayısıyla Komisyon, çok sayıda farklı kuruluşla sürdürülen ve dolaysız ve dolaylı katkıları siyasi açıdan çok büyük değer taşıyan güçlü ve verimli ortaklığı sona erdirmenin yanlış olacağı, Avrupa Bilgi Merkezleri'nin evsahibi birimlerin genel yapısına daha eksiksiz biçimde bütünleştirilmesi yoluyla bu ortaklığın güçlendirilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

Ancak, bu durum Komisyon'un çeşitli ortak kuruluşlarla mutabakata vararak çeşitli ağları barındıran tek bir kimlik seçmeye teşebbüs etmesini engellemez. Bu durumda Avrupa Bilgi Merkezleri ağı, son kullanıcının Topluluk ağları tarafından sunulan çeşitli hizmetlere erişimini basitleştirecek ve kolaylaştıracak bir "İlk Durak Birimi" olarak faaliyet gösterecektir.

Komisyon (başka hususların yanı sıra getireceği maliyet nedeniyle de) Avrupa Bilgi Merkezleri ağının işletimsel ve mali kontrolünü tam olarak üstlenmeyi savunmamakla birlikte, seçtiği teşvik yönteminden tam olarak yararlanabilmek için, özel olarak yüksek kaliteli ve hedefi iyi seçilmiş ve belirgin bir uluslar-ötesi potansiyel taşıyan bilgi hizmetleri vermeyi taahhüt eden Avrupa Bilgi Merkezleri'ne ek bir mali katkı sağlamakta yarar görmektedir.

Bilgi teknolojilerinin ve hizmetlerinin (örneğin Internet'in) hızla gelişmesi, farklı Topluluk ağları çerçevesinde işbirliği yapan farklı araçlar arasındaki bağlantıları yoğunlaştırmak ve aynı zamanda son kullanıcıyla bağlantıyı genişletmek amacıyla mali kaynakların, kısmen bir defalık yatırımları biçiminde sağlanmasının gerekçesini oluşturur. Komisyon, yeni bir VANS'ın³³ spesifikasyonlarını formüle ederken KOBİ'ler tarafından yaygın biçimde kullanılan diğer mevcut ağlarla karşılıklı erişim ihtiyacını da dikkate alacaktır; gizliliğin sunulan hizmetlerin belirleyici bir ögesi olduğu durumlarda (özellikle BC-NET'te) Komisyon mevcut bilgi teknolojisini yenileyerek son teknoloji düzeyine çıkaracaktır.

Komisyon kalite politikasını, daha önce söz edildiği üzere farklı ağlarda sunulan hizmetleri daha kesin biçimde tanımlayarak ve aynı zamanda tam profesyonelliği daha da iyi biçimde güvence altına alarak sürdürecektir, böylece Topluluğun KOBİ

³² Dış rapora ilişkin yetki 14 Haziran 1993 tarih ve 93/379/EEC sayılı Konsey kararının 5. maddesi ile verilmiştir.

³³ Örneğin, elektronik posta ve uzmanlaşmış konferanslar dahil Katma Değerli Ağlar ve Hizmetler (VANS).

politikası çerçevesinde çalışan üç ağ arasındaki kesişim alanlarının azaltılması mümkün olabilecektir.

C.1. BİLGİ HİZMETLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ ("İLK DURAK BİRİMLERİ" OLARAK AVRUPA BİLGİ MERKEZLERİ)

Bilgi ve işbirliği ağlarının gelecekteki işleyişine ilişkin Tebliğ'de ele alınan, yönetim konusundaki geliştirmelere ek olarak, Komisyon Avrupa Bilgi Merkezleri ağı için aşağıdaki yönelimlerin seçilmesini önermekte olup uygun durumda bu yönelimler üye olmayan ülkelerdeki Avrupa Bilgi Merkezleri'ne de (EICC) uygulanacaktır:

a. İlk Durak Birimleri olarak Avrupa Bilgi Merkezleri

KOBİ'ler tarafından belirtilen taleplere tekabül eden, Komisyon'un Madrid'de toplanan Avrupa Doruğu'na sunduğu raporda vurgulanan ve yukarıda özetlenen yeni eğilimler, Avrupa Bilgi Merkezleri ağıyla sinerji içinde çalışan ve sayıları gittikçe artan işlemcileri devreye sokacaktır. Üstelik, bu ağ Komisyon'un gerek işletmeler politikası bağlamında gerek bu politika dışında çalıştırdığı ve KOBİ'leri ilgilendiren çeşitli ağlardan sadece biridir. Sunulan çok sayıda hizmetin daha saydam hale getirilmesi için belirgin bir ihtiyaç vardır. Ancak, Komisyon bu hizmetlerin sayısını yapay olarak azaltmak yerine ikili bir yaklaşım önermektedir: KOBİ'leri ilgilendiren bütün Topluluk ağları için tek bir kimlik³⁴ ve her talebi ilgili Topluluk ağına veya hizmet sağlayıcı birime yöneltmek için son kullanıcıyla tek bir arabirim bağlantısı. Bu rollerden ikincisinin, işletmelere kapsamlı bilgi sağlama görevleri göz önünde tutularak mantıken Avrupa Bilgi Merkezleri tarafından üstlenilmesi gerekecektir. Bu merkezlerden bazılarının bu yeni görevi yerine getirebilmek için kapasitelerini artırmaları gerekebilecektir. Bu, başka şeylerin yanı sıra, diğer Topluluk ağlarının temsilcilerini saptanarak bunlarla düzenli bağlantılar geliştirilmesini, diyalogun kolaylaştırılması için VANS'lar da dahil olmak üzere köprüler kurulmasını ve Topluluk ağlarının daha iyi tanıtılmasına yönelik ortak faaliyetlerin başlatılmasını gerektirecektir.

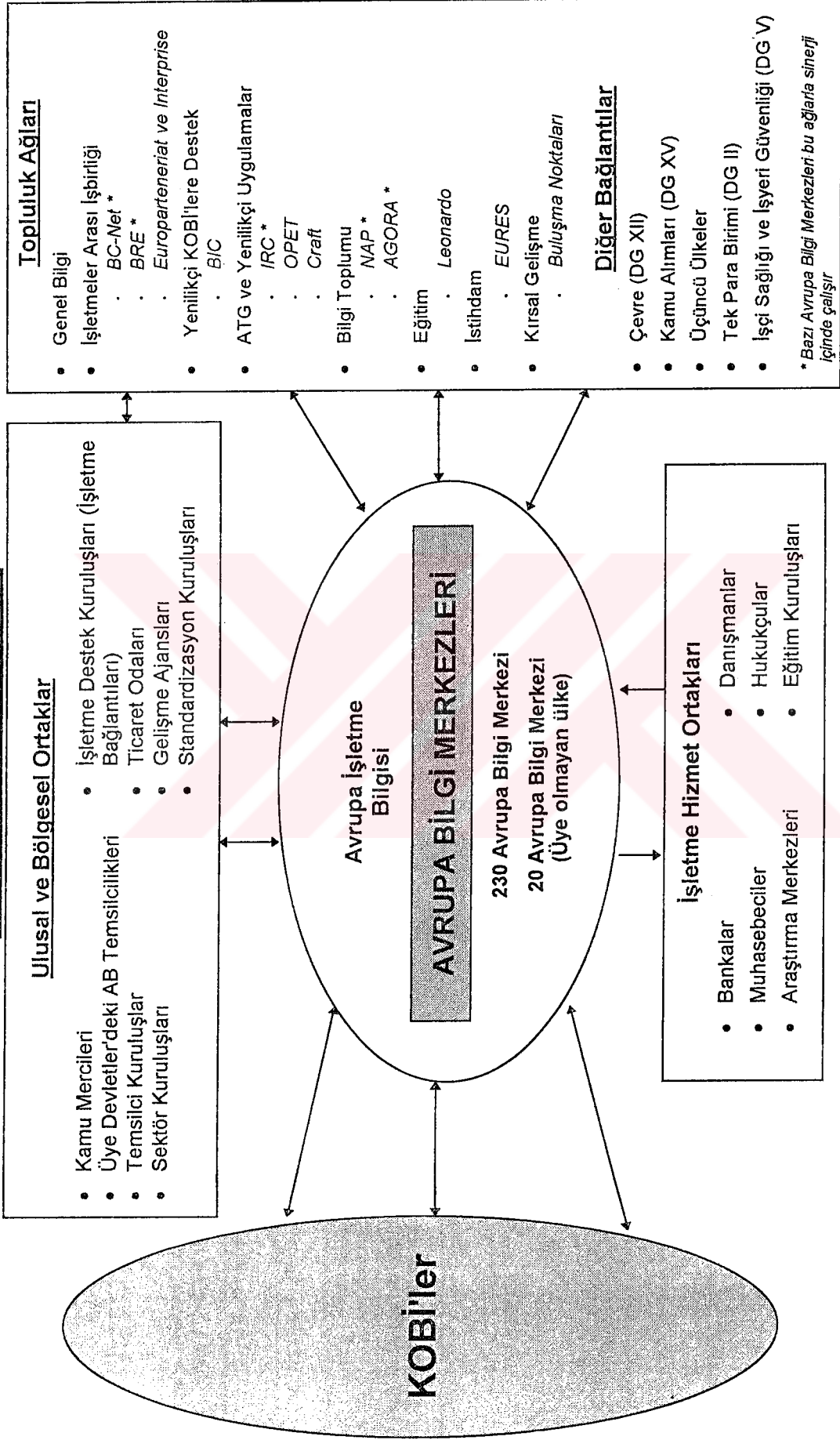
Şekil 1'de, Avrupa Bilgi Merkezleri'nin ilk durak birimleri olarak ne şekilde faaliyet gösterecekleri açıklanmıştır. Tablo II'de ise Topluluğun başlıca ağları hakkında özet bilgiler verilmektedir.

³⁴ Her ağın kendine özgü logosu ile birlikte.

Şekil: 1

İlk Durak Birimi Olarak

Avrupa Bilgi Merkezleri

TABLO II: BAŞLICA TOPLULUK AĞLARI

Ad	Üye Sayısı ve Coğrafi Kapsam	Rol
Avrupa Bilgi Merkezleri (EIC) DG XXIII	230 AB + EFTA + Doğu ve Orta Avrupa ve Akdeniz ülkelerinde 20 Merkez	Başta KOBİ'ler olmak üzere işletmelere Topluluk mevzuatı ve programları hakkında bilgi ve tavsiyeler
İşletmeler Arası İşbirliği Ağı (BC-Net) DG XXIII	38 ülkede 300 Üye Kuruluş	Ortak arayışı öncesinde ve sonrasında uygun tavsiyeler yoluyla işletmelerin uluslararası ortaklık geliştirmesine yardım
İşletmeleri Yakınlaştırma Merkezi (BRE) DG XXIII	Dünyadaki 70 ülkede 500 Üye Kuruluş	İşbirliği olanaklarının çok geniş biçimde yayınlanması yoluyla KOBİ'lerin ortak bulmasına yardımcı olunması
EUROPARTENARIAT DG XXIII	60 ülkede (AB, Akdeniz, Doğu ve Orta Avrupa, AL, Asya) 60 ulusal danışman ve yılda iki EUROPARTENARIAT etkinliğinin desteklenmesi	Yardım edilen bölgelerdeki (hedef 1, 2, 5b ve 6) işletmeler ve diğer AB ve üçüncü ülkeler işletmeleri arasındaki işbirliğinin teşviki
INTERPRISE DG XXIII	AB'nin 200 ortağı yılda 40 ile 50 arasında etkinliğin düzenlenmesine katılmaktadır	Avrupa'daki KOBİ'ler arasında uluslar-ötesi işbirliğinin teşviki
AT - İşletme Yenilik Merkezleri (BIC) DG XVI	110 BIC (98'i yardım alan bölgelerde, diğerleri Doğu ve Orta Avrupa'da)	Entegre hizmetler temini yoluyla yenilikçi KOBİ'lerin oluşturulması ve geliştirilmesi
Odak Noktalar Arasında Craft Ağı DG XII	200 Odak Noktası (23 Ulusal Odak Noktası), 18 ülke (AB + EFTA)	KOBİ'lere ATG programlarına ilişkin bilgilerin aktarılması ve bu işletmelerin ATG programlarına başvurmalarında yardım
Yenilikçi Uygulamalar Yerel Bilgi Merkezleri (IRC) DG XIII	56 üye AB + Norveç + İzlanda	Özellikle teknoloji transferi, araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi ve AB-ATG programlarının tanıtımı yoluyla yenilikçi uygulamaların teşviki
Enerji Teknolojilerini Teşviki Kuruluşları (OPET) DG XVII + XIII	Avrupa'da 50 - Yeni teklif daveti 1996'da	Sanayi dünyası ve KOBİ'lerle ilişki kurulması
MIDAS (Multimedya Bilgi Demonstrasyon ve Destek Ağı) DG XIII (1997'de NAP'ların yerine geçecektir)	17 ülkede 22 merkez (AB + EFTA)	Yeni bilgi hizmetleri hakkındaki bilgi düzeyinin artırılması ve bilgilendirme kampanyaları düzenlenmesi
NAP'lar (Ulusal Bilgi Ortakları) DG XIII	30 üye Avrupa Ekonomik Alanı	Elektronik bilgi hizmetlerinin kullanımının teşviki
EURES (Avrupa İstihdam Servisi) DG V	15 Üye Devlet + İzlanda ve Norveç'te 450 Euro-danışman, 12 sınır-ötesi yapı	İşçilerin dolaşım özgürlüğünü kullanmalarına ve işverenlerin uluslararası düzeyde personel istihdam etmelerine yardımcı olunması
Avrupa Sınır-ötesi Tüketici Bilgilendirme Merkezleri DG XXIV	Yunanistan ve Birleşik Krallık dışındaki AB ülkelerinde 21 üye	Tüketicilere, kendilerini ilgilendiren sınır-ötesi faaliyetler konusunda bilgi verilmesi
Kırsal Bilgi Buluşma Noktaları DG X	AB ülkelerinde 70 üye	Kırsal yerleşmelere Topluluk hakkında bilgi verilmesi, Avrupa'daki bölgeler ile kırsal bölgeler arasında deneyim alışverişinin ve ortaklıkların teşviki
Avrupa Bilgi Noktaları; Avrupa kitaplıkları DG X	Bütün Üye Devletler	Kamuoyuna yönelik bilgiler

b. Avrupa Bilgi Merkezleri'nin Bileşimi

Ağın mevcut bileşimi tarihsel gelişimin bir ürünüdür. Değerlendirme raporunda, ağın bileşiminin rasyonelliği sorgulanmış ve KOBİ'lerin en güvenilen iş danışmanlarının daha iyi temsil edilmesi için, daha istikrarlı bir mali taahhüte ve coğrafi kaynaşmaya duyulan ihtiyaç göz önünde tutularak bir girişimde bulunulması önerilmiştir. Dolayısıyla Komisyon, hem mevcut hem de yeni kuruluşların katılımına açık olmak üzere yeni bir adaylık çağrısı yayımlayarak ilk durak birimi olarak evsahipliği yapma kapasitesine en çok sahip olanları saptayacaktır. Seçim ölçütleri ve adaylık için yapılan çağrının sonuçları Üye Devletler'le tartışılacaktır. Bu görüşmelerin sonucunda Ağa katılan Avrupa Bilgi Merkezleri'nin sayısının artmaması gerekmektedir.

c. Avrupa Bilgi Merkezleri için genişletilmiş ve güçlendirilmiş bilgilendirme görevi

Yerel Avrupa Bilgi Merkezi ağının kilit bir rol oynadığı Topluluğun İşletme Politikası'nda, işletmelerin daha iyi bilgilendirilmesi öncelikli bir hedeftir. Bu program çerçevesinde, Avrupa Bilgi Merkezleri'nin bilgi sağlama görevleri aşağıdaki şekilde genişletilecek ve güçlendirilecektir:

İlk durak birimleri olarak Avrupa Bilgi Merkezleri. İşletmelerin bilgi taleplerinin süratle karşılanması konusundaki ihtiyaçlarının giderilmesi için, Avrupa Bilgi Merkezleri işletmeleri ilgili Topluluk ağına veya hizmet sağlayıcısına yöneltecektir. Bu "ilk durak birimi" kavramı diğer Topluluk ağlarının özgül görevlerini ve faaliyetlerini etkilemez ve bu ağların etkililiğini artırma ihtiyacını ortadan kaldırmaz. Ancak, Avrupa Bilgi Merkezleri için bu "ilk durak birimi" boyutu, işletmelerin varolan çeşitli ağlara daha kolay erişmelerine yardımcı olacaktır (yukarıdaki a paragrafına ve şekil 1'e bakınız).

Bilginin içeriği. Geçmişte Avrupa Bilgi Merkezleri'nin Topluluğa ve işbirliği fırsatlarına ilişkin bilgilerin yayılması üzerinde odaklaşmasına karşın, aşağıdaki yeni alanlar kapsanacak veya güçlendirilecektir:

- *Tek Pazar:* Komisyon ile iş dünyası arasında daha sistematik ve iki yönlü bilgi akışını sağlayacak mekanizmalar kurulacaktır. Avrupa Bilgi Merkezleri, Tek Pazar programının ve diğer Topluluk politikalarının uygulanmasına ilişkin faaliyetlerinde işletmelerin karşılaştıkları sorunları Komisyon'a aktarma konusunda özellikle iyi bir konumdadırlar.
- *Uluslararasılaşma:* Tek Pazar'ın tamamlanması ve piyasaların gittikçe daha fazla küreselleşmesi Avrupa şirketleri için önemli ticaret ve iş olanakları yaratmaktadır. Bununla birlikte, KOBİ'lerin Avrupa piyasası veya küresel piyasada yer alma girişimlerinde karşılaştıkları önemli bir engel, küresel veya bölgesel piyasa bilgilerinin edinilmesinde karşılaşılan güçlülük³⁵. Topluluk'ta bu bilgiler, bazıları Avrupa Bilgi Merkezleri ağının üyeleri olan çeşitli kuruluşlar (Ticaret Odaları, tanıtım ajansları, vs.) tarafından üretilmektedir. Dolayısıyla Komisyon bu kuruluşlar arasında en yüksek düzeyde sinerji oluşturulmasını teşvik edecektir.
- *Çevre:* Avrupa Bilgi Merkezleri ağı, özellikle çevre konularında uzmanlaşmış çalışma grubu eliyle, çevre yönetimi, *yönetmelikler*, etüdler ve Topluluk programları hakkında yeterli bilgi sağlama çabalarını artıracaktır. Sürdürülebilir gelişme açısından, Avrupa Bilgi Merkezleri ağı KOBİ'lerin küresel meydan okumaları daha iyi anlayıp uygun çözümler bulmalarına yardımcı olunmasında önemli bir rol oynayabilir. Avrupa Bilgi Merkezleri, daha temiz ve enerji tasarrufu

³⁵ Komisyon'un Madrid'de toplanan Avrupa Doruğu'na sunduğu KOBİ Raporu, CSE(95)2087, ss. 9 ve 16.

sağlayan yöntemlere ve süreçlere yatırım yapmak isteyen veya bu ihtiyacı duyan işletmeler ile ilgili ürünleri ve hizmetleri üreten (eko) işletmeler arasındaki bağlantıları da kolaylaştırabilir.

- *Sektörel bilgi:* Avrupa Bilgi Merkezleri, çalışmalarının önemli bir bölümünü, KOBİ'lerin sık sık dile getirdikleri bir ihtiyaç olan ve bazen belirli iş ve ticaret sektörlerine ilişkin bilgileri de içeren, Avrupa'yla ilgili konularda bilgi edinme ihtiyaçlarının karşılanmasına ayıracaktır. Bu, Avrupa Bilgi Merkezleri ağı ile Avrupa düzeyinde veya ulusal düzeyde kurulan sektörel meslek örgütleri arasında daha fazla işbirliğini gerektirecektir.
- *Bilgilerin önceden sağlanması:* KOBİ'lerin bilgi ihtiyaçları, Topluluğun önemli bir değişim geçirmekte olan politikaları ve faaliyetlerinin gelişimine sıkı sıkıya bağlıdır.³⁶ Avrupa Bilgi Merkezleri ağı tarafından sağlanan bilgilendirme hizmetlerinin bu değişikliklere göre uyarlanması gerekecek, öte yandan KOBİ'lerin özgül sorularına özgül yanıtlar verilmesi ihtiyacı değişmeyecektir. Açıklık ve saydamlığın daha fazla vurgulanması ve danışma sürecinde Yeşil ve Beyaz Kitaplar'ın daha yaygın biçimde kullanılmasıyla, işletmelerin bilgi sahibi olmaları gereken konular hakkında aydınlatılmasına daha fazla önem verilecektir.
- *Topluluğun önceliklerinin bilinmesi:* Özellikle Komisyon'un Birliğin başlıca siyasi önceliklerini tanıtmak üzere Topluluk ölçeğinde sürdürdüğü bilgilendirme kampanyaları çerçevesinde (örneğin Tek Para) tanıtım faaliyetlerine daha fazla ihtiyaç duyulacaktır.

Son olarak, Komisyon KOBİ'leri temsil eden kuruluşlarla işbirliği içinde veya kendi yayınları yoluyla diğer bilgilendirme çalışmalarını da artıracaktır. Avrupa Bilgi Merkezleri bu Topluluk yayınlarından daha kolay yararlanılmasını sağlamaya yönelik çabalarını yoğunlaştıracaktır. Bilgilerin son kullanıcıya hemen iletilmesi için Komisyon mümkün olan durumlarda Internet servislerinden yararlanacaktır.

Yüksek kaliteli hizmet, ağın iş çevresi üzerindeki etkisi açısından çok büyük önem taşır. Bu yüksek kalite, teşvik yönetimi temelinde mümkün olduğunca homojen olmalıdır. Komisyon, değerlendirme raporunda, halen kullanılan kaynak düzeyinde ağın iş dünyasında (özellikle de KOBİ'lerde) daha fazla nicel ve nitel etkiye sahip olması gerektiği yolunda dile getirilen görüşe³⁷ katılmamaktadır. Komisyon, ek kaynaklar harekete geçirilmediği takdirde teşvik yönteminin artık sınırına ulaşmış olduğu şeklindeki değerlendirmesini sürdürmektedir³⁸. Böyle bir artış, Komisyon'un Avrupa Bilgi Merkezleri ağının tamamen Topluluk tarafından işletilmesi ve finanse edilmesi şeklindeki tavsiyeye uyduğu takdirde gerekecek olan artıştan çok daha azdır³⁹.

İlave mali katkı, Komisyon'un yılda 25.000 ECU düzeyine yükseltilmesini önerdiği olağan kalite primine eklenecektir. Bu miktar 20.000 ECU düzeyindeki mevcut miktarın yanı sıra tanıtım malzemesi, veri bankalarına erişim ve benzeri giderlerin karşılanması için Avrupa Bilgi Merkezleri'ne sağlanan bütün diğer mali destekleri kapsayacaktır. Dolayısıyla idari bakımdan önemli bir tasarruf sağlanmış olacak ve bu miktarın verilmesi, halen hazırlanmakta olan asgari kalite standardı veya evsahibi

³⁶ Bkz. Komisyon'un 1996 yılı Eylem Programı.

³⁷ İkinci Çok Yıllık Program'a ilişkin dış değerlendirme raporu, s.12.

³⁸ Bilgi ve işbirliği ağlarının gelecekteki işleyişine ilişkin rapor, 5.12.1995 tarih ve COM(95) 435 sayılı nihai metin, s.21.

³⁹ İkinci Çok Yıllık Program'a ilişkin dış değerlendirme raporu, s.14.

kuruluş tarafından nesnel metodoloji çerçevesinde tanımlanan kalite hedefleri koşuluna bağlı olmaya devam edecektir⁴⁰.

10.000 ECU tutarında ilave bir mali katkı, önemli sayıda Avrupa Bilgi Merkezi'nin, değişmeyi sağlamaya yönelik bir yaklaşım ve başka şeylerin yanı sıra iş çevreleri üzerindeki etkinin izlenmesine imk. verecek olan kapsamlı bir performans ölçüm sisteminin kurulmasında tam işbirliğini içerecek olan bir kalite standardını taahhüt etmelerini sağlamaya yeterli olacaktır. En azından ilk dört yıllık dönemin başında çok sayıda Avrupa Bilgi Merkezi'nin yükseltilmiş kalite ölçütlerini yerine getirmek için gerekli nitelikte ve sayıda personele sahip olmayacağı tahmin edildiğinden, aslında bütün Avrupa Bilgi Merkezleri'nin yararlanabileceği bu katkı, başlangıçta ağı dörtte biri ile üçte birine sağlanacaktır. Uzun dönemde bu politikanın, Avrupa Bilgi Merkezleri'nin çoğunu daha yüksek düzeyde bir kullanıcı tatmin düzeyi elde etmeye yöneltmesi beklenmektedir.

C.2 KOBİ POLİTİKASI EYLEMLERİNİN DAHA İYİ TANITILMASI

Topluluğun KOBİ politikasının kapsamı zaman içinde genişlemişse de, bu politikanın etkisinin KOBİ'ler tarafından algılanması konusunda aynı şey söylenemez. Kısmen ulusal düzeyde benzer eylemlere bağlı olan bu etkinin artırılmasına ivedilikle ihtiyaç vardır. Bu yöndeki düşünce süreci, iş dünyasına yönelik hizmetlerde koordine bir eylemin sonucuyla desteklenecektir. Topluluk bu sorunu Üye Devletler'le kısmen paylaşmaktadır. Bu durum, bu alanda koordine eylem için bir öneride bulunulmasına yol açmıştır.⁴¹ Topluluk ve bireysel ağ üyelerinin üzerinde anlaştıkları tanıtım çalışmalarının, bu araçların daha geniş biçimde kullanılması doğrultusunda duyulan ihtiyaçla orantılı olmadığı kabul edilmelidir. Karşılaşılan güçlüklerden biri, Avrupa'da yerleşik yaklaşık 1,5 milyon işletmeden oluşan hedef grubun dolaysız tanıtım eylemleriyle kolayca saptanamaması olmuştur.

Komisyon, genel bir bilgilendirme eylemi ile hedefi daha iyi belirlenmiş çalışmalar arasında doğru bir denge kurma arayışını sürdürecektir. Maliyet etkinliğini artırmayı amaçlayan girişimlerin sürdürülmesine karşın, Komisyon bu tür kampanyalarda kullanılabilecek kaynakların artırılması gerektiğine kesinlikle inanmaktadır. Bu kampanyalar iki şekilde gerçekleştirilecektir:

- Avrupa Bilgi Merkezleri ağına üyeleri tarafından sürdürülen olağan tanıtım faaliyetleriyle koordinasyon içinde kampanyalar yürütülmesi;
- Birliğin her yerinde işletmelerin desteklenmesi konusunda Topluluğun somut olarak sağladığı hizmetler hakkında bilginin artırılması amacıyla ve Üye Devletler ve KOBİ örgütleri ile birlikte seçilecek, KOBİ'leri özel olarak ilgilendiren konuları kapsamak üzere, iki adet Avrupa İş Dünyası Haftası'nın düzenlenmesi.

C.3. FİRMA ARAMA AĞLARI (BC-NET VE BRE) YOLUYLA İŞBİRLİĞİNİN TEŞVİKİ

KOBİ'lerin diğer Üye Devletler'de, hatta üçüncü ülkelerde iş ortağı bulma çabalarının kolaylaştırılması gerektiği açıkça ortadadır. KOBİ'ler, istenen işbirliğinin karmaşıklık derecesine göre ortak arama ihtiyaçlarını değişik biçimlerde dile getirdiklerinden, Topluluk farklı türde hizmetler vermeye devam etmek zorunda olacaktır. Dolayısıyla,

⁴⁰ Bilgi ve işbirliği ağlarının gelecekteki işleyişine ilişkin rapor, 5.12.1995 tarih ve COM(95) 435 sayılı nihai metin, s.31.

⁴¹ KOBİ'ler ve zanaat sektörüne ilişkin Entegre Program, s.19.

Komisyon BRE ve BC-NET ağlarının birleştirilmesini düşünmemektedir.⁴² Ancak, bazı Avrupa Bilgi Merkezleri'nin işbirliği taleplerine cevap vermek için özel bir VANS konferansı kullanmaları nedeniyle basitleştirme ve netleştirme ihtiyacı mevcuttur. Ortak arama faaliyetlerine katılmak isteyen Avrupa Bilgi Merkezleri'nden, ilgi alanlarına ve kapasitelerine göre belirli bir araçlar grubuna dahil olmaları istenecektir. Dolayısıyla, daha yüksek bir profesyonellik düzeyine erişilebilmesi amacıyla, bağlantılar için ilave bir kanal işlevi gören işbirliği konferansı uygulamasına son verilecektir. Komisyon'un farklı ağlar arasındaki bağlantıları güçlendirme çabaları (örneğin VANS) bu politikaya yardımcı olacaktır.

Bu bağlamdaki bir başka önlem, farklı ağların bütün üyelerinin kapsandığı ve sundukları çeşitli hizmetlerin belirtildiği bir rehberin oluşturulması olacaktır. Bu hizmetler, ortaklık arayışını içeren bir stratejinin belirlenmesi öncesinde şirket denetimlerinin yanı sıra bir işbirliği anlaşmasının müzakeresinde yardımcı kapsayabilir.

Geri kalan konularda, Komisyon bilgi ve işbirliği ağlarının gelecekteki işleyişi konusundaki raporda özetlenen yönelimleri izleyecektir. Bunlar aşağıdakilerini içerir:

- Ağların bünyesindeki uzmanlaşmış gruplara verilen destek yoluyla ağ etkisinin artırılması.
- BC-NET'in ilk aşamasından bu yana kullanılmakta olan eskimiş teknolojinin yerini alacak yeni bir bilgi sisteminin geliştirilmesi.
- Bu alandaki çeşitli Topluluk inisiyatifleri (ortaklık arama konusundaki iki ağ, Europartenariat ve Interprise) yoluyla saptanan ortaklık veya iş fırsatlarına entegre erişimi kolaylaştıracak tek bir veri tabanının kurulması.

Çeşitli yeni inisiyatlara karşın, Komisyon Topluluk bütçesinden verilen mali desteğin artırılmasının gerekmeyeceğini tahmin etmektedir. Bu, BC-NET hizmetlerinin tarifeye bağlanması sonucu elde edilecek gelirle mümkün olacaktır; bilgi ve işbirliği ağlarının gelecekteki işletimi konusundaki raporda öngörülen koşullarla, yılda 1000 ECU tutarında sabit bir ücret alınacaktır.

C.4. ORTAKLIK PROGRAMLARI (EUROPARTENARIAT VE INTERPRISE) YOLUYLA DOĞRUDAN BAĞLANTILARIN TEŞVİKİ

Komisyon, Europartenariat ve Interprise programlarının başarısını dikkate alarak yılda iki Europartenariat etkinliği ve yılda 40 ile 50 arasında Interprise etkinliği düzenlemeye devam etmeyi düşünmektedir.

Toplantılar için yapılan hazırlıkların kalitesini yükseltmek üzere Komisyon ulusal organizatörü seçerken, organizasyonun katılım için seçilen işletmelere etkinliğin ilk ve son aşamalarında yardım sağlama kapasitesini gösteren ölçütlere önem verecektir. Europartenariat ve Interprise programlarının, bir aracının müdahalesini istemeyen ve ilgilendikleri konuları daha çok günün sonlarına doğru belirten işletmeler için geliştirilmiş olduğunu göz önünde tutan Komisyon, ziyaretçi şirketler için benzer bir çalışmanın yapılabileceği kanısında değildir⁴³. Ancak, bu etkinliklerin tanıtımı sırasında Komisyon, Topluluk ağları tarafından sunulan çeşitli hizmetlerin varlığına dikkat çekecektir.

⁴² BRE: İşletmeleri Yakınlaştırma Bürosu ("Bureau de rapprochement des entreprises") BC-NET: İşletmeler Arası İşbirliği Ağı.

⁴³ İkinci Çok Yıllık Program'a ilişkin dış değerlendirme raporunda önerildiği gibi, s. 22.

C.5. TAŞERONLUK İLİŞKİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Taşeronluk ilişkileri ilgili Topluluk eylemleri piyasaların saydamlığının artırılmasını ve sanayiler arası ortaklığın güçlendirilmesini amaçlar. İstatistiksel yönlerin dışında, her Üye Devlet'te taşeronluk ilişkilerinin tabi olduğu hukuki çerçevenin saydamlığının artırılmasına ihtiyaç vardır. Komisyon, özellikle uluslar-ötesilik unsurunun var olduğu durumlarda işveren firmalar ile taşeronlar arasındaki sözleşme ilişkilerini geliştirmek üzere pratik kılavuzlar sağlayacaktır. Stratejik faaliyetlerdeki taşeronluklara ilişkin yeni gelişmelerin ve üçüncü ülkelerde mevcut olan ve Birliğe aktarılabilir olan en iyi uygulamaların saptanması amacıyla düzenlenen Avrupa forumlarına da destek sağlanmalıdır. Bu, Komisyon'un desteğini Topluluğun taşeronluk stratejisinin öncelikli alanları üzerinde yoğunlaştırmasını mümkün kılacaktır.

Avrupalı taşeronların rekabet gücünü artırmak üzere, Avrupalı taşeronların bilgi-becerisinin, Avrupa'da yatırım yapmak veya Avrupa'dan mal veya hizmet ithal etmek isteyen üçüncü ülke firmalarına tanıtmaya yönelik eylemler geliştirilecektir. Ayrıca, üçüncü ülke taşeronluk piyasalarının ve bu ülkelerdeki taşeronluk ilişkilerinin niteliğinin daha iyi anlaşılacak var olan işbirliği fırsatlarının saptanmasını mümkün kılacak eylemler gerçekleştirilecektir.

Taşeronluk bağlantılarını kolaylaştırmak ve ortak arama çabalarını optimize etmek üzere, Komisyon, nitelikleri muhtemelen Birliğin her yerinde belgelenmiş ve yüksek nitelikli işletmelerin saptanması amacını taşıyan Taşeronluk Yardım Ağı'nı (SCAN) geliştirecektir.

Ana müteahhitler ile taşeronlar arasındaki ilişkileri geliştirmek amacıyla ve Konsey'in 22 Kasım 1993'te verdiği görev⁴⁴ temelinde, Topluluğun desteğiyle alıcı fuarları⁴⁵ düzenlenerek bunların sanayiler arasında yeni ilişki bağlamında bir dizi sektörde gerçekleştirilebilirliği sınanmıştır. Deneme aşamasının sonucu yeni programın başlangıcında değerlendirilecektir. Bu değerlendirmenin sonucuna bağlı olarak, ilave Topluluk eylemi ihtiyacı incelenecektir.

C.6. KOBİ'LERİN YENİ PİYASALARA GİRİŞİNİN VE ULUSLARARASILASMASININ TEŞVİKİ

Piyasaların küreselleşmesi Avrupa'daki KOBİ'lerin rekabet gücü üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Avrupa'daki KOBİ'ler, Asya ve Pasifiğin yeni gelişen ve hızla büyüyen ekonomileri de dahil üçüncü ülkelerdeki rakiplerinin gerçekleştirdikleri stratejik ilerlemeleri ve girmek istedikleri pazarların niteliklerini daha iyi anlayarak stratejilerini uyarlamak zorundadır. Topluluk bir süre önce üçüncü ülke pazarlarına giriş olanaklarının geliştirilmesi konusunda bir strateji tanımlamıştır.⁴⁶

Komisyon'un Madrid'de toplanan Avrupa Doruğu'na sunduğu KOBİ Raporu, bu alanda işletme desteği önlemlerine duyulan ihtiyacı vurgulamaktadır. Çalışmaların çoğunun Üye Devletler düzeyinde gerçekleştirilmesi gerekmele birlikte Topluluğun da oynayacağı bir rol vardır. Komisyon, özellikle KOBİ'lerin uluslararasılaşmasının ve üçüncü ülke piyasalarına girmelerinin teşviki amacını taşıyan çabalarını artıracaktır. Uluslararası işbirliğini desteklemeye yönelik Topluluk programları (JOP, ECIP, MED-INVEST, AL-INVEST, ASIA-INVEST), özellikle üçüncü ülkelerdeki işletmelerle

⁴⁴ Başta KOBİ'ler ve zanaat işletmeleri olmak üzere işletmelerin rekabet gücünün artırılması ve istihdamın geliştirilmesine ilişkin 22 Kasım 1993 tarihli Konsey İlke Kararı, OJ No C 326, 3.12.93, s.1.

⁴⁵ "Çapraz salonlar".

⁴⁶ COM(96)53 sayılı nihai metin.

ortaklıkları ve ortak girişimleri teşvik etmek amacıyla KOBİ'ler üzerinde daha fazla yoğunlaştırılmalıdır.

KOBİ'ler yararına Entegre Program'da önerilen önlemlere ek olarak, Komisyon piyasa bilgilerine erişimi kolaylaştıracak⁴⁷, işletmeler arası işbirliği ağlarını ve ortaklık programlarını geliştirecek⁴⁸ ve pilot eylemler hazırlayacaktır. Pilot eylemler özellikle durum saptama gezilerinin düzenlenmesi ve üçüncü ülke piyasalarına girişte işbirliği modellerinin sınanması üzerinde yoğunlaşacaktır.⁴⁹ Son olarak, küçük işletmelerin üçüncü ülkelerdeki ticaret sergilerine, en azından ortak pavyonlarla katılmasını kolaylaştıracak az sayıda eyleme destek sağlanacaktır.⁵⁰ Bu inisiyatiflerin bir bölümü, Atlantik-Ötesi Diyalog ("İşadamları Arasında Köprü") çerçevesinde öngörülen eylemlerin somut uygulamalarının güçlenmesine katkıda bulunacaktır.

D. KOBİ'LERİN REKABET GÜCÜNÜN ARTIRILMASI VE ARAŞTIRMA, YENİLİKLER VE EĞİTİMDEN DAHA İYİ YARARLANMALARININ SAĞLANMASI

D.1. KOBİ'LERİN YENİLİKÇİ POTANSİYELİNİN ARTIRILMASI

Büyümenin başlıca etmenlerinden biri olan yeniliklere KOBİ'ler geleneksel olarak önemli bir katkıda bulunmuşlardır. Ancak, piyasaların küreselleşmesi bu soruna yeni bir boyut katmış olup Komisyon Madrid'de toplanan Avrupa Doruğu'na sunduğu Rapor'da⁵¹ bu konuda bazı sorunlu alanları saptamıştır. Komisyon, Yeniliklere İlişkin Yeşil Kitabında⁵², Avrupa Birliği'nde yenilikleri hala önleyen engeller ve dezavantajların aşılması için bugüne kadar fazlasıyla bölük pörçük olan çalışmalara daha tutarlı bir yaklaşım kazandırılması ve bunların güçlendirilmesi ihtiyacını vurgulamış ve bu amaçla izlenecek eylem yollarını saptamıştır.

Düzeltilici eyleme ilişkin başlıca sorumluluk Üye Devletler'e düşmektedir. Ayrıca, Topluluğun araştırma, yenilik ve bölgesel politikaları çerçevesinde KOBİ'ler için özgül önlemler başlatılmıştır (örneğin Yenilik Programı, KOBİ'ler için Teknoloji Teşvik Önlemleri ve Bölgesel Yenilik Stratejileri). Bir süre önce, Yeniliklere İlişkin Yeşil Kitap temelinde yeni Topluluk eylemleri konusunda geniş bir danışma süreci başlatılmıştır.

Üçüncü Çok Yıllık Program temelinde, Topluluğun İşletmeler Politikası, özellikle pilot eylemler yoluyla yenilikçi eylemlerin sınanması yoluyla "laboratuvar yaklaşımı"nı sürdürecektir ve bu eylemler başarılı olduğu takdirde Üye Devletler tarafından veya Topluluğun diğer politikaları kapsamında gerçekleştirilebilecektir. Topluluğun diğer politikaları kapsamında henüz yer almayan bu pilot eylemler, KOBİ'ler için özgül yaklaşımların yararını göstermek üzere sınanabilir.

⁴⁷ Yukarıdaki Bölüm C.1.c'ye bkz.

⁴⁸ Yukarıdaki Bölüm C.3 ve C.4'e bkz.

⁴⁹ Örneğin Fransa'daki "compagnonnage" programına ve Alman "Firmenpool" uygulamasına bakınız.

⁵⁰ Komisyon'un Zanaat Sektörü ve Küçük İşletmelere İlişkin Tebliği, Avrupa'da Büyüme ve İstihdamın Anahtarı, 26.10.1995 tarih ve COM(95) 502 sayılı nihai metin, s.11.

⁵¹ Komisyon'un Madrid'de toplanan Avrupa Doruğu'na sunduğu KOBİ Raporu, CSE(95)2087, ss. 5 ve 6.

⁵² Yeniliklere İlişkin Yeşil Kitap, COM(95) 688 sayılı nihai metin.

a. Büyüme potansiyeli taşıyan firmaların gelişimi için destek

Büyüme, Rekabet Gücü ve İstihdama İlişkin Beyaz Kitap, büyüme potansiyeli taşıyan firmaların desteklenmesi gereğine işaret etmiştir; bunun nedeni, bu firmaların uzun dönemde kalıcı iş yaratma olasılığının çok yüksek olmasıdır⁵³. Karşı karşıya bulunulan başlıca sorunlardan biri bu işletmelerin nasıl saptanacağıdır.

KOBİ'lere ve zanaat sektörüne ilişkin İkinci Çok Yıllık Program çerçevesinde, Komisyon KOBİ'lerin ulusal veya Avrupa ölçeğindeki ATG Programları'na (Euromanagement ATG) katılma olanağına artırma amacını taşıyan bir denetim metodolojisini başarıyla geliştirmiştir. KOBİ'lerin Topluluğun ATG programlarına katılmasını kolaylaştırmayı amaçlayan benzer eylemler özgül ATG programları kapsamında gerçekleştirilmiş olup İşletmeler Politikası çerçevesinde başlatılan teknoloji ve yönetim denetim metodolojisi Yenilik Programı ile bütünleştirilecek ve gereğinde uyarlanacaktır. Ayrıca, ATG büyümeye giden tek yol değildir. Özellikle hizmet sektörlerinde diğer etmenler devreye girmektedir. Dolayısıyla, Üçüncü Çok Yıllık Program çerçevesinde Euromanagement metodolojisinin kapsamı, stratejik yönetim eğitimi ve uluslararasılaşma dahil olmak üzere diğer kritik etmenleri içerecek şekilde yeniden odaklanacaktır.

Bu denetim metodolojisine ek olarak, Komisyon kendi bölgeleri için bir büyüme stratejisinin oluşumuna kendi eylemleriyle katkıda bulunmak isteyen girişimcilerin katılacağı "iş dünyası kulüpleri"nin kurulmasının desteklenmesini içeren, daha fazla "tabandan tavana" nitelik taşıyan bir yaklaşım önermektedir.⁵⁴ Bu model bazı Üye Devletler'de başarıyla geliştirilmiştir.⁵⁵ Komisyon, bu modelin yaygınlaşarak başka Üye Devletler'de de uygulanmasını özellikle çeşitli inisiyatiflerin bir ağ şeklinde bir araya getirilmesinin desteklenmesi yoluyla teşvik edecektir.

b. Yeni teknolojiye dayanan firmalara destek

Yeni teknolojiye dayanan firmalar (YTDF'ler) büyüme ve istihdam yaratılmasında tamamen yeni alanlar açarlar. Ancak, bu firmaların büyümesini desteklemek için özgül sorunların çözülmesi gerekir.⁵⁶ Bu bağlamda, Topluluk, yüksek risk taşıyan başlangıç sermayesi finansmanı aşamasında özel sermayeyi harekete geçirmek için bir metodolojiyi başarıyla geliştirmiştir. Ancak, YTDF'leri hızlı büyüme gerçekleştirme girişimlerinde desteklemek için yeterli miktarda ikinci aşama finansmanı bulunması söz konusu olduğunda (kendilerini yeni bir teknolojiyle gençleştirmek isteyen mevcut firmaların durumu da dahil olmak üzere) benzer sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu yatırımların yüksek riski, erken aşama risk sermayesini Avrupalı yatırımcıların çoğu açısından çekici olmaktan çıkarmaktadır. Yeni teknolojiye dayalı işletmelerin uluslararası genişlemesine daha fazla miktarda özel sermaye yatırılması için uygun teşvikin değerlendirilmesi ihtiyacı vardır. Dolayısıyla Komisyon bu tür yüksek riskli yatırımlara özel sermayenin kanalize edilmesinde katalizör işlevi görececek bir pilot eylemin - Topluluğun Yenilik Programı ile ortaklaşa yönetilmek üzere - başlatılmasını önermektedir.

D.2. YÖNETİCİ EĞİTİMİNİN TEŞVİKİ

KOBİ'lerin rekabet gücünün ve uzun dönemli istihdam potansiyelinin korunmasında rol oynayan diğer önemli etmenler, özellikle yeni meydan okumalara ayak uydurma

⁵³ Büyüme, Rekabet Gücü ve İstihdama İlişkin Beyaz Kitap, s.87.

⁵⁴ Örneğin, Belçika'da geliştirilen PLATO projesi.

⁵⁵ Örneğin İrlanda ve Danimarka.

⁵⁶ Komisyon'un Madrid'de toplanan Avrupa Doruğu'na sunduğu KOBİ Raporu, CSE(95)2087, s. 13.

kapasitelerini artırmak üzere daha iyi eğitim sağlanması ve yönetim becerilerinin artırılmasıdır.⁵⁷ Üye Devletler'in kolayca erişilebilir eğitim programları başlatmaları ve KOBİ'lerin özel ihtiyaçlarının dikkate alındığı bir altyapı kurmaları gerekmektedir.⁵⁸

Komisyon, özellikle Topluluğun İstihdam (örneğin ADAPT inisiyatifi⁵⁹), Öğretim ve Eğitim Politikaları çerçevesinde gerçekleştirilen bir dizi eylem yoluyla bu alanda tamamlayıcı bir rol oynamaktadır. Bunların çoğu KOBİ'lerde çalışan işçilere ulaşılması ve eğitim sağlanması üzerinde yoğunlaşmıştır.⁶⁰

Üçüncü Çok Yıllık Program çerçevesinde, özellikle pilot projeler yoluyla bu alandaki yeni yaklaşımların saptanması ve sınanmasına yardımcı olmak amacıyla KOBİ yöneticilerinin ve araçlarının eğitime ilişkin eylemler üzerinde durulacaktır. Pilot projeler, özellikle:

- Başta Avrupa'daki KOBİ'lerin ihtiyaçlarına uyarlanmış bir örnek olay çalışması metodolojisinin geliştirilmesinin desteklenmesi⁶¹, KOBİ'lerden ve zanaat kuruluşlarından gelen araçlara Avrupa ile ilgili konularda eğitim verilmesi ve önde gelen üçüncü ülkeler ile AB arasında bu alanda deneyim alışverişinin teşviki yoluyla, kuruluş öncesinde yönetici eğitiminin geliştirilmesi;
- Standardizasyon ve belgeleme alanlarındaki eğitimin artırılması ve yöneticilik eğitiminin kadın girişimcilerin ihtiyaçlarına uyarlanması⁶²

amacını taşıyacaktır.

D.3. ÇEVRESEL GEREKLERE UYUM

24 Ocak 1996'da kabul edilen Beşinci Çevre Eylem Programı'nın daha ileri biçimde uygulanmasına ilişkin Eylem Planı'nda, KOBİ'lerin çevresel gereklere uyum sağlamakta karşılaştıkları sorunlara öncelik verilmektedir. KOBİ'ler "çevre" mevzuatının daha az farkındadırlar, temiz ve enerji tasarrufu sağlayan teknolojilerin ve diğer çevresel danışmanlık hizmetlerinin mevcudiyeti ve maliyeti konusundaki bilgilere erişim imkanları daha azdır.

Bu bağlamda, çevre yönetimi ve eko-denetim belgesi verilmesi uygulamasının başlatılması özellikle vurgulanmaktadır. 1996'da Komisyon, küçük işletmeler ve zanaat işletmeleri üzerinde odaklanmış olan bir EUROMANAGEMENT eylemi başlatmış olup bu eylem 1997'de son şeklini alacaktır. Daha sonra yapılacak dış değerlendirmede, gereken ilave eylemler belirtilmelidir.

E. GİRİŞİMCİLİĞİN TEŞVİKİ VE ÖZEL HEDEF GRUPLARIN DESTEKLENMESİ

E.1. İŞLETME KÜLTÜRÜ VE GİRİŞİMCİLİK

Komisyon, Madrid'de toplanan Avrupa Doruğu'na sunduğu raporda⁶³, girişimciliğin her düzeyde desteklenmesi ihtiyacını vurgulamıştır. Birincil hedef, kendine güven,

⁵⁷ Büyüme, Rekabet Gücü ve İstihdama İlişkin Beyaz Kitap, s.87.

⁵⁸ Komisyon'un Madrid'de toplanan Avrupa Doruğu'na sunduğu KOBİ Raporu, CSE(95)2087, s. 13.

⁵⁹ Bkz. KOBİ'ler ve Zanaat Sektörü yararına olan faaliyetlerin koordinasyonuna ilişkin rapor, 8.9.1995 tarih ve COM(95)362 sayılı nihai metin.

⁶⁰ Bkz. KOBİ'ler ve Zanaat Sektörü Yararına Entegre Program.

⁶¹ Halen kullanılan örnek olay çalışmalarının çoğu ABD'deki deneyime dayanmaktadır.

⁶² Bkz. aşağıdaki Bölüm E.4.

riske girme ve kişisel azim duygusu gibi değerlere dayanan, gerçek bir girişimcilik kültürünün teşviki olmalıdır. Eylemlerin çoğunun Üye Devletler düzeyinde gerçekleştirilecek olmasına karşın⁶⁴ Komisyon özellikle dinamik girişimcilerin saptanmasını destekleyecek ve bu alandaki en iyi uygulamaların mübadelesini teşvik edecektir.⁶⁵

E.2. ZANAAT İŞLETMELERİ VE KÜÇÜK İŞLETMELER

Komisyon, Konsey'e ayrıca sunduğu bir tebliğde⁶⁶, zanaat işletmeleri ve küçük işletmelerin özel ihtiyaçlarının dikkate alındığı özel bir Topluluk inisiyatifine duyulan ihtiyacı vurgulamıştır. 10 Ekim 1994 tarihli Konsey İlke Kararı'yla⁶⁷ verilen yetkiye dayanarak hazırlanan bu tebliğ, Berlin'de 26-27 Eylül 1994 tarihlerinde toplanan Avrupa Zanaat İşletmeleri ve Küçük İşletmeler İkinci Konferansı'nda yapılan tartışmalardan çıkarılacak sonuçları formüle etmektedir.

Komisyon, bu tebliğ uyarınca ilk izleme çalışmasını İkinci Çok Yıllık Program çerçevesinde yapmayı planlamaktadır. Kullanılabilecek mali kaynakların sınırlılığı nedeniyle, saptanan öncelikli hedeflerin çoğunun Üçüncü Çok Yıllık Program kapsamında gerçekleştirilecek eylemlerle karşılanması gerekecektir. Bu öncelikli hedefler şunları içerir: bu özel işletmeler kategorisinin Tek Pazar'a entegrasyonu; uluslar-ötesi işbirliği projelerinin desteklenmesi; standardizasyon, belgeleme ve çevre ve kalite yönetimi alanlarında özel destek; özellikle ortak girişimciler için mesleki eğitim ve yöneticilik eğitiminden daha fazla yararlanma imkanı; finansman kaynaklarından daha iyi yararlanma imkanı; ve imaj oluşturma alanında Avrupa Zanaat İşletmeleri Birliği'nin bir inisiyatifinin (Avrupa Zanaat Akademisi) desteklenmesi.

E.3 TİCARET VE DAĞITIM SEKTÖRÜNDEKİ İŞLETMELER

İlgili tarafların Ticaret ve Dağıtım Komitesi çerçevesinde devam eden görüş alışverişine paralel olarak, Komisyon, ticaret sektöründeki işletmelerin uyum sürecini kolaylaştırmaya yönelik eylemini sürdürmeyi önermektedir. Bu işletmelerin yeni teknoloji kullanımına ilişkin bütün modern yönetim yöntemlerini uygulamalarının kapsanabilmesi için Commerce 2000 pilot programının süresinin uzatılması zorunludur. KOBİ'ler arasında ve KOBİ'ler ile büyük işletmeler arasında işbirliğinin teşviki vurgulanmaya devam edecektir. Pilot eylemlerin sonuçlarının dikkatli bir biçimde değerlendirilmesi ve tartışılmasından sonra, bu sonuçların geniş biçimde yaygınlaştırılmasına önem verilecektir.

Komisyon'un 1996'da onaylamayı planladığı Ticaret ve Dağıtım konusundaki Yeşil Kitap'a ilişkin tartışmaların sonucuna bağlı olarak, Komisyon ticaret ve dağıtım faaliyetlerinin gelişimi açısından özellikle hassas olan konularda en iyi uygulamaların mübadelesini organize etmeyi önermektedir.

⁶³ Bkz. dipnot 1.

⁶⁴ Çeşitli Üye Devletler'de, örneğin Almanya, Avusturya, İrlanda, Finlandiya ve Lüksemburg'da tanıtım programları şimdiden mevcuttur.

⁶⁵ 1995'te Komisyon bu alandaki bir inisiyatifini desteklemiştir (Avrupa'da 500 firma).

⁶⁶ COM(95)502, 26.10.1995.

⁶⁷ Rekabetçi bir ekonomide, zanaat sektörü ve çok küçük işletmeler dahil KOBİ'lerin dinamizmi ve yenilikçi potansiyelinden tam olarak yararlanılmasına ilişkin, 10 Ekim 1994 tarihli Konsey İlke Kararı, OJ No C 294, 22.10.1994, s.6.

E.4 KADIN VE GENÇ GİRİŞİMCİLER: AZINLIKLARIN SAHİP OLDUĞU İŞLETMELER

Essen ve Madrid'de toplanan Avrupa Dorukları, KOBİ'lerin gelişiminde, yeni istihdam yaratılmasında ve kadınların becerilerinin geliştirilip bunlardan en iyi yararlanılmasına bağlı olan Avrupa'nın rekabet gücünde kadınların oynadığı önemli rolü teyid etmiştir. Halen yeni işletmelerin üçte birine kadar varan bir bölümü kadınlar tarafından kurulmaktadır ve kadın girişimcilerin önemine daha fazla dikkat edilmesi gereklidir. Komisyon tarafından bir süre önce vurgulandığı üzere⁶⁸, kadın girişimciler ve yardımcı işlev gören eşler çeşitli güçlükler ve kısıtlarla karşı karşıyadır.

Çok Yıllık Program kapsamında, kadınların fırsat eşitliğine ilişkin Topluluk politikasını desteklemek üzere bir dizi eylem geliştirilecektir⁶⁹. Bu eylemler aşağıdakileri içerecektir:

- * Çok Yıllık Program boyunca, özellikle Avrupa Bilgi Merkezleri ve ortaklık programları yoluyla bilgilendirme faaliyetlerinin teşviki;
- * Kadın girişimciler ve ortak girişimciler için fırsat eşitliği alanında olası çözümlerin araştırılması amacıyla eylemlerin geliştirilmesi;
- * İlgili diğer Topluluk politikalarıyla sinerjinin geliştirilmesi;
- * Kadın girişimciler ve ortak girişimciler Avrupa ağlarının desteklenmesi.

Komisyon, genç girişimcilerin karşılaştığı özel sorunlarla ilgili olarak da somut eylemleri destekleyecek ve başlatacaktır. Somut eylemler, özellikle kuruluş ve ilk gelişme aşamalarında genç girişimcilerin yöneticilik eğitiminin ve onlara sağlanan tavsiyelerin, örneğin yeni teknoloji kullanımı veya işletmeler arasında ağ bağlantısı kurulması yoluyla güçlendirilerek desteklenmesi gibi yenilikçi yaklaşımların araştırılmasına yönelik inisiyatifleri içerecektir.

Ayrıca, Komisyon azınlıkların küçük işletme kurmak ve işletmekte karşılaştığı özel sorunları çözmeye yönelik olası eylemleri araştıracaktır. Somut eylemler, azınlıkların toplumla bütünleşmesini destekleme ve teşvik etme amacını taşıyan sınırlı sayıda etüd veya destek önleminin ortak finansmanını içerecektir. Bu inisiyatifler, Avrupa Sosyal Fonu bünyesinde kurulması önerilen İstihdam-Topluma Katılım İnisiyatifi'ndeki önemleri tamamlayacaktır.

⁶⁸ 21.2.1996 tarih ve COM(96)67 sayılı nihai metin.

⁶⁹ Topluluğun Kadınlar ile Erkekler Arasında Fırsat Eşitliğine İlişkin Dördüncü Eylem Programı (1996-2000) ve "Fırsat Eşitliğinin Bütün Topluluk Politikalarına ve Faaliyetlerine Dahil Edilmesi" konusundaki Tebliği.

III. POLİTİKALARIN GELİŞTİRİLMESİ

Mevcut İşletmeler Politikası Eylemleri'ni uyarlamak ve tamamlamak için başta KOBİ'ler ve zanaat işletmeleri olmak üzere Avrupa'daki işletmelerin özgül niteliklerinin ve ihtiyaçlarının daha iyi bilinmesi konusunda yoğun bir ihtiyaç vardır. Dolayısıyla Komisyon, etkililiklerini artırmak amacıyla bu alandaki faaliyetlerini geliştirecektir.

a. İstatistikler

İşletmelerin sayısı, büyüklükleri, yapıları ve demografileri üzerinde kaliteli bilgiye zamanında sahip olunması, Topluluğun KOBİ politikasının izlenmesi ve revize edilmesi açısından büyük önem taşır. Eurostat ile işbirliği yapılarak çeşitli istatistik projeleri ve programları, kapsam ve zamanlamanın geliştirilmesine ve işletmeleri yeni bilgi talepleriyle rahatsız etmek yerine mevcut olan bütün bilgilerin kullanılmasına özen gösterilerek sürdürülecektir. Bu bağlamda, Komisyon Avrupa'nın tümünü kapsayan bir mikroekonomik veri tabanının gerçekleştirilebilirliğini sınavacaktır. ABD'de mevcut olan bu bilginin varlığı, özellikle istihdam potansiyelinin mevcut olduğu alanlarda yeni işletmelerin kurulmasını teşvik etmek ve işletmeleri yönlendirmek açısından çok yararlı bir araç oluşturur.

Genel istatistik çalışmalarına ek olarak, ticaret ve dağıtım faaliyetlerinin yanı sıra kooperatiflerin, yardımlaşma derneklerinin, derneklerin ve vakıfların (KYDV'ler) durumuna ilişkin istatistiksel analizler desteklenmeye devam edilecektir. Bütün bu alanlarda, özellikle yeni istatistiklerin toplanmasına ilişkin öneriler yapılmadan önce KOBİ örgütlerine danışılmak suretiyle, veri toplanması sonucunda işletmelerin karşı karşı kaldıkları yüklerin en aza indirilmesi gözetilecektir.

b. KOBİ Gözlemevi

Komisyon, KOBİ Gözlemevi alanında bugüne kadar izlenen yaklaşımın sürdürülmesini önermektedir. Güçlü bir araştırma ögesi bulunan bağımsız bir ağı kullanılması, mevcut nitel ve nicel verilerin nesnel değerlendirmesinin en sağlam güvencesidir. Değerlendirme raporunda belirtildiği üzere, bu ağ daha şimdiden KOBİ'lerin iş hayatında yaşadıkları gerçekleri yakından bilen bazı kurumları içermektedir.⁷⁰

Komisyon Eurostat'la koordinasyon içinde (Eurochambers gibi) çeşitli kuruluşlar tarafından başlatılan araştırmalar temelinde bir eğilim göstergeleri çerçevesi geliştirmek için gerekli metodolojiyi inceleyecektir. Tek Pazar'ın KOBİ'ler üzerindeki etkisinin izlenmesinde evrim dinamiğinin, mevcut durumun uyumlaştırılmış bir fotoğrafından daha önemli olduğu gerçeğinden hareketle, bu konuda uyumlaştırılmamış verilerin kullanılması yoluna da gidilebilir.

Son olarak, önemli nitel ve nicel sonuçlara çevrim içi olarak erişilebilecek bir veri bankasında yer verilmesinin fizibilitesi ve raporun bir bölümünün internet'e konulması olasılığı incelenecektir. Böylece rapor daha geniş bir kitleye ulaşmış olacak ve KOBİ'lerin erişmesi de mümkün olacaktır. Etkinin artırılması için, Komisyon yıllık bir konferans düzenlenerek konunun ilgili bütün taraflar arasında geniş biçimde tartışılmasını önermektedir.

⁷⁰ İkinci Çok Yıllık Program'ın Dış Değerlendirme Raporu, s.36.

c. KOBİ'lere ilişkin etüdler

KOBİ'ler hakkındaki bilginin artırılması amacıyla bir dizi araştırma projesi desteklenecektir. Bunlar, zanaat işletmeleri ve küçük işletmeler, kadın girişimciler, ticaret ve dağıtım ve KYDV'ler gibi belirli boyutların incelenmesini ve daha sonra araştırma sonuçlarının yaygınlaştırılmasını içerecektir.

d. KOBİ politika eylemlerinin geliştirilmesi ve değerlendirilmesi

Topluluk önlemlerinin yeterliği, KOBİ'lerin "Avrupa Birliği'nde dinamik bir istihdam, büyüme ve rekabet gücü kaynağı" olarak potansiyellerinin geliştirilmesi amacıyla gerek ulusal düzeyde gerek Topluluk düzeyinde uygulanan politika inisiyatiflerinin saptanması ve değerlendirilmesine yönelik çabaların sürdürülmesine bağlıdır. Bu ise Komisyon'un Üye Devletler arasında en iyi uygulamaların mübadelesine sağlayabileceği desteğin kalitesinin artırılmasını gerektirir. Bu, aynı zamanda, mevcut bilgilere daha kolay erişilebilmesini de zorunlu kılar. Bu hedefe erişilebilmesi için, Komisyon, KOBİ politika önlemleri konusunda kolayca erişilebilir ve kullanıcı dostu bir veri tabanının Üye Devletler ve KOBİ Gözlemevi ağı ile yakın işbirliği içinde geliştirilmesini önerir.

Komisyon Topluluğun tüm politikalarına KOBİ boyutunun katılmasında sağlanan ilerlemeye ilişkin bir raporu da düzenli olarak yayımlayacaktır.

KOBİ politikası alanında kaydedilen ilerleme hakkında genel bir bilgi edinilmesini sağlayan bu önlemler, istihdam kapasitelerinin artırılması perspektifi içinde, Avrupa'daki KOBİ'lerin rekabet gücünün ve büyümesinin teşviki amacını taşıyan eylemlerin verimliliğinin artmasına katkıda bulunacaktır.

EK-5

**Avrupa Birliği Üye Devletler Düzeyinde KOBİ'lerle
İlgili Olarak Alınan Önlemler**

GİRİŞ

Bu raporda, KOBİ'lerin kuruluşunu, geliştirilmesini ve devrini teşvik etmek amacıyla Üye Devletler düzeyinde son iki yıl içinde alınmış olan veya halen öngörülmekte bulunan önlemlerin bir özeti sunulmaktadır.

Rapor, aşağıdaki yedi başlık altında düzenlenmiştir:

- A. KOBİ'lerde istihdamın gelişmesine yönelik destek
- B. İdari, mali, sosyal ve diğer kısıtların azaltılması yoluyla KOBİ'lerin kuruluşunun ve gelişiminin kolaylaştırılması
- C. KOBİ'lerde yönetim kalitesinin yükseltilmesi
- D. KOBİ'lerdeki Ar-Ge Çalışmalarının Desteklenmesi
- E. KOBİ'lerin finansman olanaklarından yararlanmasının kolaylaştırılması
- F. KOBİ'lere İç Pazara daha iyi entegrasyon ve uluslararasılaşma konusunda yardım
- G. Diğer önlemler

Bu rapor, bütün Üye Devletler'e gönderilen bir ankete verilen cevaplar temelinde hazırlanmıştır. **Bazı ülkelerden alınan cevapların fazla genel nitelikli olması** sebebi ile mümkün olan durumlarda, burada verilen bilgiler Komisyon'un kendi bünyesinde yaptığı analizle de tamamlanmıştır.

(*) Bu rapor Madrid'de toplanan Avrupa Doruğu'na Komisyon tarafından sunulmuştur (CSE)95) 2087)

A. KOBİ'LERDE İSTİHDAMIN GELİŞMESİNE YÖNELİK DESTEK

Bu başlık altında alınan inisiyatiflerin çoğu sadece KOBİ'lere yönelik olmamakla birlikte, KOBİ'lerin bütün Üye Devletler'deki yaygınlığı nedeniyle bu inisiyatiflerden esas olarak yararlanacak olanların KOBİ'ler olması öngörülmüştür.

A.1. Sosyal Önlemler

Üye Devletler'in bu alandaki sosyal politikalarında önem verdikleri başlıca hususlar bir yandan işgücü piyasasının esnekliğinin artırılması, personelin işe alınma maliyetlerinin azaltılması, işsizlerin işe alınmasının teşviki ve çalışmak isteyenlerin becerilerinin geliştirilmesi yoluyla işgücü talebinin artırılmasını, öte yandan nitelikli kişilerin bulunmasının ve personel alımının kolaylaştırılması yoluyla işgücü arzının geliştirilmesini içermektedir.

Bazı Üye Devletler işgücü piyasasının esnekliğini artırmışlardır. Almanya'da sınırlı süreli hizmet akitlerine izin veren hükümlerin geçerliği 2000 yılına kadar uzatılmış ve daha esnek çalışma saatlerine izin veren yeni bir yasa çıkarılmıştır. Belçika'da, çalışma süresinin değiştirilmesine ilişkin usul basitleştirilmiş olup birbirini izleyen sınırlı süreli hizmet akitlerine artık izin verilmektedir. Yine Belçika'da, özellikle çeşitli geçici iş kategorilerinin ve çalışanların hizmet sürelerindeki kesintilerin teşvik edilmesi yoluyla mevcut işlerin yeniden dağıtımına yönelik araçlar geliştirilmektedir. Hollanda'da, özellikle işten çıkarmaya ilişkin önleyici deneme, çalışma süresi mevzuatı, deneme ve şartlı çalışma sürelerinin uzatılması ve geçici hizmet akitlerinin sürelerinin uzatılmasıyla ilgili olarak işten çıkarma usulleri daha esnek hale getirilmiş ve ilgili süreler kısaltılmıştır. İspanya'da, geçici süreli hizmet akitlerinin azami süresi üç yıldan dört yıla çıkarılmış olup geçici hizmet akitlerini süresiz akitlere dönüştüren işletmelere sübvansiyon sağlanmaktadır.

Bazı ülkeler, istihdam yaratma maliyetini azaltmaya yönelik önlemleri yürürlüğe koymuşlardır. İspanya'da, süresiz yarım gün istihdamla ilgili olarak yeni sübvansiyonlar uygulamaya konmuştur. Fransa'da yeni hükümet, ücretleri asgari ücretin (SMIC) 1,2 katını aşmayan düşük nitelikli işçilerle ilgili olarak ücret dışı giderleri % 10 oranında azaltmayı planladığını açıklamıştır. Belçika'da "Plan Plus Un" çerçevesinde, ilk işçisini istihdam eden işletmelerde, işverenin ödemek zorunda olduğu sosyal güvenlik giderlerinde ilk üç yıl için sırasıyla %100, %75 ve %50 oranında indirim yapılmaktadır; gerek Fransa'da gerek Belçika'da, düşük ücretli işçilerle ilgili olarak işverenin ödemesi gereken ücret dışı giderlerde bir indirim yapılmaktadır. Birleşik Krallık, Hollanda, İspanya, İtalya ve İrlanda'da işverenlerin ödemek zorunda oldukları sosyal sigorta katkı payları genel olarak azaltılmıştır. Lüksemburg'da, işverenlerin ücretler üzerinden ödedikleri sosyal güvenlik giderleri kaldırılarak bunların yerine Devlet tarafından yürütülen bir program yürürlüğe konmuştur. Almanya'da KOBİ'lerin doğum izniyle ilgili maliyeti karşılama yükümlülüğü kaldırılmıştır.

Avusturya, Hollanda ve Belçika, işsizlerin işe alınmasını işletmeler açısından daha çekici hale getirecek önlemleri yürürlüğe koymuştur. Avusturya'da, bir yıldan fazla bir süredir işsiz olan ve iş bulması güç olan bir kişinin istihdamı halinde, devlete bağlı iş ve işçi bulma kurumu bu kişinin ücretinin üçte ikisine kadar olan kısmını işverene geri ödeyebilmektedir. Hollanda'da, özellikle KOBİ'lere yönelik olarak 57 pilot proje

başlatılacak olup bu projeler çerçevesinde, 20.000 işsiz iki yıl boyu işsizlik sigortası ödentilerini almaya devam ederek istihdam edilmeleri, daha sonra bu sübvansiyonun kaldırılması öngörülmektedir. Belçika'da yürürlüğe konulan bir uygulama, işsizlik destek programları yoluyla istihdam edilen işçilerle ilgili olarak işverenlerin sosyal sigorta katkı paylarının azaltılmasına izin vermektedir. KOBİ'lere destek çerçevesinde işe alınan işsizlerin ücretleri ve sosyal sigorta prim ödentilerine ilişkin bir destek de mevcuttur. Portekiz'de, ilk kez işe giren gençleri ve uzun süredir işsiz kalmış olanları işe alan işletmelere, aylık asgari ücretin 12 katı tutarında bir sübvansiyon sağlanmaktadır. İspanya'da, 45 yaşın üzerindeki işsizlerin ve engellilerin işe alınması durumunda sosyal sigorta primlerinde indirim yapılmaktadır. Finlandiya'da, işsizlerin işe alınması durumunda sübvansiyon sağlanmaktadır.

Bazı ülkeler, işgücü arzının niteliğini yükseltmek amacıyla çabalarını **iş arayanların becerileri** üzerinde yoğunlaştırmıştır. Avusturya'da "Arbeitsstiftungen", başka şekilde iş bulamayacak olanların çalışma hayatıyla ilişkilerini sürdürmelerini sağlamakta, bir yandan KOBİ'lerin eleman bulmasına yardımcı olurken bir yandan da bu kişilere sürekli eğitim ve mesleki eğitim vermektedir. Belçika'da, 25 yaşın altındaki niteliksiz gençler için İstihdam-Eğitim Konvansiyonu, bu gençlere üzerinde mutabık kalınan bir merkezde mesleki eğitim vermekte ve şirketlerde çalışma imkanı sağlamaktadır. İsveç'te de işsizlerin eğitimi ve yeniden eğitimi konusunda programlar vardır.

Almanya ve Avusturya, bağımsız iş ve işçi bulma servisleri kurarak **KOBİ'lerin nitelikli eleman bulma** olanaklarını artırmayı amaçlamaktadır. Fransa ve Birleşik Krallık'ta bu alanda, işverenlere sağlanan bilgilerin niteliğinin yükseltilmesi üzerinde durulmaktadır. Fransa'da, özellikle KOBİ'ler tarafından işe alınan işçilerle ilgili idari işlemlerin basitleştirilmesi için "toplu işlem merkezleri"nin kurulması öngörülmektedir. Birleşik Krallık'ta, girişimcilerin bu konudaki bilgi eksikliğini telafi etmek üzere eleman çalıştırılması konusunda yol göstermeyi amaçlayan kapsamlı uygulamalar gerçekleştirilmiştir.

A.2. Mali Önlemler

İstihdamı teşvik eden vergi istisnaları Üye Devletler'in başvurdukları başlıca mali yöntemdir.

Finlandiya'da, ailelere ait KOBİ'ler ve küçük işletmelerin gelirinin yatırıma giden bölümü tüketime giden bölümünden ayrılarak ilk bölüm, gelir vergisi oranları yerine standart kurumlar vergisi oranları üzerinden vergilendirilmektedir. İtalya'da ilave işçi çalıştıran firmalara vergi iadesi yapılabilmekte, yatırıma dönüştürülen karlar vergi dışı bırakılmaktadır. İrlanda'da, emek yoğun hizmet sektörlerinde uygulanan KDV oranı düşürülmüştür. Almanya'da KDV eşikleri yükseltilmiştir. İspanya'da, ulusal ve bölgesel teşvikler vergi düzeylerinde indirimleri ve istihdam yaratılmasıyla ilgili serbest amortismanı içermektedir.

B. İDARİ, MALİ, SOSYAL VE DİĞER KISITLARIN AZALTILMASI YOLUYLA KOBİLERİN KURULUŞUNUN VE GELİŞİMİNİN KOLAYLAŞTIRILMASI

B.1. İdari ve Hukuki Kısıtların Azaltılması

Basitleştirilmiş ve daha saydam usuller, beyan yükümlülüklerinden tanınan muafiyetler, toplu işlem merkezleri, işletmeler üzerindeki etki değerlendirmeleri ve mevzuatın ayıklanması, son yıllarda Üye Devletler'in KOBİ'lerin kuruluşunu ve gelişimini kolaylaştırmak üzere idari işlemleri basitleştirdikleri başlıca alanlardır.

İdari usullerle ilgili olarak, Fransa, Hollanda ve Finlandiya bir işletmenin kuruluşu için istenen belge ve bununla ilgili mevzuatın sayısını önemli ölçüde azaltmışlardır. Finlandiya'da şirketlerle ilgili bilgiler Ulusal İstatistik Bürosu'nda toplanıp koordine edilirken Fransa bu amaçla "İşletme İşlem Merkezleri"ni kullanmaktadır. İtalya'da eskiden mevcut olan altı ayrı verginin yerine tek bir vergi konulmuştur; ayrıca, bir izin başvurusu konusunda yetkili merci belirli bir süre içinde işlem yapmadığı takdirde, söz konusu iznin otomatik olarak verildiği kabul edilmektedir. Finlandiya'da, şirket onay süreci basitleştirilmiş ve bütün vergiler için tek bir peşin ödeme usulü getirilmiş, yerel vergi daireleri bağlayıcı nitelik taşıyan emsal kararlar almaya yetkili kılınmıştır. İrlanda'da, her türlü vergi için tek bir kayıt formu uygulamasına başlanmıştır. Fransa'da, 1996'da aşağıdaki üç basitleştirme uygulamaya konulacaktır: tek sosyal güvenlik ve işe alım bildirimleri ve tek çiraklık sözleşmesi. Almanya'da ruhsat verme usulleri basitleştirilmiştir. Birleşik Krallık'ta cirosu düşük şirketler için, ayrıntıların önceden basılı olduğu ve üç hesap satırından oluşan yıllık beyannamelerin uygulamaya konmasıyla KOBİ'lerin yaptırmak zorunda oldukları bürokratik işlemler uygulamaya konmasıyla KOBİ'lerin yaptırmak zorunda oldukları bürokratik işlemler azaltılmış ve yıllık hesapların zamanında verilmesi kolaylaştırılmıştır. İspanya'da, idari usullerin esnekleştirilmesi saydamlığı artırmakta ve cevapların daha hızlı verilmesini sağlamaktadır; bu ülkede de standart ve basitleştirilmiş formların kullanılması planlanmaktadır. Portekiz'de, şirket kuruluşuyla ilgili idari işlemlerin kolaylaştırılması amacıyla firma örgütleri Ulusal Şirketler Sicili'yle bir protokol imzalamışlardır.

Hukuki usullerdeki değişiklikler, KOBİ'lerin kuruluş kapsamını genişletmiş ve faaliyetlerinin tabi olduğu kuralları daha esnek hale getirmiştir. Almanya, Handelskammer tarafından tescil edilebilecek mesleklerin kapsamını genişletmiştir. Yunanistan'da, tek kişilik limited şirket kurulması artık mümkün hale gelmiştir. İspanya'da, yeni limited şirketler yasası şirketlerin tabi olduğu hukuki çerçeveyi basitleştirmekte ve daha esnek hale getirmektedir. Fransa'da, şirketin hukuki tanımının genişletilmesi, farklı işletme biçimlerinin tabi olduğu vergi ve sosyal güvenlik mevzuatındaki farklılıkları ortadan kaldırmıştır. Portekiz'de, noterlere şirket kuruluşunda daha geniş yetki tanınarak işlemler basitleştirilmiştir.

Uygulanan muafiyetler açısından, Avusturya'da daha fazla esneklik tanınarak cirosu düşük firmalara bilanço usulü yerine işletme defteri tutma imkanı verilmiştir. Birleşik Krallık'ta da, Şirketler Yasası'ndaki açıklama yükümlülükleri basitleştirilmiştir. Birleşik Krallık ve İrlanda'da, beyanname verilmesiyle ilgili külfetlerin azaltılması için KDV beyannamesi eşikleri artırılmaktadır.

Yeni işletmelerin kurulmasını teşvik etmek üzere Almanya'da ticaret odaları, İsveç'te ise bölgesel destek kuruluşları (ALMI) tarafından Toplu İşlem Merkezleri kurulacaktır.

Belçika ve İspanya'da, KOBİ'lerin devlet dairelerindeki bütün işlemleri için tek bir bağlantı noktası kurulması öngörülmektedir.

Birleşik Krallık'ta, **mevzuat ayıklama** inisiyatifi, mevcut mevzuatın geliştirilmesi, yeni mevzuatın basitleştirilmesi ve uygulama duyarlılığının artırılması amacını taşımaktadır. Bu inisiyatif, bütün mevzuat önerilerinde özel sektörle bir danışma aşamasına yer verilmesini ve "küçüklerin gözetilmesi" ilkesinin uygulanmasını içermektedir. Bu inisiyatifin gelecekte geliştirilmesi, fason üreticilere/taşeronlara daha fazla başvurulmasını içerecektir. Diğer ülkeler de benzer İşletme Etki Değerlendirmesi ve mevzuat ayıklama inisiyatiflerinin değişik aşamalarında. Almanya'da, tüketicilerin korunmasıyla ilgili yeni hükümlerin KOBİ'ler üzerindeki etkisi üzerinde durulmaktadır. İsveç bütün ticari mevzuatını sistematik biçimde elden geçirmektedir. Yunanistan, basitleştirme çalışmaları yapmak üzere her Bakanlık'ta ayrı bir birim oluşturmuştur. İrlanda'da, mevcut ve yeni mevzuatın KOBİ'ler üzerindeki etkisini incelemek üzere bir parlamento komisyonu kurulmuştur. İşletme Etki Değerlendirmesi uygulaması Hollanda'da başlamak üzeredir, İspanya'da ise incelenme aşamasındadır.

B.2. KOBİ'lerin Mali Ortamının Geliştirilmesi

Vergi reformu, çeşitli vergi muafiyetleri ve kurumlar vergisi oranlarının azaltılması, Üye Devletler'in sürdürdüğü başlıca mali önlemlerdir.

Almanya'da, **vergi reformu** birleşmeler ve reorganizasyonlar üzerinde yoğunlaşmıştır; tüzel kişiliğin, vergi açısından değişikliklere yol açmaksızın sermaye şirketinden şahıs şirketine dönüştürülmesi mümkün hale getirilmiş olup bu KOBİ'ler açısından özel önem taşıyan bir gelişmedir. İsveç'te, limited şirketler, adi ortaklıklar ve serbest meslek sahipleri vergi bakımından aynı işleme tabi tutulmaktadır. İtalya, işletmeye yatırılan faaliyet gelirini, duruma göre gelir vergisi veya kurumlar vergisinden muaf tutmaktadır. Fransa'da, kuruluşunun üzerinden üç yıl geçmemiş bir işletmeye veya cirosu 140 milyon frankın altında olan ve borsaya kote edilmemiş bir KOBİ'ye yapılan yatırımlara %25 vergi indirim uygulanmaktadır. Belçika'da, işletmelerin öz kaynaklarını güçlendirmek üzere mali rejimin gözden geçirilmesi düşünülmektedir. İrlanda'da, gelir, kurumlar ve sermaye kazançları vergilerine ilişkin mevcut mevzuatın günün gereklerine uyarlanması planlanmaktadır.

Uygulanan **muafiyetler** arasında, Hollanda, Portekiz ve İspanya ile Fransa'nın gelişme bölgelerinde, işletmenin kuruluşunu izleyen ilk yıllarda indirimli vergi uygulaması yapılmaktadır. Hollanda'da da yeni kurulan işletmelere tanınan vergi indirimleri artırılacak olup İspanya'da ATG çalışmalarına yapılan yatırımlar için ayrıca bir vergi indirimidir. Avusturya'da, küçük işletmelere tanınan vergi muafiyetleri artırılmıştır. Finlandiya'da, KOBİ'lerden alınan emlak vergileri azaltılmış, İrlanda'da ise şirketlerin ayda bir yerine üç ayda bir vergi beyannamesi vermesine olanak tanıyan eşikler yükseltilmiştir. Yeni Alman Eyaletleri'nde, belediyelerin aldığı ticaret sermayesi vergisi ("Gewerbekapitalsteuer") geçici olarak kaldırılmış, belediyelere ödenen ticari kazanç vergisi ("Gewerbeertragsteuer") ise KOBİ'lerin lehine azaltılmıştır; imalat yapan KOBİ'lerin satışlarından elde ettikleri kazançlara tanınan vergi istisnasının kapsamı genişletilmiştir. Almanya, İspanya, Hollanda ve İrlanda'da kurumlar vergisi oranları düşürülmüştür. Almanya'da gelir vergisinin en yüksek dilimindeki oran azaltılmış, işletme vergisi eşiği artırılmış ve uygulandığı matrah azaltılmıştır. Birleşik Krallık'ta, işletmeler eğitim giderleri karşılığında, işçiler ise ücretini kendi ödedikleri

mesleki eğitim giderleri karşılığında vergi iadesi alabilmektedir. Finlandiya'da, kurumlar vergisi oranı, yatırım vergisi oranı ve stopaj oranı düşürülmektedir.

B.3 Sosyal Mevzuattan Kaynaklanan Kısıtların Azaltılması

Bu başlık altında iki ana eylem alanı vardır. İlk olarak, Belçika, Hollanda, Danimarka, Finlandiya ve İspanya'da, **yeni bir işletme açan işsizlere işsizlik yardımının ödenmesinin sürdürülmesi** uygulaması söz konusudur. İkinci olarak, Birleşik Krallık ve İrlanda'da küçük şirketler için basitleştirilmiş sağlık ve güvenlik kuralları uygulamaya konmuştur.

C. KOBİ'LERDE YÖNETİM KALİTESİNİN YÜKSELTİLMESİ

C.1. KOBİ'lerin Eğitim Programlarından Yararlanmasının Kolaylaştırılması

Eğitim için finansman sağlanması, özel ve genel eğitim programları, eğitim hizmetlerinin koordinasyonu ve niteliklerin daha geniş biçimde tanınması Üye Devletler'in bu alandaki politikalarının yoğunlaştığı başlıca alanlardır.

Almanya'da, **eğitimin finansmanı**, zanaat, sanayi ve dağıtım sektörlerine sübvansiyonlu, garantili krediler biçiminde gerçekleşmektedir. Birleşik Krallık'ta, işgücü eğitimi önemli bir iş yatırımı alanı olarak görülmekte ve bunu desteklemek için küçük işletmelere kredi verilmektedir. Birleşik Krallık ve İrlanda'da, on veya daha fazla KOBİ'nin katılımıyla gerçekleştirilen eğitim programları için özel hükümler vardır. İspanya'da, KOBİ gruplarının katıldığı eğitim programları için kamu fonları kullanılmaktadır. Lüksemburg'da, Ticaret Odaları'nın eğitim merkezlerine finansman sağlanmaktadır.

Özel eğitim programları konusunda, Avusturya'da kalite sürecinin yönetimine önem verilmekteyken Fransa'da başlıca alanlar bakım, çevre ve kaliteyi kapsamakta, İspanya'da ise sinai tasarım tekniklerinin daha iyi anlaşılması üzerinde durulmaktadır. Birleşik Krallık'ta Uluslararası Kalitede İmalat ve KOBİ'lerdeki kilit işçilerin eğitimini güncellemeye yönelik bir program üzerinde durulmaktadır. Genel eğitim programları, Finlandiya'da lisans üstü kurumlar, Belçika'da ise şirket-içi tecrübe ve uzman eğitim merkezlerini içeren karma bir uygulama yoluyla gerçekleştirilmektedir. Danimarka'da, eğitim teknik okullar ve KOBİ federasyonu aracılığıyla koordine edilmektedir. Fransa'da görülen yeni bir eğilim, eğitim programlarının yöneticiler üzerinde yoğunlaşmasıdır.

Eğitim hizmetlerinin koordinasyonu, Birleşik Krallık'ta Eğitim ve İşletme Merkezleri'nin özel sorumluluğudur. İsveç'te, koordinasyon rolü, her bölgede il meclisleriyle ortaklaşa şubeleri bulunan bölgesel destek kuruluşları (ALMI) yoluyla yerine getirilir; yönetim kalitesinin yükseltilmesi bu kuruluşların işlerinin önemli bir bölümünü oluşturur. Portekiz'de, İşletme Kuruluş Programı, genç girişimcilerin kapasite ve uzmanlığını artırmaya yönelik entegre desteği sağlar. İrlanda'da, entegre yaklaşım PLATO ağı yoluyla sağlanır.

Almanya'da yeni uygulamaya konulan bir inisiyatifle niteliklerin tanınma alanı genişletilmiş olup birçok meslek için üniversite eğitimi şartı artık aranmadığından bu, KOBİ'lerde çalışanların niteliklerini geliştirme olanaklarının artması anlamına

gelmektedir. Bu inisiyatif, şirket dışından tutulabilecek nitelikli uzman arzını da artırarak KOBİ'lerin uzman tutma maliyetini düşürebilecektir.

C.2. KOBİ'lere Sağlanan Bilginin Geliştirilmesi

En iyi uygulamanın anlaşılması, bilgilere daha iyi erişimin sağlanması ve daha kapsamlı bilgi hizmetleri Üye Devletler'in bu alandaki politikalarının temel unsurlarıdır.

Birleşik Krallık'ta, en iyi uygulamanın tanıtılmasına verilen öneme, kendi kendine yardım ve başkalarından öğrenme konularının vurgulandığı işletme bağlantıları öncülük etmektedir. İrlanda'da, kilit yönetim alanları için en iyi uygulama kılavuzları hazırlanmıştır.

Belçika, İsveç ve İrlanda'da, bilgiye erişimi güçlendirmek için ivedi başvuru telefon servisleri kurulmaktadır. Birleşik Krallık, İspanya ve Portekiz'de bu amaçla bilgisayar veri tabanları geliştirilmektedir.

Daha kapsamlı bilgi hizmetleri, Hollanda'da İşletme Evleri, Danimarka'da Teknoloji Bilgi Merkezleri, Finlandiya'da ise bölgesel yönetim büroları ağı yoluyla sağlanmaktadır. Avusturya'da, yeni teknolojilerin anlaşılmasında yönetimin karşılaştığı güçlüklerin üstesinden gelinmesi amacıyla, KOBİ yöneticilerinin önde gelen şirketlere ziyaretler düzenlemesini içeren bir program mevcuttur.

C.3. KOBİ'lere Sağlanan Danışmanlığın Geliştirilmesi

Danışmanlık hizmetlerinin sağlanması ve danışmanlara mali destek verilmesi Üye Devletler'in politikalarının temel unsurlarıdır.

Genel danışmanlık hizmetleri, daha çok kapsamlı danışmanlık sağlanması üzerinde yoğunlaşmaktadır. Birleşik Krallık'taki "Supernet" sistemi küçük firmaları, ileri uzmanlık merkezlerinin ulusal ve uluslararası ağlarına tanıtmaktadır. Finlandiya'da, genel programlar, bir yandan girişimcilerin kendi düşüncelerinin gerçekleştirilebilirliğini ve girişimci olmaya uygun olup olmadıklarını değerlendirmelerine yardımcı olmaktadır; bu programlar varolan KOBİ'lerin mevcut konumlarını analiz etmelerine ve bir gelişme programı hazırlamalarına yardımcı olmaya yönelik dış danışmanlık desteği de sağlarlar. İrlanda'da, emekli işletme yöneticileri KOBİ'lere yol gösterme işlevini yerine getirmekte, PLATO programı ise KOBİ'lerin hem sahibi hem de yöneticisi olan kişilere büyük şirketlerin uzmanlığından yararlanma olanağı sağlamaktadır. Hollanda'da, temel inisiyatif ağların ve danışmanlık hizmetlerinin koordinasyonu ile ilgilidir; kendi işyerlerini kuran işsizlere danışmanlık ve destek sağlamak üzere bir dizi pilot proje başlatılmıştır.

Özel danışmanlık hizmetleri, Fransa'da taklit ürünler ve stratejik yönetim, Danimarka'da bilgi ve kalite sistemleri ve çevre yönetimi, Finlandiya'da ise teknoloji ve ihracat üzerinde yoğunlaşmıştır.

Almanya, İspanya, Danimarka, Yunanistan, Birleşik Krallık ve İrlanda'da, danışman tutmak için **mali destek** de sağlanmaktadır.

D. KOBİ'LERİN AR-GE ÇALIŞMALARININ DESTEKLENMESİ

D.1. KOBİ'lerin Araştırma Programlarına Katılımının Kolaylaştırılması

Ulusal politikalarda, KOBİ'lerde yenilikleri kolaylaştırmak üzere KOBİ'ler ile Araştırma Merkezleri arasında işbirliğine ve Ar-Ge için dolaylı ve dolaysız mali desteğe ağırlık verilmektedir.

Almanya'da, federal araştırma işbirliği programı, ortaklaşa araştırma ve araştırma personelinin mübadelesi dahil işletmeler ile araştırma kuruluşları arasındaki bağlantıları teşvik eder. Avusturya sanayi ile araştırma kuruluşları arasındaki işbirliği konusunda bir program başlatmıştır. Birleşik Krallık'ta, LINK Programı yüksek öğretim kurumları ile KOBİ'ler arasında işbirliği yoluyla sürdürülen Ar-Ge çalışmalarını teşvik eder. Fransa'da, Teknoloji Yaygınlaştırma Ağı, özel araştırma ihtiyaçları olan KOBİ'ler ile ihtiyaçlarını en iyi biçimde karşılayabilecek durumda olan araştırma merkezi arasında bağlantı kurar. Finlandiya'da, TEKES ulusal ağı KOBİ'ler, üniversiteler ve araştırma merkezleri ile dünya ölçeğindeki bir teknoloji merkezleri ağı arasındaki bağlantıları koordine eder; bu ağ, hedeflenen KOBİ gruplarına programların ve projelerin pazarlanması üzerinde odaklaşmıştır. Yunanistan'da, ulusal politika KOBİ'lerin uzmanlaşmış Ar-Ge kuruluşlarıyla işbirliğini teşvik eder. İrlanda'da, KOBİ'lerin araştırma programlarına yakınlaştırılmasını sağlamak amacıyla üniversite kampüslerinde teknoloji merkezleri kurulmuştur.

KOBİ'ler tarafından yapılacak yenilikler, ticari bir uygulamayla sonuçlanacak piyasaya yönelik yeniliklerin özendirilmesi yoluyla desteklenir. Birleşik Krallık'ta, SMART programı küçük firmaların teknolojik fizibilite etüdlerini desteklerken SPUR programı yeni ürünlerin ve süreçlerin geliştirilmesinde KOBİ'lere katkıda bulunur. İrlanda'da, buluşlar servisi girişimcilere patent almalarında yardımcı olur. İsveç'te, Ulusal Sınai ve Teknik Geliştirme Kurulu KOBİ'lerin Ar-Ge çalışmalarını destekler. Yunanistan da KOBİ'lere uygulamalı teknolojiler ve yenilikçi ürünler geliştirmelerinde destek sağlar.

Avusturya, Ar-Ge ortağı arayan firmalara finansman sağlar. Fransa'da, Teknoloji Hizmetleri Enstitüsü, bir araştırma merkezi ve bir KOBİ ile ortaklaşa gerçekleştirdiği geliştirme projelerindeki geliştirme çalışmalarının finansmanına katılır. Hollanda'da mali destek daha dolaysız biçimde sağlanır: "Techno-starters" programları çerçevesinde, teknoloji araçları yüksek teknoloji çekirdek projeleri seçerler ve desteklemeleri için bu projeleri finansörlere sunarlar.

D.2. Ar-Ge Sonuçlarının KOBİ'ler Arasında Yaygınlaşmasının Teşviki

Teknoloji danışmanları, araştırma kuruluşları ile KOBİ'ler arasında personel mübadeleleri ve teknoloji transferi inisiyatifleri, Ar-Ge sonuçlarının KOBİ'ler arasında yaygınlaştırılmasında kullanılan başlıca araçlardır.

Birleşik Krallık'ta, tasarım ve teknoloji danışmanları Ar-Ge sonuçlarının nasıl özümseceği konusunda KOBİ'lere tavsiyede bulunurlar. Danimarka'da, Teknoloji Hizmeti Enstitüsü'nün rolü artırılarak bu enstitü yerli ve yabancı araştırma merkezleri ve KOBİ'ler arasındaki başlıca bağlantı noktası haline getirilmiştir. Fransa'daki ATOUT inisiyatifi, ileri malzemeler ve enformatik üzerinde yoğunlaşmıştır. İsveç'te, ALMI ağı teknoloji ve yenilik kaynaklarının standartlarını yükselterek KOBİ'lerin Ar-Ge

çalışmalarını destekleyecek danışmanlar sağlar; bu ağ teknoloji yaygınlaştırması çalışmalarını sürdüren çeşitli kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu artırmaya yönelik bir inisiyatifi bir süre önce uygulamaya koymuştur. Yine İsveç'te, bir yenilikçi uygulama danışmanları ağı da dahil yeniliklerin ilk aşamasını ve diğer önlemleri finanse etmek üzere bir Yenilikler Merkezi kurulmuştur. Portekiz'de de belirli sektörlerdeki yenilikçi teknolojilerin kullanımında ilişkin demonstrasyon eylemleri desteklenmektedir.

Danimarka'da, araştırma kuruluşları ile KOBİ'ler arasındaki **personel mübadeleleri**, bir geliştirme projesine katılım yoluyla şirkete yeni bilgiler getirmek üzere bir akademisyeni istihdam eden küçük şirketlere hibeler sağlayan Buzkıran Programı çerçevesinde teşvik edilmektedir. Birleşik Krallık'ta, Öğretici Şirketler Programı, yüksek nitelikli üniversite mezunlarının, ortak akademik/sanayi gözetmenlerin yanında KOBİ'lerde iki yıl süreyle yarım gün esasıyla çalışmasını olanaklı kılar.

İspanya'da, **teknoloji transferi** inisiyatifleri, araştırma sonuçlarını sanayiye aktarmak üzere bir program uygulayan Bakanlıklar-arası Bilim ve Teknoloji Komisyonu eliyle yürütülür. Finlandiya'da, TEKES KOBİ'lerin teknoloji transferi faaliyetlerine katılımını ulusal, bölgesel ve uluslararası programlar yoluyla teşvik eder. Belçika'da KOBİ'lerin patentlere erişimini ve prototipler ile yeni ürünleri piyasaya sunmalarını kolaylaştırmaya yönelik bir program vardır.

E. KOBİ'LERİN FİNANSMAN OLANAKLARINDAN YARARLANMASININ KOLAYLAŞTIRILMASI

E.1. İşletmelerin Kuruluşunun Finansmanı

Yeni işletmelerin kurulması, vergilere veya sübvansiyonlara dayanan devlet destekleri yoluyla teşvik edilmektedir. Ayrıca, bazı ülkeler işsizlerin kendi işlerini kurmasını desteklemeye yönelik önlemler uygulamaktadır.

Vergiye dayanan devlet desteği, İrlanda'da, bir girişimcinin daha önce istihdam edilirken ödediği vergilerin yapacağı yatırımda kullanmak üzere kendisine iade edilmesi biçimindedir. Almanya, İspanya, Portekiz, Yunanistan ve İrlanda'da işe yeni başlayanlara sübvansiyonlar sağlanır. İrlanda, İsveç, İspanya ve Yunanistan'da krediler, Birleşik Krallık ve Fransa'da ise teminatlar sağlanır. Ayrıca, Birleşik Krallık'taki Büyüme Başlangıcı Programı, hızla büyüyen yeni kuruluşların desteklenmesine ağırlık verir. İsveç ve İrlanda, yeni kurulan işletmelere başlangıç sermayesi sağlarlar. Hollanda, işe yeni başlayan girişimcilerin finansörlere ulaşmasını kolaylaştıracak yeni bir projeyi uygulamaya koymayı planlamaktadır. Almanya'da, kendi işini kuran işsizlerin altı ay süreyle işsizlik ödentisi almasına imkan verilmektedir. Fransa'daki ACCRE İnisiyatifi de işsizlere destek üzerinde yoğunlaşmıştır. İsveç'te, iş kurma planı olan işsiz bir kişi işsizlik ödentisinin %50'sini belirli bir süre almaya devam edebilir. Lüksemburg iş bulması güç olan kişilerin kurduğu işlere özel bir yardım sağlar.

E.2. İşletmelerin Gelişiminin Finansmanı

KOBİ'lere kredi finansmanın ve özel yatırımların kolaylaştırılması Üye Devletler'in öncelikleri arasındadır.

Almanya'da, devlet yatırım fonları KOBİ'ler üzerinde yoğunlaşmıştır. Fransa'da SOFARIS büyüme aşamalarında KOBİ'lerin aldıkları kredilere teminat vermektedir.

İsveç'te, KOBİ gelişim projeleri için **sübvansiyonlu krediler** verilmekteyken Belçika'da bölgesel yatırım şirketleri KOBİ kredilerine kefil olmaktadır.

Birleşik Krallık'ta, KOBİ'lere yapılan özel yatırımlar, büyüme potansiyeline sahip, ancak borsada kote edilmemiş şirketler için Alternatif Yatırım Piyasası'nın uygulamaya konmasıyla, Risk Sermayesi Sandıkları için ilave vergi indirimi sağlanması yoluyla ve borsada kote edilmemiş şirketlerin öz sermaye bulmasına yardımcı olan İşletme Yatırım Programı yoluyla kolaylaştırılmaktadır. Bir başka uygulama olan "İşletme Meleği" sistemine göre, borsada kote edilmemiş şirketlere yapılan yatırımlardan elde edilen karlar, yeniden bu hisselerle yatırıldığı takdirde vergi dışı bırakılmaktadır.

İtalya, yeniden yatırılan işletme sermayesinin vergilendirilemeyeceğini öngören yeni bir yasa çıkarmıştır. Bu muafiyet kurumlar vergisi sisteminin ötesine geçerek gelir vergisine tabi olan diğer işletmeleri de (örneğin şahıs ortaklıklarını) kapsamaktadır.

Fransa'da başlatılan bir uygulamaya göre, üç yaşından küçük bir işletmeye ya da borsada kote edilmemiş ve cirosu 140 milyon franktan düşük olan bir KOBİ'ye yapılan yatırımlara, yatırımın %25'ine eşit bir vergi indirimi sağlanmaktadır.

İrlanda'da uygulamaya konulan bir önlemlerle yeni girişimcilere ve yeni bir işletmeye yatırım yapan diğer kişilere önceki üç yıl boyunca istihdam edildikleri süre içinde ödedikleri gelir vergisi (belirli sınırlara tabi olarak) iade edilebilmektedir. Belçika ve Alman hükümetleri de, vergi açısından öz sermayeye uygulanan işlemlerdeki farklılığa son vermek amacıyla tasarlanmış önlemlerle ilgilenmektedir.

Birleşik Krallık ve İtalya'da da, işletmeler için yabancı kaynak ve öz sermaye finansmanının tabi olduğu işlemlerdeki farklılığı ortadan kaldırmaya yönelik projeler tartışılmaktadır. Önerilerin temel bir özelliği, hissedarın işletmeye yatırılan fonları temelinde işletmelere "Kurum Sermayesi İndirimi" olarak adlandırılan bir vergi indirimi tanınacak olmasıdır.

Fransa'da, onaylanmış gelişme şirketlerinin büyümekte olan işletmelere yaptıkları yatırımın %50'si devlet tarafından garanti edilmekte, İsveç'te ise borsada kote edilmemiş şirketlere yapılan yatırımlara vergi istisnaları tanınmaktadır. Lüksemburg'da, işletmeye yeniden yapılan yatırımlar vergi indiriminden yararlandırılmaktadır. Danimarka'da, KOBİ'ler konusunda uzmanlaşmış risk sermayedarlarına devlet yardımı sağlanmaktadır.

E.3. İşletme Devirlerinin Finansmanı

Miras vergilerinde elverişli işlem ve sübvansiyonlu krediler, işletme devirlerinin finansmanını kolaylaştırmak için uygulanan başlıca önlemlerdir.

Birleşik Krallık'ta, şirket statüsünde olmayan işletmelerin ve KOBİ'lerdeki hisselerin devri miras vergisinden tamamen muaf tutulmaktadır. Belçika ve İspanya'da, işletmelerin devirlerini kolaylaştırmak için **sübvansiyonlu krediler** sağlanmaktadır. Fransa'da, SOFARIS işletmelerin devrini kolaylaştırmak üzere kredi teminatları vermektedir. 1996'da yürürlüğe girmesi öngörülen bir yasaya göre, işletmeyi devralanların ilerideki beş yıl boyunca işletmeyi sürdürmeleri şartıyla intikal vergisinde %50 indirim yapılmaktadır. İrlanda'da yeni kabul edilen bir yasa, şirketlerin

dağıtılmamış karlarından "ticaret yararına" hisse satın almalarına olanak tanımakta ve devredilen işletme varlıklarının tamamının %50'si miras ve intikal vergisinden muaf tutulmaktadır. Danimarka'da, işletmenin devri halinde miras ve intikal vergilerinde önemli bir indirim yapılmakta ve bu vergiler ertelenmektedir. Finlandiya'da, tarımsal girişimciler, varlıkların bir kuşaktan diğerine intikali durumunda özel finansman düzenlemelerinden yararlanabilmektedir. Almanya'da, işletmelerin devri, miras ve intikal vergisi ödemesinin 7 ile 10 yıl arasında değişen bir zaman çerçevesine yayılması ve bu süre içinde faiz alınmaması yoluyla kolaylaştırılmaktadır. Ayrıca, intikal vergisinin alınmasından önce işletme sermayesinin birim değerinden %25 indirim yapılmaktadır. Bu, finansman şirketlerinin hisselerine de uygulanmaktadır. Hollanda'da, miras vergisinin faizsiz olarak ödenmesi için tanınan süre 5 yıldan 10 yıla uzatılacaktır.

F. KOBİ'LERE İÇ PAZARA DAHA İYİ ENTEGRASYON VE ULUSLARARASILAŞMA KONUSUNDA YARDIM

Bazı Üye Devletler hem İç Pazar'a daha iyi entegrasyon hem de uluslararasılaşmaya yönelik inisiyatiflerin mevcut olduğunu belirtmişlerdir. Bu inisiyatifler genel nitelikte oldukları durumlarda uluslararasılaşma başlığı altında açıklanmıştır.

F.1. KOBİ'lerin İç Pazara Entegrasyonu

İç Pazar'a girişi, danışmanlık hizmetlerini ve etüdleri teşvik etmeye yönelik programlar, Üye Devletler'in İç Pazar'a ilişkin olarak başvurdukları başlıca araçlardır.

Birleşik Krallık'ta, KOBİ'lerin Avrupa'daki piyasa tabanlarını geliştirmek üzere "Opportunity Europe" (Avrupa Fırsatı) Programları tasarlanmıştır. Fransa'daki "Partenaires pour L'Europe" (Avrupa İçin Ortaklar) inisiyatifi bu alandaki standartlar ve kalite üzerinde odaklanmıştır. Yunanistan İç Pazar işbirliği projelerine destek vermekte, Portekiz ise Avrupa'daki ihalelere katılma çabalarına ortak finansman sağlamaktadır.

Birleşik Krallık'ta, İç Pazar'da ticaret yaparken güçlüklerle karşılaşan şirketlere **danışmanlık hizmetleri** sağlayan bir Tek Pazar Uyum Birimi vardır. Birleşik Krallık, ayrıca, iç pazardaki ticaret fırsatları hakkında ayrıntılı sektörel çalışmalar yürütmektedir.

F.2 KOBİ'lerin Üçüncü Ülkelere Yaptığı İhracat

Mali destek, danışmanlık hizmetleri, ihracatı teşvik hizmetlerinin daha iyi koordine edilmesi ve daha iyi biçimde sağlanması ve ihracat riskini azaltma önlemleri Üye Devletler'in yeni politikalarının başlıca özellikleridir.

İspanya'da, **mali destek**, yurt dışına açılmakta olan şirketlere yatırım yapılması yoluyla sağlanmaktadır. Finlandiya teknolojiye dayalı KOBİ'lerin uluslararasılaşması için özel destek sağlamaktadır. Danimarka, Doğu Avrupa'daki işletmelerle işbirliği için finansman sağlamaktadır.

Birleşik Krallık'ta, **danışmanlık hizmetleri** KOBİ'lerin ihracat ihtiyaçlarını belirlemelerine yardımcı olmakta ve ihracat stratejilerinin başarıyla uygulanması için

Veri tabanlarının sağlanması ve tanıtım kampanyaları, KOBİlerin kamu piyasalarına erişimini kolaylaştırmakta kullanılan başlıca araçlardır. Avusturya ve Finlandiya'da (bölgesel olarak TED (İhale Günlüğü) veri tabanı kullanılmaktadır. Fransa'da, İhaleler Minitel veri tabanıyla öğrenilebilmektedir. Birleşik Krallık'ta, video konferans ve ulusal üretici veri tabanlarına bölgesel bürolar yoluyla erişilebilmektedir.

G.2 KOBİlerin Kamu Piyasalarına Girişinin Kolaylaştırılması

görelî düşük yörelerde en yeni telekomünikasyon altyapıları kurulmaktadır. uzaktan bilgilendirme sanayinin kuruluşunu kolaylaştırmak üzere gelişmişlik düzeyi İNTERNET yoluyla bilgi verme olanağı sağlanmaktadır. İrlanda'da, KOBİler için erişmesine yardımcı olmaktadır. Hollanda'da ve Avusturya'da, Ticaret Odaları'na Birleşik Krallık'taki İleri Bilgi Teknolojisi Servisi, abonelerin İNTERNET yoluyla bilgiye erişimlerini kolaylaştırarak KOBİlere destek sağlamaktadır. ağ uygulamaları konusunda KOBİlere eğitim kursları verilmektedir. Yunanistan'da, bilgi ve teknolojinin üreticileriyle ortaklaşa eğitim kursları verilmektedir. Yunanistan'da, bilgi ve teknolojinin ve bilginin kullanımı ve yararları konusunda eğitim vermek amacıyla bir KOBİ tele-programı başlatılmıştır. Birleşik Krallık'ta, KOBİleri bilgi işbirliği projelerine katılmak üzere bilgi teknolojilerini kullanmalarını teşvik etmek Finlandiya'da, KOBİlerin bilgisayar donanımı, yazılımı ve hizmetlerine ilişkin mevcut işbirliği projelerine katılmak üzere bilgi teknolojilerini kullanmalarını teşvik etmek desteklemekte kullanılan başlıca araçlardır.

Bilgi teknolojisinin kullanımını ve İNTERNET ve diğer altyapılara erişimi teşvik etmeye yönelik programlar, KOBİlerin bilgi toplumundan yararlanmasını desteklemekte kullanılan başlıca araçlardır.

G.1 KOBİlerin Bilgi Toplumundan Yararlanmasının Teşviki

G. DİĞER ÖNLEMLER

İhracatla ilgili risklerin azaltılması amacıyla, Doğu Avrupa'yla iş yapan şirketlerin bu ülkelerdeki kuruluş giderleri %50 oranında sübvansiyonla desteklenmektedir. Finlandiya'da, ihracatın geliştirilmesini teşvik etme amacıyla yönelik sübvansiyonlar uygulanmaktadır. Birleşik Krallık'ta, deneyimli ihracatçılar KOBİlere ihracatı geliştirme Danışmanlığı yapmak üzere istihdam edilmektedir. İrlanda'da, Avrupa'nın kilit piyasası bölgeleriyle resmi bağlantılar oluşturulmaktadır.

sorumludur. büyükkeçilikleri artık dış pazarlara giren KOBİlere yardımcı olmaktan özel olarak federal organlar arasında daha fazla koordinasyon sağlanmaktadır. Alman dış kredi sigortası olanaklarının daha iyi kullanımını da dahil ihracatın teşvikiyle ilgili Belçika'da, Dış Ticaret Dairesi'nin ilgili diğer organlarla daha fazla işbirliği yapması ve verdikleri hizmetlerin daha fazla koordine edilmesi üzerinde durulmaktadır. amacıyla devlet, ticaret odalarının, bankaların ve KOBİleri temsil eden kuruluşların Hollanda'da, uluslararasılaşma ile ilgili bilgilerin daha iyi yaygınlaşmasını sağlamak Yunanistan'da ihracat konsorsiyumlarının oluşturulması kolaylaştırılmıştır. işbirliği programları türünden programlar konusunda danışmanlık verilmektedir. destek sağlamaktadır. Almanya'da, örneğin Asya ve Latin Amerika ülkeleriyle ticari

Birleşik Krallık'ta, kamu sektörü satın alma bürolarına küçük işletmelerle iş yapmanın yararları konusunda bilgi verilerek **tanıtım** çalışmalarını desteklenmektedir. İrlanda'da bilgi rehberlerine, seminerlere ve "alıcıyla tanışma" sergilerine ağırlık verilmektedir. İrlanda'da da, KOBİ'lerin kamu sektörüne yaptıkları satışları artırmak ve kamu ihalelerine daha iyi hazırlanmalarını sağlamak üzere uzmanlaşmış danışmanlık desteği verilmekte olup ulusal satın alma ve taşıeronluk veri tabanı kurulması ve KOBİ'ler ve satın alma görevlileri için bir danışmanlık servisi geliştirilmesi planlanmaktadır. Belçika'da, kooperatiflerin kamu piyasalarına daha kolay girmelerini sağlamak amacıyla mevzuat değiştirilmiştir.

G.3 Bir İşletme Kültürünün Geliştirilmesi

Girişimciliğin teşviki, işletme kültürünün geliştirilmesinde başvurulan başlıca yoldur.

Almanya, Avusturya ve Lüksemburg'da **tanıtım programları** Ticaret Odaları tarafından yürütülmektedir. Finlandiya'da "Girişimciler Onyılı" projesi, istihdam yaratmakta gönüllü bir yol olarak girişimcilikle ve bağımsız çalışmaya elverişli bir ortam yaratılmasına yöneliktir. İrlanda'da, kendi işlerini kurmaya teşebbüs eden üst düzey işletme yöneticileri için bir işletme Hazırlık Programı başlatılmış ve işe yeni başlayan çok küçük işletmeleri desteklemek üzere işletme Kurulları oluşturulmuştur.